

PERSFOCUS

ZESDE JAARGANG NUMMER 12 - DECEMBER 1990

knipselkrant van vereniging Martijn
over kinderen, volwassenen en seksualiteit

wellustig



Anna-te-drieën.
Houtsnede van
Hans Baldung
Grien, 1511.

VK 15-12-90

in dit nummer:

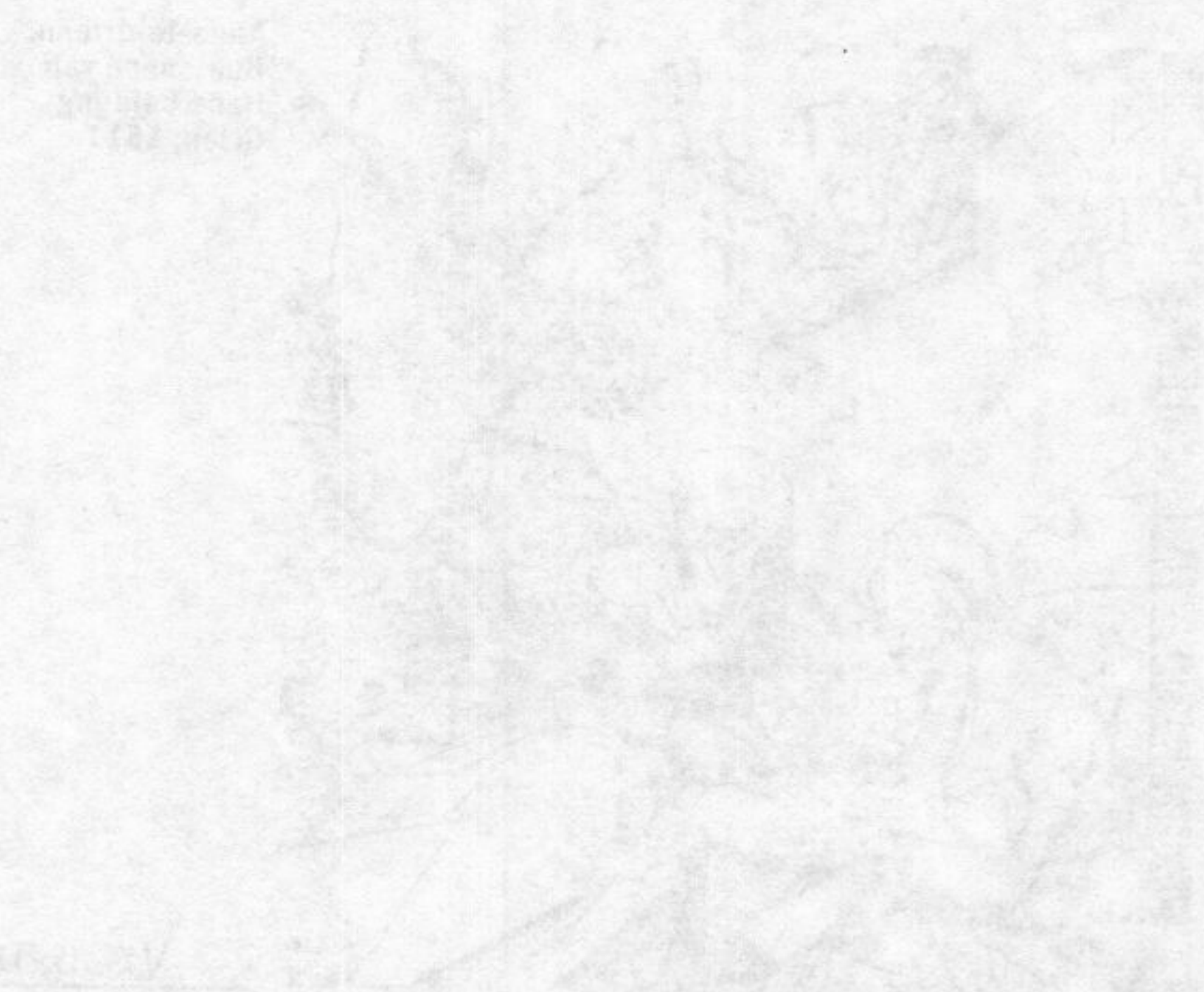
De porno van Mader	pag. 2
Sexualstrafrecht	pag. 10
Gelijk behandelde homo's	pag. 14
Homobreinen	pag. 15
Dag, Joke...	pag. 16
Straatjongens	pag. 17
Doucé vermoord	pag. 20
Paniek om AIDS?	pag. 21
Tegen zijn wil	pag. 22
O.I.	pag. 23
Bescherm de kinderen...	pag. 24
...tegen misbruikdeskundigen	pag. 28
Ontucht van de maand	pag. 32
De privésfeer bedreigd?	pag. 33
Pervers!	pag. 35
Achtergrond	pag. 37

BEAST 00 US

NOVEMBER 1980

Over the past few years, the magazine has been a leading voice in the animal rights movement.

wellness



NOVEMBER 1980

NOVEMBER 1980

NOVEMBER 1980

NOVEMBER 1980

PERSFOCUS, zesde jaargang, nummer 12, december 1990

Met knipsels uit:

De Volkskrant	Vk
Trouw	Tr
Het Parool	Par
De Telegraaf	Tel
Algemeen Dagblad	AD
NRC-Handelsblad	NRC
Het Utrechts Nieuwsblad	UN
De Gooi & Eemlander	G&E
Het Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
Het Nieuwsblad	NB
De Zwolsche Courant	ZC
Het Zutphens Dagblad	ZD
Nieuwe Revu	NR
Forum	
Elsevier	Els
De Groene Amsterdammer	GA
Primeur	Pr
Het Amsterdams Stadsblad	
De Gay Krant	GK
SEK	
Sekstant	
Uitleg	
Naturisme	Nat
Tijdschrift voor jeugdhulpverlening en Jeugdwerk	TJJ
Neues Deutschland (D)	ND
Magnus (D)	
Neue Zürcher Zeitung (S)	NZZ
Nation (Thailand)	

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-. Bezorging als brief
is f 15,- duurder en komt op f 80,-.
Losse nummers f 8,-.

Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 43.548
1009 NA AMSTERDAM

Vervolging fotograaf kindernaakt riekt naar homofobie

Foto's van naakte jongens in een homo-boekhandel. Een fotograaf en een boekhandelaar moeten zich morgen voor de Amsterdamse rechtbank verantwoorden, omdat zij in 1987 de kinderpornowet overtreden zouden hebben. Kinderporno of homofobie? Volgens D. Kruihof en L. van Westerlaak van het COC is hier sprake van homodiscriminatie.

VK 13-12

Foto's van blote jongetjes in een homo-boekhandel, een nieuwe kinderpornowet en een departementale Werkgroep Kinderpornografie met heel eigen opvattingen over de uitleg van die wet. Dat zijn de ingrediënten voor een omstrede rechtszaak een dezer dagen. Justitie vervolgt een fotograaf en een boekhandelaar, omdat zij geëxposeerde foto's als kinderporno betitelt.

De voorbereiding van de expositie die in 1987 werd gehouden, verliep netjes. Alle afgebeelde personen — intussen volwassen — gaven hun toestemming. De expositie werd in verschillende gerespecteerde bladen aangekondigd. Zonder de Amerikanen die een kijkje kwamen nemen in de boekhandel, was de zaak nooit aan het rollen gekomen.

In Nederland is men niet zo preuts en schrikt men niet van een blote jongen. Hier wordt wel vaker een foto met kindernaakt op openbare plaatsen getoond. Wij herinneren ons een foto met een jongetje, dat tegen zijn zonnebadende moeder leunt. Het jochie heeft een erectie, maar dan vervolg je het betreffende natuuristenblad toch niet voor kinderporno? En wat te denken van een foto tijdens een expositie in de Meervaart, waarop een meisje en jongetje aan het vrijen zijn. De foto was al zo oud, daar maakt het Openbaar Ministerie geen werk van.

Zijn er echter niet eens seksuele gedragingen afgebeeld maar hangt de betreffende foto in een homo-boekhandel, dan gaat het OM wel tot vervolging over. Zijn foto's van een naakte jongen met een spiegel in de hand, een jongen die in z'n blootje onderuit hangt, een afgezaakt onderbroekje dan zo anders? Geen vrijpartij, erectie of iets dergelijks is te zien. Foto's dus, waar mensen zonder schroom voor naakt nauwelijks van opkijken. Een aantal foto's werd dan ook grif overgenomen in de landelijke bladen.

Wat mag dan de reden zijn voor het krachtige optreden van de politie bij de betreffende homo-boekhandel? Nederland staat regelmatig onder druk van het buitenland, omdat het beleid met betrekking tot seksualiteit te liberaal gevonden wordt. En vooral Amerikaanse en Engelse politieteam zijn sterk in het verzinnen van zaken die de emancipatie van niet-heteroseksuele voorkeuren schaden. Voordat de Amerikaan de expositie bezocht, was hij bij de fotograaf op bezoek geweest om te kijken of deze ook echte kinderporno te verhandelen had. Hij ving bot en werd de deur gewezen. Deze actie maakt het erg waarschijnlijk dat de persoon meer was dan zomaar een Amerikaanse toerist.

De druk vanuit Amerika is ook op een andere manier in Nederland tot



Een van de in de rechtszaak betrokken foto's van Don Mader

uiting gekomen. Na de band met Amerikaanse collega's te hebben aangehaald, bepleitte de Werkgroep Kinderpornografie van het ministerie van Justitie om de letter van de wet heel ruim op te vatten. Bij de wet zijn afbeeldingen van seksuele gedragingen met kinderen verboden. De werkgroep vond een afbeelding al onder de wet vallen als deze seksueel kan prikkelen. Let wel, deze interpretatie is formeel geen overheidsbeleid. Het valt ook niet onder de besluiten die de Tweede Kamer in 1985 nam inzake het kinderpornopornartikel 240 b.

Toch besloot het Openbaar Ministerie om de klacht van de Amerikaan serieus te nemen. Nog niet eerder werd een expositie van soortgelijke foto's, bedoeld voor heteroseksueel publiek, voorgedragen om vervolgd te worden. In de zaak waar het hier om draait handelt het om jongensnaakt met ho-

moseksuele mannen als publiek. Naakte jongens in een homo-boekhandel vindt het OM kennelijk verdacht. Behalve dat de opvatting van de werkgroep veel te ruim is, past Justitie ze bovendien discriminerend op homoseksuelen toe.

In februari van dit jaar bracht de Wetenschapswinkel Rechten van de Rijksuniversiteit Utrecht een rapport uit getiteld: „Seksuele exploitatie van jeugdigen en de rol van het strafrecht”. De auteurs gaan vrij diep in op de resultaten van de Werkgroep Kinderpornografie en vinden tegenstrijdige opvattingen. Onder andere dat de werkgroep meer bevoegdheden voor Justitie bepleitte, hoewel zij in Nederland geen commerciële productie van kinderporno heeft kunnen ontdekken.

Wij vinden dat de Werkgroep zich op glad ijs heeft begeven. Door en de wet op te rekken en haar bevoegdheden

ongegrond uit te willen breiden, ver- vaagt bij Justitie het onderscheid tus- sen de bescherming van kinderen en de eigen, morele vooroordelen. De zaak waar het hier om gaat is er een voor- beeld van.

De opvattingen van het OM staan op gespannen voet met de bedoeling van de kinderpornowet. Bij de behandeling van het wetsvoorstel verklaarde de toenmalige minister van Justitie dat een seksuele gedraging méér inhoudt dan gewoon naakt zijn. In de Tweede Kamer heerste algemene overeenstem- ming, dat de wet alleen bedoeld is om het optreden tegen seksuele exploitatie van kinderen beter mogelijk te maken.

Het is daarom onterecht dat er zo- veel tijd in de vervolging van de foto- graaf en de boekhandel wordt gesto- ken. Met zo'n zaak treedt Justitie niet tegen seksuele exploitatie op, maar is ze bezig haar eigen normen veilig te stellen. Door afbeeldingen met kinder- naakt zo te bediscussiëren maak je je op voorhand verdacht. Als er echt van seksuele exploitatie sprake is, zijn de vragen belangrijk of de jeugdige ge- dwongen werd, of er seksueel geweld in het spel is en hoe de afgebeelde personen zelf tegen de foto's aankijken.

De jongens van de foto's in de boek- handel gaven op volwassen leeftijd toe- stemming voor de expositie. Het was gewoon een tentoonstelling zonder dat het kinderporno-artikel overtreden werd. Vervolging riekt hier regelrecht naar homofobie bij het OM. Een zaak, Nederland onwaardig.

DIRK KRUIHOF

LUCIA VAN WESTERLAAK

Respectievelijk lid van de commissie politiek en beleidsmedewerker van de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit COC

Foto's VK 18-12

Erg sympathiek van het COC dat ze de zeer kwaadwillende en onbeschofte houding van het Openbaar Ministerie tegenover de fotograaf Don Mader aan de kaak stelt (zie Open Forum van 13 december). Maar zou in dit geval de term pedofobie niet meer op zijn plaats zijn geweest dan homofobie? Of verwachtte het COC van het Volkskrant-lezende publiek meer begrip voor homo's dan voor pedo's? Overigens heb ik grote waardering voor het COC.

UTRECHT

Robby Elmore

Rechter buigt zich over pornografisch karakter van foto's Amerikaan Mader

TK 12-12

door Aldert Schipper

AMSTERDAM - De Amerikaanse fotograaf Donald Mader, die in Nederland woont en werkt, exposeerde in 1987 naaktfoto's van minderjarige jongens in een Amsterdamse galerie. Ze werden in beslag genomen door de zedenpolitie, op verdenking van pornografie. Zijn de foto's pornografisch of niet? Dat is de vraag waarover de rechtbank en de Hoge Raad zich al hebben gebogen. De Hoge Raad verwees de zaak terug naar de rechtbank in Amsterdam. Die behandelt deze vrijdag.

Donald Mader is theoloog en legde zich later toe op de fotografie. Hij was enige tijd dominee in de Reformed Church, actief in de beweging voor de mensenrechten en deed mee aan de acties tegen de oorlog in Vietnam.

Hij woont nu een jaar of vijf samen met zijn zoon in Amsterdam. „Een kosmopolitische stad op menselijk

formaat”, zegt hij. Hij verdient er zijn brood, met de verkoop van foto's en vertaalwerk.

Aan de vooravond van de tentoonstelling van naaktfoto's die Mader in de Amsterdamse galerie Internale in maart 1987 hield, werd bij hem thuis aangebeld door een landgenoot, die zich niet nader bekend maakte. De man was geïnteresseerd in de tentoonstelling en vertelde dat hij galeri houder Ruud Hollenkamp had bezocht. Hollenkamp had hem doorverwezen naar Mader. De Amerikaan gaf de indruk enkele foto's te willen kopen. Eenmaal bij Mader aan de eettafel vroeg hij of de fotograaf niet wat 'opwindender' materiaal had. Mader moest hem teleurstellen. De Amerikaan had er wel geld voor over, als Mader enkele provocerende foto's van zijn zoon wilde maken. Mader werd kwaad en zette de man zijn huis uit.

Mader vertelt dat de Amerikaan in zijn huis een kopie-afschrift van een creditcard verloor. Hij besloot het nummer door privé-detectives in de VS te laten natrekken. Volgens Mader bleek het nummer van de creditcard van een leraar uit Philadelphia, die enige tijd tevoren plotse- ling was verhuisd naar New York. De creditcard was drie maanden geldig en mocht voor een ongelimiteerd bedrag worden gebruikt. Mader: „De detectives zeiden dat dit eigenlijk alleen voorkwam bij creditcards die namens een officiële Amerikaanse instantie waren gevraagd, bijvoorbeeld de CIA.” Dat moet iemand van de Amerikaanse justitie zijn geweest, die als agent provocateur was gehoord, aldus Mader: „Misschien een homo in de problemen die door de Amerikanen werd gechantoord.”

De Amerikaan bezocht behalve de fotograaf ook het vroegere PvdA-Eerste Kamerlid dr. E. Brongersma, zo bleek later. Nauwelijks binnen, vroeg de bezoeker Brongersma of hij lid was van een pedofiele organisatie. Brongersma kwam met een tegenvraag: „Bent u soms lid van de FBI of de CIA?” „En ik meen dat

ik niet ver van de waarheid afzat”, zegt de oud-senator achteraf. Volgens Brongersma, die een standaardwerk heeft geschreven over pedofilie, zijn de foto's van Mader „volstrekt onschuldig”. „Er is niks seksueels aan, laat staan iets pornografisch.” Hij noemt het opvallend, dat Nederlandse normen op dit terrein de laatste jaren nauwer

worden: „Hoogstwaarschijnlijk onder Amerikaanse invloed.” De zaak tegen Donald Mader noemt hij een voorbeeld van een „ontoelaatbaar oprekken van artikel 240b van het Wetboek van strafrecht.” Dit wetsartikel verbiedt het in bezit hebben van afbeeldingen van een seksuele gedraging waarbij kinderen beneden de 16 jaar zijn betrokken.

De dag nadat de Amerikaan bij Brongersma op bezoek was geweest, belde de Amsterdamse zedenpolitie bij Mader aan. „Waar zijn die pornografische foto's?” vroegen ze. Ik zei dat er geen sprake was van pornografie en dat mijn werk inmiddels naar de galerie was overgebracht. Geen enkele buitenstaander, behalve die Amerikaan, wist dat die foto's bij mij thuis waren geweest.”

Mader vermoedt daarom dat de Amerikaanse autoriteiten de Amsterdamse politie op het spoor van zijn foto's hebben gezet. Brongersma deelt dat vermoeden. Hij brengt de affaire in verband met „toen in Amerikaanse Congreskringen heersende koortsige ideeën over Nederlandse handel in kinderporno”. Persofficier mr. L. de Wit ontkent dit vermoeden: „Een oud verhaal. Het zijn gissingen, die niet zijn bevestigd.”

De zedenpolitie nam vervolgens in de galerie elf foto's in beslag. Mader en de galeri houder dienden een bezwaarschrift in, waarop er acht werden teruggegeven. De fotograaf zegt geen pornografische bedoelingen te hebben gehad: „Als ik dat had gewild, had ik het wel duidelijker kunnen doen. Ik wilde alleen de groei van de gevoelens van de jongens inzake hun manne-

Oproepen (personen)

Vandaag verschijnt de fotograaf Don Mader voor de rechter omdat hij in 1987 naaktfoto's van jeugdigen exposeerde in een Amsterdamse galerie.

Enkel bloot is volgens het O.M. tot porno verworden. Is het niet merkwaardig dat Mader vervolgd wordt in een tijd waarin vrij verkrijgbare mensenwaardige porno als warme broodjes over de toonbank gaan?

De NVSH hoopt dat het gezonde verstand van de rechter wel aansluit bij het gangbare nederlandse spraakgebruik. U kunt de NVSH steunen in de strijd tegen uitwassen van zedenmeesterij.

Voor f 60 bent u lid van de NVSH tot 1 januari 1992. Bel 070 - 3469709 of zend een briefkaart naar dit adres:



VK 14-12

Postbus 64, 2501 CB 's Gravenhage 070 - 3469709.

RUUD HOLLENKAMP

GK 15-12 OVERLEDEN VAN KRANT

AMSTERDAM - Ruud Hollenkamp, oprichter van de wereldvermaarde Internale Gay Bookstore, is op 30 november overleden. Hij is 40 jaar geworden. Hollenkamp was als homo en aids-patiënt uitermate actief in de scene. Hij was mede-oprichter van de HIV-bond. Als aids-patiënt kwam hij eind juni van dit jaar nog in het nieuws toen een tandarts weigerde hem te behandelen. Ruud zou Ruud niet zijn geweest als hij daar geen vreselijke stampei over had gemaakt. Nog vorige maand stond hij in De GAY Krant genoemd vanwege het proces tegen Internale en fotograaf Don Mader. Deze exposeerde jaren geleden foto's van naakte jonge jongetjes in Internale en de Amsterdamse politie nam enkele daarvan in beslag. Binnenkort doet de rechtbank uitspraak.

In de begintijd van De GAY Krant maakte Hollenkamp nog deel uit van de cultuurredactie. Later schreef hij voor GA. Hollenkamp is 6 december gecremeerd in het crematorium Westgaarde, Amsterdam-Osdorp. Eén van de rouwadvertenties in het NRC/Handelsblad bevatte de zin: „In plaats van bloemen graag een donatie aan het aids-fonds, giro-nummer 8957.” Ook na zijn dood blijft Hollenkamp meevechten in de strijd tegen aids.



Don Mader en rechts Ruud Hollenkamp

Rechtszaak om naaktfoto's jongens

door FRANS BOSMAN

PAROOL
13-12

AMSTERDAM - De rechtbank buigt zich morgen over de vraag in hoeverre de Amerikaanse fotograaf Don Mader en de voormalige galeriehouder Ruud Hollenkamp zich schuldig hebben gemaakt aan het produceren en tentoonstellen van kinderporno.

De zaak dateert van 13 mei 1987, toen de Amsterdamse zedenpolitie een expositie bij de Amsterdamse galerie Intermale aan de Spuistraat binnenviel en vijftien foto's van naakte jongens in beslag nam.

Mader en Hollenkamp vinden dat de zaak alle kenmerken heeft van censuur en spreken van een onduidelijk ingrijpen van de overheid in de artistieke vrijheid van de kunstenaar.

Daarmee is de zaak uitgegroeid tot een Nederlandse Mapplethorpe-affaire, naar de kunstfotograaf die vanwege zijn naaktfoto's met de Amerikaanse justitie in aanraking kwam.

De 43-jarige Mader kwam in 1986 naar Nederland. Hij was in New York dominee in een kleine gereformeerde gemeenschap en fotografeerde. Hij verliet de stad om bij zijn pleegzoon te kunnen blijven. In de Verenigde Staten werd hem dat als homoseksueel steeds moeilijker gemaakt.

Volwassenheid

Galeriehouder Hollenkamp kende hij vanuit New York. Samen besloten ze zijn werk te exposeren. "Een serie naaktstudies van jongens op weg naar hun volwassenheid. Ik fotografeerde hen elk jaar. Een van de jongens volgde



Don Mader met een van de omstrede foto's.

FOTO PETER BOERHET PAROOL

ik vanaf zijn twaalfde, totdat hij op 22-jarige leeftijd met zijn eigen zoon poseerde. Toen de jongens achttien werden, hebben ze er schriftelijk mee ingestemd dat ik die foto's in het openbaar zou tonen."

De problemen begonnen op 25 april 1987, toen een Amerikaan de expositie bezocht. Hollenkamp, die meende dat het om een serieuze koper ging, stuurde de man bij Mader langs.

Mader: "Hij vroeg of ik niet iets *hotters* had. Toen ik ontken-

de, bood hij vijfhonderd dollar wanneer ik pornofoto's van mijn toen dertienjarige zoon wilde maken. Daarop heb ik hem er uit gegooid."

Na dit bezoek vond Mader een betalingsafschrift dat de man moest hebben verloren. Mader bewaarde de slip, die was voorzien van het nummer van een creditcard.

Op 12 mei stond de zedenpolitie bij hem op de stoep. "Ze hadden een tip gekregen dat ik aan huis kinderporno zou verkopen. De foto's zouden bij mij aan de muur hebben gehangen. Ik ver-

telde dat mijn werk bij Intermale te zien was. Daar werd de boel een week na de opening in beslag genomen."

Mader trok het nummer op het betalingsafschrift na. "De creditcard was van het type dat alleen door overheidsdiensten kan worden aangevraagd ten behoeve van bij voorbeeld *undercover* agents. De card was drie maanden geldig en je kon er een ongelimiteerd bedrag mee opnemen. Het ding stond op naam van een onderwijzer in Philadelphia die plotseling naar New York was verhuisd."

foto's van Mader 'volkomen onschuldig' zijn. De NVSH deelt de bezorgdheid van Brongersma over mogelijk nauwer wordende normen. Maassen: "Hoe zit het met het 'seksueel prikkelende' van plaatjes in een voorlichtingsboek?". Hij sluit niet uit dat de afbeeldingen van naakte jongeren in zijn voorlichtingsmateriaal straks door justitie op de korrel worden genomen. "Justitie lijkt er op uit de grenzen van Artikel 240b zo wijd mogelijk te trekken", meent Maassen.

Brongersma deelt die opvatting: "Volgens mij probeert de justitie het begrip porno zo op te rekken dat straks bijna elk naakt er onder valt", zegt hij. Persofficier De Wit: "Justitie zoekt tastenderwijs de grenzen van Artikel 240b."

De rechtszaak tegen fotograaf Don Mader

Is dit kinderporno en dus strafbaar? Dat is de vraag die de Amsterdamse rechtbank zich vrijdag 14 december zal gaan stellen wanneer zij zich buigt over de foto's van de Amerikaanse fotograaf Don Mader. Zijn materiaal werd meer dan drie jaar geleden door de politie tijdens een expositie in de hoofdstad in beslag genomen. Verslaggever Ton Kors beschrijft de achtergronden en mogelijke consequenties van dit proces.

Door Ton Kors / Fotografie: C. Barton van Flymen

"Ik vermoed dat hij wat met kinderen heeft uitgehaald en door de FBI is gechanteed om mee te werken aan het opsporen van kinderporno. In Amerika ging de FBI in ieder geval naar mijn bejaarde moeder om te vertellen dat haar zoon in de kinderporno zit."

Justitie besloot tot vervolging. Mader en Hollenkamp tekenden tegen hun dagvaarding in november 1987 bezwaar aan. In februari van dat jaar concludeerde de rechtbank dat slechts vier foto's aanleiding gaven tot vervolging op grond van artikel 240-b van het wetboek van strafrecht.

Verderf

Dit artikel verbiedt het produceren, verspreiden en tentoonstellen van kinderpornografie. Het werd eind 1984 van kracht, onder druk van de VS en Groot-Brittannië, die Nederland als dé pool van verderf zagen. Van kinderporno is dan sprake, zo liet de toenmalige minister van justitie Korthals Altes de Tweede Kamer

weten, wanneer het gaat om afbeeldingen van 'seksuele gedragingen' van of met kinderen.

Op grond van deze interpretatie van het bewuste artikel gingen Mader en Hollenkamp tegen de uitspraak van de rechtbank in hoger beroep. Want ook al kibbelde Mader en de zedenpolitie met het vergrootglas in de hand of bij sommige jongens niet toch een lichte erectie te bespeuren viel, van seksuele gedragingen was geen sprake.

Ook het openbaar ministerie ging in hoger beroep. Het OM vond alle foto's strafbaar en baseerde zich op een uitspraak van de commissie-De Wit. Deze onderzoekscommissie, onder leiding van officier van justitie L. de Wit, pleitte in 1986 voor een verruiming van de term kinderporno tot 'alle commerciële afbeeldingen van kinderen die geschikt zijn om de zinnen te prikkelen'. Daarmee kreeg volgens Mader en Hollenkamp het wetsartikel een subjectieve interpretatie. Want ook bij het zien van een kraaiende baby in bad zullen altijd wel enkele types opgewonden raken, zo redeneren zij. Het OM werd echter door het gerechtshof in het gelijk gesteld. Het hof noemde alle foto's strafbaar, omdat zij met de intentie zouden zijn gemaakt te prikkelen.

Mader en Hollenkamp gingen tot de Hoge Raad, die de zaak terugverwees naar de gewone rechtbank. Die moet eerst maar eens uitmaken of het om kunst gaat of dat de foto's gemaakt zijn om te prikkelen.

"Alsof het een het ander uitsluit. Natuurlijk is het kunst. Voor het maken van porno had ik mijn modellen niet jarenlang hoeven volgen."

Maar het gaat om belangrijker zaken, zegt Mader. "Een wet die is bedoeld om kinderen te beschermen, is door het openbaar ministerie gekaapt en verworden tot instrument van de censuur."

Wanneer Mader verliest zal hij zo goed als zeker het land uit moeten. Hollenkamp maakt het niet meer mee. De galeriehouder overleed twee weken geleden aan de gevolgen van aids.

lijkheid vastleggen."

Mader heeft enkele fotoseries van jongens, met wie hij enkele jaren contact heeft gehouden. Ieder jaar maakte hij een serie foto's, waarvoor hij steeds toestemming vroeg en kreeg. Bovendien vroeg hij toestemming aan de ouder(s) en vroeg hij de afgebeelde jongen nadat deze achttien was geworden, opnieuw instemming om de foto's te mogen tentoonstellen.

De betrokken galeriehouder, Ruud Hollenkamp, is onlangs overleden. Mader: "Het was ook zijn bedoeling niet een seksuele prikkeling op te wekken. Hij wilde mooie foto's laten zien, grenzen verleggen, mischien."

Enkele van de afbeeldingen hadden ook al in de Leslie/Lohman Gallery in New York gehangen, zonder daar aanstoot te geven en zijn later eveneens in de Amsterdamse Melkweg getoond zonder dat de politie ingreep.

De jeugdrechtgeleerde prof. Doek heeft problemen met erotische foto's van kinderen, ook al zijn die met hun instemming gemaakt. Het is bijvoorbeeld de vraag of kinderen, eenmaal volwassen geworden, niet spijt zullen krijgen van hun toestemming, legt hij uit. "De vrije wil van kinderen is bovendien relatief. Het hangt samen met ons kindbeeld. Wij ervaren een kind als zwak en kwetsbaar."

"Daarom wijs ik kinderarbeid en dus ook kinderprostitutie en kinderporno van de hand. Die kinderen krijgen hoogstens wat zakgeld en de commercie verdient er veel geld aan. Erotische foto's hebben commercieel weinig betekenis, maar je weet bij dat soort foto's nooit of een kind die volledig uit vrije wil heeft laten maken of om die volwassene ter wille te zijn. Het is een grijs gebied. Ik heb liever te maken met foto's van volwassenen, die er mee hebben ingestemd dat zij werden gefotografeerd."

Landelijk coördinator Martin Maassen van de NVSH oordeelt dat de

Don Mader is een zenuwachtig mens. Hij is ook getergd. Hij is al meer dan drie jaar bezig met deze zaak. Voor hem liggen dikke mappen met brieven, artikelen uit kranten en tijdschriften, kopieën van wetsartikelen, studies en adviezen. Hij loopt naar boven om de foto's te halen, die hij in mei 1987 exposeerde in de Amsterdamse boekhandel Intermale. Vier, vijf foto's hangen ingelijst in zijn woonkamer. Zijn katten klimmen bij hem op schoot als hij weer gaat zitten.

"Dit is Daniel," zegt hij als hij een foto laat zien van een dertienjarig joch. De jongen is bloot en heeft een handdoek om zijn schouders. "Op het bureau vertelden ze me, dat ik juist door die handdoek de aandacht op zijn piemel heb willen vestigen."

Dan pakt hij een foto van dezelfde Daniel, nu zonder handdoek. De jongen heeft de handen voor zijn ogen. "De politie vond dit 'shock & horror'. De jongen was geschokt, konden ze mij uitleggen, omdat hij zo moest poseren. Dit was in hun ogen uitbuiting en pornografie: het kind geëxploiteerd."

Er volgen meer foto's. In totaal heeft de Amsterdamse politie bij Intermale vijftien foto's in beslag genomen. Het zijn foto's van jongens in de leeftijd van twaalf, veertien, zestien jaar. Ze zijn bloot. Mader heeft hen soft gefotogra-

feerd, redelijk kunstzinnig. Op de foto's staan de jongens alleen. Van opwinding in de vorm van erecties is geen sprake; ook niet van enige seksuele activiteit. Schaamhaar ontbreekt. Alle jongens stralen een zekere lichamelijke trots uit en kijken met gevoel in de lens; we mogen aannemen met gevoel voor Mader. Van dwang of angst is niets te zien.

Al jaren komen uit de Verenigde Staten en Engeland berichten dat in Nederland op grote schaal kinderporno te verkrijgen zou zijn. Onderzoek onder politieke verantwoordelijkheid van de toenmalige Nederlandse minister van Justitie Korthals Altes bracht nauwelijks iets naar boven. Er was zeker geen sprake van een welig tierende handel. Bladen die in een paar sexshops van onder de toonbanken te voorschijn werden gehaald, waren al jaren oud en bovendien afkomstig uit landen als Denemarken en Japan. De nooit opgeloste 'Oude Pekela-affaire' deed in Nederland de hysterie op het gebied van kinderporno hoog oplaaieren. De wet was toen al aangepast om uitbuiting van kinderen tegen te gaan. In het betreffende artikel 240-bis is opgenomen dat op de afbeelding sprake moet zijn van 'een seksuele gedraging' met als doel de kijker te prikkelen. Volgens het Openbaar Ministerie kan een jongen op een foto best in zijn eentje 'een seksuele gedraging' laten zien. Daar gaat het om bij dit proces. Don Mader houdt er niet van wanneer mensen

NR 13-12

NIEUWE REVU

VERVOLG NR 13

qua voorkeuren zichzelf in een hokje duwen of geduwd worden. Maar als hij zichzelf moet benoemen geeft hij de voorkeur aan 'boy-lover'. Hij wil niet het etiket 'pedofiel' of 'pedoseksueel' opgeplakt krijgen. Die twee woorden zijn volgens hem te zwaar beladen en worden in Nederland ondanks alle emancipatie, net als in Amerika, meer en meer gezien als termen voor iemand die kinderen misbruikt of aanrandt.

Hij is open en eerlijk als hij uitlegt wat een 'boy-lover' is. "Ik wist het toen ik zelf uit mijn puberteit kwam: ik hield van jongens en ik wist dat ik dat heel mijn leven zou doen. Een jongen, die in zijn pre-puberteit ontdekt, zichzelf ontdekt, lichamelijk en seksueel verandert en ontwikkelt, heeft op mij een grote aantrekkingskracht. Het is prachtig om dat te zien en te volgen. Ik ben een kindervriend, een jongensvriend."

"Toen ik dat voor mezelf aanvaard had, besefte ik ook dat ik een moeilijk leven tegemoet ging. Iemand die op deze manier oprecht van een kind houdt, wordt niet geaccepteerd. Hij of zij is een minderheid. Homoseksuelen zijn nauwelijks aanvaard... ik ben een minderheid van een minderheid. Ik wist toen aan het eind van de jaren '60 nog niet, dat ik voortdurend met de wet in aanraking zou komen."

Na een theologische studie vestigde Mader zich aan het begin van de jaren '70 als voorganger de Dutch Reformed Church in Brooklyn, New York. Het 63 leden tellende kerkje

voorzag hem van een gratis huis en een paar honderd dollar in de maand. De rest van zijn salaris moest hij op een andere manier bij elkaar sprokkelen en daarom legde hij zich meer en meer toe op zijn hobby, de fotografie. Hij fotografeerde architectuur en New Yorkse straatgezichten. Een professionele fotograaf begon werk naar hem door te schuiven.

"In die jaren ben ik ook begonnen met jongens te fotograferen. Het was de eerste keer dat ik contact met jongens had. Het boeide me mateloos. De jongens wilden zelf ook graag. Anders heeft het geen zin. Je vraagt niet iemand model te staan, als hij helemaal niet wil. Ik kende ze al lang. En ook de gezinnen, waaruit ze kwamen. Ik heb altijd aan de ouders gevraagd of ik de kinderen mocht fotograferen."

"Toen ik het aan de moeder van Jeffrey vroeg, was de jongen dertien jaar. 'Als de jongen het o.k. vindt, dan vind ik het ook goed,' zei z'n moeder. Een paar jaar later fotografeerde ik zijn broertje Andrew. Die was zeventien."

Mader zegt dat hij in 1975 begon te beseffen dat hij bezig was om een soort document te maken: een document van jongens die bezig waren op te groeien. Hij laat de eerste foto zien die hij van Jeffrey maakte. "Dertien jaar was hij. Hij was trots dat hij kon poseren." Dan pakt Mader uit de stapel een andere foto. Er staat een volwassen man op, vanaf de rug gefotografeerd en naakt, op zijn arm een blote baby die in de lens kijkt. "Dat is Jeffrey, toen hij 22 jaar was. Jeffrey is getrouwd. Hij heeft hier zijn eigen kind op de arm."

LAWRENCE STANLEY is een advocaat uit New York, die veel geld verdient met het afsluiten van contracten voor popgroepen. Hij gebruikt dat geld om mensen te verdedigen, die op het gebied van de pornografie met de Amerikaanse wet in aanraking zijn gekomen. Hij vindt het proces Mader voor Nederland een verontrustende zaak. "Als jullie niet oppassen krijgen jullie dezelfde waanzinnige toestanden hier als wij al jaren in de Verenigde Staten hebben."

Twee jaar geleden schreef Stanley voor Playboy een gerucht makend artikel onder de kop 'De mythe van de kinderpornografie'. Zijn cynische, maar onthullende stelling is dat de Amerikaanse regering met behulp van een uitgekend systeem met nep-firma's en undercover-

agenten zelf de grootste verspreider is van kinderporno en mensen op een walgelijke manier in de val laat lopen.

Zijn verhalen en voorbeelden zijn talloos. William Lerch en zijn vrouw kwamen in 1982 met de wet in aanraking. De man had een filmpje laten ontwikkelen bij een fotozaak. Op de kiekjes stonden huiselijke tafereel van zijn vrouw en dochtertje, die met elkaar in de huiskamer rondloeden, vlak voor het kind in bad zou gaan. Het kind was bloot. Lerch had in het verleden al verschillende keren

dit soort familietoneeltjes vastgelegd.

Toen hij de foto's kwam ophalen, werd hij gearresteerd. De eigenaar van de fotozaak had de politie gebeld. Daartoe was hij volgens de wet verplicht. Lerch werd beschuldigd van het maken van kinderporno en zijn vrouw van lesbische incest. Het kind werd ondergebracht bij pleegouders en weigerde vanaf dat moment te eten. Met veel moeite kon Lerch de rechter ervan overtuigen zijn dochter bij de grootouders onder te brengen. Lerch kreeg wel een jaar voorwaardelijk voor het maken van kinderporno.

In 1986 kreeg de 23-jarige bouwvakker Danny Lee Stokes van een soort postorderbedrijf een vragenformulier met het verzoek aan te kruisen in wat voor sexbladen hij was geïnteresseerd. Het bedrijf meldde velerlei soorten sexbladen zonder moeite of kans op ontdekking te kunnen leveren. Toen Stokes twee kinderbladen bestelde en deze thuis kreeg afgeleverd, werd hij gearresteerd. Politieagenten hadden hem opgewacht. Dat was de opzet. Stokes kreeg vijf jaar voorwaardelijk, negenduizend dollar boete en moest zich onder psychiatrische behandeling stellen.

Volgens de advocaat Stanley is in Amerika de situatie volkomen scheefgegreoid. Hij meldt ook dat al vanaf 1984 Amerikaanse agenten in Europa (Amsterdam, Bonn) en Japan actief zijn, provoceren en proberen een politiek klimaat te creëren voor een Victoriaanse interpretatie van de bestaande wetgeving. "Amerika heeft zich altijd sterk gemaakt om met de moraliserende en preutse vinger naar andere landen te wijzen. De Verenigde Staten hebben een grote belangstelling om voor andere landen de normen en waarden te bepalen of te beïnvloeden."

Voor hem staat het vast dat het Amerikaanse systeem zich met de Amsterdamse Don Mader-zaak heeft bemoeid. "Ik ben ervan overtuigd dat het Openbaar Ministerie in Nederland de Amerikanen over de aanpak van dit proces heeft geconsulteerd. En daarbij hebben ze hier in Holland wel een heel ongelukkige testcase genomen, omdat de Mader-zaak niets met pornografie, uitbuiting van kinderen, laat staan misbruik te maken heeft."

Hij praat over de gebeurtenissen met de merkwaardige Amerikaan, die bij Mader opdook in de tijd van diens tentoonstelling. "Dit is nu een typisch voorbeeld van een provocatie door een Amerikaanse undercover-agent."

OP 25 APRIL 1987, kort voor de expositie van Don Mader bij boekhandel Intermale, maakte een zekere Robert Snyder uit de Verenigde Staten contact met de fotograaf. Hij vertelde dat hij op doorreis was en daarom de expositie niet kon gaan bekijken. Hij vroeg Mader of hij bij hem thuis het materiaal mocht komen zien. Hij was erg geïnteresseerd. Mader stemde toe. Snyder verscheen, zag de foto's en vroeg of Mader "something hotter" kon laten zien. Mader wees hem verontwaardigd de deur. Een dag later was Snyder bij Intermale te vinden, noteerde daar alle titels van boeken en tijdschriften op het gebied van pedo-seksualiteit onder het motto dat hij die later vanuit Amerika wilde bestellen.

Snyder had bij Mader thuis een betaalslip van een Visa-creditcard (418 0246 1812 8589) laten liggen. Het bonnetje vermeldde de naam van een Amsterdams hotel. Mader ging op on-

derzoek en kreeg in het hotel het nummer van het paspoort van Snyder te pakken. Later liet hij in Amerika uitzoeken wie Snyder was. Dat lukte hem niet helemaal. Wel werd bekend dat de Visa-card drie maanden lang recht gaf op een speciaal tegoed voor een onbepaald bedrag. Het onderzoek leerde verder dat Visa dit soort rekeningen reserveert voor politie, postale recherche en FBI. Het paspoortnummer behoorde waarschijnlijk tot een niet gangbare serie, bestemd voor Amerikaanse geheime agenten werkzaam in Europa. Advocaat Stanley: "Je denkt dat dit soort dingen alleen in detectives voorkomen, maar ze gebeuren echt." Hij is ervan overtuigd dat Snyder zelf met de wet in aanraking is gekomen en om een veroordeling te voorkomen voor een van de Amerikaanse diensten in Europa op jacht is gegaan naar kinderporno. Stanley: "Snyder is gedwongen om dit uit te lokken en te provoceren."

Dr. E. Brongersma zet zich in Nederland al jaren in om pedoseksualiteit uit de taboesfeer te halen. Zelfs als lid van de Eerste Kamer vroeg hij in het verleden voortdurend aandacht voor dit onderwerp. Hij schreef er twee boeken over.

Ook Brongersma werd door de Amerikaan Snyder bezocht. "Hij kwam hier ongevraagd binnen. Hij gedroeg zich bijzonder gek. 'Are you a member of an organisation of boylovers?' vroeg hij onmiddellijk. Dat vond ik niet het begin van een normaal gesprek. Ik werd kwaad en vroeg: Bent U lid van de CIA of van een andere misdadige organisatie? Toen bond hij wel in. We hebben nog wel wat gepraat, maar mijn wantrouwen was gewekt. Na een half uur ging hij weg, onverrichterzake. Ik heb hem nooit meer gezien."

Voordat ze in 1987 werden geëxposeerd heeft Brongersma de foto's van Mader bekeken. "Ik vond en vind nog steeds dat de foto's volstrekt niets met porno te maken hebben. In 1927 heeft de Hoge Raad al uitgemaakt dat het enkele naakt op zich niet aanstootgevend is voor de eerbareheid. Dit proces is een duidelijke inbreuk daarop."

De oud-advocaat vindt het merkwaardig dat het artikel 240-bis de laatste tijd in Nederland meer en meer wordt uitgelegd op de Amerikaanse manier. Brongersma: "Dit artikel is geschreven voor de bescherming van kinderen, tegen de uitbuiting door fotografen. Dat is op zichzelf een zeer prijzenswaardig ding. Er wordt ook nadrukkelijk gesproken over seksueel gedrag. Minister Korthals Altes heeft uitdrukkelijk in de Kamer gezegd dat het hem daarbij niet om simpele naaktfoto's gaat."

Volgens hem sluip nu langzamerhand een 'verwongen' uitleg van het wetsartikel binnen. "Als het foto's waren waarbij een jongen met gespreide benen en zich opdrukkend zijn geslachtsdeel laat zien, dan kan je absoluut van een seksuele gedraging spreken. Of wanneer een jongen op een foto zou masturberen, ook dan is het seksueel gedrag."

"We leven momenteel in een tijd van verhoogde repressie. Je kan zeggen een verhoogde seksfobie. Vijftien jaar geleden zou iedereen zijn schouders hierover hebben opgehaald. Meer straffen, zwaardere straffen en ook een toename van de gewelddadigheid is de prijs die we voor de nieuwe zedelijkheid moeten betalen."

DON MADER EXPOSEERDE zijn foto's voor het eerst in de Verenigde Staten in 1979 in de befaamde Leslie Lohman Gallery in New York. Er was niemand die protesteerde. Er was geen inval door de politie. Twee jaar later hingen weer verschillende foto's van hem bij Lohman. Ook daarover ontstonden geen moeilijkheden. Een paar jaar later kwam hij wel met de politie in aanraking. Dat was toen niet voor de eerste keer, want als militant activist tegen de oorlog in Vietnam en voor de gelijkberechtiging van onder andere negers en homoseksuelen was hij veelvuldig met de FBI in aanvaring geweest.

Mader: "Ik denk dat ik op mijn veertiende al een dossier bij de FBI had."

Deze keer ging het om zijn contacten met jongens. De vrijheid en openheid van de jaren '60 en '70, was definitief verleden tijd. De hysteric in de Verenigde Staten door enkele grote sekschan-

dalen in opvangcentra voor kinderen was tot een hoogtepunt gestegen. Mader kreeg moeilijkheden, toen uitkwam dat de jongens die hij wel eens meenam naar zijn vakantiehuisje in Vermont, bloot in de rivier zwommen. Zijn fosterzoon en andere jongens werden zwaar onder druk gezet door de politie. Zij werden gedwongen verklaringen af te geven dat Mader hen seksueel gemolesteerd had. Weer op vrije voeten trokken alle jongens hun verklaringen in. De hysteric in de buurt ging zo ver, dat de lokale televisie bij hem op de stoep stond en meldde dat hier een 'childmurderer' woonde.

Het kwam niet tot een proces. "Ik wist dat ik bij een juryproces geen enkele kans had. De hysteric was te hoog opgelopen. Aan de andere kant wist de aanklager dat bij een proces alle spelletjes en smerige trucs van de politie uitgebreid behandeld zouden worden." Na Amerikaanse gewoonte werd een schikkingsvoorstel gedaan, waarbij Mader een soort proefjaar kreeg. Dat voorstel accepteerde hij. Na een jaar kreeg hij zijn in beslag genomen materiaal terug. In 1986 verliet hij Amerika en vestigde zich in Amsterdam.

Ruud Hollenkamp was eigenaar van boekhandel Intermale, toen Mader in 1987 bij hem kwam met het voorstel om een tentoonstelling te houden. Toen wij onlangs met Hollenkamp spraken, was hij ongeneeslijk ziek. Hij had Aids. Enkele dagen voor zijn dood op World Aids Day 1990 zei hij: "We hielden toen regelmatig exposities. Ik heb Van Manen gehad, Erwin Olaf. Ik wilde iets voor de pedoseksuelen doen. Zij nemen een lage en eenzame positie in. In de boekhandel merkte ik dat veel mannen die van jongens houden, met een constante angst leven. Zij leiden nu het leven dat de homo's vlak na de oorlog hadden: angst om ontdekt en verstoten te worden. Voor boy-lovers is nooit iets gedaan. Ook het COC heeft zich nooit willen inzetten, bang als zij was dat de integratie van homoseksuelen in gevaar kwam."

"Wij hadden een kleine pedo-afdeling in onze

boekhandel. Boeken, tijdschriften zoals Martijn, kaarten. Porno verkochten we niet. Als mensen dat wilden, moesten ze maar ergens anders gaan zoeken. Met een verantwoorde en kunstzinnige expositie wilde ik iets voor pedoseksuelen doen."

De foto's waren vooraf door een advocaat onderzocht. "Die zag geen moeilijkheden. Hij had nadrukkelijk bekeken of er bij een van de foto's sprake was van een seksuele gedraging: twee jongens samen op een foto of een seksuele daad. "Ikzelf vond Mader integer.

Zijn foto's waren mooi. Ik vond een tentoonstelling verantwoord. Ik had met Mader ook al een selectie gemaakt voor de uitgave van enkele ansichtkaarten."

Acht dagen na de opening kwam de zedenpolitie bij Intermale binnen. De dag daarvoor waren ze bij Mader thuis geweest. Die had gezegd dat zijn materiaal was tentoongesteld. Hollenkamp: "Ze wisten niet wat ze ermee aan moesten. Ze stonden maar te aarzelen en met elkaar te delibereren. Tenslotte hebben ze foto's geselecteerd van jongens zonder schaamhaar. Dat werd hun criterium. Het was te bespottelijk voor woorden."

Hollenkamp was verontwaardigd en werd dat nog meer toen hij in dezelfde periode de expositie 'Honderd jaar naakt voor de camera' bezocht in het Amsterdamse kunstcentrum De Meervaart. Hij maakte met een eigen camera opnamen van twee foto's waarop kinderen zichzelf bevredigen. Zijn filmpje liet hij ontwikkelen bij Capi-lux, dat aanvankelijk de afgedrukte niet wilde afgeven. Toen hij uitlegde dat het om foto's van foto's ging, gaf het bedrijf toe. Hollenkamp deponeerde zijn materiaal bij

de politie en klaagde dat er met twee maten gemeten werd. De politie wees zijn klacht af, omdat De Meervaart oude foto's tentoonstelde, bovendien van mensen die waarschijnlijk al lang overleden waren, zo zei de politie. Hollenkamp had zich al teruggetrokken uit Internale. Zijn verontwaardiging was echter nog niet verdwenen. "Een foto van een bloot kind vindt iedereen prachtig. Op het moment dat dezelfde foto wordt opgenomen in een blad voor pedoseksuelen wordt het opeens een vies plaatje. De zaak is nu terechtgekomen in de sfeer van juridische haarkloverij. Een foto van een jongen met zijn broekje naar beneden wordt opeens een seksuele handeling. Want

dan richt je de aandacht op de erogene zône. Je komt in een web terecht."

BAS VROEGE IS directeur van de Rotterdamse fotogalerie Perspektief. Hij vindt het proces Mader 'absurd'. "Wij hebben voor januari 1991 een expositie op stapel staan onder de naam 'Erotic Desire' met veel fotografie en video. Ook de nieuwste uitgave van ons blad zal daarop gericht zijn. Als dit verkeerd afloopt, kunnen we wel inpakken." Afgezien van de Amerikaanse druk zoekt hij de oorzaak van alle commotie rond het materiaal van Mader in een algemene mentaliteit. "Wij zijn niet gewend aan deze openhartige omgang met de ontluikende seksualiteit van kinderen. "Als je ziet wat er allemaal in Amerika gebeurt en weet dat onze wetgeving daar niet zo heel veel van verschilt, dan schrik je je toch met zo'n proces te barsten. Dit is een tragedie voor de Nederlandse rechtspraak."

Hij denkt dat bij een verkeerde afloop van dit proces het naakt als kunstvorm in de fotografie illegaal zal worden en zal verdwijnen. Als voorbeeld noemt hij het nieuwe fotoboek van Kors van Bennekom, die meer dan twintig jaar zijn gezin fotografeerde. Vroeg: "Van Bennekom

heeft als fotograaf meer dan twintig jaar zijn vrouw en kinderen gefotografeerd, alleen en met elkaar, bloot en niet bloot. Dit werk zal dan tot de pornografie gaan behoren."

Benno Premela is binnenhuisarchitect, kunstkenner en oud-voorman van het COC. "Ik kan me een foto herinneren uit het begin van deze eeuw, de Victoriase tijd. Een vrouw stapte uit een tram en je ziet haar enkel. Dat was pornografie in die tijd, want vrouwen hadden toen geen enkels, laat staan benen.

"In mijn ogen kan naakt nooit porno zijn. Een naakt kind is geen porno. Bij de foto's van Mader is geen sprake van enig misbruik of van kinderporno. Op elke foto van Mader staat een jongen en je ziet zijn piemel. So what? Hoe kan je nou in godsnaam zeggen dat het prikkelend is. Dat zit bij mensen in hun hoofd."

'Bij de foto's van Mader is geen sprake van enig misbruik of van kinderporno'

DE KUNSTKENNER

Don Mader is nog steeds verbaasd dat zijn exposities in New York geen probleem opleverden en de tentoonstelling van hetzelfde materiaal bij Internale wel. Nog merkwaardiger vindt hij het dat toen Het Parool een van zijn foto's op de voorpagina publiceerde, de politie niet reageerde. Een toneelgroep gebruikte een van zijn foto's voor een poster en zijn bijdrage voor de expositie 'Erotische fotografie' in De Melkweg in Amsterdam ontlokte ook geen enkele reactie.

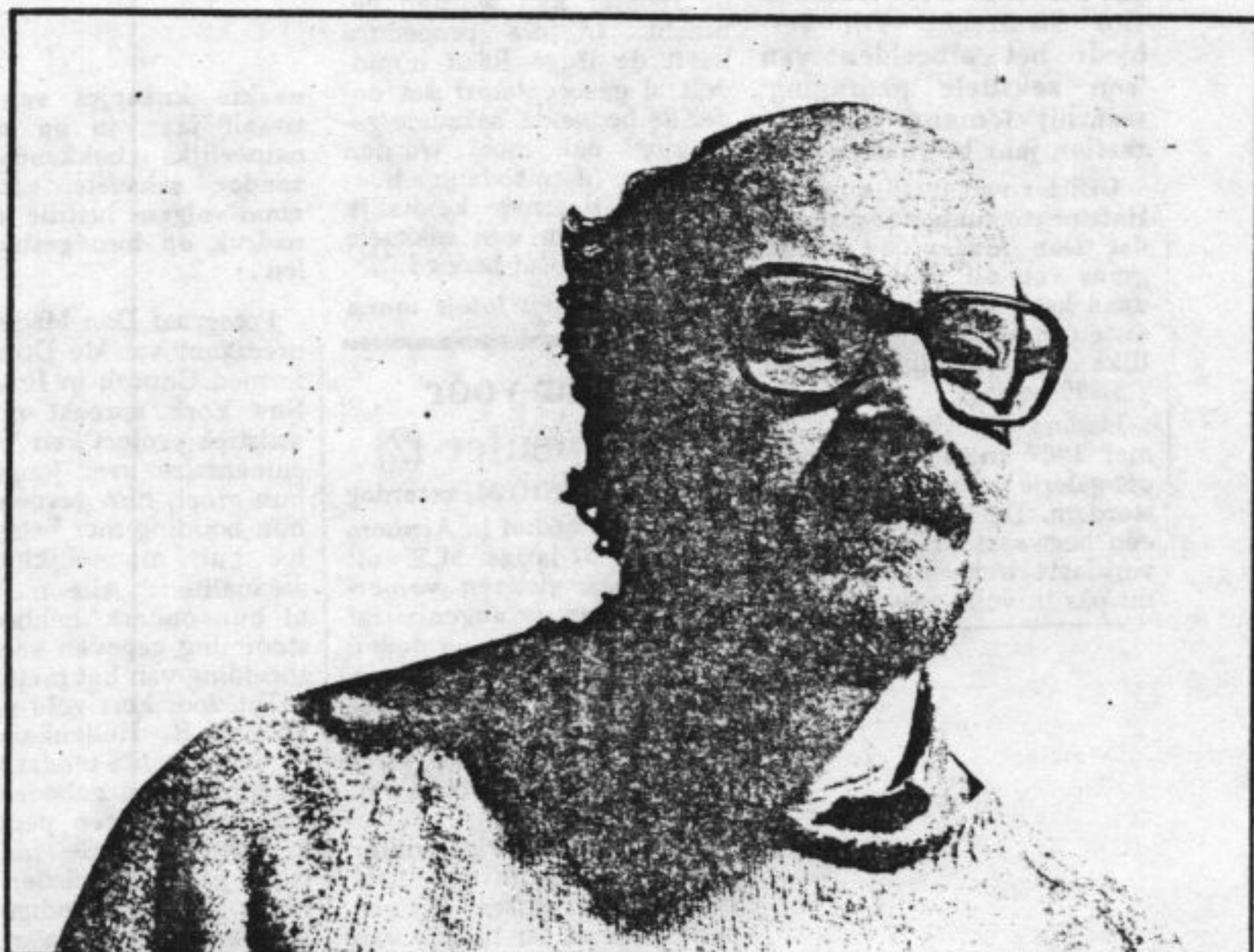
Mader krijgt veel steun van de jongens die hij in Amerika moest achterlaten. Hij staat voortdurend met ze in contact. Veel zijn er getrouwd en hebben zelf gezinnen. Ze zijn hem dankbaar, omdat hij de meesten uit de goot heeft getild en gehouden door ze jarenlang onder zijn hoede te nemen en te zorgen voor een dak boven hun hoofd. ●



NIEUWE REVU 13

ZELFCENSUUR IN DE KRANTEN ?

KNIPWERK VAN DE EIND-REDACTIE VAN TROUW NA DAT DE FOTOGRAFE MADER VOOR DIENS WERK HAD GEKNIPT.



TROUW 12

Mader zegt geen pornografische bedoelingen te hebben gehad: „Dan had ik het wel duidelijker kunnen doen”.

Rechtszaak van principiële aard wegens onderscheid tussen kunst en porno

Boete geëist tegen fotograaf blote jongens

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — Wegens het maken en verspreiden van foto's van naakte minderjarige jongens eiste de Amsterdamse officier van justitie mr Hofstede vrijdag een boete van vijftienduizend gulden en een maand voorwaardelijke gevangenisstraf tegen de in Nederland wonende Amerikaanse fotograaf Don Mader. De foto's zijn al in mei 1987 in beslag genomen bij galerie Intermale in Amsterdam.

De rechtbank had de hele dag uitgetrokken voor de door de betrokkenen als „uiterst principieel” aangeduide zaak. De officier beschuldigt de verdachte van overtreding van art. 240 b, dat ook wel bekend staat als de kinderpornowet. Het Openbaar Ministerie beschouwt de foto's, die Mader in de VS maakte van jongens vanaf elf en twaalf jaar als beeltenissen, waarbij de nadruk wordt gelegd op de geslachtsdelen.

Mader zelf houdt het op een artistieke, niet pornografische serie van jongens in hun ontwikkeling naar volwassenheid. „Een van de jongens heb ik gedurende een periode van jaren regelmatig gefotografeerd. Op de laatste foto's poseert hij met zijn eigen zoon”, vertelde Mader vrijdag.

Contracten

Ook liet hij contracten zien, waaruit bleek dat alle modellen na hun achtentiende toestemming hadden gegeven voor publicatie van de foto's. Een van de jongens, de inmiddels 24-jarige J. Pe-

rez was uit New York overgekomen om de rechtbank duidelijk te maken dat hij vroeger geheel vrijwillig en met instemming van zijn moeder naakt had geposeerd voor Mader. Hij liet weten zich niet bewust te zijn van enige geestelijke schade als gevolg van die activiteit. „Ik ben gelukkig getrouwd.”

Dat de zaak pas ruim twee jaar na de inval van de kinder- en zedenpolitie in galerie Intermale werd behandeld houdt verband met het feit dat de verdachte tot aan de Hoge Raad heeft geprocedeerd over de dagvaarding.

Het is de vraag of een dergelijke expositie anno 1990 opnieuw aanleiding zou zijn voor een justitieel ingrijpen. Want begin 1987 waarde het in clownspak gestoken kinderpornospook van Oude Pekela nog volop door Nederland. Met als gevolg, dat vrijwel elke ontuchtzaak waarbij minderjarigen betrokken waren en elke nieuwe vondst van kinderpornoboekejes automatisch in verband werden gebracht met de nimmer opgehelderde gebeurtenissen in het Oostgrosingse. Nederland werd in die periode bovendien nogal eens afgeschilderd als de grootste producent en exporteur van dit specifieke genre porno. Vooral de VS oefenden flinke druk uit op de toenmalige minister van Justitie, Korthals Altes, om maatregelen te nemen.

Volgens verdachte Mader zijn er aanwijzingen dat ook zijn zaak door de Amerikanen bij de Nederlandse justitie is aangezwengeld. De Amsterdamse politie heeft gezegd dat er een klacht was ingediend over de foto-expositie van

Mader, maar heeft nooit willen zeggen door wie.

Op 25 april 1987 kreeg de fotograaf thuis in Amsterdam bezoek van een Amerikaan die zich voorstelde als Robert Snyder. Hij was doorgestuurd door galerie Intermale, waar hij te kennen had gegeven werk van Mader te willen kopen. Maar thuis bij de maker informeerde Snyder of er misschien ook wat „hotter” materiaal was, waarna Mader zijn gast verzocht te vertrekken. Op 12 mei kreeg hij van de politie te horen dat hij ervan werd verdacht aan huis kinderporno te verkopen.

Creditcard

Snyder had bij zijn bezoek aan Mader zijn creditcard laten vallen. De fotograaf had het pasje gevonden en liet vrienden in de Verenigde Staten aan de hand van het nummer een ander uitzoeken over de eigenaar. De creditcard was, zo bleek, verstrekt voor de ongebruikelijk korte periode van drie maanden. Nog opmerkelijker was dat de firma Visa liet weten dat met de kaart in kwestie een ongelimiteerd bedrag kon worden opgenomen. Ook dat is ongebruikelijk. Mader denkt hieruit te mogen afleiden dat hij in april 1987 bezoek heeft gehad van een Amerikaanse politiemans die *under cover* werkte.

De advocaat van de verdachte fotograaf had vrijdag een paar getuigen-deskundigen opgeroepen om de rechtbank duidelijk te maken dat hier geen sprake was van porno maar van kunst. Zo betoogde de aan de Rotterdamse fo-

togalerie Perspectief verbonden B. Vroeghe dat de foto's van Mader artistieke waarde hebben. „Het gaat hier om een esthetische vorm van fotografie.”

Getuige B. Prensela, voorzitter van het Fonds voor de Kunst en voorzitter van de Amsterdamse Kunstraad, was eveneens van mening dat deze foto's van Mader gerekend mogen worden tot de beeldende kunst. „En alle beeldende kunst met kwaliteits is nu eenmaal erotisch geladen.” Om aan te geven dat een eventuele prikkeling der zinnen eerder het resultaat is van wat zich afspeelt in het hoofd van de toeschouwer, dan van wat zich — in dit geval — op een foto voordoet, memoreerde Prensela een kleine culturele geschiedenis van kort na de oorlog. Een ijverige Rotterdamse politiemans liet toen enkele schilderijen verwijderden van een expositie van Cees van Drongelen. Niet het vrouwelijk naakt op het schilderslinnen zat hem dwars, maar: „ik zag iets in de ogen van de toeschouwers dat me niet beviel”.

De jeugdarts en seksuoloog F. Wafelbakker liet merken zich af te vragen waarom justitie zich in het geval Mader zo druk maakt. Dat de omstrede foto's onder vervelende omstandigheden tot stand zijn gekomen, kon hij zich nauwelijks voorstellen. „Er wordt nogal wat afgelachen, heb ik gezien.” Er zijn erger dingen in omloop, aldus Wafelbakker. Hij toonde de rechtbank een dia van een tekening van Rembrandt, waarop een jongeman overduidelijk bezig is zijn geslacht te beroeren. „In de catalogus heet dit werk overigens *starende jongen*”, wist de getuige-deskundige.

Drie maanden en boete geëist tegen fotograaf



door Fred Soeteman

AMSTERDAM,
 TEL 15-12 zaterdag

In een proefproces tegen de Amerikaanse dominee-fotograaf Don Mader (42) wil justitie antwoord op de vraag of het exposeren van 'kunstfoto's' waarvoor blote jongetjes hebben geposeerd, strafbaar is als kinderporno.

Inzet van de procedure is de 'rekbaarheid' vast te stellen van het nog maart kort bestaande artikel 240-bis van het Wetboek van Strafrecht. Dit verbiedt het afbeelden van 'een seksuele gedraging' waarbij iemand beneden zestien jaar betrokken is.

Officier van justitie mr. G. Hofstede concludeerde gisteren dat Don Mader 'de ondergrens van dit artikel' inderdaad heeft overschreden. Hij eiste één maand voorwaardelijke gevangenisstraf en f 5.000 boete.

Maders expositie was al in mei 1987 in homoboekehandel-galerie Intermale in Amsterdam. De lange duur van een bezwaarschriftprocedure verklaart waarom de affaire nu pas in volle omvang voor

de rechter kan worden gebracht. In die procedure heeft de Hoge Raad inmiddels al geaccepteerd dat onder de bedoelde 'seksuele gedraging' ook moet worden verstaan: „Een zodanige houding dat daarmee kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling wordt beoogd.”

De omstrede foto's tonen

Acht jaar voor doden peuter (2)

ARNHEM, zaterdag

Het gerechtshof in Arnhem heeft de 22-jarige M.S. uit Amsterdam gisteren veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht jaar voor het doden van het tweejarige kind van zijn vriendin. De straf is conform de eis van de procureur-generaal en gelijk aan de straf die de rechtbank in Zwolle S. eerder oplegde.

S. reed in de vorige winter met zijn vriendin van Amsterdam naar Assen. Bij een parkeerplaats ter hoogte van Zwolle stopte hij plotseling, stapte met het kind uit en kwam een poosje later weer terug. Het kind hing in coma in zijn armen en overleed in een ziekenhuis.

naakte knaapjes van rond twaalf jaar, in op zichzelf nauwelijks schokkende poses zonder seksuele activiteit, maar volgens justitie 'met de nadruk op hun geslachtsdelen'.

Fotograaf Don Mader, expredikant van de Dutch Reformed Church in Brooklyn, New York, spreekt van 'een artistiek project', en 'een documentaire over jongens in hun groei, hun gevoelens en hun houding met betrekking tot hun mannelijkheid en seksualiteit.' Alle modellen, of hun ouders, hebben toestemming gegeven voor verspreiding van het materiaal.

Tot voor kort gold galeriehouder R. Hollenkamp als medeverdachte omdat hij gelegenheid had geboden voor wat hij zelf 'een pedo-foto-expositie' noemde, maar hij is twee weken geleden overleden. Als deskundige voor de verdediging kwam ex-COC-voorzitter en thans voorzitter van het Fonds voor de Kunst Benno Prensela (70) de rechtbank uitleggen dat alle beeldende kunst nu eenmaal erotisch geladen is,

Van een onzer verslaggevers TR 15-12

AMSTERDAM — Drie maanden voorwaardelijk en 5 000 gulden boete. Dat eiste de officier van justitie gisteren voor de Amsterdamse rechtbank tegen de Amerikaanse fotograaf Donald Mader. Deze exposeerde in 1987 in een Amsterdamse galerie foto's van naakte jongens.

Mader zegt dat de foto's kunst zijn, justitie beschuldigt hem van overtreding van artikel 240B van het Wetboek van Strafrecht. Dat verbiedt afbeeldingen van seksuele gedragingen van jongeren onder de zestien jaar, in bezit te hebben. Mader zei gisteren in zijn verhoor opnieuw dat hij wel degelijk de bedoeling heeft gehad kunst te maken. Vooral één foto, van een buik en een afgezakke onderbroek met daarover heen de penis van de jongen en diens vuile nagels, was volgens Mader een kunstwerk. De foto was een commentaar op een soortgelijke foto van de Amerikaan Weston uit het jaar 1922, die volgens hem behoort tot de klassieken van de moderne fotografie.

De overige foto's die Mader in de Amsterdamse galerie had laten ophangen, waren series opnamen van Amerikaanse jongens gedurende hun schooljaren, die hun ontwikkeling tot man documenteerden. De foto's waren met hun toestemming genomen en geëxposeerd. Een van de jongens, die zich bekendmaakte als José, was als getuige à décharge uit de Verenigde Staten gekomen. José is nu 24 en vader van een dochtertje. Hij vertelde dat hij Mader sinds zijn zevende als een tweede vader had leren kennen. Mader had zelfs meer voor hem over gehad dan zijn biologische vader, zo zei de getuige.

maar dat de beleving daarvan afhangt van ieders eigen fantasieën. Volgens hem is het criterium „gemaakt met de kennelijke bedoeling om te prikkelen” in de kunst dan ook onbruikbaar.

Uitspraak: 27 december.

Mader zorgde ervoor dat hij naar school ging en nam hem mee met kamperen. Tegenin bij het maken van de foto's herinnerde José zich niet. Ook achteraf had hij geen moeite met de foto's.

De oud-inspecteur van de jeugdgezondheidszorg, de kinderarts Frits Wafelbakker, voerde aan dat er op de foto's zo te zien geen sprake was van seksuele opwinding bij de geportretteerde kinderen. „Er wordt veel op gelachen, dus dwang zal er ook niet aan te pas gekomen zijn.”

Rembrandt

Wafelbakker noemde de foto's van Mader volstrekt onschuldig en liet een dia zien van een ets van Rembrandt. Daarop wordt een jongen afgebeeld die masturbeert. „Zo bont als onze grootste schilder heeft Mader het allerminst gemaakt”, zei de kinderarts.

De ontwerper Benno Prensela, oudvoorzitter van het COC, zei dat alle echte kunst een erotische lading heeft. Dat geldt ook voor de foto's van Mader. Maar hoe sterk die erotische lading is, hangt af van de kijker in welke tijd deze kijkt.

Prensela herinnerde zich een van de eerste foto's uit de fotografie, waarop een vrouw staat die de paardentram instapt. Haar enkels waren zichtbaar en dat gold in die dagen als iets obscens. De beeldend kunstenaar probeert de toeschouwer op een ander been te zetten en dat geldt ook voor de erotische kant van het bestaan, aldus Prensela.

Hij vond de grens tussen erotiek en porno moeilijk te trekken: „Kunst die niet prikkelt is er niet, maar aan de andere kant is de kennelijke opzet om seksueel te prikkelen geen artistieke categorie”. De directeur van de Stichting Perspectief in Rotterdam, Bastiaan Ploeger, viel Prensela bij in diens oordeel. „Deze foto's hebben een — zij het bescheiden — plaats in de kunsttraditie. Zij hebben een artistieke waarde.”

De zaak tegen Mader is in de afgelopen jaren tot aan de Hoge Raad behandeld. Die verwees de zaak terug naar de rechtbank.

De officier van justitie, mr. Hofstede vond het irrelevant of hier sprake was van kunst. Omdat op de meeste foto's geslachtsdelen te zien zijn, staat voor hem vast dat de foto's afbeeldingen zijn van seksuele houdingen en tussen houdingen en gedragingen maakte hij geen onderscheid.

Proces Don Mader

Sek jan. '91

VERMEENDE KINDERPORNO

De Amerikaanse, in Nederland wonende fotograaf Don Mader verscheen eindelijk op 14 december voor de rechter. Na drie jaar juridisch touwtrekken kwam het zo tot de eerste zitting waarbij het kinderporno-artikel 240b aan de orde was. Een historisch moment: en dat werd onderstreept door het verschijnen op de publieke tribune van de ontwerper van dat artikel: mr. Korthals Altes, de vroegere minister van justitie.

In veel opzichten betekende de rechtszitting een herhaling van de al eerder vertoende danspassen. Alle argumenten die in het steekspel rond de dagvaarding naar voren waren gekomen, werden door de verschillende 'acteurs' in het proces nog eens herhaald.

GETUIGEN

Interessant was het verschijnen van één van de vroegere modellen van Mader als getuige. Jose, een enigszins timide jongeman van 24 jaar, zorgde voor verwarring toen hij aangaf de 'zoon' van Mader te zijn. Van een formele familieband bleek geen sprake, maar Mader was als een vader voor de jongen geweest. Omringd door het zwartgerokte rechtbankpersoneel moest Jose 'zijn' foto's tussen een grote stapel vandaan halen. 'Kun je je herinneren of je hier een erectie had?' was één van de vragen die de rechter hem stelde. Jose verklaarde, dat hij nooit iets tegen het maken van de gewraakte foto's had gehad. Mader stuurde hem naar school en hij had veel van hem geleerd. Nu is hij gelukkig getrouwd en heeft een dochter. 'Heeft U ooit enige schaamte gevoeld?' wilde Maders' advocaat Van Bennekom weten. 'Nee' antwoordde Jose. 'Ik zou alleen niet willen, dat dit door een rechtszaak als deze zou gebeuren.'

De tweede getuige was Benno Prensela, veeljarig oud-voorzitter van het COC en hier aanwezig als kunstkenner. Hij verklaarde dat elke kunst van kwaliteit erotisch geladen is. Door de rechter gevraagd naar de grenzen van acceptabele erotiek zei Prensela, dat die scheidslijn in het hoofd van de toeschouwer zit. Hij vertelde een verhaal over een bisschop die ooit een tentoonstelling van Rorschachplaten verbood. In de Rorschachtest moeten proefpersonen aangeven welke voorstellingen zij in een reeks inktvlekken zien. Een psycholoog leest daaruit de zielerorselen van de proefpersonen af. De bisschop gevraagd naar het waarom van zijn verbod, antwoordde: 'Iedereen ziet toch dat het porno is.'

De volgende getuige was de jeugdarts Frits Wafelbakker. Met plaatjes waarop de ontwikkeling van de pubesbeharing zichtbaar was, toonde hij aan, dat het

criterium 'schaamhaar' nooit kan bepalen of een model 'kennelijk' de leeftijd van 16 jaar nog niet heeft bereikt. Het getoonde kwam uit een boekje dat voor artsen bedoeld is en dat volgens Wafelbakker sommige landsgrenzen niet overkwam, omdat de dienstdoende douanebeambten het werkje pornografisch vonden.

REQUISITOIR

Na de getuigen was het de beurt aan de Officier van Justitie, mr. Hofstede. Deze zong het lied van mr. de Wit, voorvechter van een ruime tekstinterpretatie van artikel 240b. Volgens de officier zijn de foto's van Mader afbeeldingen van een seksuele gedraging, omdat er een onevenredige nadruk op het geslachtsdeel ligt en de fotograaf kennelijk de bedoeling had de zinnen te prikkelen. Minister Korthals Altes zei in 1985, dat 'enkel bloot' geen vervolging zou rechtvaardigen. Maar de modellen van Mader waren meer dan 'enkel bloot', meende Hofstede. Er was immers sprake van een pose, waardoor de aandacht zou worden gevestigd op het geslachtsdeel.

De strekking van 240b was volgens Hofstede de bestrijding van seksueel misbruik van kinderen, door het tegenaan van afbeeldingen daarvan. Om kinderen in een prikkelende pose op de plaat te krijgen moeten misschien ongewone middelen worden gebruikt die niet van de foto zijn af te lezen. Misschien was Mader zorgvuldig en dwong hij zijn modellen niet. Maar met de strekking van 240b in het achterhoofd moeten de goeden maar onder de kwaden lijden. Kunst of niet: het doel heiligt hier de middelen, meende de officier.

Bovendien had mr. de Wit volgens Hofstede aangetoond, dat foto's zoals die van Mader, gebruikt worden om kinderen te overreden zich uit te kleden voor seksspelletjes met volwassenen. Het verbieden van het werk van Mader zou dus een kwestie van 'generale preventie' zijn, aldus de officier. Reden genoeg om tegen Don Mader een voorwaardelijke straf van één maand te eisen. Vanwege het commerciële karakter van diens werk (hij verkocht immers zijn foto's bij Internale) eiste Hofstede bovendien een onvoorwaardelijke boete van f 5000.

VERDEDIGING

Advocaat van Bennekom vond het requisitoir van de officier van justitie 'mager'. Hij stelde, dat de hoge rechtscolleges bij de verwerping van de bezwaren tegen de dagvaarding veel verder waren gegaan dan de wetgever in 1985

door VIOLET COTTERELL

AMSTERDAM - De Amsterdamse advocaat mr W. van Bennekom heeft gisteren de Tweede Kamer ervan beschuldigd in 1985 het wetsartikel dat seksueel misbruik van kinderen strafbaar stelt, onder grote Amerikaanse druk 'er haastig doorheen te hebben gejaast'.



beoogde met het instellen van 240b. Door te stellen dat de vraag naar zorgvuldigheid niet aan de orde is gezien het belang van de bestrijding van misbruik, zet de officier volgens Van Bennekom fundamentele waarden in de rechtspleging op hun kop. Door bovendien de bedoeling van de kunstenaar centraal te stellen, zet hij de klok jaren terug en 'dwingt' hij de politie tot snuffelen naar onfrisse kunst. 240b roept om een fundamentele discussie die in Den Haag gevoerd moet worden en niet in de rechtszaal.

Volgens Don Mader is er sprake van 'homofobie'. Op een muur van de rechtszaal projecteerde hij een niet vervolgd foto van een jongetje dat zijn pikkie naar de fotograaf richt, die het joch van onderen op de plaat zet: nadruk op het geslachtsdeel en zelfs manipulatie ervan, dus wellicht een seksuele handeling. De foto werd echter niet getoond in een homoboekhandel, maar in het keurige familieblad de Nieuwe Revu.

Marc van Bijsterveldt

Uitspraak: 28 december. - Zie voor de voorgeschiedenis Sek 90/10/8-9.

In die tijd kwamen er uit Amerika beschuldigingen dat Nederland een Mekka van kinderporno zou zijn, die geëxporteerd werd naar de VS. Nederland weersprak dit, maar er werd wel een wet aangenomen om seksueel misbruik van kinderen te bestrijden.

Rechters interpreteren dat wetsartikel zo dat mensen met een pedofiele aard daar de dupe van kunnen worden, ook al doen zij niets strafbaars, aldus Van Bennekom. Dat kan volgens hem nooit de bedoeling van het parlement zijn geweest.

Van Bennekom verdedigde de Amerikaanse fotograaf Mader, van wie in 1987 vijftien foto's van naakte jongens in beslag zijn genomen. De foto's maakten deel uit van een serie die was tentoongesteld in de Amsterdamse boekwinkel annex galerie Internale. Volgens justitie overtrad Mader het wetsartikel waarin het tentoonstellen of verkopen van afbeeldingen van kinderen onder de zestien jaar, die bij sek-

suele gedragingen zijn betrokken, strafbaar wordt gesteld.

Maar wat zijn seksuele gedragingen? Valt bloot poseren daaronder? Het Amsterdamse hof bepaalde in een bezwaarschriftenprocedure dat dit inderdaad het geval is als er sprake is van 'een zodanige houding dat daarmee kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling wordt beoogd'.

Zedenmeesters

Die interpretatie gaat heel ver, vond Van Bennekom. Alsof de jaren zestig en zeventig er nooit geweest zijn, zullen politie, officieren van justitie en rechters zich weer als zedenmeesters moeten gaan bezighouden met de vraag wat zinneprikkelend is. Nog erger vindt hij het dat dit zal leiden tot onsmakelijk gesnuffel naar de bedoeling van de fotograaf. Ook vreest hij juridische problemen, omdat het prikkelingscriterium onduidelijk is.

Maar het allerergste is het voor pedofielen, aldus Van Bennekom. "Is het de bedoeling het

Druk VS bepaalde zedenwetgeving

Mythevorming rondom het kinderporno-begrip

Als Rembrandt nog geleefd zou hebben, zou hij ongetwijfeld worden vervolgd voor de vervaardiging van kinderporno. Zijn schilderij *De starende jongen* toont immers een nietsverhullend beeld van een masturberende knaap. En het maken van een „afbeelding of een informatiedrager, bevattende een seksuele gedraging, waarbij iemand die kennelijk de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt" is nu eenmaal sinds 1985 strafbaar krachtens het zogenaamde *kinderporno-artikel* 240b uit het Wetboek van Strafrecht.

Maar niet alleen de vervaardiging, ook de tentoonstelling, de verspreiding en dergelijke zijn strafbaar gesteld. In juli 1985 haalde in Nederland de nieuwe pornowet de politieke eindstreep, met dien verstande dat alleen de strafwaardigheid van kinderporno in de nieuwe wetgeving terugkeerde. Onder hevige druk van de VS en Groot-Brittannië besloot de toenmalige minister van justitie, Korthals Altes, ter elfder ure kinderporno als apart delict strafbaar te stellen.

Vorige week vrijdag (14 december) viel de Amerikaanse fotograaf Don Mader de twijfelachtige eer ten beurt als eerste terecht te moeten staan voor de vervaardiging en openlijke vertoning van 'kinderporno'. Op 14 mei 1987 waren, na een Amerikaanse tip, vijftien blootfoto's van jongens in beslag genomen op een foto-expositie in de Amsterdamse galerie annex homoboekhandel Internale. Mader tekende bezwaar aan tegen de bestempeling van zijn fotografische kunst tot 'kinderporno', maar tot en met de Hoge Raad kreeg hij te horen dat enkele van zijn foto's wellicht onder artikel 240b zouden kunnen vallen, omdat jongens „in een zodanige houding staan afgebeeld dat daarmee kennelijk het opwekken van een

seksuele prikkeling wordt beoogd" (uitspraak Hof Amsterdam, 7 oktober 1988).

Eigen invulling

Niets is meer over van het door de Tweede Kamer in oktober 1984 afgebakende 'kinderporno-begrip'. Daartoe uitgedaagd door een (niet-confessionele) meerderheid in de Tweede Kamer schonk de minister toen klare wijn. Hij ging uit van een „redelijke wetstoepassing door de rechter"; „onschuldige handelingen" zouden niet onder het artikel vallen, laat staan het „enkel bloot" vastleggen van kinderen alleen of samen. De minister in oktober '84: „Wanneer men bloot zijn een seksuele gedraging noemt, begeven wij ons ver af van het normale Nederlandse spraakgebruik."

Binnen twee jaar gaf het openbaar ministerie echter een eigen invulling aan het begrip 'seksuele gedraging'. De commissie-De Wit, bestaande uit mannen van het vervolgingsapparaat, had buiten de haar meegegeven opdracht om (onderzoeken op welke schaal kinderporno in Nederland voorkomt) een maximaal opgerekt pornobegrip voorgesteld. Voorop moest staan de intentie van de maker: wil hij „de zinnen prikkelen of niet", dat zou het criterium voor vervolging moeten zijn. Terwijl het 'Deep Throat-arrest' in de jaren zeventig de term 'zinneprikkelend' nog als zinledig had verworpen, omdat de rechter niet kon vaststellen wat zinnen prikkelt, werd het begrip hier via een achterdeur weer geïntroduceerd.

Onthullend in de zaak-Mader was de opvatting van officier

Hofstede dat Maders foto's zinneprikkelend waren omdat ze in een homoboekhandel hadden gehangen en „gebruikt waren in het circuit van de pedofiel" (middels plaatsing in het pedo-blad OK). Hofstede gaat er blijkbaar van uit dat bezoekers van een tentoonstelling in een homoboekhandel daar alleen heengaan met het oogmerk zich te laten prikkelen. Voorts onderbouwde de officier zijn eis (één maand voorwaardelijk met een geldboete van 5000 gulden) door te stellen dat bij de vervaardiging van naaktfoto's van - in dit geval - pubers misbruik aan de orde kan zijn geweest. Zoiets als het strafbaar stellen van de aanschaf van een baksteen, omdat je er naast het bouwen van een tuinmuurtje ook ruiten mee kunt ingooien.

In een vlammend betoog liet Maders advocaat overigens weinig heel van het „uiterst dunne requisitoir" van Hofstede. In zijn boek *Meesters der metamorfose* noemt de Amsterdamse rechtbankpresident Asscher het openbaar ministerie „de grootste actiegroep van Nederland". De grootste mythevormers zou hier meer op zijn plaats zijn. Mythen geven een sterk versimpeld en vertekend beeld van de werkelijkheid en ook het vormen ervan is niet zo moeilijk: a. probeer een beeld te scheppen van één of andere 'outgroep' die 'anders' en gevaarlijk is; b. maak duidelijk dat deze 'outgroep' onschadelijk kan worden gemaakt door een krachtig OM-beleid en c. vestig het beeld van het OM als hoeder van het Algemeen Belang.

Overigens vernam ik op de publieke tribune dat de meest verbreide prikkelliteratuur in pedo-kringen al sinds jaar en dag de Wehkamp-catalogus is.

Martin Maassen

VERVOLG
PAR 15

hen onmogelijk te maken van deze plaatjes te genieten? In wat voor een raar land leven we toch?" De Amerikaanse jongens die geposeerd hebben voor de naaktfoto's hebben dit allemaal vrijwillig gedaan, van seksueel misbruik was geen sprake, zegt Mader. Een van de gefotografeerden, nu volwassen en getrouwd, vertelde de rechtbank dat hij er destijds als achtjarig jongetje geen enkel bezwaar tegen had. Maar hij zou het niet prettig vinden als zijn omgeving nu van die foto's afwist.

Volgens Mader hebben de jongens of hun ouders toestemming gegeven. Hij kende de jongens en sommige ouders, tussen hen bestond een vertrouwensband en er was geen sprake geweest van dwang of omkoping, al betaalde hij honderd tot tweehonderd dollar. De foto's maken deel uit van een 'project' waarin hij jongens om de zoveel jaren fotografeerde om de ontwikkeling van hun gevoelens over hun man-zijn in beeld te brengen. Dat daarbij geslachtsdelen in beeld zijn gebracht, kon moeilijk anders, betoogde Van Bennekom.

Officier van justitie mr G. Hofstee meent dat het er niet toe doet of kinderen zijn misbruikt of niet, maar dat het erom gaat dat door dit soort zinneprikkende foto's misbruik van kinde-

Ethisch debat in rechtszaal bij pornozaak

ren gemaakt kan worden. Later kunnen ze er bovendien ernstige psychische schade van ondervinden, meent hij. Hij eiste een maand cel voorwaardelijk en vijfduizend gulden boete.

De artistieke waarde van de foto's is niet relevant, maar dat met dit soort afbeeldingen geen commercie wordt bedreven en dat deze niet circuleren in pedofiele kringen, vindt hij. "Hier

overweegt niet de artistieke waarde, maar de nadruk op de geslachtsdelen. Kinderen mogen niet betrokken worden bij ongewenste seksuele handelingen."

Sympathisanten

Dat leverde hem een woedende uitval op van de publieke tribune, die propvol zat met sympathisanten van de fotograaf. "De natuur is niet goed ingericht. God had al die pikken eraf moeten snijden. Ik erger me rot," riep een boze man snerend.

Benno Premse, oud-voorzitter van het COC en voorzitter van de Amsterdamse kunstraad, noemde de foto's een kunstuiting en niet commercieel. De 'kennelijke bedoeling om te prikkelen' vindt hij een onbruikbaar criterium.

"Prikkeling zit in het hoofd van de mensen. Het gaat in de kunst niet om het wat, dus het onderwerp, maar om het hoe, de kwaliteit." De jeugdarts F. Wafelbakker viel hem bij.

"Dit proces gaat niet over pornografie of kindermisbruik, maar over censuur," zei Mader die een uitgebreide lezing hield met dia's.

"Mijn foto's hebben niet de bedoeling te prikkelen. Ik had duidelijk artistieke intenties."

De rechtbank doet op 28 december uitspraak.

Fotograaf veroordeeld wegens kinderporno

UTRECHTS NIEUWSBLAD

AMSTERDAM (ANP) — De rechtbank in Amsterdam heeft gisteren de 43-jarige New Yorkse dominee en fotograaf D. Mader veroordeeld tot vijfhonderd gulden boete wegens het openlijk tentoonstellen van pornografische foto's van kinderen. Tegen de fotograaf was een maand voorwaardelijke celstraf en vijfduizend gulden boete geëist.

De opgelegde straf was lager omdat de rechtbank slechts van twee foto's het pornografisch karakter bewezen vond, en niet van alle vijftien foto's die in beslag waren genomen. De twee foto's tonen jongens, jonger dan zestien jaar, terwijl ze 'zodanig poseren dat hun geslachtsdelen nadrukkelijk in beeld gebracht worden en dat op een wijze die kennelijk bedoeld is om seksuele prikkeling op te wekken'. Dat is volgens de rechtbank een strafbare seksuele gedraging. Kinderfotograaf Mader exposeerde in mei 1987 met 45 foto's in homoboekhandel/galerie Internale in Amsterdam. De politie nam vijftien foto's in beslag met afbeeldingen van geheel of grotendeels ontklede jongens en jongemannen, van elfjarige jongens tot een jonge vader met zijn baby. Op de meeste foto's zijn de geslachtsdelen duidelijk zichtbaar.

De zaak werd pas enkele weken geleden behandeld. De tijd daarvoor werd besteed aan een uiteindelijk mislukte bezwaarschriftprocedure tegen de dag-

vaarding. De zaak van Mader wordt gezien als een proefproces, waarin moet worden vastgesteld wat een strafbare seksuele gedraging is in de zin van het wetboek van strafrecht.

In het vonnis legt de rechtbank uit wat een dergelijke strafbare seksuele gedraging is. "Indien een jeugdige beneden de leeftijd van zestien jaar wordt afgebeeld in een seksueel prikkelende houding zal er, ervan uitgaande dat deze jeugdige niet werkelijk vrij kan beslissen of hij aan de toestand van een dergelijke afbeelding kan meewerken, sprake zijn van misbruik van de jeugdige en zal een dergelijke afbeelding vallen onder de werking van artikel 240 B van het Wetboek van Strafrecht," aldus de rechtbank. Volgens de rechtbank echter voldoet het merendeel van de in beslag genomen foto's niet aan dat ontwikkelde criterium en moeten die foto's buiten het bereik van de strafwet blijven.

Dat verdachte Mader op de zitting verklaarde dat hij met de door hem gemaakte foto's de seksuele ontwikkeling van de geportretteerde jongens tot jongeman in opeenvolgende leeftijdsfasen heeft willen vastleggen, doet aan het oordeel niet af, aldus de rechtbank.

Met het verweer van de verdachte en zijn raadsman die beiden een beroep deden op het kunstenaarschap, ging de rechtbank niet mee. Het te beschermen belang van de jongens stijgt volgens de rechtbank uit boven het belang van de verdachte als kunstenaar en of het belang van de foto's als kunstwerk, zo daarvan al sprake is, aldus de rechtbank.

Maders advocaat mr. Kruijswijk heeft meteen hoger beroep aangekend bij het gerechtshof in de hoofdstad. Het gaat volgens Mader om "een principaalzaak", aldus de raadsman.

Foto's naakte jongens bedoeld om seksuele prikkeling op te wekken Amerikaanse fotograaf beboet wegens verspreiden kinderporno

Van onze verslaggever VK 29
AMSTERDAM — De Amerikaanse fotograaf Donald Mader (42) is vrijdag door de rechtbank in Amsterdam veroordeeld tot een boete van vijfhonderd gulden wegens het verspreiden van foto's van naakte minderjarige jongens. Twee van de in totaal vijftien afbeeldingen die drie jaar geleden al door de politie in beslag werden genomen op een expositie van Mader, zijn naar het oordeel van de rechtbank bedoeld om seksuele prikkeling op te wekken, en daarmee in strijd met de wet.

In mei 1987 deed de jeugd- en zedenpolitie een inval in een galerie in Amsterdam. De expositie-ruimte maakt deel uit van de in homo-lectuur gespecialiseerde boekhandel Internale. Aanleiding voor deze actie was een klacht. Er zou "kinderporno" aan de muur hangen. De maker van de omstreden foto's, een gewezen reformatische dominee die sinds een paar jaar in Nederland woont, houdt het zelf op documentaire kunst. Pornografie is het in geen geval, aldus Mader.

Aan het eind van de jaren zeventig en het begin jaren tachtig fotografeerde hij in zijn toenmalige woonplaats New

York tientallen jongens voor een serie over wat hij noemt: "hun ontwikkeling naar volwassenheid". Zijn jongste model was een jaar of negen. In alle gevallen had Mader aantoonbaar toestemming van de ouders. De jongens zelf ondertekenden later — als ze eenmaal meerderjarig waren — een contract, waarin ze te kennen gaven geen bezwaar te hebben tegen publicatie van de naaktfoto's.

Volgens het Openbaar Ministerie in Amsterdam heeft Mader zich met het tentoonstellen en te koop aanbieden van foto's uit zijn serie schuldig gemaakt aan overtreding van artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht, dat ook wel bekend staat als de kinderpornowet. In het bedoelde artikel wordt kinderporno gedefinieerd als een afbeelding van een "seksuele gedraging, waarbij iemand die kennelijk de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, is betrokken".

Het begrip "seksuele gedraging" is in 1988 al eens door het gerechtshof in Amsterdam uitgebreid tot: het aannemen van "een zodanige houding dat daarmee kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling wordt beoogd". Op 6 maart van dit jaar schaarde ook de

Hoge Raad zich achter deze opvatting. In de zaak-Mader kwam de rechtbank tot de conclusie dat de meeste in 1987 door de politie in beslag genomen foto's niet aan dit criterium beantwoorden op twee na.

Het gaat om een afbeelding van een jongen met een erectie en om een close up van een mannelijk geslachtsorgaan (in ontspannen toestand). "Van deze foto's kan worden gezegd dat de verdachte de afgebeelde jeugdige in een zodanige positie heeft laten poseren dat daarin in hoofdzaak het seksueel prikkelende tot uiting komt, zodat deze foto's tot stand zijn gekomen door middel van seksueel misbruik van die jeugdige", aldus het vonnis.

Getrouwd

De advocaat van Mader, mr W. van Bennekom, had twee weken geleden een van de modellen — die van de afbeelding met de erectie — uit de Verenigde Staten laten overkomen om op te treden als getuige. De 24-jarige jongeman, die inmiddels is getrouwd en een dochter heeft, verklaarde op de zitting dat hij zich als kind nooit misbruikt heeft gevoeld door Mader en geheel uit vrije wil voor hem poseerde.

De Amsterdamse rechtbank hecht kennelijk geen waarde aan die verklaring. Ook aan zijn kunstenaarschap kan Mader geen enkel verweer ontlenen, zo bleek vrijdag. Bescherming van de betrokken minderjarigen heeft een grote prioriteit, aldus het vonnis.

Donald Mader was duidelijk aangeslagen door de uitspraak. Voor de Amerikaanse fotograaf staat meer op het spel dan alleen een artistiek principe. Hij wil in Nederland blijven en wacht al geruime tijd op een verblijfsvergunning. Het ministerie van Justitie heeft volgens Maders advocaat laten doorschemeren met een definitieve beslissing hierover te willen wachten tot duidelijk is hoe de strafzaak tegen de fotograaf afloopt. Mader hoefde vrijdag dan ook niet lang na te denken. Hij gaat in hoger beroep.

Veroordeling na exposeren naaktfoto's van jongens

NRC Handelsblad
Door een onzer redacteuren

AMSTERDAM, 29 dec. 1987
De rechtbank in Amsterdam heeft gisteren de 42-jarige Amerikaanse fotograaf D.H.M. veroordeeld tot 500 gulden boete of tien dagen hechtenis wegens het tentoonstellen van foto's waarop jongens van onder de 16 jaar naakt staan afgebeeld. Tegen M. was 5.000 gulden boete en een maand voorwaardelijke gevangenisstraf geëist.

De rechtbank, voorgezeten door mr. E.J. van Schaardenburg-Louwe Kooijmans, sprak M. vrij van het primair telastgelegde: het in bezit hebben en verspreiden van foto's van naakte jongens. Subsidair vond de rechtbank echter dat twee van de vier foto's (van een in beslaggenomen serie van vijftien) in strijd waren met de 'kinderpornowet'. Het betreft hier twee foto's van jongens tussen de 10 en 14 jaar, die op zodanige wijze poseren dat hun geslachtsdelen nadrukkelijk in beeld zijn. Deze foto's waren, volgens de rechtbank, bedoeld om seksuele prikkeling op te wekken.

De foto's werden 3,5 jaar geleden door de politie in beslag genomen in de Amsterdamse boekhandel-galerie Internale. M. heeft altijd gezegd dat het hier ging om een kunstvorm. De rechtbank bepaalde dat wat betreft de twee foto's "het te beschermen belang van de minderjarige uitstijgt boven het belang van verdachte als kunstenaar, zo daarvan al sprake van is".

Een ander argument dat de verdachte had aangevoerd — het ontbreken van materiële wederrechtelijkheid, omdat van misbruik van de minderjarige kinde-

ren niets is gebleken — werd eveneens verworpen door de rechtbank. Tijdens het proces bleek dat geen van de gefotografeerde jongens, nadat zij de leeftijdsgrens van 18 jaar waren gepasseerd, alsnog bezwaar heeft gemaakt tegen publicatie van hun foto's.

Mr. G.C. Kruijswijk, raadsman van de verdachte, zei op vrij-spraak te hebben gerekend. Kruijswijk noemde het "een heel raar vonnis met een symbolische straf". Hij heeft inmiddels hoger beroep aangekend.

Dominee voor kinderporno veroordeeld

AMSTERDAM, zaterdag

De rechtbank in Amsterdam heeft gisteren de 43-jarige Newyorkse dominee en fotograaf D.M. uit Amerika veroordeeld tot vijfhonderd gulden boete wegens het openlijk tentoonstellen van pornografische foto's van kinderen.

Tegen M. was één maand voorwaardelijke celstraf en vijfduizend gulden boete geëist.

De opgelegde straf was lager omdat de rechtbank vond dat van slechts twee foto's het pornografisch karakter bewezen was en niet van alle vijftien foto's die in beslag waren genomen.

De twee foto's tonen jongens, jonger dan zestien jaar, terwijl zij zodanig poseren dat hun geslachtsdelen nadrukkelijk in beeld worden gebracht en dat op een wijze die kennelijk is bedoeld om seksuele prikkeling op te wekken. (ANP)

NRC 29 Een raar vonnis COMM.

VERDIENDEN de kinderen die poseerden voor de uit Amerika afkomstige naaktfotograaf Donald H. Mader speciale bescherming? Zij hebben helemaal geen bezwaar tegen die foto's. Het is een wonder hoe de rechter gisteren uit twee van de vijftien inbeslaggenomen recht-toerecht-aan-prenten toch nog een veroordeling wegens kinderporno heeft weten te destilleren. Het beroep van de Amerikaan op het belang van de kunst - zo daar volgens de rechter al sprake van was - moest wijken voor het belang van de minderjarigen.

Dat is een dubbele uitgljider. Rechters zouden langzamerhand toch moeten weten hoe bedenkelijk het is de kunsten te toetsen. En het belang van de minderjarige? De nieuwe kinderpornowet stoelt volgens officiële verklaringen op „de samenhang met het seksueel misbruik dat van kinderen wordt gemaakt terwijl dat op foto of film wordt vastgelegd". Maar dat heeft de Amsterdamse rechtbank niet vastgesteld. Zij bedient zich van de belegen toverspreuk „geschiktheid seksuele prikkeling op te wekken". Zoals de oude, wijze criminoloog ooit zei: „waarom heb ik zinnen als ze niet geprikkeld mogen worden?"

Rechtbank ziet foto's van Amerikaan Mader toch als pornografie

Van een onzer verslaggeefsters
AMSTERDAM — De Amsterdamse rechtbank heeft gisteren de 43-jarige Newyorkse fotograaf Don Mader veroordeeld tot vijfhonderd gulden boete wegens het openlijk tentoonstellen van pornografische foto's van kinderen. Tegen hem was één maand voorwaardelijke celstraf en vijfduizend gulden boete geëist.

De opgelegde straf was lager dan de eis, omdat de rechtbank van slechts twee foto's het pornografisch karakter bewezen achtte en niet van alle vijftien foto's die in beslag genomen waren en ten laste waren gelegd. De twee foto's tonen jongens, jonger dan zestien jaar, die zodanig poseren dat hun geslachtsdelen nadrukkelijk in beeld zijn en dat volgens de rechtbank op een manier die kennelijk bedoeld is om seksuele prikkeling op te wekken. De rechtbank acht dat een strafbare seksuele gedraging.

Mader exposeerde in mei 1987 45 foto's in de Amsterdamse boekhandel/galerie Intermale. De politie nam hiervan vijftien foto's in beslag met afbeeldingen van geheel of grotendeels ontklede jongens en jongemannen, variërend van elf jaar tot een jonge vader met zijn baby. Op de meeste foto's zijn de geslachtsdelen van de poserenden duidelijk zichtbaar. Naast Mader werd ook de eigenaar van de homoboekhandel gedag-

vaard, maar die overleed onlangs. In het vonnis legt de rechtbank uit wat een dergelijke strafbare seksuele gedraging is.

„Indien een jeugdige beneden de leeftijd van zestien jaar wordt afgebeeld in een seksueel prikkelende houding zal er, ervan uitgaande dat deze jeugdige niet werkelijk vrij kan beslissen of hij aan de totstandkoming van een dergelijke afbeelding kan meewerken, sprake zijn van misbruik van de jeugdige en zal een dergelijke afbeelding vallen onder de werking van artikel 240 B van het Wetboek van Strafrecht.”

Kunstenaarschap

Volgens de rechtbank echter voldoet het merendeel van de in beslag genomen foto's niet aan dat ontwikkelde criterium en moeten deze foto's buiten het bereik van de strafwet blijven. Dat Don Mader op de zitting verklaarde, dat hij met de door hem gemaakte foto's de seksuele ontwikkeling van de geportretteerden van jongen tot jongeman in opeenvolgende leeftijdfasen heeft willen vastleggen, doet aan het oordeel niet af, aldus de rechtbank.

Ook met het beroep op het kunstenaarschap van de verdachte ging de rechtbank niet mee. Het te beschermen belang van de jongens stijgt volgens de rechtbank uit boven het belang van de verdachte als kunstenaar en boven het belang van de foto's als kunstwerk, „zo daarvan al sprake is.” Mader gaat in beroep.

6001 EEMLANDER

Dominee voor pornofoto's veroordeeld

AMSTERDAM (ANP) - De rechtbank in Amsterdam heeft gisteren een 43-jarige Newyorkse dominee veroordeeld tot vijfhonderd gulden boete wegens het openlijk tentoonstellen van pornografische foto's.

Tegen de man was één maand voorwaardelijk en vijfduizend gulden boete geëist. De opgelegde straf was lager omdat de rechtbank slechts van twee foto's het pornografisch karakter bewezen achtte, en niet alle vijftien in beslag genomen foto's ten laste waren gelegd. In totaal 45 foto's waren in mei 1987 in homoboekhandel/galerie Intermale in Amsterdam tentoongesteld.

Sexuele drang zette man aan tot fotomanie

ROTTERDAM — De 27-jarige Capelse inbreker P.S. die zo'n tienduizend foto's heeft gestolen uit zeker 150 huizen, handelde uit sexuele drang. De 'fotodief' heeft dit tegen de politie gezegd.

De rechercheurs dachten een jaar lang dat hij bewust willekeurige foto's — meestal familiekiekjes of vakantiefoto's — meenam als handelsmerk. Maar toen de politie hem in oktober bij toeval arresteerde en zijn huis doorzocht, troffen de rechercheurs naast de onschuldige foto's ook aparte stapeltjes aan met afbeeldingen van blote mensen; nudistenechtparen, naakte kinderen of vrouwen tijdens een bevaling.

De meeste foto's zijn weer terug bij de gedupeerde fotografen uit Rotterdam en omstreken. Toch zit de politie, die maandenlang puzzelde om de foto's op orde te krijgen, nog met een paar duizend exemplaren in de maag.

N¹/₄N¹³ -12.90

Foto's geen kunst maar porno

Van onze kunstredactie
AMSTERDAM — De rechtbank in Amsterdam heeft vrijdag de 43-jarige Newyorkse dominee en fotograaf D.M. veroordeeld tot 500 gulden boete wegens het openlijk tentoonstellen van pornografische foto's van minderjarigen. Tegen M. was één maand voorwaardelijke celstraf en 5000 gulden boete geëist.

De opgelegde straf was lager omdat de rechtbank vond dat van slechts twee foto's het pornografisch karakter bewezen was en niet van alle vijftien die in beslag waren genomen. De twee foto's tonen jongens, jonger dan zestien jaar, terwijl zij zodanig poseren dat hun geslachtsdelen nadrukkelijk in beeld gebracht worden en dat op een wijze die kennelijk bedoeld is om seksuele prikkeling op te wekken. Dit is volgens de rechtbank een strafbare seksuele gedraging.

Fotograaf M. exposeerde in mei 1987 45 foto's in homoboekhandel/galerie Intermale in Amsterdam. De politie nam hiervan genoemde vijftien foto's in beslag met afbeeldingen van geheel of grotendeels ontklede jongens en jongemannen, variërend van elf jaar tot een jonge vader met zijn baby. Op de meeste foto's zijn de geslachtsdelen van de daarop voorkomende personen duidelijk zichtbaar.

Behalve M. werd ook de eigenaar van de homoboekhandel gedagvaard, maar die overleed eni-

NIEUWSBLAD 'H NOORDEN
 ge weken geleden aan aids. De zaak werd pas enkele weken geleden behandeld. De tijd daarvoor werd besteed aan een uiteindelijk mislukte bezwaarschriftprocedure tegen de dagvaarding. De zaak van M. wordt gezien als een proefproces, waarin moet worden vastgesteld wat een strafbare seksuele gedraging is in de zin van het Wetboek van Strafrecht.

In het vonnis legt de rechtbank uit wat een dergelijke strafbare seksuele gedraging is. „Indien een jeugdige beneden de leeftijd van zestien jaar wordt afgebeeld in een seksueel prikkelende houding zal er, ervan uitgaande dat deze jeugdige niet werkelijk vrij kan beslissen of hij aan de totstandkoming van een dergelijke afbeelding kan meewerken, sprake zijn van misbruik van de jeugdige en zal een dergelijke afbeelding vallen onder de werking van artikel 240 B van het Wetboek van Strafrecht,” aldus de rechtbank. Volgens de rechtbank echter voldoet het merendeel van de in beslag genomen foto's niet aan dat ontwikkelde criterium en moeten deze foto's buiten het bereik van de strafwet blijven.

Dat de verdachte M. op de zitting verklaarde, dat hij met de door hem gemaakte foto's de seksuele ontwikkeling van de geportretteerde jongens tot jongeman in opeenvolgende leeftijdfasen heeft willen vastleggen, doet aan het oordeel niet af, aldus de rechtbank. Met het verweer van

de verdachte en zijn raadsman die beiden een beroep deden op het kunstenaarschap, ging de rechtbank niet mee. Het te beschermen belang van de jongens stijgt volgens de rechtbank uit boven het belang van de verdachte als kunstenaar en of het belang van de foto's als kunstwerk, zo daarvan al sprake is, aldus de rechtbank.

De advocaat van M., mr. G. Kruyswijk, heeft meteen na het bekend worden van het vonnis hoger beroep aangetekend bij het Gerechtshof in de hoofdstad. Het gaat volgens M. om 'een principezaak', aldus de raadsman.

N¹/₄N¹³ : 29-12-90

Naakte kinderen

BOSTON - Wie in de Verenigde Staten foto's maakt, verkoopt of laat zien van naakte kinderen, kan in sommige delen van het land een gevangenisstraf van tien jaar tegemoet zien. Met die mededeling op een aantal posters schokte een onbekende homo-organisatie de bezoekers van een conferentie op de universiteit van Harvard. 'In plaats van deze absurde straffen aan de kaak te stellen, spreekt een officiële vertegenwoordiger van de homo-beweging op deze conferentie over het homo-huwelijk,' luidde de tekst verder.

Wie de posters precies heeft gemaakt is onduidelijk. Het motto van de organisatie stond echter duidelijk onderaan de vellen: 'Fascism doesn't just happen. Gays and lesbians help make it happen.'

Gay Kr.
1 dec

„Haut weg den Scheiß!“

Die Demo gegen den § 175 in Berlin

MAGNUS

Z eitweilig glich der Marsch vom Alexanderplatz zum Brandenburger Tor einem Trauerzug, als trage man den leidigen Schandparagrafen ein für allemal zu Grabe. Berlin bot fröstelndes Wetter, und mit rotgefrorenen Nasen zogen die Schwulen zusammen mit einigen Sympathisanten durch Ost-Berlins City. 6000 mögen es wohl gewesen sein, als auch der letzte Spätaufsteher zur Demonstration gestoßen war. Organisiert war diese erste (und hoffentlich letzte) bundesweite, gesamtdeutsche Manifestation gegen den § 175 am 27. Oktober von der Deutschen Aids-Hilfe.

„Der § 175 bedroht die Schwulen nicht nur strafrechtlich, sondern ist darüber hinaus auch ein Symbol für gesellschaftliche Ausgrenzung und Diskriminierung“, hieß es im offiziellen Aufruf, der unter anderem von der Berliner Aids-Hilfe, dem Schwulenverband in Deutschland, dem Berliner Schwulen-Verband, dem Bundesverband Homosexualität und der Ökumenischen Arbeitsgruppe Homosexuelle und Kirche unterstützt worden war.

Über die Teilnehmerzahl waren viele enttäuscht. Zum alljährlichen Christopher Street Day, wenn bei etwas günstigeren Temperaturen buntes Treiben auf dem Kurfürstendamm angesagt ist, tummelt sich gerne die doppelte Zahl an Schwulen und Lesben - letztere waren im übrigen kaum auf der Demonstration zu sehen.

Wo der Grund zu suchen ist, kann niemand so ganz genau beantworten. Vielleicht sind Schwule nur zum Trübel auf die Straße zu bekommen. Aus dem gesamten Bundesgebiet waren teilweise mit Bussen ganze Gruppen, beispielsweise aus Hamburg, München und Stuttgart ange-reist. Schwule aus der ehemaligen DDR und aus West-Berlin hingegen waren im Verhältnis relativ wenig.

„Haut weg den Scheiß“ war das wütende Motto.

„Es geht heute darum, klarzumachen, daß wir unter keinen Umständen hinhinnehmen werden, daß unsere Ex-Ost-Schwulen wiederum einen anti-homosexuellen Paragrafen vorgeknallt bekommen. Und es geht für die West-Schwulen darum, daß unter die Bestrafungs- und Verfolgungsgeschichte dieses Paragrafen endlich ein dicker Schlußstrich gezogen wird“, so der Journalist und Talkmaster *Matthias Frings*. Moderator der Abschlusskundgebung vor dem Brandenburger Tor. Er brachte seine Wut auf einen einfachen Satz: „Der § 175 gehört jetzt und für alle Zeit auf den Misthaufen der Geschichte.“

Frings bezeichnete „das gesamte Sexualstrafrecht“ als „diskriminierend, vorurteilsbeladen, moralverseucht und weit weg von gelebter Realität“.

Der Frankfurter Sexualwissenschaftler *Martin Dannecker* wies auf die absurde Situation hin, die in Berlin nun existiere.

Im westlichen Teil der Stadt gibt es seit November 1989 ein „Referat für gleichgeschlechtliche Lebensweisen“, zu dessen zentralen Aufgaben die Arbeit gegen die Diskriminierung homosexueller Männer und Frauen gehört. „Zugleich gilt hier ein Strafrecht, das einen Paragrafen enthält, der symbolisch und real den Gipfelpunkt der Diskriminierung männlicher Sexualität darstellt.“

Ost-Sexualwissenschaftler könnten zu Recht behaupten, daß ihre Argumente gegen eine Bestrafung der Homosexualität zur Streichung des dorrigen Paragrafen geführt habe.

„Die westlichen Kollegen aber haben zwar die detailreichen Argumente, im demokratischen Teil

Deutschlands aber haben sich die vernünftigen Argumente nicht durchsetzen können. Stattdessen bestimmen Vorurteile und politische Ignoranz staatliches Handeln. Auf diesem Boden scheint gegen den § 175 nicht argumentiert, sondern nur agiert werden zu können.“

Der Gesetzgeber und das Bundesverfassungsgericht rechtfertigen in letzter Zeit den Paragrafen damit, daß er dem Schutz der sexuellen Selbstbestimmung von Jugendlichen und ihrer ungestörten sexuellen Entwicklung diene. „Diese Begründung ist unhaltbar. Unbestreitbar ist das schiere Gegenteil: Der § 175 verstößt gegen das elementare Recht auf sexuelle Selbstbestimmung von homosexuellen Jugendlichen und verhindert deren ungestörte sexuelle Entwicklung.“

Von der Frauenbewegung lernen

Wie diese Auseinandersetzung geführt werden könnte, könnten die Schwulen von der Frauenbewegung lernen. Danneckers Vorschlag: „Verschaffen wir dem nächsten Prozeß, der gegen einen homosexuellen Mann, der wegen eines Verstoßes gegen Paragrafen 175 geführt wird, die ihm gebührende Öffentlichkeit. Das ist allein schon deshalb eine solidarische Bringschuld, weil fast jeder von uns in seinem Leben schon einmal gegen den Paragrafen verstoßen hat, und sei es nur, weil er als 18jähriger einen liebt, der zufällig ein Jahr jünger war. Der § 175 beleidigt nicht nur die Schwulen selbst, er ist ein Relikt aus einer vordemokratischen Zeit und ein Symbol archaischer Homosexualitätsangst und eine unerträgliche Schande für alle aufgeklärten und demokratisch gesinnten Menschen.“

1988 erfolgte die ersatzlose Streichung des § 151 StGB der DDR, der dem westdeutschen § 175 entsprach. Nach der Vereinigung beider deutschen Staaten droht den DDR-Schwulen wieder ein Paragraf und neuerliche Strafverfolgung.

Karsten Friedel vom Schwulenverband in Deutschland (SVD) verwies auf die lange politische Arbeit der Schwulen- und Lesbengruppen in der ehemaligen DDR: „Wir haben uns immer als einen Teil der Bürgerrechtsbewegung verstanden, und es hat sich ausgezahlt. Es geht nicht nur um den § 175, nach dem Herbst 1989 haben wir es mit anderen Bewegungen geschafft, zum Beispiel, daß im Verfassungsentwurf des „Runden Tisches“ Antidiskriminierungsklauseln auch für Schwule und Lesben zu verankern.“ In Ost-Berlin sind diese Klauseln immer noch in der Verfassung enthalten.

Wie für den Abtreibungsparagrafen 218 gilt auch für „homosexuelle Handlungen“ nach der Vereinigung das *Tatortprinzip*, bis das neugewählte Gesamtdeutsche Parlament darüber entscheidet. Was einer Frau aus der ehemaligen DDR auf dem Gebiet dieser neuen Bundesländer rechtlich zusteht (weil es im DDR-Gesetz nicht mehr verboten war), kann einer Frau in Westdeutschland einen Prozeß und eine Verurteilung einbringen.

„Was früher immer zusammengehörte, scheint nun in der Diskussion um die Paragrafen 175 und 218 auseinanderzubrechen: die Schwulen und Frauenbewegung“, so die West-Berliner Essayistin, Schriftstellerin und Journalistin *Picke Biermann*.

„Diese Paragrafen entstammen derselben ängstlichen Verklemmt-

heit, denselben heimlichen Machtgelüsten und Machttrieben, derselben Doppelmoral, und ich vermute auch, sie entspringen ein und derselben perversen Lust: nämlich der Lust von verklemmten, freude- und lustarmen Menschen, anderen Menschen die Lust zu mißgönnen. Beide Paragrafen haben die Gemeinsamkeit, daß sie Angst erzeugen, bei denen, die betroffen sind, und daß sie Ohnmacht erzeugen, bei denen, die von ihm betroffen werden: politisch, gesellschaftlich und sozial. Und das ist eine Geschichte, die sich heute keine Gesellschaft, kein Staat mehr leisten können dürfte.“

Mit langem, herzlichstem Applaus empfingen die Kundgebungsteilnehmer schließlich *Lothar Berfelde*, besser bekannt als *Charlotte von Mablendorf*. Charlotte lebte unter dem § 175 im Nationalsozialismus, unter dem § 151 in der DDR, in der Zeit nach der Abschaffung des Paragrafen in der DDR, und nun unter Umständen bald wieder mit einem Anti-Homosexuellen-Gesetz. „Wäre ich 1945 ein Jahr älter gewesen, dann wäre ich in Sachsenhausen im Ofen gelandet.“ Stellvertretend vor allem für alle älteren Schwulen sagte Charlotte ihren ganz privaten Kampf gegen diesen „unwürdigen und unmenschlichen Paragrafen“ an.

Die für den Abend des Aktionstages geplante Kultur-Großveranstaltung bewies sich leider bereits in der Planungsphase als nicht realisierbar, genauer: nicht finanzierbar. In der gesamten Subkultur (West-)Berlins hatten sich daher erstmals schwule Kneipen, Bars, Saunen und andere Einrichtungen kleine Aktionen und Happenings ausgedacht und sind bereit erklärt als sogenannte Subkultur an die Öffentlichkeit zu treten.

Die gesamte Aktionswoche war in Berlin eingeleitet worden durch ein Talk-Schwul zum Thema „175“, an dem der Schriftsteller *Friedrich Kröhnke*, *Charlotte von Mablendorf*, der Sexualwissenschaftler *Günter Amend* und die Berliner Justizsenatorin *Jutta Limbach* teilgenommen hatten. Vom Berliner Schwulen-Verband war am Vorabend der Demonstration zu einer Parteien-Befragung eingeladen worden. Stargast *Gregor Gysi* mußte sich leider entschuldigen lassen - ihn sorgte zu diesem Zeitpunkt eine größere Geldsumme auf Rußland-Reise. Gekommen waren dafür erneut *Frau Limbach*, *Karsten Friedel* vom SVD, *Volker Beck* und *Jutta Oesterle-Schweyerin*, beide DIE GRÜNEN, sowie die Vertreter der SPD, *Reinhard Naumann* (offen schwuler Bezirksverordneter in Berlin-Charlottenburg), *Ingrid Bittner*, MdB der PDS und der stellvertretende Bundesvorsitzende der Jungsozialisten *Gunter Knaute*. Die FDP und CDU blieben der Veranstaltung fern, offensichtlich haben sie andere als schwule Sorgen.

Jutta Limbach betonte nur als Privatperson zu sprechen und blieb ihrem Standpunkt treu: ein deutliches Ja gegen einen § 175 als Sonderbehandlung von Schwulen, aber auch Ja für eine gemeinsame Schutzaltersgrenze von Jungs und Mädchen bei 16 Jahren - was hieß: erstmals eine mögliche Strafbarkeit für Lesben - und, wie *Friedrich Kröhnke* auf dem Talk-Schwul herausstellte: eine „Isolation der Päderasten“.

Irgendwann glitt die Diskussion plötzlich ab in die „Ehe-Debatte“, sollen Schwule und Lesben heiraten dürfen, wollen, müssen, und wenn ja, warum sollten wir das überhaupt wollen... Moderator *Ejo Eckerle* war ab einem bestimmten Punkt dann auch hilflos, die Streitenden in gemäßigte Bahnen zu bringen.

„Keine isolierte Abschaffung des § 175!“

Äußerst kritisch im Ganzen sah ein kleines Häuflein Aufrechter die ganze

Form der Paragrafen-Diskussion. Ein Flugblatt des Schwulenreferats der Freien Universität, der Demokratischen Schwulen- und Lesbeninitiative und des Cafés Anal, das während der Demonstration verteilt wurde, warnte vor einer „isolierten Abschaffung des Schandparagrafen“. Dies reduziere die Emanzipation der Schwulen auf die Gleichbehandlung mit den Heteros. „Emanzipation heißt für uns kritische Auseinandersetzung mit unserer Rolle in dieser Gesellschaft und - womöglich - solidarisches Handeln mit anderen diskriminierten Minder- oder Mehrheiten (z.B. Frauen).“ Etwa 30 Menschen, vom schwulen Abgeordneten *Dieter Telge* bis zum Hausbesitzer, saßen zeitgleich zur Demonstration zusammen, um sich über ihren Frust auszutauschen. Einigkeit bestand darin, daß es den bürgerlichen Schwulenverbänden gelungen sei, alle schwulen Themen in der Öffentlichkeit zu besetzen, die Linke reagiere immer nur noch auf deren bloße Gleichstellungsforderungen: „Wir arbeiten uns permanent am schwulen Klassenfeind ab, statt unsere Politik selbst zu bestimmen.“ Wie diese aber aussehen soll, blieb unklar. Fest stand zumindest, daß man sich von einer rein schwulen Identität verabschieden müsse. Neue Anknüpfungspunkte könnten die Patriarchatskritik ebenso sein wie die „Befreiungsbewegungen in der sogenannten dritten Welt“. Ein „autonomes Schwulenplenum“ wurde ins Leben gerufen, in dem man künftig diskutieren und neue Wege planen möchte.

Die Unterschriftenaktion

Die Presseresonanz in den Medien, zumal in den überregionalen Medien, blieb spärlich. Nicht einmal alle Berliner Tageszeitungen hielten es für angebracht, über die Demonstration zu berichten. An den Schwierigkeiten, schwule Themen in Heteromedien unterzubringen, wenn es sich nicht gerade um Sexskandal und Totschlag handelt, hat sich nichts verändert. Weit aus erfreulicher hingegen ist die Tatsache, daß fast alle großen Tages- und Wochenzeitungen dazu bereit waren, eine Anzeige zur Aufforderung zur ersatzlosen Streichung des Paragrafen entweder kostenlos bzw. zu ermäßigtem Anzeigenpreis zu veröffentlichen. Der Aufruf erschien unter anderem in der *Frankfurter Rundschau*, der *taz*, der *Zeit*, dem *Berliner Tagesspiegel* und der *Süddeutschen Zeitung*.

Die Unterschriftenaktion erbrachte bislang ca. 15 000 Unterschriften. Sie wird vorerst nicht abgeschlossen; erst wenn der § 175 im Bundestag oder Bundesrat erneut zur Debatte steht, sollen die Unterschriftenlisten (in Form einer notariellen Bestätigung) an die Politiker übergeben werden. So lange also können noch Listen bei der Deutschen Aids-Hilfe (Nestorstr. 8-9, 1000 Berlin 31) angefordert bzw. wieder zurückgeschickt werden.

Zu den Erstunterzeichnern gehörten unter anderem *Christoph Geiser*, *Günter Grass*, *Margarete Mitscherlich*, *Dieter Hildebrand*, *Heinrich Albertz*, *Lea Rosh*, *Tino Schwierzina*, *Jürgen Habermas*, *Ibrahim Böhme*, *Boleslaw Barlog*, *Bund deutscher Pfadfinder*, *Markus Meckel*, *Lisa Fitz*, *Matthieu Carriere*, *Konstantin Wecker*, *Meinrad Koch*, *Gisela Bleibtreu-Ehrenberg*, *Dorothee Sölle*, *Gisela Schlüter* und *Ossip K. Flechtheim*.

Das Organisationsgremium der Aktionstage im Oktober will als nächsten Schritt nun die fünf neuen Bundesländer nach ihrer Haltung zum § 175 befragen. Eine weitere Großaktion ist nicht geplant, dafür sollen in nächster Zeit kleinere, spektakuläre regionale Einzelaktionen für Pressewirbel und Diskussionsanläß sorgen.

Axel Sebeck

EIN KOMMENTAR VON MICHA SCHULZE

ort, wo im Januar 1933 die Nazis und jüngst die taumelnden Wiedervereiniger ihren Triumph begossen, wollten Schwule nicht fehlen: Kein geringerer Ort als das Brandenburger Tor diente als Kulisse für die Forderung nach Streichung des § 175. Wohinter man provokative Nestbeschmutzung noch hätte vermuten können, stand der instinktive Versuch, sich durch das Anhängen an die nationalistische Welle eine besondere Wichtigkeit zu geben. „Eines vereinten, demokratischen Rechtsstaates Deutschland“ sei der § 175 „unwürdig“, hieß es folgerichtig im Demo-Aufruf der Aids-Hilfe. Welche Bevölkerungsteile es aber waren und sind, die bei Deutschlandsmelée den Kürzeren ziehen, hatte man wohl vergessen.

In gleichfalls staatstragender Manier druckten die Demo-Organisatoren im Programmheft unkommentiert die Hamburger Bundesratsinitiative zur Streichung des § 175 ab. „Geschütztes Rechtsgut“ - so konnte man in der Begründung lesen - soll weiterhin der „Schutz“ männlicher Jugendlicher vor „Verführung zur Homosexualität“ sein, der § 175 aber sei dafür nicht das richtige Mittel.

Die Fragwürdigkeit einer isolierten Streichung aus dem gesamten restriktiven Sexualstrafrecht zeigt sich auch darin, daß andere dadurch erstmals diskriminiert würden. Bei der zu erwartenden Anhebung des „Schutzalters“ von 14 auf 16 Jahre würden erstmals Bereiche lesbischer Sexualität kriminalisiert; für die Rechte von Pädos (§ 176), Exhibitionisten (§ 183) und Erregern öffentlichen Argernisses (§ 183a) schließlich ginge dann wohl niemand mehr auf die Strafe.

Jeder übergibt sich beim 175, dem kann ich wohl zustimmen - bei Demos wie dieser aber dreht sich mir vollends der Magen um.

Paragraf 175 soll gestrichen werden

Berlin (ND). Der Paragraf 175 des Strafgesetzbuches, der sexuelle Handlungen eines Mannes über 18 Jahre an einem männlichen Jugendlichen unter 18 Jahren mit Strafe bedroht, soll gestrichen werden. Wie der Sprecher des Bundesjustizministeriums Schmid laut dpa ebenfalls bestätigte, wollen die Koalitionspartner auch den Paragrafen 182 fallenlassen, der die Verführung von unter 16 Jahren alten Mädchen unter Strafe stellt.

§§ 175 und 182 längst überfällig

Köln (ADN). Der Bundesverband Homosexualität (BVH) hat am Donnerstag die geplante Aufhebung der Paragrafen 175 und 182 als „längst überfällige Entscheidung“ begrüßt. Wie Vorstandsmittglied *Jörg Rowohl* dazu meinte, war der Paragraf 175 des Strafgesetzbuches seit fast 120 Jahren „rechtliche Grundlage und moralische Rechtfertigung der Diskriminierung Schwuler“. Gleichzeitig sei die sexuelle Selbstbestimmung homosexueller Jugendlicher durch die Kriminalisierung ihrer Sexualität erheblich gestört worden. Rowohl kritisierte, daß die geplante Einführung einer geschlechtsneutralen einheitlichen Schutzvorschrift kein Fortschritt sei und auf den Protest des BVH treffe. Wie er sagte, sei die willkürlich ausgewählte Altersgrenze von 16 Jahren „sexual-, sozial- und rechtswissenschaftlich ebensowenig haltbar, wie es das Sonderstrafrecht für Schwule war“.

Österreichische Schwule klagen gegen den § 209

MAGNUS

In den vergangenen Jahren hat die *Homosexuelle Initiative Wien* (HOSI-Wien) versucht, durch Beschwerden beim Verfassungsgericht die ersatzlose Streichung des § 209 StGB („Gleichgeschlechtliche Unzucht mit Personen unter 18 Jahren“) zu erreichen und damit das Mindestalter für Beziehungen zwischen homosexuellen Männern ebenso mit 14 Jahren festzulegen wie dies jetzt schon für Lesben und Heterosexuelle gilt. Die Beschwerden mußte ein privater Kläger einbringen, weil ein Verein gegen dieses Gesetz nicht gerichtlich vorgehen kann. Die HOSI übernahm die Finanzierung und wissenschaftliche Betreuung. Nach wie vor werden jedes Jahr nach § 209 etwa 100 Männer angezeigt und ca. 40 – überwiegend zu Haftstrafen – verurteilt.

Der Verfassungsgerichtshof hat die Beschwerden zurückgewiesen. Der innerstaatliche Instanzenzug ist damit erschöpft. Die Entscheidung des Gerichtshofes kann jedoch bei der Europäischen Kommission für Menschenrechte in Straßburg angefochten werden. Die HOSI lehnt es jedoch ab, das Verfahren weiter zu unterstützen,

künftig will man das Hauptaugenmerk auf andere Vorgehensweisen gegen den Paragraphen richten.

Inzwischen hat sich ein *Rechtskomitee Lambda* mit Menschen gegründet, die für die HOSI die gerichtlichen Schritte geführt haben, um auch diesen letzten juristischen Weg nicht unversucht zu lassen. „Nicht allein deswegen, weil es unsere Selbstachtung verlangt, daß wir die Erkenntnis des Verfassungsgerichtshofes mit seiner skandalösen und menschenverachtenden Begründung nicht hinnehmen, sondern auch, weil der politische Kampf gegen § 209 mit einem gerichtlichen Verfahren im Hintergrund wesentlich besser zu führen ist als ohne.“ Die Beschwerde wurde inzwischen eingereicht. Zur Zeit versucht das Rechtskomitee, die Finanzierung der Anwalts- und Verfahrenskosten sicherzustellen und bittet daher um Spenden.

Rechtskomitee Lambda, Hütteldorfer Str. 257C/2/10, A-1140 Wien, Tel.: 948 45 22

Spenden an: Zentral- und Kommerzbank Wien AG, Kto.-Nr.: 609 489

Bessere Gesetze in Irland und NL

MAGNUS

Best/London (gk/gt). Die niederländische Regierung hat einen Gesetzentwurf eingebracht, dem zufolge das Schutzalter allgemein auf 12 Jahre gesenkt wird. Die Frist, Nötigung und Vergewaltigung anzuzeigen, soll von drei Monaten auf ein paar Jahre erweitert werden.

Irlands Gesetzesreform-Kommission empfiehlt, das Schutzalter auf 17 zu senken. Jungs und Mädchen über 15 sollen Sex mit Menschen haben können, die nicht mehr als fünf Jahre älter sind und die über sie keine Erziehungsgewalt ausüben – Menschen unter 17 sollen auf keine Fall für Sex bestraft werden, und der Ältere wird nicht bestraft, wenn er guten Grund hatte, den 15jährigen für älter zu halten.

Gay Kr. 15-12

LEEFTIJDSGRENS

In nummer 166 van De GAY Krant las ik de kritiek van een der journalisten over de verlaging van de leeftijdsgrens van 16 naar 12 jaar. Dit in verband met seksuele contacten tussen twee personen.

Vanzelfsprekend is iedereen het ermee eens, dat de toevoeging daaraan gewoon gelegenheden geven is tot chantagepogingen voor wie dat maar wil.

Wat mij opviel was, dat de desbetreffende journalist aan het slot niet toevoegde dat het eventueel dus zaak is dat beide personen, wanneer één van de twee boven de zestien is althans, zich tegen een inmenging van de rechter die eventueel op een veel latere datum plaatsvindt, toch wel enigszins kunnen wapenen.

Ik ben van mening dat als beiden een met de hand geschreven afspraak maken dat de vriendschap vrijwillig is en met instemming van beiden is gesloten, er geen problemen hoeven volgen. Het schadeloos moeten stellen voor eventueel opgelopen psychische schade wordt dan voorkomen. De juiste tekst kan iedereen die rechten heeft gestudeerd, opstellen. Deponeer de beide met de hand geschreven stukken bij een notaris of waar dan ook, zodat

ze door niemand vernietigd kunnen worden. Dan ben ik er toch sterk van overtuigd dat geen rechter tot een veroordeling zal overgaan. Ook wil ik nog even aanstippen, dat ik er persoonlijk een voorstander van ben – en daar heeft een Zwitserse club al in 1976 voor gepleit – om de leeftijdsgrens gewoon uit de bedoelde wet te halen. Die moet dan worden vervangen door de bepaling, dat beide partners moeten weten wat seks inhoudt en dat geen van beiden door de ander mag worden gedwongen. Dan is het gewoon aanranding. Op deze wijze zijn alle mensen van de geboorte af beschermd tegen niet-gewenste seks.

Leo van Rooijen
Amsterdam

Session der eidgenössischen Räte

Sexualstrafrecht im Nationalrat

Die neue Finanzordnung vor der Ziellinie

NZZ 13

Ist. Bern, 11. Dezember

Die Revision des Sexualstrafrechtes führt den Gesetzgeber in einen *sensiblen und delikaten Normenbereich*; stellte Bundespräsident *Koller* in der Eintretensdebatte des Nationalrates fest. Das Strafrecht habe schwere Eingriffe in die Persönlichkeits-sphäre zur Folge, weshalb es nur dort *subsidiär* aktiv werden soll, wo andere Möglichkeiten nicht genügen. Der Waadtländer Liberale *Leuba* warnte vor der Versuchung, mit dem Strafrecht Moralpolitik betreiben zu wollen. Das Recht habe vielmehr behutsam der *gesellschaftlichen Entwicklung* zu folgen. Es müsse verständlich und nachfühlbar formuliert sein, ergänzte der Berner Freisinnige *Bonny*, denn die *Akzeptanz* in der Bevölkerung sei die Voraussetzung für ein sinnvolles Strafrecht. Die zentralen Tatbestände der Revision sind die Behandlung der sogenannten Jugendliebe und die rechtliche Verfolgung der Vergewaltigung in der Ehe.

Wie die deutschsprachige Kommissionsreferentin, die Zürcher Freisinnige *Spoerry*, ausführte, lässt sich die Revision vom Leitgedanken führen, dass sexuelles Verhalten nur noch dann strafbar ist, wenn dieses einen andern schädigt oder schädigen könnte, wenn der Partner die Tragweite einer solchen Handlung nicht zu erkennen vermag oder wenn jemand davor bewahrt werden soll, sexuelle Darstellungen oder Handlungen gegen seinen Willen wahrnehmen zu müssen. Gewisse Tatbestände, wie etwa die Homosexualität, werden nicht mehr erfasst, andere, wie etwa die *Vergewaltigung*, indes strenger verfolgt. Die Vergewaltigung wird *künftig immer als schweres Verbrechen bestraft*, nicht nur, wenn der körperliche Widerstand des Opfers völlig gebrochen wurde, sondern auch dann, wenn dem Opfer *der Widerstand aus der Situation heraus nicht zumutbar ist*. Strafrechtlich erfasst wird nach den Kommissionsanträgen auch die *Vergewaltigung in der Ehe*, denn auch in der ehelichen Gemeinschaft verstösse die Gewaltanwendung in *krasser Weise* gegen die Würde der Frau. Die Eintretensdebatte steckte bereits die Fronten ab für die spätere Detailberatung, ob dieses Delikt nur *auf Antrag oder von Amtes wegen* verfolgt werden soll. Die Baselbieter Sozialdemokratin *Fankhauser* plädierte für die Einstufung als *Offizialdelikt*, denn die sexuelle Gewalt sei Ausdruck der patriarchalischen Strukturen in unserer Gesellschaft. Nach ihrer Darstellung ist die Gewalt in der Ehe ein endemisches Phänomen. Die möglichen Täter seien keine Einzelgänger, sondern all die Biedermänner, welche mit sexueller Gewalt ihre Macht über die Frau demonstrieren wollten. Für die Berner SVP-Vertreterin *Zölich* hingegen sind sowohl die körperliche und seelische Integrität der Frau als auch die Intimität der Ehe schützenswerte Rechtsgüter. Das *Selbstbestimmungsrecht* spreche dafür, dass die Frau selber über die Einleitung eines Verfahrens entscheide.

In der Detailberatung kam der Rat aber nur bis zur Regelung geschlechtlicher Handlungen mit *Kindern*. Unbestritten war, dass das Kind vor sexueller Verführung durch Erwachsene geschützt werden muss und ein Ausnutzen der kindlichen Unerfahrenheit

oder Abhängigkeit bestraft werden soll. Geschützt werden Jugendliche bis zum 16. Altersjahr. Tiefer setzte der Rat hingegen das *Schutzalter* für die sogenannte *Jugendliebe* an. Nicht mehr strafbar sind Handlungen, wenn das Kind mindestens 14 Jahre alt und der Täter nicht mehr als 4 Jahre älter ist oder alle Beteiligten das Alter von 14 Jahren noch nicht erreicht haben. Nur knapp unterlag die Schaffhauser Sozialdemokratin *Hafner* mit ihrem Antrag, auf eine Altersgrenze bei der Jugendliebe überhaupt zu verzichten. Sie befürwortete zwar nicht die möglichst frühe sexuelle Erfahrung, wolle aber vermeiden, dass Jugendliche deswegen stigmatisiert würden. Keine Chance hatte jedoch die Version des Bundesrates. Dieser wollte am Schutzalter 16 festhalten, aber durch eine fakultative Strafverfolgung von Tätern bis zum 20. Altersjahr in Fällen echter Jugendliebe Straffreiheit ermöglichen. *Koller* drang mit seinem Argument nicht durch, dass nicht alle geschlechtlichen Handlungen zwischen Jugendlichen Ausfluss einer Liebesbeziehung seien, weshalb die vorgesehene obligatorische Straffreiheit potentiellen Opfern den Rechtsschutz vorenthalte.

Der Ständerat bereinigte die neue Finanzordnung, die damit am letzten Sessionstag von beiden Kammern definitiv verabschiedet und für die Volksabstimmung im Juni 1991 freigegeben werden könnte. Zwei *Differenzen* bestanden nach der Beratung im Nationalrat. Den zeitlich befristeten, ermässigten Satz von 4 Prozent für das Gastgewerbe übernahm der Ständerat. Bei der Änderung der *Stempelsteuer* beharrte er aber auf einer kleinen Differenz. Er widersetzte sich zwar nicht dem Grundsatz, dass die Prämien der Lebensversicherungen stempelsteuerpflichtig werden, folgte aber dem Zürcher Freisinnigen *Jagmetti*, der für einen Satz von 1,25 anstatt 2,5 Prozent plädierte. Damit werde die der Vorsorge dienende Lebensversicherung steuerlich nicht schlechter gestellt als die Haftpflicht- und Autokaskoversicherung. Die Unterstellung der Lebensversicherungsprämien ist ein Bestandteil des *überparteilichen Steuerkompromisses*, ein Entgegenkommen beim Festlegen des Satzes sollte das Konsenswerk indessen nicht gefährden.

Der Ständerat schloss auch die Beratung des *Budgets der Eidgenossenschaft* ab, und auf das Ergebnis können die Ständevertreter nicht stolz sein. Die kleine Kammer übernahm nicht nur alle Aufstockungsanträge des Nationalrates, sondern bewilligte auch beim *Nationalstrassenbau* zusätzliche 210 Millionen Franken und erhöhte die Subventionen für *Abwasserreinigungsanlagen* um 20 Millionen Franken. Das Ausgabenwachstum, das nach ursprünglicher Vorgabe des Parlamentes 6 Prozent nicht hätte überschreiten sollen, beträgt nun 9,1 Prozent, und aus einem budgetierten Überschuss von einer halben Milliarde Franken wurde ein *Defizit von 7 Millionen Franken*. Der Schwyzer Christlichdemokrat *Dabler* konnte als Präsident der Finanzkommission am Schluss bloss resigniert und leicht geniert feststellen, in einem Wahljahr falle die *Ausgabendisziplin* eben nicht leicht.

(Verhandlungsberichte auf Seiten 33 und 34)

Der Nationalrat knapp für Schutzalter 14 Erste Entscheide zur Revision des Sexualstrafrechts

Vorsitz: Bremi (fdp., Zürich)

rom. Bern, 11. Dezember

Der Nationalrat nimmt am Dienstag, Sitzungsbeginn 8 Uhr, die Behandlung der Revision des Sexualstrafrechts sowie der Änderungen, welche sich aus der Überarbeitung dieses Gesetzes auch für das Militärstrafrecht ergeben, in Angriff. Der erste Teil der bundesrätlichen Vorlage aus dem Jahre 1985, der die strafbaren Handlungen gegen Leib und Leben und gegen die Familie umfasste, steht bereits seit dem 1. Januar 1990 in Kraft.

Die zentralen Punkte

Kommissionspräsident Cotti (csp., Tessin) stellt die Vorlage in den grossen Zusammenhang der etappenweisen Reform des Strafrechtzbuches. Eine Modernisierung ist notwendig, entsprechen doch die Strafbestimmungen aus dem Jahre 1942 kaum mehr den Tatbeständen der neunziger Jahre. Bei der heutigen Revision geht es in erster Linie um den Schutz der persönlichen Freiheit und des Selbstbestimmungsrechts jedes Einzelnen. Die zentralen Punkte der Revision sind die Festsetzung des Schutzalters und die Vergewaltigung in der Ehe, die in der Kommission zu langen fruchtbaren Diskussionen Anlass gegeben hat. Beim neu gefassten Tatbestand der Pornographie unterscheiden wir zwischen der sogenannten weichen und der harten Pornographie. Die Verbreitung harter Pornographie, die geschlechtliche Handlungen mit Kindern, Tieren, menschlichen Exkrementen oder Gewalttätigkeiten umfasst, wird analog zum Brutalverbot grundsätzlich verboten. Die Verbreitung weicher Pornographie dagegen ist nur dann strafbar, wenn sie Jugendlichen unter 16 Jahren zugänglich gemacht wird. Dabei haben wir im Gegensatz zum Ständerat das Verbot der Verbreitung von weicher Pornographie durch Radio und Fernsehen gemäss Vorschlag des Bundesrates im Gesetz belassen.

Nach den Worten der deutschsprachigen Kommissionsreferentin, Frau Spoerry (fdp., Zürich), ist die ganze Revision vom Leitgedanken geprägt, sexuelles Verhalten nur noch dann strafbar zu erklären, wenn dieses Verhalten einen anderen schädigt oder schädigen könnte, der Partner die Tragweite einer solchen Handlung nicht erkennen kann oder jemand davor bewahrt werden soll, sexuelle Darstellungen oder Handlungen gegen seinen Willen wahrnehmen zu müssen. Es geht nicht darum, Moralvorstellungen mit Hilfe des Strafrechts durchzusetzen, sondern sexuelle Ausnützung zu verhindern und das sexuelle Selbstbestimmungsrecht jeder Person zu schützen. Eine wichtige Neuerung ist, dass die Bestrafung der Homosexualität aus dem Strafrechtbuch verschwindet, und zwar sowohl im zivilen wie im militärischen Bereich. Die behandelten Tatbestände werden geschlechtsneutral umschrieben, die Opfer können immer Männer und Frauen, Knaben und Mädchen sein, mit einer einzigen Ausnahme, der klassischen Vergewaltigung.

In bezug auf die Vergewaltigung vertritt die Kommission einhellig den Standpunkt, dass die heutige gerichtliche Tatbestandsauslegung für die betroffenen Frauen unhaltbar ist. Im Gegensatz zu Bundesrat und Ständerat beantragt sie, den Tatbestand der sexuellen Nötigung als allgemeinen Tatbestand der Vergewaltigung voranzustellen und eine Vergewaltigung innerhalb der Ehe als Verbrechen unter Strafe zu stellen. Die Meinungen gehen jedoch bei der Frage auseinander, wie die Strafverfolgung einzuleiten sei. Die Kommissionsmehrheit befürwortet die Verfolgung als Antragsdelikt, die Minderheit als Offizialdelikt.

Das von der Kommission analog zu Bundesrat und Ständerat befürwortete Schutzalter von 16 Jahren ermag dann nicht mehr zu befriedigen, wenn Jugendliche untereinander erste sexuelle Erfahrungen machen. Die sogenannte Jugendliebe soll demnach kein Verbrechen mehr sein, und die Eltern, welche die ersten sexuellen Kontakte ihrer heranwachsenden Kinder mit etwa gleichaltrigen Jugendlichen nicht verhindern, sollen sich nicht als Gehilfen strafbar machen.

Es folgen die Fraktionssprecher.

Dünki (ldu.-evp., Zürich) bezeichnet die Revision als längst fällig. Die Meinungen zu Mehrheits- und Minderheitsanträgen sind in der Fraktion geteilt. Persönlich geht ihm der Minderheitsantrag punkto Jugendliebe (Verzicht auf Mindestalter 14) zu weit, in bezug auf die Vergewaltigung in der Ehe plädiert er für das Antragsdelikt. Vergewaltiger sind Straftäter, doch sind Reue und Vergebung gerade in der Ehe nicht ausgeschlossen und sollten nicht verunmöglicht werden.

Frau Grendelmeier (ldu.-evp., Zürich) setzt sich namens des Landessings dagegen für die Verfolgung der Vergewaltigung in der Ehe als Offizialdelikt ein.

Frau Zösch (svp., Bern) hält die Bestrafung der Jugendliebe für nicht mehr zeitgemäss, befürwortet jedoch dafür ein Mindestalter von 14 Jahren. Vergewaltigung: die körperliche und seelische Integrität darf der Intimität der Ehe nicht leichtfertig untergeordnet werden. Allein die Frau, das Opfer, soll jedoch über die Einleitung einer Strafuntersuchung entscheiden können.

«Element patriarchalischer Strukturen»

Für Frau Frankhauser (sp., Basel-Landschaft) ist die sexuelle Gewalt ein Element patriarchalischer Strukturen. Viel zu lange hat die Gesellschaft das Thema verdrängt. Nicht Triebtäter sind normalerweise am Werk, sondern biedere Männer, die ihre Macht über die Frau demonstrieren wollen. Wir sind für die Verfolgung der Vergewaltigung in der Ehe als Offizialdelikt.

Frau Bär (gp., Bern) verurteilt die Unterdrückung auf Grund des Geschlechts als schlimmste Menschenrechtsverletzung.

Maire (csp., Genf) setzt sich mit der allgemeinen Stossrichtung der Revision, mit dem Schutz der sexuellen Integrität und des sexuellen Selbstbestimmungsrechts jedes Einzelnen auseinander. Die Freiheit des Einzelnen, sein sexuelles Verhalten zu bestimmen, endet an der Freiheit jeder Person, nichts erdulden zu müssen, was sie nicht will. Wir unterstützen die Mehrheitsanträge der Kommission.

Mit Blick auf das Selbstbestimmungsrecht der Frau

Bonny (fdp., Bern) stellt sich ebenfalls hinter die Mehrheitsanträge. Wir respektieren aber die Minderheitsauffassungen, und zur Verfolgung der Vergewaltigung in der Ehe gibt es auch in dieser Fraktion unterschiedliche Meinungen. Wir wollen den gesellschaftlichen Wandlungen Rechnung tragen und messen der sexuellen Selbstbestimmung der Frau hohe Priorität ein. Wir sind deshalb für den Straftatbestand der Vergewaltigung in der Ehe, mehrheitlich unterstützen wir jedoch die Verfolgung als Antragsdelikt, gerade mit Blick auf das Selbstbestimmungsrecht der Ehefrau.

Leuba (lib., Waadt) begrüsst die Revision als adäquate Antwort auf den gesellschaftlichen Wandel. Es ist unmöglich, mit dem Recht gegen die Moral anzukämpfen, mit dem Strafrecht lässt sich die Gesellschaft nicht erziehen. Vielmehr folgt das Recht behutsam der gesellschaftlichen Entwicklung.

Bundespräsident Koller bezeichnet die Revision des Sexualstrafrechts als sensiblen und delikaten Normenbereich. Toleranz ist hier unumgänglich, und wir sollten abweichende Meinungen nicht als Ausdruck von übertriebenem Feminismus oder überholtem Patriarchalismus abqualifizieren. Nicht alles, was rechtswidrig ist, ist strafwürdig. Es geht deshalb nicht darum, ein bestimmtes sexuelles Verhalten zu bestrafen oder gewisse moralische Vorstellungen durchzusetzen. Nur dort soll eingegriffen werden, wo elementare Interessen von Dritten oder der Gesellschaft verletzt werden. Mit dem Schutzalter wird die unmögliche Berücksichtigung der individuellen Reife umgangen. Da diese schematische Grenze nicht allen gerecht wird, soll die sogenannte Jugendliebe entkriminalisiert werden. Die entsprechenden Vorschläge der Kommission sind allerdings weniger übersichtlich und zum Teil widersprüchlich. Bei Jugendlichen würde demnach erst bei brutaler Nötigung eingegriffen. Der Vorschlag des Bundesrates und des Ständerates ist klar und flexibel, stellt jedoch nicht einen totalen Freipass aus.

Zur Vergewaltigung in der Ehe: Seinerzeit sah der Bundesrat vor allem erhebliche Schwierigkeiten beim Tatbeweis. Heute können wir dem Straftatbestand der Vergewaltigung in der Ehe als Antragsdelikt zustimmen. Damit kommt das Selbstbestimmungsrecht der Ehefrau voll zum Tragen, und auch eine Veröhnung zum Wohl der Familie wird nicht zum vornherein verunmöglicht.

Nach unbestrittenem Eintritt nimmt der Nationalrat die Detailberatung in Angriff.

Detailberatung

Titel

Die Kommissionsreferenten machen darauf aufmerksam, dass der Titel neu wie folgt lautet: Strafbare Handlungen gegen die sexuelle Integrität.

Schutzalter

Bei Artikel 187 geht es um die Gefährdung der Entwicklung von Unmündigen und geschlechtliche Handlungen mit Kindern. Gemäss den Vorschlägen der Kommission soll das Schutzalter von 16 Jahren beibehalten, die Jugendliebe jedoch entkriminalisiert werden. Demnach sollen sexuelle Handlungen nicht strafbar sein, wenn das Kind mindestens 14 Jahre alt und der Täter nicht mehr als vier Jahre älter ist. Die Handlung ist ebenfalls nicht strafbar, wenn alle Beteiligten weniger als 14 Jahre alt sind.

Kommissionspräsident Cotti (csp., Tessin) sieht nicht ein, was an dieser Regelung unübersichtlich oder widersprüchlich sein soll, wie Bundespräsident Koller kritisiert hat.

Die deutschsprachige Kommissionsreferentin Spoerry (fdp., Zürich) erinnert an den zaghaften Versuch von Ständerat und Bundesrat zur Entkriminalisierung der Jugendliebe, der sich auf den möglichen Verzicht einer Strafverfolgung beschränkt, wenn der Täter das 20. Altersjahr noch nicht zurückgelegt oder die verletzte Person mit ihm die Ehe geschlossen hat.

Frau Hafner (sp., Schaffhausen) beantragt namens der Kommissionsminderheit, auf die Altersgrenze von 14 Jahren für die Jugendliebe zu verzichten. Obwohl es nicht unbedingt wünschbar ist, dass die Jugendlichen möglichst früh sexuelle Erfahrungen sammeln, sollen sie nicht gleichzeitig Erfahrungen mit dem Strafrecht machen. Die Regelung der Mehrheit mit bestimmten Alterskategorien ist absurd und entspricht der gesellschaftlichen Wirklichkeit nicht.

Kritik an der sexuellen Revolution

Steffen (sd., Zürich) nimmt die Version von Bundesrat und Ständerat auf und beantragt somit die Streichung des neuen Absatzes über die vollständige Entkriminalisierung der Jugendliebe. Steffen kritisiert die sexuelle Revolution, die zur sozialpolitischen Strategie des Marxismus zur Gesellschaftsveränderung gehört.

Frau Jeanprêtre (sp., Waadt) unterstützt angesichts der willkürlichen Festsetzung einer Schutzaltersgrenze den weitergehenden Antrag der Kommissionsminderheit in bezug auf die Jugendliebe.

Für Frau Stamm (csp., Luzern) hat die Kommission sichergestellt, dass Kinder und Jugendliche wegen sexueller Spielereien oder Liebesbeziehungen unter praktisch Gleichaltrigen nicht Strafuntersuchungen ausgesetzt werden. Die Mindestgrenze von 14 Jahren würde jedoch in der Praxis zu stossenden Situationen führen.

Nussbaumer (csp., Solothurn) hegt ein gewisses Unbehagen angesichts der weitgehenden Liberalisierungsvorschläge. Es wäre wohl richtig, wenn man das kommende Stimmrechtsalter von 18 Jahren zum Leitfaden nähme.

Nicht Strafbehörde, sondern Erzieher

Fischer (csp., Luzern) begrüsst die differenzierte Regelung der Jugendliebe, fehlt doch in diesen Beziehungen das Unrechtsbewusstsein. Der Schaden tritt regelmässig erst durch die Befragungen im Strafverfahren ein. Die Jugendliebe gehört nicht in die Hand der Strafbehörde, sondern in die Hand der Erzieher.

Schmid (gp., Thurgau) unterstützt ebenfalls den Minderheitsantrag Hafner. Jedes Alter pflegt seine eigenen Formen der Liebe.

Braunschweig (sp., Zürich) glaubt auch, mit dem Minderheitsantrag Hafner der Gerechtigkeit etwas näher zu kommen. In unserem Leben gibt es subtile Bereiche, die mit dem Strafrecht nicht gelöst werden können.

Willkürlich, doch vertretbar

Leuba (lib., Waadt) will die Entkriminalisierung der Jugendliebe nicht gänzlich vom Schutzalter trennen. Altersgrenzen sind immer willkürlich, doch ist es absolut vertretbar, für die Jugendliebe ein Alter von mindestens 14 Jahren zu statuieren. Mit dem Antrag Hafner wären Beziehungen zwischen Jugendlichen von völlig unterschiedlicher sexueller Reife möglich.

Für Bonny (fdp., Bern) ist die Kommissionslösung eindeutig besser als die Ständeratsvariante. Die Entkriminalisierung der Jugendliebe setzt jedoch einen Konsens unter Gleichaltrigen voraus. Dafür braucht es aber eine Altersgrenze nach unten, wie dies die Mehrheit mit der Grenze von 14 Jahren vorschlägt. Gemäss der Minderheit wäre auch eine Beziehung zwischen einem erfahrenen 16jährigen und einem 12jährigen Mädchen, das vielleicht noch nicht abschätzen kann, was es will, möglich.

Für eine liberalere Lösung

Die Kommissionsreferenten bezeichnen eine liberalere Lösung als nötig, wenn es um einvernehmliche Handlungen zwischen Jugendlichen von 14 bis 18 Jahren geht. Solche Beziehungen sind eine Tatsache und können nicht vom Strafrecht negiert werden. Wir halten jedoch an der unteren Altersgrenze von 14 Jahren fest, auch wenn dies zu Grenzfällen führt. Die möglichen Nachteile werden durch die spätere Kann-Formulierung gemildert, wonach von einer Strafverfolgung abgesehen werden kann, wenn der Täter noch nicht 20 Jahre alt ist.

Falscher Weg

Bundespräsident Koller lehnt die Kommissionslösung nach wie vor ab, die sich die Ausschaltung der staatlichen Strafverfolgungsorgane mit der Preisgabe des notwendigen Schutzes für Kinder erkaufte. Die Verantwortung für einen solchen Freipass für die Jugendlichen möchte der Bundesrat nicht übernehmen. In den Bemühungen um eine Entkriminalisierung der echten Jugendliebe ist die Kommission mit dem Wechsel zwischen obligatorischer Straffreiheit und fakultativer Strafverfolgung einen falschen Weg gegangen. Auch in den Beziehungen zwischen Jugendlichen gibt es Täter-Opfer-Verhältnisse, und auch hier verdienen die Opfer staatlichen Schutz.

Abstimmungen

In einer ersten Abstimmung zwischen Minderheit und Mehrheit entscheidet sich der Nationalrat mit 78 zu 74 Stimmen zugunsten der Mehrheitsfassung (Mindestalter 14 Jahre). In einer zweiten Abstimmung obsiegt

die Mehrheitslösung zur Entkriminalisierung der Jugendliebe mit *offensichtlichem Mehr* gegenüber dem Streichungsantrag Steffen, der mit dem Bundesrat auf den entsprechenden Absatz verzichten wollte.

Verzicht auf Strafverfolgung

Beim folgenden Absatz, der einen möglichen Verzicht auf Strafverfolgung einräumt, wenn der Täter das 20. Altersjahr noch nicht zurückgelegt hat, beantragt Frau Bär (gp., Bern), auf den stossenden Ehevorbehalt zu verzichten. Was gestern ein Gewaltdelikt war, soll durch die Ehe nicht plötzlich zur Beziehung werden.

Frau Haller (sp., Bern) stösst sich an weiteren Bestimmungen bezüglich Strafflosigkeit bei späterer Eheschliessung zwischen Opfer und Täter.

Auch Frau Stocker (gp., Zürich) lehnt den indirekten Zwang zur Eheschliessung ab. Die Ehe wird damit praktisch als Wiedergutmachung für ein begangenes Delikt erklärt.

Die Kommissionsreferenten sprechen sich gegen den Antrag Bär aus, ist es doch inakzeptabel, dass das Strafrecht eingreift, wenn die Ehe aus Liebe geschlossen wird. Die Möglichkeit, dass die Ehe die Strafverfolgung verhindert, ist nur für weniger schwere Tatbestände vorgesehen.

Bundespräsident Koller legt Wert darauf, dass es sich nur um einen fakultativen Strafbefreiungsgrund handelt.

Mit 77 zu 38 Stimmen wird der Antrag Bär abgelehnt.

Geschlechtliche Handlungen mit Abhängigen

Der darauf folgende Artikel 188 befasst sich mit geschlechtlichen Handlungen mit Abhängigen. Hier hat die Kommission eine Ergänzung vorgenommen, indem neben Erziehungs- und Betreuungs- auch Arbeitsverhältnisse explizit als Abhängigkeitsverhältnisse erwähnt werden. Mit dem Artikel wird sichergestellt, dass Jugendliche über 16 Jahren nicht Opfer der Ausnützung solcher und weiterer Abhängigkeitsverhältnisse werden.

Schluss der Sitzung: 12 Uhr 55.

Die Sitzungen im Überblick

zz. Der Nationalrat zog am Dienstag die Revision des Sexualstrafrechts in Beratung, wobei es vor allem um das Schutzalter, die Vergewaltigung in der Ehe, die Pornographie und die Homosexualität ging. Beim Schutzalter entschied sich der Rat mit 78 zu 74 Stimmen für 14 Jahre und mit offensichtlicher Mehrheit für die Entkriminalisierung der Jugendliebe; mit 77 zu 38 Stimmen votierte er für Strafflosigkeit bei später eingegangener Ehe.

Der Ständerat hiess mit 30 zu 2 Stimmen den Voranschlag 1991 der Eidgenossenschaft und mit 28 zu 0 Stimmen denjenigen der Rüstungsbetriebe gut. Mit 19 zu 3 Stimmen überwies er eine Motion, die das Ausgabenwachstum mit dem Wirtschaftswachstum in Übereinstimmung bringen möchte. Differenzen bei der Steuerharmonisierung schaffte der Rat durch Zustimmung zur grossen Kammer aus der Welt. Bei der neuen Finanzordnung beschloss er mit 22 zu 16 Stimmen beim Sonderansatz für das Gastgewerbe Zustimmung zum Nationalrat und hiess mit 24 zu 9 Stimmen eine Koppelung von Mehrwertsteuer und Stempelabgabe gut. Bei den Stempelabgaben war er mit 29 zu 12 Stimmen für Vereinheitlichung bei Lebens- und Fahrzeugversicherung. Mit 30 zu 0 bzw. 32 zu 0 Stimmen beschloss er den Beitritt zur Europäischen Bank für Wiederaufbau und Entwicklung. Er nahm dann noch die Beratung der zweiten Preisüberwachungsinitiative auf, beschloss Eintreten und sprach sich mit 20 zu 14 Stimmen gegen ein unbedingtes Publikationsrecht des Preisüberwachers aus.

Van het AB

Dit najaar is het AB bijzonder actief geweest in de richting van politiek Den Haag. Hierbij ging het om twee onderwerpen: het project relatiecursussen en de reparatiewet zedelijkheid. Relatiecursussen komen er hoe dan ook: bijvoorbeeld in de afdeling Utrecht zijn al mensen bezig met het ontginnen van een proeftuin. Maar voor een landelijke opzet - regionaal aangeboden - met ondersteuning door een cursushandboek en eventueel zelfs een TV-cursus, ontbreekt het benodigde geld. Aangezien het alleen daarop vastzit, want de benodigde geschoolde menskracht en kennis van zaken hebben we wel in huis, besloot het AB subsidie aan te vragen bij de landelijke overheid.

Het betreft een aanvraag voor iets meer dan f 900.000,- bij het departement van WVC. Als doelgroepen worden genoemd: heteroseksuele partners met SOA-risico, ouders met opgroeiende kinderen en jongeren. Opzet van de cursussen is dat telkens een inleiding over een specifiek thema gevolgd wordt door actief werken binnen kleine groepen, met als afsluiting uitwisseling van ervaringen en inzicht-verbredende discussie. De tien thema's zijn:

1. Mannelijke versus vrouwelijke seksualiteit;
2. De grens tussen overreding en dwang;
3. Seksuele opvoeding;
4. Seksualiteit en alleen zijn;
5. Angst voor besmetting in seksuele relaties;
6. Telefoonseks, porno en prostitutie;
7. Niet-heteroseksuele voorkeuren;
8. Seksueel misbruik en affectieve verwaarlozing van jeugdigen;
9. Bisexualiteit;
10. Intimiteitsangst en bindingsangst.

Na de hopelijk spoedig verkregen instemming van de projectsubsidie zijn nog negen maanden voorzien voor praktische voorbereiding, met name de productie van het cursushandboek.

Uitgebreid kwam in de pers en media aan de orde dat de Tweede Kamer half oktober de reparatiewet zedelijkheid behandelde. Het ging in de eerste plaats om de strafbaarstelling van verkrachting binnen het huwelijk, maar de minister had daar nog enkele andere aanscherpingen aan gekoppeld. Een meerderheid van de Kamer toonde

zich daar weinig gelukkig mee. Echte problemen ontstonden toen de minister halverwege het debat een nieuwe wijziging voorstelde die er op neer kwam, dat seksueel binnendringen van het lichaam in homoseksuele contacten met 12-16 jarigen altijd vervolgd kan worden, maar in heteroseksuele contacten alleen als de ouders van het betreffende meisje een klacht indienen. De Kamer vond dat discriminerend en het debat werd geschorst. Het AB, dat vooraf in een brief aan de Kamer had aangedrongen op verwerping van alle aanscherpingen (behalve verkrachting binnen het huwelijk) probeerde deze impasse constructief te benutten. In samenwerking met het landelijk bestuur van het COC boden we vier dagen na de schorsing aan de Kamer een pakket wijzigingsvoorstellen aan. Daarin kwamen we niet alleen tegemoet aan alle bezwaren van de meerderheid van de Kamer, maar grepen tegelijk niet al te diep in in de voorgestelde tekst van de minister.

Op het moment dat ik dit schrijf (23 oktober rond de middag) hebben we juist een terreinverkennde bespreking met de woordvoerders van de vijf grootste fracties achter de rug. Tegen de tijd dat deze Sekstant verschijnt zal wel duidelijk zijn geworden, in welke mate onze poging politieke moed heeft losgemaakt bij de Kamerleden en wat het voorlopige resultaat is. Dat de hele zaak binnen een jaar na de inwerkingtreding in heroverweging wordt genomen, heeft de minister intussen al wel beloofd. We blijven de ontwikkelingen van dichtbij volgen en waar mogelijk beïnvloeden.

Gorrit Goslinga

Sekstant dec.

Wet erkent bestaan homo-pleegouders niet

Lankhorst pakt discriminatie aan

GK
29-12

Door Rob Bruntink

DEN HAAG - Homo-pleegouders blijken voor de Nederlandse wet niet te bestaan als het gaat om het wijzigen van de achternaam van het pleegkind. Een pleegvader kan alleen het minderjarige kind een andere naam geven als hij dit "te zamen met zijn echtgenote of andere levensgezellin ten minste drie jaren heeft verzorgd en opgevoed". Een homo-pleegouderstel uit Hoofddorp dat hoopte dat de regelgeving hier slechts in terminologie achterhaald zou zijn, en dat dus in plaats van 'levensgezellin' ook 'levensgezel' kon worden gelezen, kreeg de kous op de kop toen het een verzoek tot naamswijziging indiende. Het Groen Links-kamerlid Peter Lankhorst zegde De GAY Krant toe hierover vragen te stellen aan de staatssecretaris van Justitie, Aad Kosto.

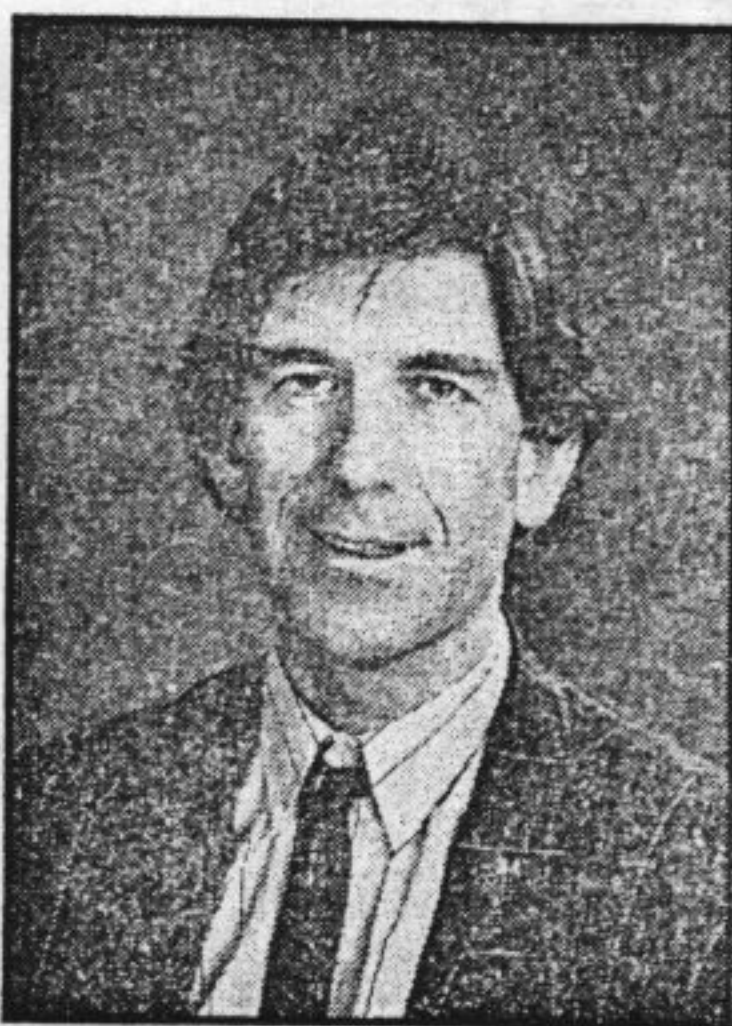
Het onderscheid tussen homo-pleegouderstellen enerzijds en hetero-pleegouderstellen anderzijds staat zwart op wit in de Richtlijnen voor de geslachtsnaamwijziging, die al sinds begin vorig jaar van kracht zijn.

Het gehekeld punt is artikel 3c. Daarin staat dat "op verzoek van de wettelijke vertegenwoordiger de geslachtsnaam van een minderjarige wordt gewijzigd in de geslachtsnaam van de man die anders dan als ouder (bij voorbeeld de pleegvader, - red.) de minderjarige te zamen met zijn echtgenote of andere levensgezellin ten minste drie jaren heeft verzorgd en opgevoed". De pleegvaders waarover het hier dus ondermeer gaat, moeten een vrouw aan hun zijde hebben, anders kunnen ze de naamswijziging wel vergeten.

AANVRAGEN

Lankhorst zal de PvdA-staatssecretaris vragen of hij bereid is "de richtlijn zodanig aan te passen dat homo-pleegouders onder dezelfde voorwaarden als heteroseksuele verzorgers de mogelijkheid krijgen een verzoek te doen tot wijziging van de geslachtsnaam van hun pleegkind in die van henzelf".

D66-fractielid Louise Groenman vindt ook dat het onderscheid tussen homo- en hetero-pleegouders niet kan, maar wacht liever nog even met het aanpakken van dit onderwerp. "nu allerlei 'grote' kwesties van gelijke behandeling aan de orde zijn." Jaarlijks worden zo'n 3500 verzoeken om naamswijziging gedaan bij de daarvoor in het leven geroepen overheidsafdeling, de afdeling Burgerlijke Staat van de afdeling Privaatrecht van het ministerie van Justitie. Een slordige vierhonderd daarvan betreffen aanvragen van pleegouders voor naamswij-



HANS COUWENHOVEN

Tweede Kamerlid Peter Lankhorst (Groen Links)

ziging van hun pleegkind. Homo-pleegouderstellen hebben momenteel nog honderd procent kans dat op hun verzoek niet wordt ingegaan.

Ierland wil opheffing van verbod homoseksualiteit

JK 8-12

DUBLIN (AFP) - De Ierse premier Charles Haughey heeft het groene licht gegeven om de wetten op echtscheiding en homoseksualiteit te wijzigen. Haughey heeft toegezegd dat er een ontwerp zal komen voor een nieuwe wet op de echtscheiding, waarin uitputtend de menselijke en sociale gevolgen van echtscheiding worden bekeken. Bovendien wil hij het verbod op homoseksualiteit in Ierland in te trekken.

Dit initiatief kan gezien worden als een verdienste van de nieuwe Ierse president Mary Robinson die de afgelopen maand verrassend de presidentsverkiezingen won. Als strijdstre voor de mensenrechten en daarna in de verkiezingsstrijd had mevrouw Robinson zich herhaaldelijk uitgesproken voor het recht op echtscheiding en verbetering van de positie van de Ierse homoseksuelen.

De Fianna Fail, de partij van Robinson, stelt nu dat zij zal laten zien "dat zij gevoelig is voor de veranderende noden van de mensen in onze moderne maatschappij" en dat zij dienovereenkomstig zal handelen. In 1986 wierpen de Ieren in een referendum nog met grote meerderheid het recht op echtscheiding. Begin dit jaar heeft het Europese Hof van Justitie zich uitgesproken tegen het verbod van homoseksualiteit in Ierland. De laatste jaren worden homoseksuele Ieren overigens niet juridisch vervolgd.

Homohotel te bekend

Op 1 augustus opende in het Overijsselse Raalte een speciaal hotel voor homoseksuelen, Gayhotel Sallandia, zijn deuren. De verwachtingen waren hoog gespannen. Ruim vier maanden later, dinsdag 4 december, is het hotel alweer gesloten. Een woordvoerder, die aan het opruimen is, laat weten dat de deur eergisteren "definitief op slot ging". Directrice Merckelijn is niet meer bereikbaar.

Na de feestelijke opening van het homohotel bleven de resultaten ver achter bij de verwachtingen. De overvloedige publiciteit, die iedere horecagelegenheid zoekt, heeft Sallandia juist de das om gedaan. Want door de enorme bekendheid als gevolg van alle aandacht eind juli en begin augustus durfden potentiële klanten niet naar binnen. "We weten dat

klanten met bestemming Sallandia de situatie van afstand bekeken en vervolgens doorliepen." Vaak hingen zo'n twintig tot dertig jongeren voor het hotel en als iemand naar binnen ging, waren de opmerkingen niet van de lucht, aldus de woordvoerder-opruimer.

Hij weet zeker dat Raalte nooit hinder heeft gehad van de klanten, dat is "onomstotelijk bewezen". En het gayhotel vervulde duidelijk een sociale functie, gezien de hoeveelheid telefoontjes, "maar daarvan kan je niet bestaan".

Het komt erop neer dat de tijd gewoon nog niet rijp was voor een homohotel, althans niet in Raalte. "Als het nou ergens in een rustige achterafstraat in een grote stad was geweest", peinst de woordvoerder.

Amerikanen willen homo-kerk in Nederland

AMSTERDAM (ANP) - Twee Amerikaanse christenen proberen in Nederland een homo-kerk op te richten. Zij werken namens de Universal Fellowship of Metropolitan Community Churches (MCC), die in de Verenigde Staten 200 gemeenten heeft met in totaal ruim 30.000 homoseksuele leden.

De in 1968 opgerichte MCC heeft al kerken in Groot-Brit-

tannië, Duitsland en Denemarken en wil ook in Noorwegen en Zweden voet aan de grond krijgen.

"Wij proberen de basis te leggen", zegt H. Vedder, voorman anglicaan. Samen met G. Meerveld onderzoekt hij of een Nederlandse MCC-afdeling kans van slagen heeft. Dat gebeurt onder meer in gebeds- en studiegroepen, die sinds eind oktober actief zijn onder de

naam 'Christian Gay OK'.

De respons is helaas nog niet erg groot, zegt Vedder. Dat zou zijns inziens te maken kunnen hebben met het feit dat vele homo's de kerk de rug hebben toegekeerd en doordat de grote kerken hun moeite met homoseksualiteit aardig overwonnen hebben.

Vedder is er echter van overtuigd dat een aparte homo-kerk in een behoefte voor-

ziet. Hij wijst onder meer op de moeilijke positie van homo's in de kleinere reformatorische kerken. Vedder weet dat voor de oprichting van een homo-kerk in Nederland meer geduld nodig zal zijn dan in Amerika. "We wachten maar af", zegt hij, "de Heilige Geest werkt wel vaker zo".

In Nederland bestaat op dit moment geen homo-kerk. Wel komen vooral rooms-katholie-

ke homo's en lesbiennes eenmaal per maand samen bij Dignity Nederland in Amsterdam, ook een organisatie van Amerikaanse oorsprong. Meerveld omschrijft Dignity als vrijzinnig katholiek en daardoor niet erg geschikt voor protestanten. Bovendien is Dignity geen kerkgenootschap en dat wil de Nederlandse MCC-afdeling straks nadrukkelijk wel zijn.

section 28 ONZEDELIJKE SEK

wordt gestuurd, die voor de verdere verspreiding zorgt. Deze informatie kregen we van Boekhandel Vrolijk in Amsterdam. De Britten hadden daar niemand van op de hoogte gebracht.

Terug naar Joke en Astrid. Het CAaH heeft de zaak in handen gegeven van de Britse Stonewall-organisatie, die haar advocaat heeft ingeschakeld. Stonewall

behartigt de belangen van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen die in de problemen komen door het Britse systeem. Stonewall wil weten of meer Nederlanders dergelijke ervaringen hebben. Dat kan doorgegeven worden aan: Stonewall, 2 Greyplace, Westminster London SW 1P 1 SB en/of aan CAaH, Postbus 3534, 1001 AH Amsterdam. (EV)

Zalencentrum biedt geweigerd COC achteraf excuses aan

Van onze verslaggever GRONINGEN - Het stichtingsbestuur van het Groningse zalencentrum Het Tehuis heeft aan de plaatselijke afdeling van het COC excuses aangeboden voor de weigering om deze organisatie zaalruimte te verhuren. Het COC, dat die weigering als discriminatie uitlegde, heeft de excuses aanvaard.

Wel ligt bij de politie nog steeds een officiële klacht van het COC. Het is aan het Openbaar Ministerie te beslissen wat daarmee zal gebeuren.

De Groningse afdeling van de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit COC wilde in september een zaal in Het Tehuis bespreken voor de organisatie van een landelijke vrouwendag. Bedrijfsleider Bleeker weigerde die zaalruimte te verhuren en zou dat volgens het COC hebben beargumenteerd met de mededeling dat hij de organisatie "aanstootgevend" voor andere huurders vond. Het COC diende daarop een klacht in bij de politie.

Sinds die tijd zijn er vier gesprekken geweest tussen vertegenwoordigers van het COC en het bestuur van Het Tehuis.

Englands Polizei belästigt schwule Unternehmen

London (gt). Der neuschwule Buch-, Klamotten- und Sex-Laden *New Centurion* bekam unliebsamen Besuch von der Polizei: sie konfiszierten Ausgaben der Magazine *Proul*, *ff*, *Skin Two* und *Euroboy* sowie drei Bücher von G.M.P. Bücher die viele Hetero-Läden unbehelligt verkaufen.

Ein schwuler Pub in Londons Osten wurde von 20 Polizisten durchsucht. Kunden wurden dabei beleidigt. Thomas Klein, Chef einer der größten Escort-Agenturen, wurde wegen Buchhaltungsfehlern in Untersuchungshaft genommen. ●

De Lesbische Special, Sek nr. 9 1990, is door een lezeres (laten we haar Astrid noemen) naar een vriendin (Joke) in Schotland gestuurd. De special zat in een postpakket samen met allerlei andere dingen. Tot haar verbazing ontving Joke dat pakket zonder Sek maar met een brief van de Britse douane. Daarin deelt de douane haar mee Sek in beslag genomen te hebben vanwege de onzedelijke inhoud. De brief eindigt met een regel dat het op straffe van een geldboete en/of hechtenis verboden is om bij de verspreiding van dergelijke lectuur betrokken te zijn. Indien de ontvangster van mening is dat er in het geheel geen sprake is van onzedelijke lectuur heeft zij een maand de tijd om protest aan te tekenen. Joke is nogal geschrokken door de dreigende toon, stelt Astrid dit op de hoogte van het gebeure en overweegt een claim bij de Douane in te dienen. Astrid vraagt het CAaH Joke daarin te adviseren.

Section 28 is de wet die verbiedt om op enigerlei wijze propaganda te maken voor homoseksualiteit. Sinds de inwerkingtreding zijn er meer problemen geweest met de verspreiding van homo-/lesbische lectuur en literatuur vanuit Nederland naar personen op het Engelse contingent. De protesten tegen die problemen hebben tot gevolg gehad dat alles op homo/lesbisch gebied naar Boekhandel 'Gay's the word' in Londen

Niet om homo's te genezen

De hersenen van mensen verschillen van elkaar. Maar naar de oorzaak en betekenis van die verschillen is het voorlopig nog gissen. Dat mag worden afgeleid uit het vorige week gepubliceerde onderzoek naar de 'vergroete suprachiasmatische kern bij homoseksuele mannen' in het Amerikaanse tijdschrift Brain Research. De bijna twee jaar terug zo belaagde prof. dr D. Swaab en zijn co-auteur dr M. Hofman verbreken het stilzwijgen.

Ontdekking verschil hersenen hetero's en homo's toevallig

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — „Nieuwsgierigheid” was de drijfveer achter het hersenonderzoek bij homoseksuele mannen, waarmee prof. dr D. Swaab begin 1989 veel commotie veroorzaakte. Naar aanleiding van de publicatie van zijn bevindingen in het wetenschappelijke tijdschrift Brain Research, reageert Swaab vandaag in de Volkskrant op de omstreven van de hersenen van homoseksuele mannen verschillen van die van heteroseksuelen.

„Ik kan me niet voorstellen dat je je zorgen maakt over die vondst van ons.” Swaab, directeur van het Nederlands Instituut voor Hersenonderzoek, en zijn collega dr M. Hofman ontdekten begin 1989 dat de suprachiasmatische kern, een onderdeel van de hersenen, bij homoseksuele mannen tweemaal zo groot is als bij heteroseksuele mannen. De ontdekking was een toevalstreffer. De onderzoekers bestudeerden de suprachiasmatische kern omdat bij Alzheimer-patiënten juist in deze kern een omvangrijke celsterfte optreedt. De onderzoekers vroegen zich af of dat ook zo is bij Aids-patiënten, van wie sommigen in de laatste fase van hun ziekte ook dementieverschijnselen vertonen. „Tot onze verrassing ontdekten we daarentegen dat de betreffende kern, dus ook de aangetaste, bij de homoseksuele Aids-patiënten niet kleiner was, maar veel groter”, aldus Swaab.

Omvangrijke statistische correcties leerden dat de verschillen niet aan Aids zijn te wijten. Alles wijst er op dat de seksuele geaardheid een rol speelt. Een dergelijke correlatie is volgens Swaab echter nog geen oorzakelijk verband. Het is nog onduidelijk of de kern homoseksueel gedrag bepaalt of dat juist het gedrag de kern beïnvloedt. Mogelijk bestaat er zelfs nog een derde factor, die beide beïnvloedt.

Swaab is teleurgesteld in het Nederlandse „klimaat”. Een open discussie, waarbij geen sprake is van discriminatie, blijkt moeilijk te voeren, aldus de hoogleraar.

IK BEN ER ALTIJD van uitgegaan dat je open moet praten over alles waar je mee bezig bent. Alleen dan stel je de maatschappij in staat te reageren op actuele ontwikkelingen. Ik moet eerlijk bekennen dat ik sinds ik die commotie over onze vondst bij homoseksuele mannen terughoudender ben geworden. Dat zo'n open discussie kennelijk niet goed mogelijk is in de maatschappij, dat baart mij nog de meeste zorgen.

Ooit had prof. dr D. Swaab, directeur van het Nederlands Instituut voor Hersenonderzoek, een optimistische kijk op de wetenschappelijke arbeid, die hij vergeleek met het graven van een tunnel. Omdat er overal rond het aardoppervlak lustig op los werd gespit, zouden de diepte-Columbussen elkaar vanzelf op een goed moment tegenkomen. Op die manier zouden de levensmysteriën worden opgelost.

De Amsterdamse neurobioloog denkt er inmiddels een slag anders over. Tegenwoordig heeft hij de indruk dat de onderzoekers zich, omgekeerd, vanaf het aardoppervlak de ruimte in werken. Met iedere stap raken zij verder van elkaar verwijderd. Iedere vondst roept tientallen nieuwe vragen op.

Voor de onderzoeker die vindt dat hij zich moet verantwoorden, vormt dit een lastig probleem. Want, zo zegt Swaab's collega dr M. Hofman, het geïnteresseerde publiek wil niet zozeer vragen en twijfels, als wel oplossingen en verklaringen horen. De onderzoeker die zijn tussentijdse, voorlopig nog raadselachtige bevindingen voor zich houdt, bespaart zich ongetwijfeld een hoop problemen. Keerzijde van de medaille is echter dat de samenleving daarmee de mogelijkheid wordt onthouden het wetenschappelijk onderzoek te controleren.

EEN BERICHTJE uit de krant van 13 februari 1989: „Met tientallen meters spandoek, tromgeroffel en pamfletten heeft een groep homoseksuele

mannen en vrouwen gisteren bij het huis van prof. dr D. Swaab in Amstelveen actie gevoerd. Zij uitten hiermee hun ongerustheid over het door Swaab uitgevoerde hersenonderzoek bij overleden Aids-patiënten, dat de afgelopen dagen tot felle discussies leidde.”

Het fragment is een treffende illustratie van het klimaat dat onderzoekers kopschuw maakt. Swaab belandde in die dagen in de beklagdenbank, nadat hij een alerte verslaggever openhartig te woord was gestaan over zijn ontdekking. De homobeweging kwam onmiddellijk in het geweer, het regende boze brieven in de dagbladen, een kamerlid van Groen Links wilde van de minister weten of het onderzoek wel oirbaar was, en ten slotte was er dan die actie op de stoep van de hoogleraar.

Hebben de onderzoekers deze storm van protesten zien aankomen?

Swaab: „Nee, absoluut niet. Als ik op congressen sprak over geslachtsverschillen of verschillen in seksuele voorkeuren, werd mij vooral in de Verenigde Staten vaak gevraagd of ik zulke kwesties in Nederland openlijk aan de orde kon stellen. En dan zei ik vol trots dat je in onze open samenleving zulke dingen rustig kunt bespreken. Tot mijn teleurstelling heb ik me daarin vergist. Kennelijk werk je toch in een beperkte kring.”

Maar kunnen de beide onderzoekers zich dan niet verplaatsen in de emotionele reacties? Ten slotte is homoseksualiteit door de eeuwen heen als een afwijking beschouwd. En worden homoseksuelen nog altijd gediscrimineerd.

Swaab: „Ik kan me voorstellen dat mensen zich zorgen maken over discriminatie. Natuurlijk. Maar ik kan me niet voorstellen dat je je zorgen maakt over die vondst van ons. Er is namelijk geen logische verbinding tussen die twee dingen, ze hebben in het geheel niets met elkaar te maken.”

Swaab en Hofman verweren zich heftig tegen de kritiek dat zij een suspecte belangstelling voor homoseksualiteit zouden koesteren en daarvoor de hersenen van Aids-patiënten hebben misbruikt. Het gevonden breinverschil tussen homoseksuele en heteroseksuele mannen was volgens hen een pure toevalstreffer.

Swaab: „Aanvankelijk keken we met een heel ander oogmerk naar die suprachiasmatische kern. We wisten dat bij mensen die aan de ziekte van Alzheimer lijden, in deze kern een omvangrijke celsterfte optreedt. We wilden weten of dat ook zo is bij Aids-patiënten, van wie sommigen in de laatste fase van hun ziekte ook dementieverschijnselen vertonen. Tot onze verrassing ontdekten we daarentegen dat de betreffende kern, dus ook de aangetaste, bij de homoseksuele Aids-patiënten niet kleiner was, maar veel groter.”

Dat zij hun onderzoek vervolgens richtten op die vergrote celgroep was een kwestie van nieuwsgierigheid. Hofman: „Nieuwsgierigheid is de bron van alle wetenschap. Het is iets diep menselijks en het vormt een belangrijk onderdeel van onze cultuur en geschiedenis.”

Swaab: „Op geen enkele wijze is het ooit onze bedoeling geweest homoseksualiteit te genezen of zo iets. Waarom zouden we? Toen ik in 1985 ontdekte dat een ander celgebied, de seksueel-dimorphe kern, bij mannen twee keer zo groot is als bij vrouwen, dachten we toch ook niet: nu kunnen we de vrouw afschaffen.”

Op het verwijt dat hun vondst misbruikt zou kunnen worden, heft Swaab de armen in wanhoop ten hemel: „Maar je kunt van alles misbruik maken. Je kunt ook een hoop misbruik maken zonder kennis. Daarvan vind je nog veel schrijnender voorbeelden in de geschiedenis.”

Wat hebben Swaab en Hofman nu eigenlijk ontdekt? De onderzochte celgroep bevindt zich in de hypothalamus, een gebied aan de onderkant van de hersenen waarin zich meer celgroepen bevinden. De wetenschap heeft een sterk vermoeden dat deze celgroepen, in samenspel met hormonen, de meer primaire functies regelen, bijvoorbeeld bioritmes, agressie en seksueel gedrag.

Zo is de celgroep die de nucleus supra-

het dag/nacht-ritme volkomen in de war raakt.

Swaab: „De belangrijkste reden dat de mente bejaarden niet meer thuis verpleegd kunnen worden, is dat ze 's nachts onrustig zijn en soms aan de wandel gaan.”

Bij hun onderzoek naar die merkwaardig vergrote SCN bij mannelijke homoseksuelen namen Swaab en Hofman 34 breinen onder de loep; 10 ervan waren afkomstig van aan Aids overleden homoseksuele mannen, 6 van aan Aids overleden heteroseksuelen (vier mannen, twee vrouwen), en 18 van heteroseksuele mannen die geen Aids hadden gehad.

Na statistische bewerking van het materiaal kwam als resultaat tevoorschijn dat de SCN van de aan Aids overleden homoseksuele mannen ongeveer twee keer zo groot was als die van de mannelijke en vrouwelijke heteroseksuelen (met en zonder Aids). De vergroting was dus niet terug te voeren op de ziekte Aids en moest verband houden met mannelijke homoseksualiteit, zo luidde de conclusie.

Kun je een dergelijke conclusie wel trekken op grond van zo'n klein aantal hersenen?

Swaab: „Als je zo'n extreem verschil vindt, dan is een betrekkelijk klein aantal voldoende. Daar zijn statistische methoden voor. Als je ons onderzoek vergelijkt met hersenonderzoek van anderen, dan hebben we een grote groep onderzocht.”

Swaab wijst erop dat een correlatie tussen twee verschijnselen nog iets anders is dan een oorzakelijk verband. „Je kunt theoretisch opperen dat die vergrote SCN homoseksueel gedrag bepaalt, of dat homoseksueel gedrag de grootte van de SCN bepaalt, of dat er een factor is die zowel de omvang van de SCN als homoseksualiteit beïnvloedt. Dat moet je dan verder uitzoeken in een dierexperiment.”

Kan het ook zijn dat het gemeten verschil helemaal geen functionele betekenis heeft?

Swaab: „Nou, er gebeurt in de natuur weinig zonder dat er een goede reden voor is. Als je iets met de factor twee vergroot — en dat is een extreme vergroting — dan moet dat betekenis hebben. Als je in de Kalverstraat iemand van 3,60 meter ziet lopen, dan denk je: hé, wat is daar aan de hand? En als je nog meer van die mensen ziet lopen en ze gaan allemaal telkens één huis binnen, dan weet je dat er een relatie is tussen die mensen en dat huis. Maar wat die relatie precies is, dat weet je niet.”

De beide onderzoekers hebben tijdens het onderzoek ook naar de vlak bij de SCN gelegen seksueel-dimorphe kern gekeken. In 1985 ontdekten Swaab en zijn collega Fliers dat deze celgroep naar omvang en cel aantal bij mannen tweemaal zo groot is als bij vrouwen. Swaab en Hofman wilden weten of ook homoseksuele mannen een kleinere seksueel-dimorphe kern bezaten.

Hun (Oost)duitse vakgenoot prof. G. Dörner verkondigt al jaren dat er zulke verschillen moeten zijn. Volgens hem is de hele hypothalamus van homoseksuele mannen op een vrouwelijke wijze gebouwd. De oorzaak daarvan zou liggen in stress, medicijngebruik, of het effect van

hormonen en andere chemische stoffen tijdens de zwangerschap van de moeder, want dat is de meest cruciale periode voor de vorming van de hersenen.

Op zichzelf is de gedachte dat homoseksualiteit een biologisch en geen psychologisch verschijnsel is, noch onlogisch, noch homo-vijandig. De grote voorvechter van de homo-emancipatie in het Duitsland van de jaren twintig, de seksuoloog Magnus Hirschfeld, dacht er niet anders over. Wat is aangeboren, kan niet worden afgeleerd, meende hij. Daarin onderscheidde hij zich overigens wel van Dörner, die in de voor homoseksuelen weinig broederlijke DDR homo-preventie suggereerde via hormoonbehandeling van de zwangere moeder.

WAT HEBBEN STRESS en hormonen van de moeder met de homoseksualiteit van haar zoon te maken? Het blijkt dat bepaalde medicijnen en andere chemische stoffen remmend kunnen werken op de productie van de geslachtshormonen door het embryo. De geslachtshormonen spelen een

essentiële rol bij het vrouwelijken of vermannelijken van de vrucht. Het is zelfs zo dat uit een vrucht met een mannelijke genetische code een meisje kan voortkomen, als het mannelijk geslachtshormoon testosteron ontbreekt in de vrucht.

De geslachtshormonen bepalen niet alleen of een penis dan wel een vagina wordt gevormd, maar beïnvloeden in een iets latere fase van de zwangerschap en in de eerste levensjaren ook de structuur van het brein. Zo is het mogelijk dat er jongetjes worden geboren met vrouwelijke geslachtsorganen. Maar ook jongetjes die weliswaar over een penis beschikken, maar tevens een vrouwelijk gestructureerd brein. Dat laatste zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn bij man-naar-vrouw-transsexuelen, die vaak al van kind af aan het gevoel hebben zich in een 'verkeerd' lichaam te bevinden.

De hypothese van Dörner nu, dat ook mannelijke homoseksualiteit het gevolg is van een 'vrouwelijke hypothalamus', kon door Swaab en Hofman niet worden bevestigd. De seksueel-dimorphe kern van de door hen onderzochte homoseksuele mannen bleek (anders dan bij man-naar-vrouw-transsexuelen) net zo groot te zijn als die van heteroseksuele mannen, dus twee keer zo groot als die van vrouwen.

Daarmee is Dörner's theorie aangaande homoseksualiteit wel globaal, maar niet in meer specifieke zin verworpen, menen de Amsterdamse neurobiologen. Zij sluiten namelijk niet uit dat de vergroting van de SCN toch op enigerlei wijze berust op afwijkende geslachtshormoonspiegels tijdens de eerste levensjaren.

Een aanwijzing daarvoor is dat in het brein van een vrouw die aan het zogeheten Prader-Willi-syndroom had geleden, eveneens een vergrote suprachiasmatische kern werd aangetroffen. Dit syndroom is een genetisch bepaalde hormonale afwijking waarbij geen geslachtshormonen worden geproduceerd.

Volgens Swaab en Hofman staat het overigens nog niet helemaal vast dat de SCN aan homoseksualiteit is gerelateerd. Er bestaat een kleine mogelijkheid dat de vergroting van de SCN samenhangt met de intensiteit of met het dag/nacht-ritme van de seksualiteit, of deze nu homo- of heteroseksueel is gericht.

Swaab en Hofman hadden eerder al eens gekeken naar de ontwikkeling van de SCN. De kern bevat rond de dertiende tot de zestiende maand na de geboorte het grootste aantal cellen, om vervolgens met zo'n 65 procent af te nemen. Kennelijk is deze genetisch geprogrammeerde celsterfte bij homoseksuele mannen geringer dan bij hetero's. De genenstructuur geeft slechts het ruwe ontwerp, maar de geslachtshormonen maken vermoedelijk uit hoe het gebouw er in werkelijkheid komt uit te zien.

IN ZIJN ALGEMEENHEID kan ook de omgevingsfactor trouwens een ding in het zakje doen. Een rat die in een 'speelkamer' wordt grootgebracht, zal vanwege de overvloed aan zintuiglijke prikkels een groter brein ontwikkelen dan een soortgenoot die zijn eerste weken sleet in een kleine laboratoriumkooi.

De omvang van de SCN blijkt ten slotte ook te variëren onder invloed van de seizoenen. De celgroep is in de herfst het grootst. Hofman, de ontdekker van dit intrigerende verschijnsel, vermoedt dat deze seizoensvariëaties in het volume van de SCN verband houden met wisselingen in celactiviteit.

Hoewel de moderne mens vrijwel niet meer bij de seizoenen leeft, is het denkbaar dat de SCN als regelaar van het seksueel-gedrag patroon in omvang fluctueert overeenkomstig de wisselende jaargetijden.

Een genetisch-evolutionair residu uit de oertijd, toen het nog van belang was in de warmere voorjaars- en zomermaanden een kind ter wereld te brengen. De SCN van de onderzochte homoseksuelen bleek ook na 'seizoenscorrectie', waarbij dus naar de sterfdatum van de patiënten werd gekeken, tweemaal groter dan bij de heteroseksuelen.

Wat is er in zijn algemeenheid bekend over de relatie tussen bepaalde hersengebieden en gedrag?

Swaab: „Ontzettend weinig. Het enige gebied waar we wat meer van weten is

VERVOLG VK 29

nou juist de SCN, die als een biologische klok functioneert. Over alle andere structuren kun je wat vage verhalen houden, maar je kunt er geen scherpe functie aan koppelen. Het onderzoek naar de relatie tussen hersenen aan de ene kant en gedrag aan de andere, staat echt nog in de kinderschoenen.

Geldt dat ook voor de seksueel-dimorfe kern, die bij mannen twee keer zo groot is als bij vrouwen?

Swaab: „Inderdaad. Het enige is dat als

je bij ratten een beschadiging aanbrengt in dat gebied, dan vind je zowel bij mannetjes als bij vrouwtjes dat het mannelijke seksuele gedrag afneemt. Er is dus een correlatie tussen mannelijk seksueel gedrag en de grootte van de seksueel-dimorfe kern. Maar daarmee is het verhaal verteld.”

Zijn er nog meer celgroepen waar een man/vrouw-verschil is aangetroffen?

Swaab: „Gorski (de Amerikaanse onderzoeker die in 1978 als eerste een man/vrouw-verschil aantroef in de seksueel-dimorfe kern van ratten) heeft onlangs een geslachtsverschil gevonden in een celgroep aan de rand van de hypothalamus. De resultaten van dat onderzoek zijn nog niet gepubliceerd.”

Maar hoe zit het dan met al die publicaties over allerlei cognitieve en emotionele verschillen tussen man en vrouw, waarvan de oorsprong in de hersenstructuur zou liggen?

Hofman: „Je hebt het gedrag aan de ene kant, en de structuur van de hersenen aan de andere. Het leggen van een verband tussen de details van beide gebieden is zeer problematisch. De moeilijkheden beginnen trouwens al eerder, bij het onderzoek op de gebieden afzonderlijk.

„Op al die aparte terreinen heerst een grote controverse. De een beweert dat mannen over een beter ruimtelijk-visueel vermogen beschikken, de ander dat vrouwen beter zijn in taal, en dat wordt door weer anderen bestreden. De een beweert dat die verschillen aan de hersenstructuur kunnen worden toegeschreven, maar de ander wijt het aan cultuur of opvoeding. Kortom, noch tussen de psychologen noch tussen de neurobiologen onderling, is er eenheid van gedachte.”

Toch hoor je ook andere verhalen. Mannelijke hersenen zouden bijvoorbeeld groter zijn dan vrouwelijke.

Swaab: „Nou, dat is dan inderdaad een van die dingen waar niemand meer aan twijfelt. Er is een volumeverval tussen mannelijke en vrouwelijke hersenen, ook als je corrigeert voor lichaamslengte. Maar dat wil niet zeggen dat de een een beter brein heeft dan de ander. Want de grootste race-auto gaat ook niet altijd 't hardst.

„Ik bedoel: het vrouwelijke brein is in vele opzichten een ander brein, dat weten we uit dierexperimenten. Er zijn bijvoorbeeld andere transmittersystemen. Dat kan voordelen hebben voor de ene functie en nadelen voor de andere. Bij ratten weten we daar al wat meer van, maar bij de mens begint het allemaal net. Het punt is ook: waar moet je naar kijken. Naar de structuur, naar de biochemie of naar de elektrische activiteit van de cellen.

„Het kan best zijn dat het hele systeem hetzelfde is, maar dat bij de een de activiteit in dit gebied groter is en bij de ander in dat gebied. Wij beschikken sinds kort over nieuwe technieken, waarmee je de hersenactiviteit van mensen kunt meten. Die worden uiteraard eerst gebruikt voor medische doeleinden. Dus het is echt nog een kwestie van jaren voordat we er wat meer over kunnen zeggen.”

OF HET NU GAAT om het grotere abstractievermogen van mannen, of om de vrouwelijke intuïtie, die volgens sommigen voortvloeit uit het grotere aantal dwarsverbindingen tussen de beide hersenhelften bij de vrouw, Swaab en Hofman tonen zich uitermate sceptisch.

Hofman: „Een ding is duidelijk. De verschillen zijn zo klein dat er blijkbaar verschil van mening over bestaat. Dus als er al verschillen zijn, dan gaat het om marginale verschillen. Het is dan ook moeilijk om daar generaliserend over te spreken. De individuele verschillen tussen mensen zijn waarschijnlijk veel belangrijker dan de geslachtsverschillen. Er zijn bovendien talloze andere factoren, die misschien wel een veel grotere betekenis hebben dan de structuur van onze hersenen.”

Bedoelt u omgevingsfactoren?

Hofman: „Het mooiste voorbeeld zijn onze voorouders. Die hebben, naar het zich laat aanzien, structureel en functioneel dezelfde hersenen gehad als wij. Toch is onze manier van denken, en is de wereld waarin wij leven, volstrekt anders. Ons denken en ons handelen worden niet

zoeer bepaald door verschillen in hersenstructuur, als wel door onze culturele achtergrond, door de culturele evolutie die door de jaren heen heeft plaatsgevonden.”

Swaab plaatst toch een kanttekening bij de uiteenzetting van zijn collega: „Dat hele onderscheid tussen omgeving en hersenen vind ik eigenlijk flauwekul. Want de omgeving bestaat niet zo maar, wij maken de omgeving met ons brein.”

Bestaat er een tegenstelling tussen beide onderzoekers? Ziet Hofman meer in 'nurture' en Swaab meer in 'nature', door het primaat bij de hersenen te leggen?

Swaab: „Laat ik dan proberen de zaken naar elkaar toe te brengen. Want, inderdaad, je maakt je cultuur niet voortdurend opnieuw, van scratch af aan. We hebben de mogelijkheid dingen over te dragen door schrift, door opvoeding, door training. En we staan allemaal in alle opzichten op de schouders van onze voorgangers.

„Maar dan nog blijft het punt dat we de cultuur hebben ontwikkeld op basis van onze hersenen. Het brein is gemaakt om informatie uit de omgeving en uit de rest van ons lichaam te verkrijgen, en wordt daardoor ook in zijn structuur veranderd. Het is bij uitstek een interactie-orgaan dat die informatie integreert. Voor mij is dat hele onderscheid, of hersenen of omgeving, daarom ook onzinnig, omdat beide nauw met elkaar verband houden.”

CONSTANT VECHT

Door JACQUES HERRAETS en ANNEKE VISSER NRC 17

Als jongen stond hij al aan de zijlijn. En keek hij toe hoe z'n klasgenoten op het gymnasium voetballen, katekwaad uithaalden en lol hadden. Hij woonde, samen met 450 andere jongens, intern op het klein seminarie Rolduc.

Natuurlijk, er waren strakke regels, maar dat was normaal in die jaren. En als je van musiceren hield of van sport, dan kon je het er prima uithouden, herinnert een klasgenoot van bisschop Gijsen, de Veldense pastoor J.J.M. Hendrix zich.

„Maar als je daar niet aan meedeed en je jezelf buiten sloot zoals Gijsen deed, dan had je een eilandig bestaan. Een middelbare school is bij uitstek de plek waar leerlingen hun persoonlijkheid gaan ontwikkelen. Dat is bij Gijsen niet gebeurd. Ik ben ervan overtuigd dat dit van grote invloed is geweest op zijn latere gedrag. Hij heeft zich altijd willen bewijzen, willen laten zien dat hij iemand was. Dat is bij hem zo radicaal gegaan dat de mens Jo Gijsen achter de horizon is verdwenen.”

Zijn oud-leraar geschiedenis ziet hem die eerste dag van het nieuwe schoolseizoen nog binnenkomen. Een beetje sullige jongen, gestuurd door een priester uit Sittard. Hij was de slankste niet en stond al snel langs de zijlijn. Plaagstoten van zijn klasgenoten liet hij schijnbaar onaangedaan langs zich heen gaan.

„We hadden als leraren een beetje met hem te doen. Als we de groepen moesten indelen bleef hij over en dan zeiden we tegen elkaar: 'Waar zullen we Joke Gijsen nu weer bij zetten?' Vriendjes had hij niet, vijanden ook niet echt, hij liep er zo'n beetje naast. Hij was wel intelligent, maar dat kwam er niet zo uit.”

Joannes Mathijs Gijsen

Van kind tot bisschop: altijd langs de zijlijn

Vriend en vijand reageerden verrast toen vorige week bekend werd dat bisschop J.M. Gijsen van Roermond zich niet langer rechtstreeks bemoeit met het personeelsbeleid en de priesteropleiding in zijn bisdom. Maar dat het een keer fout moest gaan, daarover zijn betrokkenen het eens: „Elk eenzijdig beleid straft op den duur zichzelf”, zegt de Veldense pastoor J.J.M. Hendrix. Of Gijsen binnen afzienbare tijd het bisschopsambt neerlegt, is nog onduidelijk. Portret van een man die angst en verdeeldheid heeft gezaaid en over wie ingewijden alleen willen praten op voorwaarde van anonimiteit.

Gelovigen reageren verbaasd op spoedig einde „Gijsen-tijdperk”

Van onze verslaggever VK 22 HENK MÜLLER

ROERMOND — Voor het overgrote deel van de rooms-katholieke gelovigen in het bisdom Roermond zijn de donkere dagen voor Kerstmis dit jaar stukken minder donker dan de laatste achttien jaar. Over nog geen twee weken zal het in het bisdom nooit meer hetzelfde zijn. Per 1 januari legt bisschop dr J. Gijsen van Roermond vrijwel al zijn functies neer. Daarmee valt het doek voor de bisschop van Roermond, het „Gijsen-tijdperk” is voorbij.

De bisschop is nog niet weg, maar het scheelt niet veel. Gijsen zou nu het liefst achter de veilige muren van het Vaticaan verblijven, maar Rome vindt dat de bisschop voor straf nog maar even in het Limburgse moet blijven.

Gelovigen, priesters, pastoraal werkers en parochiebesturen kunnen het nog niet écht geloven. Gijsen mag zelfs geen priesters meer wijden. Zijn collega-bisschoppen hebben zich intussen bereid verklaard deze taak in Limburg van Gijsen „indien nodig” over te nemen.

Volgens leden van de Vereniging van Pastoraal Werkenden (VPW) zijn zij „voorzichtig optimistisch” over de toekomst van het bisdom. Zij reageerden aanvankelijk behoorlijk toen zij anderhalve week geleden hoorden dat Gijsen twee nieuwe vicarissen had benoemd. Maar intussen zijn ze wat bijgekomen van het onverwachte nieuws. Ze zijn nu enthousiaster.

Ze hebben vooral verwachtingen van de nieuwe tweede man van het bisdom, deken R. Maessen (45) van Maastricht. Maessen volgt per 1 januari hulpbisschop A. Castermans (66) op. Castermans gaat officieel om gezondheidsredenen weg, maar het is een publiek geheim dat Gijsens manier van optreden zelfs deze Gijsen-getrouwe teveel was geworden. Maessen zal als vicaris-generaal zelfstandig de priesterbenoemingen in het bisdom voor zijn rekening nemen.

Behalve Maessen heeft Gijsen deken dr J. Punt, pastoor van de St Pancratiuskerk in Heerlen tot vicaris benoemd. Punt doceert „Sociale leer” aan het

grootseminarie Rolduc. De nieuwe vicaris zal worden belast met de priesteropleiding van het overstreden seminarie Rolduc in Kerkrade. Punt is opgeleid als econoom, maar promoveerde *summa cum laude* op een kerkhistorisch onderwerp. De pastoraal werkers benadrukken dat zij met hem nog niet precies weten waaraan ze toe zijn.

De verschillende reacties op het besluit van Gijsen om zich terug te trekken hebben één ding gemeen: de verbazing dat het Vaticaan na al die jaren toch een einde heeft gemaakt aan de „lijn-Gijsen”.

Gijsen liet sinds zijn benoeming in 1972 keer op keer weten dat hij liever kerken zag met een handjevol „echte” katholieken, dan volle kerken met minder rechtlijnige gelovigen. Dat leverde hem al weinig medestanders op, maar Gijsens „Gideons-bende” bestond de laatste tijd nog maar uit één lid: de bisschop zelf. Het Vaticaan heeft na al die jaren genoeg daarvan.

Waarschuwingen

Gijsen had al regelmatig waarschuwingen van Rome gekregen om de *communio*, de gemeenschap met de andere bisschoppen in Nederland, niet uit het oog te verliezen. „Maar Gijsen meende dat hij zijn zin wel kon doordrijven”, zegt een kenner van de Limburgse situatie. „Hij kon zich namelijk altijd laten voorstaan op Rolduc waar hij priesters naar zijn beeld kon vormen. Maar dat is nu voorbij.” De schandalen rond de priesteropleiding Rolduc hebben daaraan een einde gemaakt. Het blijkt het begin van het einde te hebben ingeluid.

De „exclusieve vriendschapsrelaties” tussen de conrector en een paar jongens en de publiciteit over gewijde priesters die een paar dagen na hun wijding toch maar afzagen van het celibaat en trouwen, hebben in het Vaticaan veel kwaad bloed gezet. Zoveel dat zelfs de felste voorstanders van Gijsen hem liever kwijt dan rijk zijn. Volgens ingewijden heeft Gijsen om ontslag als bisschop van Roermond gevraagd, maar het Vaticaan gunt hem dat plezier niet.

De bisschop liet het Vaticaan al eer-

der weten dat zijn schouders de last van het bisdom niet veel langer konden dragen. Het herkersteden liep stroever dan verwacht en het bisdom had een groot tekort aan priesters gekregen.

Maar het Vaticaan vond dat Gijsen zijn taak — de herkerstening van het bisdom Roermond — moest afmaken. Gijsen bad om nieuwe roepingen en om meer geloof. Maar er meldden zich nauwelijks jonge seminaristen en de gelovigen in het bisdom keerden zich massaal tegen Gijsen. De ultra-orthodoxe katholieken in Nederland zien dat anders.

Zij zijn enthousiast over Gijsens aankondiging dat hij niet langer het beleid bepaalt. Hun spreekbuis, het Katholiek Nieuwsblad, dat twee keer per week verschijnt, spreekt in zijn commentaar zelfs van „een verstandig besluit” van Gijsen.

Deze katholieken menen dat Gijsen wel wat nieuw bloed kan gebruiken. „Sedert zijn benoeming heeft mgr dr J. Gijsen, zeer zeker naar buiten de hitte van de dag op zijn schouders gedragen in een periode die misschien wel tot de rumoerigste van de Kerk in Nederland mag worden gerekend”, aldus het blad.

„Onder het bestuur van deze bisschop, dat aan duidelijkheid werkelijk niets te wensen overliet, kwam het bisdom Roermond vaker in de pers dan onder al zijn voorgangers samen en werd zijn naam een symbool, een vaandel van een onverschrokken orthodoxie voor heel veel katholieken in gans het land.”

De orthodoxie moet dit vaandel voortaan missen, maar „gebed, vertrouwen en trouw” zullen ertoe leiden dat Gijsen en zijn nieuwe staf het nieuwe jaar met vertrouwen tegemoet kunnen zien, aldus het Katholiek Nieuwsblad.

Ook de medewerkers van het bisdom Roermond zien het nieuwe jaar optimistisch tegemoet. Volgens een woordvoerder voert Gijsen een democratiseringsbeleid uit: „Hoewel niemand zo iets van de bisschop van Roermond had verwacht.” Het bisdom benadrukt dat Gijsen alleen maar zo lang heeft gewacht met het afstoten van taken „totdat nieuwe jonge schouders zijn zware last konden helpen dragen”.

'Mama Calle', angstige nachten

In de enige stad ter wereld waar de metro 's avonds voor de veiligheid mannen en vrouwen gescheiden vervoert, Mexico City, bracht de Arnhemse Arjanne Laan in haar eentje nachten door met jongens van de straat. Niet omdat ze in de voetsporen van Moeder

Theresa wilde treden, maar om een film over de jeugdige zwervers voor te bereiden. „Een nacht was ik samen met vijftien kids. Ik ben die hele nacht wakker gebleven en zorgde er ook voor dat ze merkten dat ik wakker was. Ze gingen onderling aan het vechten. De strijd ging erom of ze me wel of niet te pakken zouden nemen. De ene groep wilde het, de andere groep beschermde me.” De film is er inmiddels, 'Mama Calle', 'Moeder Straat', want dat is de straat voor die jongens, een moeder. Tijdens de Nederlandse Filmdagen kreeg Arjanne er een paar maanden geleden de Filmprijs van de Stad Utrecht voor, als 'beste beginnende regisseur'.

door rijk van rotterdam

UN 8

ARNHEM — In haar zeer bescheiden woninkje in de wijk Klarendal hangen duivels- en doodsmaskers aan de muur. Meer dan herinneringen aan Mexico zijn het tekens van haar relatie met dat land. Want het voltooien van 'Mama Calle' betekende niet een afscheid. Voor een volgende documentaire over een ander facet van de Mexicaanse samenleving heeft ze alweer ter plekke onderzoek verricht.

Arjanne Laan, geboren in Rotterdam, getogen in Arnhem, in een journalistengezin. Op de (toenmalige) afdeling grafische vormgeving en fotografie van de Akademie voor Beeldende Kunsten in Arnhem kwam ze voor het eerst met het medium film in aanraking, animatiefilm. In 1984, nadat ze was afgestudeerd, besloot ze in Parijs een opleiding documentaire filmen te gaan volgen. „De filmacademie in Amsterdam is vrijwel helemaal gericht op speelfilm. Ik koos bewust voor de documentaire. Ik heb inmiddels alles gedaan bij de film, van kabels sjouwen tot waar ik nu gekomen ben. Het is heel goed om het zo te doen, dan weet je er alles van.” Na goed een jaar werd ze uitgenodigd om te helpen bij het maken van een film in Mexico. „De eerste indrukken zijn natuurlijk overweldigend. Maar toen op een gegeven moment bij een stoplicht kinderen op de taxi klommen en de voorruit gingen

wassen, dacht ik: 'Hier is iets falkant mis.' Ik zag het in hun ogen, iets dops en cynisch. Toen kwam ik op het idee om een film over hen te gaan maken.” Eerst werkte ze mee aan nog twee andere films in Mexico, maar toen ze in 1986 terug was in Nederland, begon ze meteen aan de research voor haar eigen film, wat zoveel mogelijk lezen over Mexico inhield.

Ronddolen

„Vier keer ben ik daarna terug geweest naar Mexico, soms voor een maand, soms voor drie maanden. Ik wilde ronddolen met die straatkinderen. Het was niet altijd gemakkelijk om met ze in contact te komen. Vaak zijn ze argwanend, ze maken veel rare dingen mee. Maar daar had ik al rekening mee gehouden. Ik vertelde hen duidelijk wat ik wilde en vertrouwde op mijn intuïtie. Zij stelden jou ook op de proef, om te kijken of je hen wel

echt vertrouwt. Ik had een foto-toestel bij me en een kleine walkman voor de interviews. Op een gegeven moment vroegen ze, of ze die walkman een poosje mochten lenen. Ze wilden naar muziek luisteren. Ik zei: 'Doe maar.' Dat ding kwijt raken zou niet de ergste ramp zijn. Wel heb ik eerst mijn bandje met interviews eruit gehaald. Maar na anderhalf uur kwamen ze die walkman terugbrengen, heel tevreden.”

Toen ze aan haar Mexicaanse avontuur begon, kreeg Arjanne van verscheidene kanten te horen dat ze gek was. „De mensen uit het land zelf zeiden het. Zij zien de kinderen niet meer als straatkinderen. Het is iets heel normaal voor hen. Ze vroegen waarom wij altijd zo'n negatief beeld van Mexico geven. In Nederland waren er mensen die alleen maar gevaren zagen, vonden dat ik mijn leven in de waagschaal stelde. Zelf had ik het idee dat ik daar niet over moest nadenken. Doe je dat wel, dan gaat er onherroepelijk ook iets fout. Je wordt onzeker en dan gaat het mis. Ik heb me integer opgesteld en ging zo tot de groep behoren en kreeg bescherming.” Veel lastiger dan de straatjeugd

was de politie. Omdat ze al filmervaring in Mexico had opgedaan, wist Arjanne aan de juiste papieren te komen, maar wel werd de voorwaarde gesteld dat er een ambtenaar bij het filmen aanwezig zou zijn. „Als er zo'n meneer mee moet, betekent dat gewoon censuur. Dat wilde ik niet. Gelukkig had ik een goede produktieleider, die het voor elkaar kreeg dat we zonder begeleiding mochten filmen. Maar halverwege moesten we toch weer stoppen. Het werd weer praten, maar die man moest toch per se mee. Dat was heel griezelig, ondefinieerbaar griezelig. Je weet misschien, dat er wel eens journalisten verdwijnen in Mexico.”

Lijm snuiven

Onderhandeld moest er ook worden met de te filmen jongens. „Ik heb heel goed met ze gepraat, want ik wilde hen beslist geen geld geven. Daar kopen ze toch alleen maar lijm voor om te snuiven. Ze hebben veel meer aan elke dag eten, of een nieuwe broek en een paar schoenen. Twee groepen wilden wel geld. Ze vroegen hoeveel ze kregen en zeiden wat ze eerder van Amerikanen gekregen hadden. Die vielen dus af. Een andere groep viel

af, omdat die veel te ambulante was. Die jongens zaten dan hier, dan daar. Het groepje dat ik gefilm heb had een vaste plek. Ze gingen akkoord met wat ik voorstelde, ook omdat ze zelf vonden dat hun verhaal maar eens verteld moest worden.” Van deze groep staan twee jongens centraal in de film. Ze stellen zich voor met hun bijnamen: El Pelon (De Kale) en El Negro (De Neger).

Hun verhaal gaat over rondhangen bij verkeerslichten, vuurspuwen voor de wachtende automobilisten: „Geef geld als u het leuk vindt.” Over kauwgom verkopen, ruiten wassen, voor clownspelen; koude overnachtingen in of op gebouwen, lijm snuiven en hardhandig opgepakt worden door de politie. Maar het verhaal gaat ook over af en toe de stad uit gaan, hangend aan een trein; in een dorp Allerzielen mee vieren, het feest voor de doden, en dan dromen van een vredig bestaan op het platteland.

Een moeder van een van de jongens beklagt zich in de film, terwijl ze was ophangt, over haar zoon. Hij is oud genoeg om te werken, maar hij wil niet. Hij wil niet werken en hij wil niet deugen. Een klacht die impliceert, dat zo'n jongen dus eigenlijk niet op straat hoeft te leven.

Arjanne: „Dat maakt het nu juist zo treurig. Ik begon heel idealistisch aan de film, wilde oplossingen zoeken. Maar ik kwam erachter dat daar een wereldrevolutie voor nodig is. Je wordt er een beetje cynisch van.

Je kunt niet veel meer doen dan zo'n film maken en er is niet één bepaalde schuldige aan te wijzen. De sociaal-economische omstandigheden in zo'n land kloppen niet, maar het kwijtschelden van buitenlandse schulden door het IMF alleen is niet genoeg. En inderdaad, die kinderen zijn vreselijk eigenwijze donders. De straat is hun eigen keuze. Ze worden er niet lastig gevallen met wat er allemaal moet. Als ze thuis bleven, kregen ze trouwens nog geen warmte van hun moeder, want die staat de hele dag te wassen. Daarom zeggen ze ook: 'We gaan naar Moeder Straat, Mama Calle.' Maar het deugt

hoe dan ook niet, dat die kinderen zo leven.”

Tegen het eind van de film zijn twee keer beelden te zien van een katholieke doopceremonie. Plechtig beloven hele families de verantwoordelijkheid voor het te dopen kind op zich te nemen. Het kan als cynisme geïnterpreteerd worden, maar daar wil Arjanne niet van weten. Voor haar vertolken de beelden hoop. Wel zet ze er meteen vraagtekens bij met opnamen van de vervaardiging van doodsmaskers.

De film 'Mama Calle', waarvoor de opnamen ruim twee maanden duurden, maar waar in totaal drie jaar werk in zit, heeft z'n wereldpremière beleefd in Mexico City. De 'hoofdrolspelers' waren erbij. „Ze waren zeer onder de indruk en heel erg trots. Ineens voelden ze zich filmster. Er waren ook vijf andere straatjongens bij, die de opnamen niet hadden meegemaakt en de verhalen erover ook niet geloofden. Ten opzichte van hen steeg de macht van de gefilmde jongens met de minuut.”

Volgende film

Het bezoek aan Mexico in verband met de première benutte Arjanne meteen voor onderzoek ten behoeve van haar volgende

Diefstal meestal geen hoofdmotief bij homo-moorden

Ab 1

AMSTERDAM (ANP) — In nagenoeg alle gevallen van moord op homoseksuelen is er ook sprake van diefstal. Toch zijn het geen typische roofmoorden. De oorzaak moet eerder worden gezocht in een opeenstapeling van negatieve ervaringen bij zowel dader als slachtoffer, die maakt dat twee personen die elkaar niet welgezind zijn tegenover elkaar komen te staan.

Die conclusie trekt F. van Gemert in het rapport 'Fatale seks'. Van Gemert onderzocht zeventien moorden op homoseksuelen in de hoofdstad in de periode 1980-1989, waarvan er vijftien zijn opgelost. „Het mag bij homo-moorden gaan om kleine getallen”, zegt Van Gemert, „maar de slachtoffers behoren tot een homo-categorie die wellicht niet meer dan een paar honderd man omvat, en dat maakt het tot een kleine catastrofe.”

Uit cijfers van het Bureau Misdaadanalyse van de Amsterdamse politie blijkt dat in de onderzochte periode bij één op de acht moorden het slachtoffer een homoseksuele man was. Het is zowel binnen als buiten de landsgrenzen bekend dat er in Amsterdam veel gaande is op het gebied van de jongensprostitutie. „Menige jonge Belg, Duitser of Marokkaan hoort al in eigen land dat er op het Centraal Station of rond het Rembrandtplein in Amsterdam aan oudere mannen wat te verdienen valt”, aldus Van Gemert.

In alle zeventien door Van Gemert onderzochte gevallen was het slachtoffer een oudere homoseksueel en de dader — voor zover de zaken konden worden opgelost — bijna steeds de jongere. In de helft van de gevallen werd de man vermoord tijdens seksuele handelingen. Ook in de andere gevallen was er echter vaak sprake van een seksualiteit. Dader en slachtoffer ontmoeten elkaar meestal bij het Centraal Station of in een café.

Schattingen

De schattingen over het aantal mannelijke prostitués in Amsterdam lopen uiteen van tweehonderd tot tweeduizend. Vaak hebben de jongens die in de hoofdstad actief zijn zelf een voorkeur voor het mannelijk geslacht. Dat betekent echter niet dat ze de betaalde handelingen met plezier ondergaan en ze willen al helemaal niet als homoseksueel worden afgeschilderd. Dat drukt hen namelijk, aldus Van Gemert, het dubbele stigma op van prostitué en van homo. Het betekent echter ook dat een mannelijke klant hun natuurlijke vijand is.

De jongens zijn tijdens hun opvoeding veelal verwaarloosd en in het begin gevoelig voor de complimentjes die een oudere man maakt. „Het onvermijdelijke seksuele voorstel kan voor de jongens misschien onverwacht en vreemd zijn, maar na een warm onthaal zal hij in de meeste gevallen niet onmiddellijk negatief reageren”, schrijft Van Gemert. Dat komt pas later, als de jongen door de man de deur wordt gewezen en de ronde maakt langs het vriendencircuit van zijn eerste 'vriend'. Uiteindelijk belandt hij weer op het Centraal Station.

film. „Die gaat over dorpen waar alleen nog vrouwen wonen, omdat de mannen naar New York gegaan zijn. Hiervoor wil ik filmen in Mexico en in Guatemala. In Mexico heb ik dorpen aan de kust en in het hooggebergte bezocht. Eén dorpje voldeed precies aan mijn verwachtingen. Ik heb er met vrouwen en moeders gesproken en die hebben mij de adressen van hun mannen en zonen in New York gegeven, met brieven waarin staat dat zij mij kennen. Maar dit project is nog in een zeer pril stadium. In april ga ik eerst weer naar Mexico.”

Andere plannen omvatten een documentaire voor kinderen over het al dan niet verdwijnen van het fenomeen 'verhalen vertellen' en een speelfilm over de

verschillen en overeenkomsten tussen noordelijke en zuidelijke culturen. „Voor die film schrijf ik samen met een jongen uit het Pacific-gebied het scenario. Hij heeft lange tijd in Europa gewerkt en ik in Zuid-Amerika. De anekdotes die we elkaar vertellen, lijken vaak veel op elkaar. Als die film gemaakt kan worden, gaat die jongen hem registreren.”

'Mama Calle' is deze maand behalve in Arnhem ook te zien tijdens het International Documentary Film Festival in Amsterdam. In januari zit de film in het programma van het Rotterdams Filmfestival en de Humanistische Omroep Stichting brengt hem in het voorjaar via Nederland 3 op de televisie.

Amsterdam wijst subsidie stichting Welp af

Rode Draad krijgt geld voor homo-jongerenprostitués

GK 29

AMSTERDAM - Niet de stichting Welp die zich het lot van jongeren in de homo-prostitutie had aangetrokken, maar de hoerenvakbond De Rode Draad krijgt van de provincie Noord-Holland en de stad Amsterdam subsidie. De Stichting Welp van Herman Herikhuisen had om 5100 gulden gevraagd, maar het college van B en W van Amsterdam oordeelt de plannen van Welp als onvoldoende uitvoerbaar, resp. niet voldoende effectief en efficiënt. In plaats daarvan gaat nu 5000 gulden naar de stichting De Rode Draad ten behoeve van een 'zelforganisatie voor jongens die in de prostitutie werken'.

Het gaat wat Amsterdam betreft om een eenmalige, zogenaamde waarderingssubsidie. Het feit dat de Rode Draad zich nu ook voor zich al dan niet homo-seksueel noemende jongens in de prostitutie wil gaan inzetten verdient volgens Amsterdam waardering en aanmoediging. Verwacht mag worden dat de jongens zich hierdoor minder geïsoleerd en meer zelfbewust zullen gaan voelen. Daardoor zullen er minder gezondheids- en veiligheidsrisico's worden genomen en zal meer gebruik worden gemaakt van het bestaande hulpaanbod, zo stelt het gemeentebestuur van Amsterdam.

Ook de provincie Noord-Holland heeft het initiatief van de Rode Draad inmiddels bekroond met een subsidie. Het gaat om een bedrag van 4.277 gulden. Dat is minder dan de helft van het gevraagde bedrag, maar Noord-Holland is van mening dat ook de stad Amsterdam zou moeten meebetalen, hetgeen nu ook gebeurt. Overigens vinden Gedeputeerde Staten van Noord-Holland dat het werk voor hoerjongens ook een landelijke betekenis heeft. Daarom krijgt de Rode Draad het advies om zich voor de financiering van toekomstige activiteiten eerst en vooral tot de Rijksoverheid te wenden.

A'DAMS STADSBLAD 19

(HUIS AAN HUIS)

Na drie maanden voorarrest keert Pater Don aarzelend terug in het Centraal Station

Precies een jaar later. Een afspraak in Amsterdam zit er op korte termijn niet in. In het Centraal Station vertoont Pater Don zich hoogstens eens per twee weken. Sinds zijn vrijlaten in Duitsland, is hij er pas een keer geweest. Het was, zegt hij, zijn eerste gang na zijn gevangenschap van drie maanden. Hij moest iets overwinnen en vond dat hij zichzelf moest bewijzen.

Frank Roos

Met de jongens die in de hal van het CS hun diensten aan mannen aanbieden, en waar hij zegt zich voor in te zetten, is weinig veranderd. Het geëmotioneerde verhaal dat de pater vorig jaar vlak voor kerst vertelde, is dus nog hetzelfde. Maar met de pater is het afgelopen jaar wel het een en ander gebeurd. Op een ochtend afgelopen zomer, werd hij heel vroeg door de politie van zijn bed gelicht. Het huis in Lelystad was omsingeld, vertelt hij.

Na een kort verblijf in Assen werd hij aan de Duitse justitie uitgeleverd. De pater zou tijdens zijn jarenlange verblijf in Duitsland duizenden marken aan belastingen en sociale premies niet voldaan hebben. Drie maanden voorarrest en een voorwaardelijke veroordeling, waartegen nu een hoger beroep loopt, volgden. Zijn bedelacties voor straatkinderen, die vorig jaar in de krant aandacht trokken, waren niet aan de orde. Geen omstrede inkomsten of ongeoorloofde praktijken. Toch suggereert de pater dat de hele „schijnvertoning” tegen hem als priester gericht was. „Negentig procent van het procent ging niet over feiten, maar over mijn priesterschap. Dat was voor justitie niet aanvaardbaar.”

Het is in deze tijd op zijn minst opmerkelijk als een priester zich dagelijks in een zwarte pij door de woonkamer beweegt. Ook elders manifesteert hij zich op die herkenbare manier. Voor hem is het een van de middelen om zich te onderscheiden van hen die de kerk van Rome volgen. Ooit trad hij toe tot de rooms-katholieke kerk, maar voelde zich daarin niet meer thuis sinds de roerige jaren toen Rome veel tradities omver gooide. Uitgetreden is hij evenwel nooit. Na een reeks kortstondige wereldse banen koos hij voor het priesterschap van de Onafhankelijke-Katholieke Kerk die in Nederland een marginaal bestaan leidt. Hij verliet Duitsland om daarin verandering te brengen. Maar sinds vorig jaar is op het naambordje aan zijn deur de afkorting O.K.K. met Tipp-ex weggeklakt.

Een vlucht?

Hij mag dan zelf een fikse hoeveelheid achterdocht koesteren op dit punt, ook zijn priesterschap heeft niets met het proces te maken. In de jaren dat hij even niet als pater door het leven ging, was hij

naast veel meer, ook manager van een horeca-bedrijf. Dat bedrijf ging failliet en er bleven schulden achter. Het strafrechtelijk onderzoek dat in Duitsland dan gebruikelijk is, wees een belastingschuld van zeventigduizend gulden uit. Er bleken ook nog eens veertigduizend gulden aan sociale premies niet betaald. Kort daarna vestigde de horeca-manager zich als Pater Don in Nederland. Een vlucht?

„Natuurlijk had ik iedereen hier mijn levensverhaal kunnen vertellen. Dat ik in 1969 gewijd ben en al die verwarring in de kerk na het concilie heb meegemaakt. Dat ik er uitgestapt ben en me tegen de kerk opgesteld heb. Jarenlang wilde ik geen kerk van binnen zien. In de vijftien jaren daarna heb ik alle mogelijke beroepen uitgeoefend. Tot ik op een moment kwam, waarop ik de balans moest opmaken. Er moest toen iets gebeuren. Waarom ik u dit

zo uitgebreid vertel? Misschien was het wel sympathiek overgekomen als ik destijds mijn levenswandel uit de doeken gedaan had. Maar het staat mij tegen om mijn persoon op de voorgrond te plaatsen. Kijk, ik zit met het probleem dat het voor mijn werk voor de straatkinderen nodig is om in de openbaarheid te treden, maar liever deed ik dat niet. Ik vraag me wel eens af: ben ik van mijzelf een beroemdheid, een ster aan het maken? Dat past niet bij mijn priester-bewustzijn. Ja natuurlijk, ik ben geen introvert type. Ik kan heel makkelijk op mensen af gaan. Maar ik moet grenzen stellen. Dat is mijn probleem. Dan moet ik me afvragen: moet ik weer in de openbaarheid? Voor mijn werk is dat nodig, anders kan ik beter in de woestijn een ascetisch leven leiden. Nu is het er uit. Nu kan ik er over spreken. Maar voorheen dacht ik: als ik dat vertel denken de mensen dat ik mijzelf voorop wil plaatsen. Had iemand mij trouwens geloofd? Ik denk het niet.”

Een fantast?

Inderdaad heeft Don Demidoff, zoals hij werkelijk heet, een wonderlijke levensloop. Na het verlaten van de kerk is hij leider van een experimenteel theatertje, bedrijfsleider in de horeca, journalist, public-relations man en onderwijzer. Alles heel kort. Ik wist nooit waarom, overpeinst hij hardop. Ik stond bovenaan de top van een Duitse horecagigant en zat in de leiding van Wienerwald. Een fantast? „Precies, dat bedoel ik. Als ik dat tevoren aan iedereen verteld had, was dat de reactie van de mensen geweest. Ja, in mijn eigen kring had ik het een en ander verteld. De mensen van de Stichting Thuis voor Straatkinderen wisten er van. Wat ze niet wisten, was het verhaal over het laatste horecabedrijf dat ik zelf exploiteerde en dat failliet ging.”

En juist die verzwegen episode brak de pater deze zomer op. De toch al niet zo massale aanhang werd behoorlijk uitgedund door de affaire van de geestelijk leider. Twee leden van het stichtingsbestuur stapten prompt op, donateurs van de stichting haakten af. De schare gelovigen die op zondag naar de tot kapel omgebouwde garage van de Lelystadse drive-in-woning komt, is plotseling zo klein dat aanvankelijke uitbreidingsplannen in de la verdwijnen. Het werk van de pater voor straatkinderen van Amsterdam stokt van de ene op de andere dag. Wat dat behelst?

Aanvankelijk in Amsterdam, maar later ook elders, zocht Pater Don een onderdak voor zwerfkinderen die

van huis zijn weggelopen.

Zijn in het welzijnswerk nogal omstrede aanpak gaat ervan uit dat de thuisloze jongeren warmte nodig hebben en bij voorkeur weer naar huis terug moeten. De pater biedt dan aan te bemiddelen in het contact met ouders. En in de tussentijd zou hij de jongeren graag onderdak bieden. Geld en medewerking voor zijn initiatief hebben hem steeds ontbroken. Veel meer dan twee logeerbereden in zijn eigen woning kan de pater niet aanbieden.

Zijn zorg richt zich in sterke mate op jonge jongens die noodgedwongen aan de kost komen door homo-prostitutie. Hij ontmoet ze vooral in de hal van het Centraal Station. De pater vorig jaar: „Er zitten jongens bij, die zijn van alles gewend.”

Vraagtekens

Hoe nobel zijn werk ook lijkt, zowel bij de aanpak van het probleem als bij de organisatie van de hulp werden menigmaal vraagtekens geplaatst. In het circuit van hulpverleners wordt de pater genegeerd, zijn werk wordt gebagatelliseerd. De organisatie van wat hij zelf bedelacties noemt, is ongebruikelijk. Het streven een opvang voor straatkinderen te realiseren wordt nagestreefd door de eerder genoemde stichting waarvan de pater en de Amsterdamse mevrouw Galema bestuursleden zijn. En zij vormen samen ook het bestuur van de stichting 'Katholiek Oratorium Pius V'. Daaruit verkrijgt de pater geld om in zijn eigen levensonderhoud te voorzien. Mevrouw Galema, die ondanks haar 35 jaren de traditionele lijn van de katholieke kerk aanhangt, bevestigt dat. „Traditionele katholieke gelovigen, daarvan zijn er maar een paar in ons land. Men kent elkaar. En met elkaar zorgen ze voor het levensonderhoud van de pater. Maar de stichting oratorium heeft vooral tot doel het verbreiden van de traditionele preeklijn.”

De pater: „Voor deze mensen is een priester, een echte priester, nog iets heel bijzonders. Zij zorgen met hun giften dat ik kan leven, mijn werk kan doen en de sacramenten kan geven. Er is hier ook een huishoudster die pro deo werkt. Voor mijn sigaren hoef ik niet zelf te zorgen; die komen vanzelf.” Dat 'zijn' stichtingen maar een smalle basis hebben, hindert hem niet in het minst. Hij moet niet veel hebben van de democratische invloeden in de katholieke kerk. Zegt: „Dit is een priesterlijke stichting. Ik ben geen priester omdat ik gekozen ben door de mensen. Dat is mijn roeping. Mijn succes is, dat ik alles strak in handen heb en dat ik het leid zonder grote besturen om toestemming te hoeven vragen. Trouwens, ik krijg hier ook het geld binnen... Ik denk dat dat noodzakelijk is om eindelijk de doelgroep te kunnen helpen. En dat kan ik niet met een groot bestuur. Ik ken stichtingen die al twaalf jaar bestaan en nooit iets tot stand hebben gebracht. Mij lukt dat wel.”

Wat kwam er tot stand?

Maar is dat wel zo? Wat is er in het half jaar na het vorige gesprek dan wel tot stand gekomen? Het is opvallend dat de pater al zijn energie steekt in acties om geld binnen te halen. Wat heeft hij gedaan om het te besteden? „U zegt een half jaar. Wat is nou een

Begin 1990 leek er schot te komen in de professionele opvang voor jongens die in de mannenprostitutie werkzaam zijn. Initiatiefnemer Herman Herikhuisen zag veel heil in zijn Stichting Welp, waarmee hij een eigen onderkomen voor dit soort jongens wilde verwezenlijken. Een soort thuis, waar men binnen moet kunnen lopen voor een maaltijd, een slaapplek of zomaar om samen iets gezelligs te ondernemen. Negen maanden later is Herikhuisen nog altijd vol verwachtingen, maar veel concreets is er nog niet tot stand gekomen. „Er komt nu een gewijzigd stichtingsbestuur voor Welp met daarin mensen die ervaring hebben op bestuurlijk terrein. Ik maak dan ook zonder problemen plaats voor hen, zodat ik me meer met directe opvang, begeleiding en het organiseren van activiteiten kan gaan bemoeien.” Herman Herikhuisen weet ook te melden dat o.a. de hoerenvakbond Rode Draad, zijn stichting, het COC en de NCAB nu met elkaar in gesprek zijn geraakt en praten over het opzetten van opvang. Geld zou er misschien kunnen komen van RTL-4. Het commerciële station heeft volgens Herikhuisen interesse getoond in sponsoring van Welp.

Gary Mr. 1 dec.

PATER DON WEER THUIS

LELYSTAD - De Duitse justitie heeft Pater Don Demidoff (46) vrijgelaten. Hij werd begin augustus aan de toenmalige Bondsrepubliek uitgeleverd op verdenking van fraude met sociale verzekeringen. Tijdens een strafrechtelijk proces bleken de door Pater Don begane overtredingen niet zwaar genoeg om hem tot daadwerkelijke gevangenisstraf te veroordelen. Hij kreeg een voorwaardelijke celstraf van 1 jaar en werd vervolgens onmiddellijk in vrijheid gesteld.

Pater Don is teruggekeerd in Lelystad, waar hij een tehuis voor straatkinderen aan het oprichten is en de Onafhankelijke Katholieke Kerk leidt. Hij heeft inmiddels contact gezocht met de Utrechtse advocaat mr. Doedens om schadevergoeding te eisen van degenen die hem in een kwaad daglicht hebben gesteld.

Pater Don is vooral bekend door zijn opvang van straatkinderen. Met name voor jongens die zich prostitueren aan homoseksuelen heeft hij zich altijd sterk gemaakt. Hij zal zijn pogingen om een tehuis voor deze jongens op te richten nu voortzetten.

PATER DON WIL

EERHERSTEL GK 29

LELYSTAD - 'Naar aanleiding van een hetze in de landelijke pers gaat pater Don nu in tegenactie. Terwijl de arrestatie voor sensatieverslagen goed was, is zijn terugkomst voor de media van weinig belang.' Met deze tekst heeft pater Don Demidoff de pers laten weten na zijn uitlevering aan Duitsland weer helemaal terug te zijn in Nederland en zijn acties voort te zetten. In verschillende kranten heeft hij een paginagrote advertentie geplaatst, waarmee hij duidelijk wil aangeven dat 'hij zich de mond niet laat snoeren'.

Ook via andere communicatiemiddelen timmert pater Don rond de kerstdagen aan de weg. Half december is er een CD met 'Songs voor Straatkinderen' uitgekomen en vlak voor Kerstmis is de 'Jongeren-zonder-thuis-lijn' geopend. Jongeren zonder onderdak kunnen via het telefoonnummer 06-0220408 vanuit geheel Nederland pater Don gratis bereiken. Pater Don is vooral bekend door zijn hulp aan straatjongens die zich prostitueren aan mannen.

De pater moest nog even de balans opmaken

half jaar? In die tijd heb ik een kring van tweeduizend vaste donateurs opgebouwd. Ik heb geprobeerd een van de vele huizen die hier in Lelystad allemaal leeg staan, te huren. Ik moest van de ene naar de andere woningbouwvereniging. Daar beweren ze dat het niet mag. Niemand mag twee huizen huren. Maar in feite willen ze gewoon niet dat een priester dit werk doet. Dat zit erachter! Dat vindt men werk voor de overheid en zeker niet voor zo'n rare priester met zo'n aparte instelling op het gebied van politieke en kerkelijke zaken. Wat heb ik gedaan? Ik heb een gratis 06-nummer ingesteld, dat tijdens mijn afwezigheid afgesloten moest worden, maar nu (sinds dinsdag, fr) weer gaat werken. Zonder geld op zak kunnen dakloze jongeren mij opbellen. Ik kan rustig met ze praten. Ik kan ze vragen waar ze zijn en in welke situatie ze verkeren. Ik kan ze aanbieden met thuis te bemiddelen. Als ze dat niet willen, vraag ik of ze hierheen willen komen. En

bovendien kan ik een goed woord geven. En advies: let op voor bepaalde situaties. Laat je niet aanspreken door oude mannen. Laat je niet oplichten door schijn-vriendelijkheid. Dat ze je een bed willen geven, maar in werkelijkheid op iets anders uit zijn. Maar een thuis kan ik ze niet bieden. Ik ben nu veertien dagen geleden in het CS geweest en er staan hier twee bedden beschikbaar. Inderdaad, dat kost geen honderdduizend gulden. Want dat heb ik intussen ingezameld. Kort voor mijn arrestatie was ik bezig met een groot huis in België. Een stuk grond erbij met een bos. Ik had door goede onderhandeling bereikt dat we het hele terrein konden huren. Door die arrestatie had men geen vertrouwen meer in mij."

De rest van het eerste half jaar besteedde de pater aan het langzaam opbouwen van zijn geldinzamelingen. „U moet niet vergeten dat ik dit werk begonnen ben met tien brieven. Meer kon ik niet betalen. Een deel van de inkomsten wordt telkens geïnvesteerd in nieuwe bedelacties. Net zo lang tot ik een grote actie kan houden om het eigenlijke werk te gaan doen. Mijn arrestatie heeft dat behoorlijk gedwarsboomd. U zegt: u bent toch veroordeeld? Maar die veroordeling is niet rechtsgeldig. Ik ben in hoger beroep en de veroordeling levert me geen strafblad op. Ik heb alleen drie maanden voorarrest gehad. Ten onrechte, zoals later bleek. De rechter zei me: u kunt zo veel getuigen oproepen als u wilt, maar u blijft zitten zolang onze kroongetuige niet gevonden is. Dat wordt een kwestie die jaren kan slepen. En ik wilde naar huis. Hier stond alles op het spel. Ze wilden alles stuk maken. Wie 'ze' zijn? De politici die me niet voor een gesprek willen ontvangen, de media die zich laten gebruiken en vooral de Rooms-Katholieke kerk. En de rechter, die heeft zo veel fouten gemaakt. Tijdens het proces, toen zelfs belastingdeskundigen dingen zeiden die mij ontlastten, stuurde de rechter de officier van justitie naar me toe en die zei: u kunt toch niet verwachten dat wij zo verliezen? Zullen we een deal maken? Dan kunt u direct naar huis. Die deal ging erom dat ik tenminste een deel van de schuld op me moest nemen. Van de ontduiking van sociale premies moest ik een kwart toegeven. Dat heb ik toen gedaan, vastbesloten om in hoger beroep te gaan."

„Ja, natuurlijk wist ik dat ze met een onderzoek naar mij bezig waren. Ik was al eerder verschenen na een oproep. Toen ik voor de tweede maal moest opdraven, zei ik: aan dat spel doe ik niet mee. Dat is als een vlucht uitgelegd. Maar ze wisten voortdurend waar ze me konden vinden. Ik heb me in de plaats waar ik in Duitsland woonde, officieel laten uitschrijven. Hier sta ik ingeschreven. Ik heb hier zelfs een medewerker van het Ministerie van Justitie gehad die mijn werk kwam doorlichten. In het uitleveringsformulier stond mijn adres ook. Tijdens het proces hebben ze het bewijs daarvoor uit de stukken gehaald."

De gevangenschap was een vreselijke tijd. Vier weken in Kleef waren een kwelling. „Ik moest me bij de grens, zonder reden, helemaal ontkleden. Om me te vernederen, maar dat zullen ze me niet toegeven. Handboeien aan bij alle mogelijke en onmogelijke gelegenheden en zo strak dat het meer dan pijn deed. In Kleef zat ik in een oude gevangenis met meer dan achthonderd man. Het was er vreselijk. In die

„Ik denk niet dat iemand mijn verhaal geloofd had”

vier weken ging ik lichamelijk heel erg achteruit en hebben ze me opgenomen in een gevangenis-ziekenhuis. Dat was qua accommodatie stukken beter. In Kleef had ik veel contacten. Het werd al snel bekend dat ik priester was. Nog krijg ik brieven. Hier een van iemand die al twintig jaar in mijn cel zit. Een man van vijftig die brieven schrijft zoals ik ze mijn hele leven nog niet gelezen heb. Zegt gewoon: pater, het is de eerste keer in mijn leven dat ik het gevoel heb dat een mens mij aanvaardt."

Of doet u maar zo?

De mensen die vorig jaar beweerden dat ze de pater nog nooit in de hal van het Centraal Station gezien hadden, zouden op dit moment gelijk kunnen hebben. Ook na zijn vrijlating uit voorarrest kan de man in de pij het maar amper opbrengen naar de stad af te reizen. „Door alle publikaties valt het werk daar me erg moeilijk. Op dit moment kom ik er dus niet zo vaak. Maar ik vind er altijd nieuwe gezichten. Ik sprak laatst een Belgische jongen in het CS. Was ontzettend wantrouwend. Ik wilde hem mee naar huis vragen. Ik zei: je weet toch wel wat een priester is? Heb hem tien gulden gegeven. Die bekeek hij en zei: bent u werkelijk zo lief of doet u maar zo? Er is zoveel wantrouwen. Ze weten precies dat niemand zomaar een tientje geeft. Ja, ik geef ze vaker geld of nodig ze uit om te eten en te praten in een restaurant."

Of het wantrouwen jegens priesters die jongens mee naar huis willen nemen niet terecht is? Priesters hebben door allerlei zaken op dat gebied toch een zekere reputatie? Maar ook daarin ziet Pater Don de slechte invloed van de pers. „Als dat weleens gebeurt, wordt het meteen zo overdreven. We zijn allemaal mensen, maar als een priester zoiets doet - ja dan is dat erg - maar het wordt meteen een groot verhaal. Zo vaak hoor je het nou ook weer niet! Ja, dat is waar, priesters zijn een uitstervend ras. En als mensen mijn gedrag tegenover die jongens verdacht vinden, dat kan mij helemaal niets schelen. Nee, het kan mij niets schelen wat de mensen denken die die jongens aan hun lot overlaten. Mij interesseert het of één jongen ook maar iets over mij kan vertellen dat niet strookt met mijn priesterschap."

Der Mord an Joseph Doucé

MAGNUS

Nach der mysteriösen Entführung des Baptistenpastors Joseph Doucé am 19. Juli sah die Pariser Kriminalpolizei wenig Chancen, den „Apostel der Homosexuellen“ (Libération) lebend wiederzufinden (siehe auch magnus 11/90). Doch bis zum Beweis des Gegenteils weigerte sich sein Freund Guy Bondar, die Hoffnung aufzugeben. Am 18. Oktober schließlich machte der 68-jährige Pilzesammler Joannes E. im Wald von Rambouillet, etwa 150 km von Paris entfernt, einen grauenhaften Fund: eine völlig entstellte Leiche. Die gerichtsmedizinischen Dienste der Pariser Kriminalpolizei brauchten mehrere Tage, um den Toten mit Sicherheit identifizieren zu können. Wahrscheinlich wurde Doucé schon um den 20. Juli herum ermordet. Da sich keinerlei Spuren von etwaigem Schußwaffengebrauch und auch keine Stichwunden feststellen ließen, vermutet die Polizei, daß das Opfer erwürgt wurde. In der Nähe der Fundstelle befindet sich ein Schußwaffenübungsplatz, der des öfteren von Polizisten benutzt wird...

Nach diesem Fund nahm der öffentliche Druck auf die Polizei und den Geheimdienst „Renseignement Généraux“ (RG) immer mehr zu. Besonders ein inzwischen vom Dienst suspendierter Polizeinspektor stand im Mittelpunkt des Interesses. Jean-Marc Dufourg hatte zuzugeben, daß der Ermordete wochenlang ungesetzlich von den RG abgehört wurde und daß bei den Versuch, Spitzel zu rekrutieren, illegale Methoden angewandt worden waren. Da die Verantwortlichen in der Polizeihierarchie und Innenminister Pierre Joxe allem Anschein nach die Aufklärung weiterhin eher behinderten als vorantrieben, übernahm die Presse die mühselige Rekonstruktion der Vorgänge:

Demnach begann die Affäre für den Geheimdienst am 1. Juni, als Claude Bardou, der Chef der RG, einen Hinweis erhielt, das Centre du Christ Libérateur (CCL), das von Doucé gegründete und geleitete Seelsorgezentrum für Homosexuelle, habe Kontakte zu einem illegalen Pädophilenring. Bardou beauftragte seine Spezialtruppe „Groupe des Enquêtes Réservées“ (GER) unter der Führung des Kommissars Didier Adam mit der telefonischen

Überwachung des CCL und der diskreten Aufklärung der Angelegenheit. Innerhalb der GER wurden die unmittelbaren Überwachungsaufgaben einer von dem Polizeioffizier Gilles Azéma geleiteten Gruppe zugewiesen. Der Gruppe Azéma gehörten noch drei weitere Polizisten an, die sämtlich aus

Südwestfrankreich stammen und offiziell eigentlich in der Drogenbekämpfung arbeiteten: Jean-Marc Dufourg, Eric Didier und Pascal Passamonti. Nachdem die Untersuchung wochenlang nicht vorankam, machte Dufourg Ende Juni die Mitteilung, er habe endlich einen Informanten gefunden - er nannte ihn „Athene“, der bereit sei, das Zentrum auszuspienieren.

Inzwischen organisierten die Geheimdienstleute die Observierung Doucés und seines Freundes Bondar. Dabei ging Dufourg allerdings alles andere als professionell vor. Die polizeilichen Vorgesetzten gaben später an, von dem Einbruch vom 11. 6. in der ebenfalls von Doucé betriebenen Buchhandlung „Autres Cultures“ sowie von einem nächtlichen Radau vor dessen Wohnung keine Mitteilung bekommen zu haben. Am 19. Juli wurde der Pfarrer von zwei Personen, die sich als Polizisten ausgaben, entführt. Dufourg und Azéma bestätigten sich gegenseitig ihr „Alibi“, sie seien just an diesem Abend „undercover“ in einem Pariser Vorort mit dem Ziel der Drogenfahndung unterwegs gewesen. Diese Angabe ließ sich durch keinen dritten Zeugen verifizieren.

Einige Wochen später, nachdem die Nachricht von der Entführung Doucés an die Öffentlichkeit gelangt war, kam heraus, daß es sich bei „Athene“ um den Kommunisten Pierre Didier gehandelt hatte, der Dufourg von seinen Einsätzen im Kampf gegen den baskischen Terrorismus her bekannt war. Nach langem Zögern erst wandte sich der unwillige Spitzel an die Kriminalpolizei und erzählte von den Erpressungsversuchen Dufourgs bis hin zu dem Schuß durch die Wohnungstür. Diese Angaben reichten aus, um Dufourg zu belasten und für zwei Wochen in Untersuchungshaft zu bringen, aus der er Anfang Oktober allerdings „mangels Beweisen“ wieder entlassen wurde. Als „Beschuldiger“ stand Dufourg nur im Fall Didier da; im Entführungsfall Doucé galt er als Hauptzeuge - die Kriminalisten bemühten sich darum, beide Affären fein säuberlich voneinander zu trennen.

Nach dem Fund von Rambouillet ließ sich

diese Konstruktion immer weniger halten. Dufourg sah sich starkem öffentlichen Druck ausgesetzt; zudem schienen ihn seine Polizeioberen fallenlassen zu wollen. In dieser Situation ging er mit mehreren Presseinterviews zum Gegenangriff über. Er behauptete, er sei damit beauftragt worden, wichtige Persönlichkeiten auszuspienieren, um etwas gegen sie in die Hand zu bekommen. Zum einen habe er die Schändung des jüdischen Friedhofes bei Carpentras vom 8. Mai 1990 aufklären sollen. Zu diesem Zweck habe er versucht, über eine afrikanische Prostituierte („Juno“) Zugang zum Adressbuch des Rechtsanwaltes Le Forsonney aus Marseille zu bekommen. Zum anderen habe er zwei hohen Funktionsträgern schwule Sexpartner unterjubeln sollen, um sie danach in der Öffentlichkeit bloßzustellen und zum Rücktritt zu zwingen. Es habe sich bei dieser Operation (Codewort „Jupiter“) um Philippe Guilhaume, den Direktor des zweiten und dritten französischen Fernsehens, und Pierre Arpaillange, den französischen Justizminister, der merkwürdigerweise tatsächlich Anfang Oktober zurücktrat, gehandelt.

Arpaillange seinerseits wurde in der oppositionellen Tageszeitung „Le Figaro“ mit Unregelmäßigkeiten in der Finanzierung des Präsidentschaftswahlkampfes Francois Mitterands in Zusammenhang gebracht, womit die Affäre in geradezu beängstigender Weise an das Zentrum der politischen Macht in Frankreich zu rühren begann... Nun, nachdem die Politiker und Geheimdienstchefs ein Bauernopfer bringen wollten und ihn verrieten, war Dufourg jedenfalls nicht mehr zum Schweigen bereit. Nach diesen Enthüllungen brach ein politischer Sturm in Frankreich los. Natürlich wurden die Anschuldigungen vom Innenminister Pierre Joxe dementiert, der die ganze Angelegenheit, vor allem natürlich die Auslassungen Dufourgs, „widerlich“ fand.

Einige Kommentatoren vermuten hinter den „Enthüllungen“ des belasteten Polizeibeamten auch eher eine Vernebelungskampagne seines Anwalts Vergès, der ein „normales“ Verbrechen, das „Ausflippen“ eines homophoben Polizisten, zu einer Staatsaffäre aufblasen wollte. Immerhin sprach der ehemalige Premierminister Raimond Barre davon, aus den RG sei eine politische Polizei geworden, die zu vielen Fragen Anlaß gebe, und Francois Léotard, Spitzenpolitiker der Republikanischen Partei, forderte gar die Auflösung des Geheimdienstes. Am 25. Oktober brachten die neogaullistischen Abgeordneten Jacques Toubon und Jean-Louis Debré und der Liberale Francois D'Aubert die Affäre in der Nationalversammlung zur Sprache und verlangten eine parlamentarische Untersuchungskommission. An diesem Tag wollte Jacques Lang, der sozialistische Kulturminister, aber eigentlich sein Budget der neuen Pariser Prestigearchitektur der Ära Mitterand erörtern lassen. Wutentbrannt warf er der Opposition die „Manipulation der Polizei und der Medien“ vor, woraufhin der Antrag mit der Stimmenmehrheit der Regierungspartei abgelehnt wurde.

Daraufhin Francois D'Aubert: „Das ist der Beweis, daß wir auf dem Weg in einen Polizeistaat sind. Wir leben nicht mehr in einer Republik, die die Standards einer Demokratie respektiert. Die Regierung und die Verantwortlichen der Sozialistischen Partei haben sich entschieden, jede Untersuchung zu behindern, die direkt oder indirekt die Korruption der Staatsgewalt ans Licht bringen könnte.“ In den folgenden Tagen wurde die Atmosphäre immer giftiger. Arpaillange und Guilhaume fühlten sich durch die öffentliche Erörterung ihres Sexuallebens diffamiert und erhoben Klage gegen Unbekannt. Der Fernsehchef wies in einem Zeitungsartikel darauf hin, daß Homosexualität in Frankreich kein Verbrechen sei, „ebensowenig wie die Zugehörigkeit zur jüdischen oder islamischen Religion“. Gleichzeitig war es ihm wichtig bekanntzumachen, er selbst sei nicht homosexuell.

Der Geheimdienst wiederum mußte zugeben, daß sowohl gegen den ehemaligen Justizminister als auch gegen Guilhaume Ermittlungen geführt worden waren, u.a. auch in Angelegenheiten der „guten Sitten“. Allerdings habe Dufourg auf keinen Fall etwas damit zu tun gehabt. Unter dem Druck der Ereignisse kamen nun immer weitere RG-Affären ans Licht: mehrere unaufgeklärte Einbrüche im Büro der antirassistischen Organisation „SOS-Racisme“, deren Dokumente sich mysteriöserweise in den Papierkörben des Geheimdienstes wiederfanden; die telefonische und postalische Überwachung kommunistischer und gaullistischer Oppositioneller; die Aktivitäten einer RG-Gruppe „Ples-

sis“, die mit der Überwachung des schwulen Milieus und u.a. dem geheimnisvollen Abhandenkommen von Mitgliederlisten zu tun hatte. Daraufhin wurden die homosexuellen Organisationen in Frankreich aktiv und verlangten eine Stellungnahme des Innenministers „hinsichtlich ihrer Freiheitsrechte als Bürger und Homosexuelle“. Das internationale „Komitee für die Wahrheit über das Verschwinden des Pastors Doucé“ beriet in den Räumen der Schwulenzeitung „Gai Pied“ über das weitere Vorgehen. Am 24. Oktober wurde eine Abordnung des Komitees von dem kommunistischen Abgeordneten Francois Asensi empfangen, der versprach, bei der parlamentarischen Aufklärung zu helfen. Die Schriftstellerin Françoise D'Eaubonne forderte die Veröffentlichung der Polizeiakten und verlangte, vom Innenminister empfangen zu werden. Besondere Aufmerksamkeit fand ihre Ankündigung, mit der ersten Biographie des Ermordeten eine literarische Würdigung der Ereignisse zu Papier zu bringen. Ihr Buch „Skandal einer Verschleppung“, mit einem Vorwort des bekannten Autors Gilles Perault, soll Ende November erscheinen und ist über das Komitee (32, rue Berzélius, 75017 Paris) zu beziehen. Am 2. Oktober konnten sich Guy Bondar und sein Anwalt Metzner in einer einstündigen Live-Sendung des Französischen Fernsehens zur Affäre äußern. Metzner verglich den Fall Doucé mit der Ermordung des katholischen Geistlichen Popieluszko durch den Geheimdienst im kommunistischen Polen. Im Anschluß an einen Gottesdienst, der am 1. Dezember 1990 in der evangelischen Kirche „Mission populaire“ stattfinden soll und an dem Freunde Doucés aus dem In- und Ausland teilnehmen werden, findet ein Trauer- und Protestmarsch mit einer Abschlußkundgebung auf dem Place Trocadéro statt.

Alexander Schwartz

IN MEMORIAM



Dr. Joseph Doucé
1945 - 1990

Dr. Joseph Doucé was geboren op 13 april 1945 in Sint-Truiden (België). Hij werd tot dominee gewijd door de baptistenkerk van Lens en Béthune in 1971 en verkreeg in november 1982 de Franse nationaliteit. Hij verrichtte vernieuwend sociaal werk van 1976 tot zijn dood, in het kader van het Centre du Christ Libérateur, de evangelisch geïnspireerde vereniging die hij in Parijs had opgericht. Zoals één van zijn bekendste baptistenbroeders, dominee Martin Luther King jr., werd Joseph Doucé vermoord. Na een ontvoering op 19 juli 1990. Hij was psycholoog en seksuoloog, activist voor de zaak van de Mensenrechten, bezorgd over de vrijheid en het respect van ieder individu. Zelf homoseksueel, zorgde hij voor zijn actieve aanwezigheid overal waar de zaak van de seksuele minderheden verdedigd moest worden. Hij was boekhandelaar en uitgever, waardoor dichters, non-conformistische schrijvers en anderen zich konden uiten en bekend maken. Hij was een man van het geloof, die wilde getuigen van geest van universele liefde van Jezus Christus, zelfs aan de minst bedeedden en de verworpenen van de maatschappij. Vandaar zijn bijzondere aandacht voor aids-zieken.

Gay European Baptist Federation

In Memoriams worden kosteloos geplaatst. Stuur uw bijdrage -liefst met pasfoto- naar Postbus 161, 5680 AD Best

GK²⁹⁻¹² DOUCÉ NIET METEEN SPOORLOOS

PARIS - De vermoorde baptistendominee Doucé zou zich daags na zijn ontvoering nog in zijn boekhandel hebben laten zien. Dat is gebleken uit een bandopname die werd gemaakt van een afgeluisterd telefoongesprek. Een medewerker van de boekwinkel 'Autres Cultures' zou hebben gebeld naar Doucé's vriend Guy Bondar in het Centre du Christ Libérateur en hebben gezegd dat de geestelijke op dat moment bij hem in de zaak was. De bandopname is inmiddels gewist, maar de geschreven tekst van het gesprek bestaat nog wel. Informatie hierover werd in de Franse pers gepubliceerd. De telefoon van de boekhandel werd sinds de opening, eind juni 1990, afgeluisterd door de overheid, die meende dat er rond Doucé een organisatie van pedofielen was opgebouwd. Deze ontdekking maakt het onderzoek naar de ontvoering en dood van Doucé nog gecompliceerder. De Franse justitie is sinds vijf maanden onafgebroken bezig om opheldering te krijgen.

'Afgeluisterd gesprek' compliceert zaak-Doucé

Van onze kerkredactie TK 19
AMSTERDAM - Het schijnt dat Joseph Doucé, de vermoorde Parijse pastor van seksuele minderheden, op de dag na zijn ontvoering nog in zijn boekhandel 'Autres Cultures' is geweest. Deze ontdekking - gisteren door 'Le Figaro' gepubliceerd - vormt de nieuwste complicatie in het onderzoek naar de ontvoering, waarmee de Franse justitie nu vijf maanden bezig is.

Restanten van het lichaam van Doucé werden op 18 oktober gevonden in het bos van Rambouillet, in de omgeving van Parijs. Volgens zijn medewerkers was er niets meer van hem vernomen sinds hij op 19 juli verdween in het gezelschap van twee mannen die hem een politiek kaart zouden hebben getoond.

Inmiddels is echter een kort verslag van een telefoontje boven water gekomen, waaruit zou blijken, dat Doucé op 20 juli nog in 'Autres Cultures' was. Dit verslagje was gemaakt door een medewerker van een overheidsdienst die sinds eind juni, kort na de opening van 'Autres Cultures', alle telefoongesprekken daar

afluisterde. Op 20 juli zou een employé van de boekhandel hebben opgebeld naar Guy Bondar, vriend en naaste medewerker van Doucé, die toen op Doucé's hoofdkwartier, het Centre du Christ Libérateur, was. In de loop van het gesprek zou de employé hebben gezegd, dat ds. Doucé zich op dat moment in de boekhandel bevond.

Het bandje met het telefoongesprek is volgens 'Le Figaro' inmiddels vernietigd; de transcriptie zou een maand geleden aan het dossier van de justitie zijn toegevoegd. Het ministerie van binnenlandse zaken had toestemming voor het afluisteren gegeven, nadat een inlichtingendienst van de politie de verdenking had opgevat, dat Doucé's boekhandel en zijn Centre betrokken waren bij een organisatie van pedofielen.

De advocaat van Doucé's vriend en plaatsvervanger Guy Bondar houdt er rekening mee, dat de 'ontdekking' van de transcriptie een truc is van ambtenaren van de politieke inlichtingendienst die ervan verdacht worden bij de ontvoering van Doucé betrokken te zijn geweest.

Gay Kruis 1 dec.

Hoogleraar ziet in Aids campagnes VK 4 onnodig zaaien angst

UTRECHT (ANP) — De huidige publiekscampagnes over Aids zaaien „onnodig veel angst”. De voorlichting over de kans op Aids-besmetting is niet reëel. Dat heeft prof. dr J. Huisman, bijzonder hoogleraar epidemiologie en bestrijding infectieziekten aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam, maandag gezegd.

Huisman, tevens lid van de permanente Aidscommissie van de Gezondheidsraad, hield hiermee zijn uitspraken staande die hij vorige week deed in het vrouwenblad Marie-Claire.

De kans dat een gemiddelde heteroseksuele Nederlander wordt besmet, is volgens hem één op de miljoen. „Je kunt gewoon naar een willekeurig café gaan en met een willekeurige man of vrouw sex hebben en dan is het risico één op de miljoen, dus eigenlijk nul.” De uitspraken in het blad veroorzaakten rumoer op het congres over Vrouwen en Aids dat afgelopen zaterdag in Den Haag werd gehouden.

Huisman zei maandag dat zijn berekening absoluut klopt. De voorlichting over Aids zou zich volgens hem veel meer moeten richten op geslachtsziekten in het algemeen. Huisman gaat ervan uit dat 50 tot 60 procent van de Nederlandse bevolking monogaam leeft. „Voor die grote groep geldt het Aidsprobleem dus helemaal niet. Dan moet je ze ook niet op stang jagen.”

De Amsterdamse epidemioloog prof. dr R. Coutinho uitte een jaar geleden dezelfde kritiek op de publiekvoorlichting over Aids. Dat leidde tot een conflict in het bestuur van de Nationale Commissie Aids Bestrijding (NCAB), waarna Coutinho zijn functie als voorzitter van de NCAB neerlegde.

Simons oneens met kritiek hoogleraar op Aids campagnes

Van onze verslaggever VK 3
DEN HAAG — Staatssecretaris Simons van Volksgezondheid heeft donderdag ondubbelzinnig afstand genomen van de Rotterdamse hoogleraar dr Huisman, die meent dat Aids-campagnes onnodig angst veroorzaken. „Huisman ging net een stap te ver”, zei Simons donderdag tijdens het debat in de Tweede Kamer over de begroting van Volksgezondheid.

De Rotterdamse hoogleraar zei in het vorige week verschenen blad Marie Claire dat de kans dat een gemiddelde heteroseksuele Nederlander bij seksueel contact besmet raakt met het Aidsvirus één op de miljoen is. De aandacht die in Aids campagnes wordt gegeven aan de noodzaak om veilig te vrijen, teneinde besmetting met het dodelijke virus te voorkómen, zaait volgens Huisman onnodig angst, terwijl andere gevaarlijke ziekten te zeer buiten beeld blijven.

Het D66-kamerlid Kohnstamm wilde een reactie van Simons, omdat Huisman volgens hem de effecten van de Aids-campagne schaadt. Daar komt volgens het kamerlid bij, dat nu duidelijk begint te worden dat de publiekscampagne tegen Aids niet tot alle risico-groepen voldoende doordringt.

Terwijl wordt gezocht naar betere voorlichtingsmethoden, gaat professor Huisman met zijn uitlatingen de campagne onderuit halen, vreest Kohnstamm. Het kamerlid verwijt de hoogleraar dat hij te veel als statisticus redeneert, waardoor het risico ontstaat dat individuen gaan denken dat het gevaar voor hen wel meevalt.

PASCAL VAN DEN NOORT

Directeur van de Stichting Aids Fonds in Amsterdam. Hij is nauw betrokken bij de activiteiten die vandaag worden gehouden ter gelegenheid van de derde Wereld Aidsdag met als thema „Vrouwen en Aids”. Er zit wel beweging in de Aidsbestrijding, constateert Van den Noort, maar Aids is nog altijd met taboes omgeven. Het is vooral een kwestie van geld. „Er ligt alleen al in Nederland een stuk meer van 30 tot 35 miljoen gulden aan goedgekeurd wetenschappelijk onderzoek, dat door geldgebrek niet wordt uitgevoerd.”

VK 1
De wereldgezondheidsorganisatie WHO kwam gisteren met cijfers waaruit bleek dat er moet worden gerekend op een dramatische toename van het aantal Aids-slachtoffers onder vrouwen: in de jaren negentig zullen twee miljoen vrouwen aan Aids overlijden. Onder de negen tot elf miljoen seropositieven in de wereld bevinden zich nu drie miljoen vrouwen.

Voor de WHO is de sterke toename van het aantal Aids-gevallen onder vrouwen reden om de derde Wereld Aidsdag, vandaag 1 december, als thema mee te geven: „Vrouwen en Aids”. In Den Haag wordt vandaag onder die titel een symposium gehouden.

En er gebeurt meer. Pascal van den Noort, directeur van de Stichting Aids Fonds in Amsterdam, stelt vast dat Nederland „zeer actief is in WHO-verband”. Behalve het symposium in Den Haag wordt er in „De Duif” in Amsterdam een symposium georganiseerd waar de rol van de kerken centraal staat. Bovendien verschijnen er vandaag ook paginagrote advertenties in de dagbladen: „Zorg dat deze dag verdwijnt”. Vanavond zendt de AVRO op televisie het programma „Red hot and blue” uit. In dat programma, dat wereldwijd wordt uitgezonden, vertolken hedendaagse popartiesten de muziek van Cole Porter. Er zijn speciale videoclips voor gemaakt, door onder anderen Wim Wenders. Verder is er zondag in het Amsterdamse filmtheater Desmet nog een benefietvoortpremière van „Long time companion”, het eerste Hollywood-product over Aids.

Van den Noort is zeer ingenomen met AVRO en „Hollywood”, want de ziekte Aids is nog altijd omgeven met vele taboes.

„Met AVRO en 'Hollywood' doorbreek je weer een grens; er begint wat te bewegen. Hollywood bijvoorbeeld heeft zich tot nu toe verre van het onderwerp gehouden. De betrokkenheid begint te groeien; elke dag komt er iets los.”

Uit het cijfermateriaal van de WHO kan worden afgeleid dat Aids al lang niet meer de ziekte is van homoseksuele mannen, druggebruikers of prostituées. De risicogroep breidt zich snel uit. Van den Noort stelt met droefenis vast dat nog te veel mensen de ziekte blijven associëren met „de trilogie sex, drugs en rock & roll”.

„Nog steeds — en zeer ten onrechte — is dat het thema waarop Aids-patiënten en seropositieven worden beoordeeld. Sex staat dan voor homoseksualiteit, of onduidelijke sex: sex die niet had gemoeten. Drugs staat voor junkies en spuiten. Kortom, een moeder kan nog steeds niet tegen de buurvrouw zeggen: „Mijn zoon heeft Aids”.

„Zo sprak je vijftien jaar geleden niet over kanker: het was de gevreesde ziekte 'K'. We weten nu dat kanker iets is van gezondheidszorg, en als zodanig niet bedreigend. Nu vragen we aan iemand met 'K': waar heb je kanker, wat voor soort, is het te genezen? Je praat erover.”

Een initiatief als de Wereld Aidsdag heeft mede tot doel Aids uit de taboesfeer te halen. Dat is met de snelle verspreiding van de ziekte des te noodzakelijker.

Van den Noort: „Een half jaar geleden was één op de veertig mannen en vrouwen in Afrika besmet. Uit WHO-materiaal blijkt dat over tien jaar 40 procent van Afrika besmet is: dat is

één op de twee, drie mensen die je tegenkomt! „In het geval van Afrika is er sprake van de Ver-van-mijn-bed-show. Maar uit de WHO-cijfers blijkt dat er ook in Europa een toename is, ook van het aantal Aids-patiënten onder vrouwen. In Engeland vindt meer dan 50 procent van de besmetting plaats onder heteroseksuelen. In het jaar tweeduizend gebeurt 70, 80 procent van de besmetting puur door heteroseksuele transmissie.”

De Aids-epidemie, vindt Van den Noort, is zich dusdanig aan het ontwikkelen, dat ze niet langer in de zijlijn van de maatschappij thuisloopt, zoals nu nog wel het geval is.

Nederland telt nu 84 vrouwelijke Aids-patiënten, 1344 mannelijke en 15 kinderen die aan Aids lijden. In 1990 zal in Nederland, zoals het er nu naar uitziet, 8 tot 10 procent van de Aids-patiënten vrouw zijn. Van den Noort: „Elke dag komt er in Nederland één Aids-patiënt bij. Van het aantal seropositieven is geen exact cijfer bekend. Maar ik ga ervan uit dat er iedere dag drie bij komen.”

„Elke dag krijgen dus vier mensen met de ziekte te maken. Zij moeten aan hun omgeving melden: ik ben seropositief, of ik heb Aids. Iedereen kent al gauw honderd mensen. Dus elke dag zijn er drie- à vierhonderd mensen die met het probleem worden geconfronteerd zonder dat ze er eigenlijk mee uit de voeten kunnen.”

De Stichting Aids Fonds, die in 1985 werd opgericht om aanvullende activiteiten te ontplooiën waar de overheid tekort schoot, houdt zich vooral bezig met fondswerving. Want Aidsbestrijding draait in eerste instantie om geld.

Vanaf dinsdag is er in de aanloop naar Wereld Aidsdag een tv-spot uitgezonden: een langspeelplaat met als opdruk een wereldkaart en in de groeven het nummer „Money makes the world go around”. De naald blijft dramatisch hangen in het woord „money”. Van den Noort: „Die spot is gratis gemaakt; dat zijn de leuke dingen.”

Van den Noort merkt ook in de fondswerving dat Aids nog nauwelijks is geaccepteerd. „Voor Aidsbestrijding is nooit genoeg geld. Er ligt alleen al in Nederland een stuk meer van 30 tot 35 miljoen gulden aan goedgekeurd wetenschappelijk onderzoek, dat door geldgebrek niet wordt uitgevoerd.”

„Hoeveel mensen kun je geld laten geven? Ik denk dat de financiering van de Aidsbestrijding des poedels kern bij het bedrijfsleven ligt.” Maar daar staan ze vooralsnog niet te dringen. „Zolang bedrijven niet inzien dat ze aan hun imago kunnen timmeren door zich bij de Aidsbestrijding aan te sluiten, kun je stellen dat er rond die ziekte een taboe blijft heersen. Op het moment dat bedrijven publiekelijk geld, diensten of goederen geven, ben je een stap verder.”

„Dat gaat wel gebeuren, ongetwijfeld. Ik hoop alleen dat het niet te lang duurt. Want bij de bedrijven zit het grote geld. Gehandicapten zijn heel legitiem, kankerbestrijding is heel legitiem, maar Aids nog steeds niet. Dat is een realiteit die wij helaas voorlopig moeten accepteren.”

FRANK VAN ZIJL

Keine Werbung für Männerliebe MAGNUS

Carlton (outr). Zwei völlig bekleidete Männer dürfen in Australien nicht küssend für Safer Sex werben.

Der Direktor des Advertising Standards Councils begründete das Verbot, das für alle Mitglieder des Presserates — also alle wichtigen Verlage — gilt, damit, daß die Anzeige „ein Verhalten propagiere, das die Allgemeinheit als unnatürlich ansieht”. Es werde damit weniger gegen Aids aufgeklärt, als für Homosexualität geworben. ●

Campagne moet mannen aanzetten tot veilig vrijen

VK 3
DEN HAAG (ANP) — In de landelijke voorlichtingscampagnes over Aids moeten mannen meer worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid om veilig te vrijen. Luid gejuich uit de zaal volgde op deze suggestie uit een workshop op het congres Vrouwen en Aids zaterdag in Den Haag. Ongeveer driehonderd mensen volgden het congres van de Nationale Commissie Aids-Bestrijding (NCAB) op de internationaal gehouden Wereld Aids Dag.

Het thema Vrouwen en Aids bleek juist gekozen door de Wereldgezondheidsorganisatie. In Nederland ontbreekt het aan onderzoek en aan goed beleid op dat punt, betoogden verscheidene sprekers. Zo voelt de generatie vrouwen van rond de veertig zich niet aangesproken door de publiekscampagnes en wordt zwangere seropositieve vrouwen te vaak abortus opgedrongen. Voor seropositieve aan drugs verslaafde vrouwen is er al bijna helemaal geen speciale aandacht. Bovendien denken artsen bij de behandeling van lichamelijke klachten van vrouwen vaak pas erg laat aan Aids. Klachten als vaginale infecties worden eenvoudigweg niet als symptomen van Aids herkend.

Een seropositieve jonge vrouw pleitte voor meer psycho-sociale opvang. Een vrouw met Aids vertelde dat ze niet

terecht kon bij groepen voor seropositieve vrouwen en dat opvanggroepen voor vrouwen met Aids steeds al vol zitten. Daar is dus uitbreiding gewenst.

Over de hele wereld worden steeds meer vrouwen het slachtoffer van de ziekte. Van de naar schatting acht miljoen mensen die besmet zijn met het virus is eenderde vrouw. Tegen het jaar 2000 zullen net zoveel mannen als vrouwen de ziekte krijgen. Infectie door heteroseksueel contact neemt hand over hand toe, vooral in Afrika.

Doordat de nadruk in de Aids-campagnes steeds heeft gelegen op homoseksuele mannen en aan drugs verslaafden, zien veel vrouwen zichzelf niet als risicovol, aldus D. Braeken van de Rutgers Stichting. Ze zei zich erover te verbazen dat vrouwenbladen als Margriet en Libelle uit principe niet over Aids schrijven, omdat dat niet over hun doelgroep zou gaan.

De Nationale Commissie Aids-Bestrijding kreeg tijdens de slotbeschuwing kritiek te verduren. De commissie, die de regering adviseert over beleid en die zelf voorlichtingscampagnes maakt, heeft tot nu toe veel te weinig aandacht gehad voor vrouwen, vond de zaal. Het is dan ook de hoogste tijd voor een structureel beleid, voor voorlichting (ook aan buitenlandse vrouwen) en

voor onderzoek. Onderzoek naar de medische kant: waarom verloopt de ziekte bijvoorbeeld bij vrouwen sneller dan bij mannen en waarom herkennen artsen vaak pas erg laat de symptomen als behorend bij Aids.

Veel kritiek was er ook op het beleid om landelijk elke zwangere vrouw op Aids te testen. Hierdoor is te bekijken hoe het virus zich verspreidt. Hoewel een vrouw kan weigeren, gebeurt dat

nauwelijks. Een zwangere vrouw kan, net als iedereen, gewoon als individu een test laten afnemen. Ze moeten niet in een aparte onderzoeksgroep worden gestopt. NCAB-voorzitter Roscam Abbing zei in te zien dat de druk op zwangere vrouwen met dit beleid te groot kan zijn. De NCAB zal ook met de Gezondheidsraad gaan praten, die zwangerschap bij seropositieve vrouwen ont-raadt.

STEEDS MEER JONGENS SEKSUEEL MISBRUIKT DOOR VROUWEN

Tegen zijn wil

CONNIE DE JONGE

FLS 15

De medewerkers van de Kindertelefoon in Groningen waren afgelopen maand zelf ook verrast over de uitkomsten van hun onderzoek. Na het bestuderen van de registratieformulieren van gesprekken die waren gehouden in de jaren 1987 en '88 telden ze 121 telefoontjes van kinderen die vertelden dat ze seksueel waren of nog steeds werden misbruikt. Liefst veertig procent van de meldingen (46 telefoontjes) bleek afkomstig van jongens. En bij liefst 38 van deze gesprekken werd een vrouw als pleger genoemd.

'We wisten wel dat het voorkwam, maar we schrokken er eigenlijk van toen we het aantal telefoontjes over seksueel misbruik van jongens gingen tellen,' vertelt Nic Drion, de coördinator van het onderzoek en voormalig medewerker van de Groningse Kindertelefoon. 'Wat ons ook opviel is dat die telefoontjes van jongens heel anders verlopen dan die van meisjes die slachtoffer van seksueel misbruik zijn. Jongens doen in eerste instantie niet of het eigenlijk niet zo'n probleem voor ze is. Pas als je langer doorpraat blijkt dat ze er wel degelijk mee zitten.'

Volgens Drion neemt het aantal telefoontjes over seksueel misbruik dat bij de Kindertelefoon binnenkomt nog steeds toe. Meldden zich in 1989 ongeveer zeventig jeugdige slachtoffers, dit jaar waren het er tot 1 november al honderdtien: circa zeventig meisjes en veertig jongens. Ook de twintig andere Kindertelefoons krijgen steeds vaker telefoontjes over dit onderwerp. Groningen is tot nu toe echter de enige waar aantal en aard van de gesprekken enigszins systematisch (maar nog steeds niet representatief) in kaart zijn gebracht.

De Landelijke Stichting Buro's Vertrouwensarts inzake Kindermishandeling (LSBVK) probeerde dat eind vorig jaar eveneens voor het eerst in haar jaarverslag over de jaren 1985 tot en met 1988. Het aantal meldingen van seksueel misbruik van jongens én meisjes bleek tussen 1985 en 1988 te zijn verdubbeld van vijftien naar negenentwintig procent van alle 17.700 geregistreerde gevallen van kindermishandeling. In dertien procent van de misbruiksituaties bleek het slachtoffer een jongetje te zijn. De dader was meestal een man, al wees toch nog twaalf procent van de jochies een vrouw als boosdoener aan.

Johan is regelmatig samen met zijn oudere zus alleen thuis. Soms kijken ze samen naar erotische films die ze stiekem hebben gehoord. Op een dag gaan Johan en zijn zus, opgewonden geraakt van de filmbeelden, ook zelf aan het experimenteren. Dat herhaalt zich nog een paar keer. Dan neemt zijn zus plotseling ook één van haar vriendinnen mee 'want hij is toch wel gewillig'. Voor Johan ontardaart het spelletje in een situatie waarmee hij zich geen raad weet.

De gegevens van de Kindertelefoon en de Buro's Vertrouwensartsen tonen slechts een deel van de werkelijkheid. Hun cijfers zijn immers uitsluitend gebaseerd op meldingen die zijn binnengekomen. Van het werkelijke aantal gevallen van misbruik van jongens zijn slechts schattingen verkrijgbaar, op basis van voornamelijk Amerikaans onderzoek.

Woet Gianotten, arts-psychotherapeut

verbonden aan het Seksuologie team van het Rutgershuis Hilversum en Utrecht en aan de afdelingen Medische Seksuologie van de academische ziekenhuizen in Utrecht en Rotterdam: 'Wat we weten is dat het bij kinderen onder de zes jaar nauwelijks uitmaakt voor de dader of het een jongetje of meisje is. Maar zijn de kinderen ouder, dan blijkt de dader de voorkeur te geven aan iemand van het vrouwelijk geslacht. Dan zie je dat zestig procent van de slachtoffers een meisje is en veertig procent een jongen.'

Voor alle leeftijdsgroepen tezamen komt het aandeel van de mannelijke slachtoffers daarmee volgens de meeste ramingen uit tussen de twintig en dertig procent. Anderen gaan echter uit van veertig tot vijftig procent mannelijke slachtoffers. Zij wijzen er daarbij op dat veel jongens het feit dat ze seksueel misbruikt zijn meestal jarenlang en vaak zelfs een leven lang verzwijgen, omdat het taboe op misbruik van jongens nog steeds levensgroot is.

Peter begint uit vrije wil een relatie met de buurvrouw. Hartstikke spannend vindt hij het in het begin. Maar al snel dwingt de vrouw Peter allerlei spelletjes met haar te doen, die Peter eigenlijk niet wil. Hij probeert de relatie te beëindigen, maar de vrouw dwingt hem op allerlei manieren tot steeds frequentere seksuele contacten. Peter ziet geen mogelijkheid van haar los te komen.

'Zeker wanneer de pleger een vrouw is, maakt dat het voor de slachtoffers niet gemakkelijker,' meent Jos van den Broek, voormalig maatschappelijk werker bij onder andere de Kinderbescherming en tegenwoordig docent aan de Rijkshogeschool Groningen. Hij schreef een boek over seksueel misbruik van jongens, dat medio volgend jaar verschijnt. 'Er is sowieso extreem weinig over vrouwelijke plegers bekend, en al helemaal niet over moeders die incest plegen. Het gebeurt veelal erg verholten. Onder het mom van verzorging vinden heel wat seksuele spelletjes plaats.'

De meeste onderzoekers gaan er niettemin van uit dat in vijf procent van alle gevallen van seksueel misbruik de dader een vrouw is. Het vaakst worden daarbij de (stief)moeder, oudere zus, buurvrouw of de vriendin van moeder-of zus genoemd. Jongens zouden een grotere kans lopen buiten het gezin met seksueel misbruik in aanraking te komen dan meisjes: bij de laatsten komt bijna tweederde van de misbruiksituaties binnen het gezin voor.

Volgens Gianotten gebeurt het regelmatig dat zijn cliënten uit schaamte in eerste instantie vertellen dat ze door een man zijn misbruikt, terwijl het in feite een vrouw betreft. 'Wij noemen dat verschijnsel de getrapte bekentenis. Eerst vertelt het slachtoffer dat het door een oom is misbruikt, later horen we dat het de vader betreft en nog veel later komt uit dat eigenlijk de moeder de dader was.'

De therapeut wijt dit verschijnsel ook aan het feit dat cliënten de hulpverlener willen beschermen. 'Ze schatten in in hoeverre jij hun verhalen aankunt. Want de waarheid kan soms gruwelijk zijn. Dat weten zij beter dan vele anderen.'

Wanneer zijn vader overlijdt, is Michel de 'man in huis'. Zijn moeder heeft behalve met hem eigenlijk helemaal geen contacten met

mannen meer. Op een nacht kruipt ze spontaan bij Michel in bed en begint hem te strelen. Michel voelt zich min of meer gedwongen aan de liefkozings mee te doen. Wel vraagt hij zich in een gesprek met de Kindertelefoon af 'of dit nou wel normaal is' en hoe dit nu verder moet.

De gevolgen van het seksuele misbruik zijn voor de mannelijke slachtoffers net zo ingrijpend als voor hun vrouwelijke lotgenoten, wier ervaringen de laatste jaren wel veelvuldig beschreven zijn. Maar terwijl meisjes vaak last krijgen van allerlei lichamelijke klachten en van emotionele problemen (angsten, depressies), komen jongens veel meer in de hulpverlening terecht met gedragsproblemen. Problemen dus, waar niet zijzelf, maar juist anderen last van hebben.

Gianotten: 'Met name van brandstichten door tieners weten we dat er een duidelijke relatie met seksueel misbruik bestaat.' Van den Broek op zijn beurt spreekt van 'machogedrag', dat veelvuldig wordt aangetroffen bij mannen die in hun jeugd zijn misbruikt. 'Spontaniteit, creativiteit, dat wordt allemaal heel bedreigend. Voor hen is er maar één manier om de hele dag de controle over de omgeving te houden. En dat is stoer doen, erop los slaan als dat nodig is.'

Anderen mannen zijn juist voortdurend bezig om alle regels uit te testen en balanceren dus op de grens van de wet. 'Ook dat komt voort uit een soort haantjesgedrag. Het zijn de mannen die voortdurend lopen op te scheppen, omdat ze daardoor zichzelf willen bevestigen,' vertelt Van den Broek. 'Maar er zijn ook mannen die hun gezin juist voortdurend aan het beschermen zijn, omdat ze die bescherming zelf nooit hebben gekend.'

Ook de seksuele problemen bij misbruikslachtoffers zijn groot. Veel jongens die door een vrouw zijn misbruikt twijfelen over hun eigen rol, omdat ze lichamelijk soms behoorlijk opgewonden kunnen raken, 'ook al wilde ik in mijn hoofd eigenlijk helemaal niet met haar naar bed'. Het is bovendien moeilijk te verteren dat ze door een vrouw tot seks zijn gedwongen, terwijl het in hun

beeldvorming toch juist altijd de man is die seks wil en seksualiteit afdwingt. Veel slachtoffers twijfelen dan ook aan hun mannelijkheid en vragen zich af of ze misschien homo-seksueel zijn. Die onzekerheid kan weer leiden tot angst om een relatie aan te gaan of tot impotentie.

Vaststaat dat mannen die in hun jeugd seksueel zijn misbruikt later een veel grotere kans lopen om zelf dader van seksuele misdrijven te worden. Gianotten: 'Zij kunnen later heel gekke dingen doen met de eigen kinderen. Dat geldt voor mannen én vrouwen.'

Sjoerd is zes jaar oud als zijn oudere zus hem dwingt tot seksuele spelletjes. Vanaf zijn achtste jaar is er regelmatig coïtus. Dit gaat vaak gepaard met pijn. Gedurende vijf jaar gebeurt dat ongeveer drie keer per week. Sjoerd is niet bij machte zich daaraan te onttrekken. Pas als zijn zus vriendjes krijgt, stoppen de seksuele contacten voor Sjoerd.

Over de vrouwelijke daders is bitter weinig bekend. De Amerikaanse psychologe Ruth Matthews, die veel ervaring met de behandeling van vrouwelijke incestplegers heeft, onderscheidde ooit drie verschillende groepen: allereerst de pubers die vaak bij het oppassen een kleiner jongetje of meisje misbruiken, dan de veelal psychisch gestoorde moeders die zelf in hun jeugd, en vaak ook later, ernstig seksueel werden misbruikt en ten slotte de groep vrouwen die onder dwang van hun echtgenoot of vriend de eigen zoon of dochter misbruiken.

Anderen experts onderscheiden nog een vierde groep: die van de alleenstaande of gescheiden vrouwen die nauwelijks of geen seksuele contacten hebben. Zij zouden warmte, geborgenheid en ook seks bij de eigen zoon of dochter zoeken. Seksuele handelingen onder dwang lijken bij vrouwelijke plegers veel minder voor te komen dan bij mannelijke daders. Ook lijkt het misbruik meestal aanzienlijk korter te duren. Of dit komt doordat de jongens er eerder zelf een eind maken, is niet te zeggen.

Al met al is er over seksueel misbruik van jongens nog weinig bekend. Zeker wanneer de dader een vrouw is, betreft het bovendien een taboe dat nog moet worden doorbroken, soms ook in de hulpverlening. Een slachtoffer omschreef het ooit zo: 'Wat er met mij gebeurd is kan ik moeilijk onder woorden brengen. Vrouwen praten over aanranding en verkrachting. Bij jongens zijn er geen namen voor.'

(De namen van de slachtoffers zijn om privacy-redenen gewijzigd)

Maar al snel dwingt de vrouw Peter allerlei spelletjes met haar te doen die hij eigenlijk niet wil

Wie de artsenopleiding van Hippocrates op Kos had gevolgd, diende een eed af te leggen. Nog steeds vormt die de basis voor gedragsregels in de medische wereld. Leraren ontberen zo'n beroepscode. De gedachte dat die er wel moet komen, wint terrein.

door Nely van Dam

TR 5

De encyclopedie vertelt van alles over het ontstaan van de eed van Hippocrates, maar vindt de tekst blijkbaar te gedateerd om letterlijk op te nemen. De grondlegger van de geneeskunst (460 tot 377 v. Chr.) liet de studenten die zijn artsenopleiding hadden gevolgd een eed afleggen. De plaats van handeling op het Griekse eiland Kos is nog altijd populair bij toeristen.

De oudste optekening van de eed, die Hippocrates ook zelf heeft gezworen, is te vinden in Venetië. De St. Marcusbibliotheek in deze Italiaanse stad bevat een handschrift uit de elfde eeuw van deze verbintenis met de Griekse goden en godinnen.

Volgens een vertaling in het boekje 'Gedragsregels voor artsen' van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG) liet Hippocrates zweren bij 'Apollo, den genezer, bij Asklepios, bij Hygieia, bij Panacea en alle goden en godinnen, hen tot getuigen makend'.

Gemakshalve laten de actiegroepen tegen abortus en euthanasie, met hun christelijk-religieuze achtergrond, tegenwoordig deze aanhef weg. Dit onderdeel van Hippocrates' eed komt niet in hun kraam te pas, wel diens strikte uitspraken over niet-geoorloofd medisch handelen: „Ik zal aan niemand, ook niet op zijn verzoek, eenig doodelijk geneesmiddel toedienen, noch mij leenen tot eenig advies van dien aard; evenmin zal een vrouw een pessarium voor miskraam van mij bekomen,“ aldus de oude vertaling. In een nieuwere versie zweert of belooft de arts geen doodelijk geneesmiddel te zullen 'voorschrijven'. Het pessarium is daarin vervangen door een instrument om een miskraam op te wekken.

Have en goed delen

Hippocrates hechtte groot belang aan het overdragen van kennis en vaardigheden. Leermeesters wilde hij laten eren als ouders met wie have en goed gedeeld moet worden. Zijn eed spreekt over onderrecht in de geneeskunst aan eigen zonen, aan de kinderen van leermeesters en aan leerlingen die verklaard hebben zich aan de regels van het beroep te zullen houden. Desondanks is het nooit gekomen tot een uitbouw van het onderwijskundige deel van de eed.

De KNMG heeft inmiddels een heel boekwerk vol vaak wereldwijd gehanteerde ethische en praktische gedragsregels voor artsen. Vastgelegd is de zwijgplicht, hoe dokters moeten omgaan met patiënten, met collega's, met andere hulpverleners, en in het geval van keuringen ook met opdrachtgevers. Een eigen rechtspraak, het tuchtrecht, compleetert de soevereiniteit in eigen medische kring.

Notarissen, advocaten en de gehele medische wereld tot en met de apothekers-assistente en de verpleegkundige beschikken over standaardregels voor de uitoefening van het vak. Maar leraren moeten het nog altijd zonder beroepscode stellen, terwijl de verhouding arts-patiënt op z'n minst overeenkomsten vertoont met de relatie leerkracht-leerling.

Bij het tabben over hoe het gekelderde aanzien van de leraar op te

Desnoods ontslag bij intimiteiten

TR 31/12

Van onze redactie economie

DEN HAAG - Straffen, zelfs ontslag op staande voet, klachtenregelingen, en misschien wel simpel méér licht op de werkplek: deze maatregelen moet een bedrijf nemen om ongewenste intimiteiten tegen te gaan.

De Stichting van de Arbeid, het overlegorgaan van werkgevers- en werknemersorganisaties, zegt dit in een gisteren bekendgemaakt advies aan het bedrijfsleven. De aanbeveling luidt dat elk bedrijf de bestrijding van ongewenste intimiteiten onderdeel maakt van het sociaal beleid. Voor het eerst erkennen werkgevers en werknemers samen dat ongewenste intimiteiten meer zijn dan

vijselen, kwam de beroepscode naar voren als een van de remedies. Immers, het imago van andere voormalige notabelen is wat gedaald, maar niet zo dramatisch als dat van onderwijzer en leraar. Zou het verschil niet gedeeltelijk verklaard kunnen worden door het ontbreken van een ecode voor de beroepsgroep van onderwijsgeevenden? Een door leraren zelf opgestelde standaard maakt de beroepsgroep meer herkenbaar. Niet alleen ten opzichte van de individuele leerling (en diens ouders) legt de beroepsgroep er verantwoording in af, maar ook ten opzichte van de maatschappij.

Eerder al voelden leraren in het voortgezet onderwijs die aan leerlingbegeleiding doen behoefte aan gedragsregels. Zij bekleden een vertrouwensfunctie. Snel kan gewetensnood ontstaan of juridisch gedoe. Stel, een weggelopen leerling eist geheimhouding van zijn onderduikadres, maar ouders of schoolleiding staan erop geïnformeerd te worden. Enig houvast kan schelen in zo'n situatie.

Maar er zijn meer redenen om te pleiten voor een beroepscode voor het onderwijzend personeel. Evert de Jong, voorzitter van de Protestantse Christelijke Onderwijsorganisatie: „In verband met de Europese eenwording lopen we er steeds weer tegenaan. Het vrije verkeer van mensen moet geregeld worden en dan moet je toch ergens vastgelegd hebben wat de beroepsregels voor een Nederlandse leerkracht in Frankrijk zijn en omgekeerd.“

De voorzitter van de CNV-bond voor leerkrachten weet dat in het genoemde Frankrijk aan een beroepscode wordt gewerkt om dezelfde reden. Verder weet hij dat in enkele Afrikaanse landen een standaard in ontwikkeling is. „De aanleiding is daar een gans andere. De overheid in die landen dwingt leerkrachten te verzwijgen dat er een aidsprobleem is. De leraren mogen dus niet aan aidsvoorlichting doen, terwijl

uitleg 1990 nr. 28 (21 nov.)

OVERIGE

Ondersteuningsaanbod APS Ongewenste Intimiteiten

In een brochure heeft het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum het ondersteuningsaanbod 1991 rond preventie en bestrijding van ongewenste intimiteiten op school opgenomen. Het APS wil hiermee scholen steunen in hun taak een veilig en gelijkwaardig leer- en werkklimaat te scheppen. Binnen het aanbod wordt onderscheid gemaakt tussen kortlopende, schoolgebonden ondersteuning en schooloverstijgende trainingen. De kortlopende ondersteuning richt zich op de organisatie van studiebijeenkomsten waarbij het APS advies geeft over de opzet of een inhoudelijke bijdrage levert in de vorm van workshop of presentatie. Verdert levert het APS een doe-het-zelf-pakket met een inleiding,

sheets en praktijkvoorbeelden die gebruikt kunnen worden op een informatieve bijeenkomst. Verder verzorgt het APS een aantal trainingen. Leerlingbegeleiders, stagebegeleiders, mentoren en dekanen kunnen deelnemen aan een tweedaagse training met het doel hun vaardigheden en deskundigheid in het voeren van begeleidingsgesprekken met leerlingen te vergroten. Voor docenten in het voortgezet onderwijs is er de tweedaagse training. Daarin wordt praktisch gewerkt aan het vormgeven van lessen rond het thema ongewenste intimiteiten. Drie tweedaagse trainingen worden gegeven om vertrouwenspersonen op hun taak toe te rusten.

Nadere informatie over het ondersteuningsaanbod: APS, Anke Visser, postbus 7888, 1008 AB Amsterdam, tel. 020-441815.

een probleem van één vrouw of man. Bekend is dat het probleem groter wordt naarmate vrouwen en mannen meer samenwerken en op gelijkwaardiger posten komen.

Ter voorkoming van de 'pesterijen' zijn heel simpele maatregelen te nemen, zoals een betere verlichting en toegankelijkheid van de werkplek, vooral bij avond- en nachtwerk. Afgeraden wordt te werken op eenzame, geïsoleerde plekken.

De Stichting van de Arbeid vindt het belangrijk een verkeerde cultuur op het werk te bestrijden. „Die kan zich uiten in in seksueel getinte opmerkingen, 'grappen', plaatjes aan de muur, enzovoorts.“

Een duidelijk beleid van straffen kan preventief en corrigerend werken:

berispingen, een negatieve aantekening in de beoordeling, overplaatsing en, in zeer ernstige gevallen, ontslag op staande voet.

In overleg met de werknemers zou elk bedrijf een vertrouwenspersoon kunnen aanstellen, waarbij het voor de hand ligt om daarvoor een vrouw te nemen, beveelt de stichting aan. Die vertrouwenspersoon is er onder meer voor de eerste opvang en doorverwijzing en voor bijstand aan mensen die een klacht willen indienen. De Stichting van de Arbeid vindt waarborgen noodzakelijk voor privacy (van zowel klagers als aangeklaagden), anonimiteit en geheimhouding.

De aanbeveling zal meewegen bij de opstelling van adviezen van de

Sociaal-economische raad en de Emancipatieraad aan staatssecretaris Ter Veld (sociale zaken). Zij vroeg eerder dit jaar advies, omdat zij overweegt bedrijven wettelijk te verplichten tot maatregelen tegen 'seksuele intimidatie'.

Volgens de Stichting van de Arbeid is bestrijding van ongewenste intimiteiten in ieders belang. „Zowel de werksfeer als de produktiviteit en kwaliteit van het werk wordt erdoor beïnvloed.“ De voorgestelde maatregelen zullen echter niet meteen alle problemen oplossen. Want die hangen volgens de stichting sterk samen met „de algehele positie van de vrouw in de arbeidsorganisatie en de op de werkplek heersende bedrijfscultuur.“

de beroepsvereisten en handelt volgens de beroepscode verbeterd het imago van de leraar.“

Uitgerijpt

Een nadere toelichting leert dat Tilburg in een uitgewerkte beroepscode vooral antwoord wil geven op de vraag „Kunnen ouders de verantwoordelijkheid voor het opvoeden van hun kind mede aan de leraar toevertrouwen?“ In de standaard zou 'de uitgerijpte onderwijspersoonlijkheid' omschreven moeten worden. De belangen van de leerling zouden centraal moeten staan. Er zou uit moeten blijken dat leraarschap meer betekende dan lesgeven, ook de pedagogische kant moet omschreven. De code zou verder een evenwicht moeten scheppen tussen persoonlijke aandacht en didactische afstand. Tenslotte wil Tilburg in de standaard vastleggen dat de Master doorlopend zijn kwaliteiten als professional moet iken.

Verdere navraag bij de verschillende organisaties van leraren (één 'Maatschappij' zoals bij medische beroepen bestaat niet in de pedagogische wereld) leert dat de gedachten over een beroepscode weinig uitgekristalliseerd zijn. Voorzitter Gerard Moll van het Nederlands Genootschap van Leraren herinnert zich dat zijn organisatie wel eens een spreker over het onderwerp heeft uitgenodigd. Vervolgens zijn geen beleidsvoornemens geformuleerd en is de kwestie rustend gebleven.

Moll vermoedt dat de NGL-leden net als hij enige afkeer hebben van een verdere reglementering in het onderwijs. „Alles ligt toch al tot in de finesses vast. En persoonlijk denk ik dat het nog zinnig kan zijn iets te regelen voor leerlingbegeleiders over zwijgplicht en dergelijke. Maar ik betwijfel sterk of de status van de leraar verbeterd door een beroepscode. Het beeld van de leraar wordt maatschappelijk en politiek gevormd. Ik zie niet hoe gedragsregels tot een positiever ima-

go kunnen leiden.“ Kortom, het NGL staat niet te dringen. Moll: „We zijn niet per se voor, maar ook niet apert tegen. Als ons gevraagd wordt mee te denken over een beroepscode, zullen wij dat doen. Zo lang er geen verzoek is, beginnen we er niet aan.“

Akte van benoeming

De Katholieke onderwijsvakbond heeft vorig jaar een discussie gevoerd over de wenselijkheid van een beroepscode. Volgens voorlichter Kees van Korten Hof vindt de CNV-bond de discussie over verantwoordelijkheid van onderwijsgeevenden van groot belang. „Het is een verantwoordelijkheid naast die van de ouders, naast die van de oudere leerling, naast die van de kerk en naast die van het bevoegd gezag.“ De raakvlakken met vele onderwerpen, zoals de katholieke akte van benoeming, maken dat de bond er nog niet uit is. Van Korten Hof: „Betekent een beroepscode dat leerkrachten een eigen rechtspraak krijgen zoals ook andere beroepsgroepen die kennen?“ Zowel de PCO als de ABOP beantwoordt deze vraag negatief. De Jong: „Wij zijn er geen voorstander van, de sanctionering te onttrekken aan de openbaarheid. We willen daarom de huidige rol van de burgerlijke rechter niet inperken.“

Beide bonden stellen tevens resoluut dat regelingen om ongewenste intimiteiten in het onderwijs tegen te gaan niet hoeven te wachten op een beroepscode. De PCO pleit voor vertrouwenspersonen in de school in verband met deze 'misstanden'. De ABOP heeft al meegewerkt aan een model-reglement tegen seksuele intimidatie. Hippocrates onderkende de gevaren hiervan eveneens. „Ik zal mij verre houden van iedere welbewuste slechte daad en van elke verleiding, in het bijzonder van de geneugten der liefde met mannen of met vrouwen, of zij vrij zijn of slaaf.“

Eén brandwondje en ze staan op de stoep

door Esther Bootsma

TR 5

In de staat New York zijn artsen en leerkrachten verplicht elk vermoeden van kindermishandeling te melden. Binnen 24 uur haalt een maatschappelijk werker het kind uit de klas om te ondervragen. Meteen daarna klopt de *Child protective service* bij de ouders op de deur. „In de Verenigde Staten is de privacy van het gezin afgeschaft”, zegt de Amerikaanse onderzoekster Joan Doughty.

Confronterend in New York, voorzichtig in Nederland. Joan Doughty bestudeert voor haar promotie aan de *Cornell University* in Ithaca (NY) de aanpak van kindermishandeling in deze twee gebieden. Morgen vertelt ze hierover op een studiedag aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

In de Amerikaanse staat New York worden evenveel kinderen als in Nederland, maar er wordt veel meer mishandeling gemeld. Bij de *Child protective service* (CPS) komen elk jaar honderdduizend meldingen binnen, bij de vergelijkbare Nederlandse Bureau's vertrouwensarts achtduizend.

Dit verschil heeft uiteraard te maken met de immense armoede en drugproblemen waar New York mee kampt. Maar ook de meldingsplicht speelt een rol. In New York is iedereen die beroepsmatig met kinderen te maken heeft, verplicht elk vermoeden van mishandeling te melden.

„Je kunt natuurlijk nooit bewijzen of iemand iets in de gaten heeft. Als een leraar niets zegt, merkt geen hond het. Maar daar gaat het ook niet om”, zegt Doughty. „De plicht heeft vooral een normgevende werking: volwassena krijgen verantwoordelijkheid opgelegd. Melding wordt als in New York als iets vanzelfsprekends beschouwd, net zoals het feit dat je medewerking verleent aan de CPS.”

Cocaine kopen

Doughty meldt zelf ook: „Ja hoor, vaak zelfs. Laatst nog een jongetje uit de kleuterklas van mijn dochter. Hij werd al een paar dagen verzorgd door zijn tienjarige broertje, omdat zijn moeder in Florida was: om cocaine te kopen.”

In zo'n geval zou een Nederlander wellicht ook moeiteloos bellen. Maar in twijfelgevallen loopt hij veel minder snel naar de telefoon dan een Amerikaan. Met name huisartsen, maar ook leraren, zijn voorzichtig in het melden van kindermishandeling. Dit blijkt uit een onderzoek van het Nederlands centrum geestelijke volksgezondheid (NCGV), waar Doughty ook aan meewerkte. Morgen worden de resultaten op de studiedag aan minister D'Ancona van WVC aangeboden.

Als Doughty voor deze onderzoeken in Utrecht was, raakten ze vaak met haar collega's in hevige discussies verzeild over het confonterende Amerikaanse systeem. Psycholoog Sietske Dijkstra: „Hier in Nederland is de angst om iemand onterecht te beschuldigen wel erg groot, maar in New York lijkt niemand daarmee te zitten.” Doughty ontkent; volgens haar komen twijfels net zo goed voor. Artsen en leraren krijgen daarom een korte training in het signaleren van mishandeling.

„Daarin wordt hen duidelijk gemaakt dat zij het niet zeker hoeven te weten. De CPS zoekt het wel uit.”

Dat 'uitzoeken' doet de *Child protective service* op een heel andere manier dan Nederlandse vertrouwensartsen. De CPS moet binnen 24 uur na melding een onderzoek instellen. Vaak gaat de maatschappelijk werker meteen naar de school om het kind te interviewen. Doughty: „Scholen vinden

dat heel normaal, ze halen gewoon even het kind uit de klas. Het voordeel is dat ouders het dan nog niet weten, anders kunnen ze misschien hun kind dwingen te zwijgen.”

Van de school rijden de CPS-werkers meteen naar de ouders. Vergeleken met Nederlandse vertrouwensartsen hebben ze veel meer bevoegdheden. Als ouders de deur dicht smijten, staat de CPS een half uur later met de politie op de stoep. Dat weten ouders, ze zullen de maatschappelijk werker dan ook meestal binnenlaten. Doughty liep een aantal weken mee. „De CPS-werker zegt gewoon: we hebben gehoord dat u voor uw kind geen eten in huis hebt. Laat uw eten eens zien? Een keer stond er alleen een pakje rijst. En een stoel. Die vrouw woonde er al maanden, er was geen speelgoed,

niks.” De *Child protective service* heeft veel macht; alle stappen (van melding, onderzoek, hulpverlening of een aanklacht bij de rechter) zijn in zijn handen. Zo'n concentratie van macht zou in Nederland nooit getolereerd worden. „Ik weet het”, zegt Doughty. „Maar toch vind ik het beter omdat de procedure eenduidig is. Iedereen kent de CPS en weet hoe hij ze werkt. In Nederland kent bijna niemand de BVA's. Als een Nederlands kind een noodkreet slaakt, moet ze geluk hebben. Hoort de leraar het, neemt hij het serieus en weet hij van het bestaan van vertrouwensartsen?”

Controlesysteem

Ondanks de macht, zegt Doughty, heeft de CPS lang niet zo'n slechte naam als de Raden voor de Kinderbescherming in Nederland. Omdat de instelling namelijk zoveel bevoegdheden heeft, wordt ze ook nauwgezet in de gaten gehouden. Daar is volgens Doughty een uitgebreid controlesysteem voor opgezet. „Als de CPS een zaak voor de rechtbank brengt, gaat de rechter ook eerst nauwkeurig na of procedureel de goede stappen zijn genomen. En of ouders alle rechten hebben gekregen die hen toekomen.”

Van alle meldingen bij de CPS blijkt echter maar veertig procent gegrond. In meer dan de helft van de gevallen wordt dus voor niets een ernstige inbreuk gemaakt in het gezinsleven. Volgens Doughty bestaat hier in New York nauwelijks weersin tegen. „In sommige gevallen is er misschien wel iets aan de hand, maar kan de CPS het niet hard maken. Ouders zijn dan wel gewaarschuwd; ze weten dat op hen wordt gelet.”

En mensen die hun kinderen goed behandelen, voelen de komst van de CPS-werker niet als een beschuldiging of een belediging, meent Doughty. Een vriendin van haar had eens een kampvuur gemaakt, waarvan een kooltje op de huid van haar kind spatte. Ze bracht het kind naar het ziekenhuis en twee dagen later stond de CPS bij haar op de stoep. Doughty: „Ze vond het helemaal niet erg; juist een goed teken dat er op het welzijn van kinderen wordt gelet.”

De invoering van een meldingscode in Nederland, waar de onderzoekers van het NCGV voor pleiten, zal waarschijnlijk leiden tot een betere opsporing maar ook tot meer valse meldingen. „Dat moet je er misschien voor over hebben”, zegt psycholoog Dijkstra. Ze weet het niet precies, staat af en toe versteld van de verhalen van Joan Doughty. „Maar het is voor ons wel interessant: welke aspecten van de Amerikaanse methode kunnen we gebruiken om de signalering, melding en hulpverlening in Nederland te verbeteren?”

Twijfels

Daarbij denken Dijkstra en haar collega dr. Fréa Swets-Gronert met name aan een protocol en juridische regelingen. De positie van de bureau's vertrouwensartsen is volgens hen te onduidelijk, de werkwijze vloeit teveel voort uit een soort gewoonrecht. Doughty: „Het grote voordeel van New York is de eenduidige aanpak, de wettelijke regelingen en de samenhang tussen melding, onderzoek en hulpverlening.”

In New York worden knopen doorgehakt; Nederlanders hebben daar maar moeite mee, aldus Dijkstra. „Op het congres over kindermishandeling dat onlangs in Hamburg werd gehouden, gingen alle Nederlandse lezingen over 'dilemma's' en 'twijfels'. In Amerika is men harder en zakelijker.”

De hulpverlening is er ook minder therapeutisch, zegt Doughty. Mishandelende ouders krijgen gezinsverzorging en moeten, willen ze uit de gevangenis blijven, een ouderschapskursus volgen. Als daarna geen verbetering optreedt, wordt het kind definitief uit huis geplaatst.

„In New York weegt de biologische band met de ouders minder zwaar dan in Nederland. Hier is het gezin heilig”, zegt Doughty. „Mishandeling wordt in Nederland gezien als ouderlijke onmacht, als een gevolg van een 'ziek' gezin dat met therapie kan worden geholpen. In New York ziet men mishandeling als het probleem van de ouderlijke overmacht.” Houden ouders zich niet aan hun verplichtingen tegenover het kind, dan hebben ze hun rechten verspeeld.

Mishandeling kinderen blijkt vaak op school

(Van onze redactie binnenland)
UTRECHT — Meer dan de helft van de Nederlandse leerkrachten, huisartsen en schoolartsen zeggen één of meer keren met kindermishandeling van scholieren geconfronteerd te zijn. Driekwart van hen heeft in bepaalde gevallen ernstige vermoedens gehad. Ze hebben behoefte aan betere informatie over dit verschijnsel en over de manier waarop ze ermee om moeten gaan.

Dat blijkt uit een rapport van het Nederlands Centrum Geestelijke Volksgezondheid, dat vandaag op een symposium in Amsterdam aan het ministerie van WVC is aangeboden. Het Centrum ondervroeg leerkrachten, schoolartsen, huisartsen, in totaal 340 mensen.

Mensen die een geval van kindermishandeling melden, willen weten wat er na die melding gebeurt, zo blijkt uit het onderzoek. Als informatie van de meldpost achterwege blijft, besluiten ze vaak later maar niets meer te melden omdat er „toch niets mee gebeurt”.

De ondervraagden zeiden meer te willen weten over het herkennen van signalen van de kinderen, over gespreksvaardigheden en over de werkwijze van de hulpverlening.

In een tweede rapport staan de ervaringen van 76 mensen uit instellingen als het Bureau Vertrouwensartsen, maatschappelijk werk, Riagg, politie en de Raad voor de Kinderbescherming. Zij gaven aan dat hun onderlinge samenwerking nogal eens stroef verloopt, onder meer door gebrek aan vertrouwen en onbekendheid met elkaars werk. Ook deze mensen drongen aan op meer informatie over signalering, diagnostiek en behandeling.

De onderzoekers pleiten voor een duidelijker beleid binnen de instellingen. Verder moet de politiek snel beslissen over de nu nog onduidelijke rechtspositie en toekomst van de Bureau's Vertrouwensartsen, die met financiële problemen te kampen hebben.

Ruim twee miljoen extra voor kindermishandeling

TR 5

DEN HAAG (ANP) — Het kabinet trekt volgend jaar 2,6 miljoen gulden extra uit voor de bestrijding van kindermishandeling. Dat geld is onder meer nodig voor aanvullende maatregelen om kindermishandeling te voorkomen.

Minister D'Ancona (PvdA) van welzijn, volksgezondheid en cultuur en haar staatssecretaris Simons (PvdA) schrijven dit in een brief aan de Tweede Kamer. Van het extra geld zullen ook maatregelen worden bekostigd voor een tijdige signalering en melding van kindermishandeling, een betere doorverwijzing naar

hulpverlenende instanties en voor het bevorderen van de kennis van het probleem. De bewindslieden houden de Kamer voor dat de overheid nooit alleen verantwoordelijk kan zijn voor het bestrijden van kindermishandeling. Er is een mentaliteitsverandering in de hele samenleving nodig, aldus D'Ancona en Simons. Verder schrijven ze dat hulpverleners vooral seksuele en psychische kindermishandeling niet of te laat herkennen. De bewindslieden pleiten voor meer aandacht voor de omgeving van slachtoffer en dader, en voor voorlichting. Ze zullen een landelijke publiciteitscampagne financieel ondersteunen.

WVC geeft meer geld voor bestrijding kindermishandeling

Van onze verslaggever

DEN HAAG — Staatssecretaris Simons en minister d'Ancona van WVC stellen 2,6 miljoen extra beschikbaar voor de bestrijding van kindermishandeling. De bewindslieden hebben dit dinsdag in een brief aan de Tweede Kamer laten weten.

Met de extra financiën kunnen aanvullende maatregelen worden bekostigd op het gebied van preventie, tijdige signalering en melding van kindermishandeling. Ook kan een deel van het geld worden besteed aan het beter scholen van hulpverleners.

De Bureau's Vertrouwensarts Kinder-mishandeling krijgen extra fondsen.

Volgens een onderzoek in opdracht van WVC hebben die bureaus veel te weinig personeel, waardoor het lang duurt voordat aangemelde gevallen van mishandeling kunnen worden onderzocht.

D'Ancona en Simons vinden het noodzakelijk dat de verschillende instanties en hulpverleners samenwerken. De regionale bureaus die voor samenwerking en afstemming moeten zorgen, krijgen vier ton extra om hun taak beter te kunnen vervullen.

De bewindslieden voelen er niets voor een aangifte- en meldingsplicht in te voeren voor iedereen die beroepsmatig met kindermishandeling te maken heeft. Hulpverlening die feitelijk begint met een strafrechtelijke stap, kan averechts werken. Bovendien zullen familie en bureaus die een geval van mishandeling willen aanmelden, dat minder snel doen als ze weten dat de hulpverlener dan naar de politie stapt.

Explosieve stijging aantal gevallen van kindermishandeling

NB 4
In september durfde Anneke Smit eindelijk te vertellen dat ze twee jaar geleden door haar oom seksueel was misbruikt; hij ontkent alles. Samen met haar moeder en zusje komt Anneke, een meisje van 12 jaar, de spreekkamer van kinderarts A. Koers binnen. Ze zit stilletjes op een stoel en zegt niets, haar moeder doet het woord. Anneke heeft net een uitstrijkje laten maken om te kijken of de gonorrhoe-besmetting over is. Mevrouw Smit vertelt dat haar familie in alle staten is en oom in bescherming neemt.

„Het vreet aan je,” zegt mevrouw Smit over het verdriet en de ruzies in de familie. Terwijl ze op haar dochter wijst zegt ze: „Zij is niet zo'n prater. Ik uit me door boos te worden.”

Koers, ruim 25 jaar kinderarts, werd in 1972 een van de vier eerste vertrouwensartsen in Nederland, die zich speciaal bezighouden met meldingen van kindermishandeling. Op zijn spreekuur in het Amsterdamse Burgerziekenhuis komen niet alleen kinderen die mishandeld en seksueel misbruikt zijn, maar ook kinderen met gewone alledaagse aandoeningen als een luchtwegeninfectie. Daarnaast heeft hij een speciaal spreekuur als vertrouwensarts.

Zelfmoord

Onlangs werd de elfjarige Pieter bij het Burgerziekenhuis binnengebracht nadat hij met een brommer op een muur was gereden. Koers: „Ik vroeg hem of hij niet wist dat brommers gevaarlijk zijn. Hij antwoordde dat het hem speet dat zijn zelfmoordpoging mislukt was. Pieter vertelde dat hij jarenlang lichamelijk zwaar mishandeld en seksueel misbruikt

Jeugdarts Ben Rensen: "Veel gedragsproblemen te wijten aan falende ouders en onderwijzers"

Honderdduizenden kinderen gaan ernstig gebukt onder verborgen spanningen, die leiden tot gedragsproblemen, emotionele en lichamelijke storingen. Op school functioneren ze slecht, terwijl ze in de maatschappij koortsachtig zoeken naar enige houvast. Ouders en onderwijzers zijn onvoldoende bekend met spanningen en de effecten van deze aandoeningen bij kinderen. Dat zegt de Utrechtse jeugdarts Ben Rensen (44), die nu voor het eerst de noodklok luidt, omdat de situatie in Nederland uiterst zorgelijk is. „Ik signaleer meer dan ik kan behandelen.”

G & E 8 (zie pag 26)

was." Hij vervolgt: „Soms denk ik dan dat voor sommige kinderen de dood barmhartiger is dan het leven. Want hun leven is een bestaan vol angst, onzekerheid en schuldgevoel.”

Koers vervolgt: „Wanhopig vragen deze kinderen of ze ooit over hun trauma's heen zullen komen. Hun lijden is vergelijkbaar met dat van mensen die een concentratiekamp-syndroom hebben. Stil zit ik dan naast hen, terwijl ze worstelen met het leven. Het enige dat ik voor deze kinderen kan doen, is ze bemoedigen, ondersteunen, hun schuldgevoelens en het negatieve zelfbeeld helpen relativeren. Dat vraagt veel geduld en betrokkenheid”, zegt Koers.

„De meest gruwelijke gevallen die je je kunt voorstellen komen in de werkelijkheid voor. Het begint met kleine mishandelingen die langzaam ernstiger vormen aannemen,” zegt Koers. Hij somt op: baby's die in kokend heet water worden gestopt of met hun billen op de hete kachel worden gezet. Een strijkijzer op het ruggetje van een peuter. Kinderen die met riemen, stokken en staven worden geslagen. Sigarettenpeuken die op kinderen worden uitgedrukt. Ouders die met hete voorwerpen de vagina van hun dochtertje bewerken.

„Deze vormen van ernstige mishandeling laten littekens achter, waardoor de mishandeling zichtbaar en bekend kan worden. Maar kwellingen zoals het prikken met kleine naaldjes, kinderen buiten in de winterkou op het balkon zetten of expres verkeerde medicijnen geven, laten geen herkenbare sporen na. Daardoor kunnen ouders het verhaal van kinderen over deze sadistische

handelingen ontkennen,” zegt Koers.

„Als je van top tot teen in elkaar geslagen wordt, is dat vreselijk. Niet alleen vanwege de pijn, maar ook door de angst dood te gaan of om voor altijd gehandicapt te blijven. Maar het afschuwelijke van subtiele geestelijke kwelling is dat kinderen door paradoxale opmerkingen nooit weten waar ze aan toe zijn.”

Explosief

Over de omvang van kindermishandeling in Nederland is weinig bekend. Vast staat dat het aantal kinderen dat elk jaar overlijdt als gevolg van kindermishandeling zeker boven de 120 ligt. Van de mishandelde kinderen sterft volgens Koers tussen de twee en vijf procent aan hun verwondingen of door zelfmoord.

Cijfers van de bureaus van vertrouwensartsen geven een explosieve stijging aan van het aantal gemelde gevallen van kindermishandeling. In 1972 waren er ongeveer vierhonderd meldingen. In 1985 bedroeg het aantal meldingen bijna vierduizend. Deze week werd bekend dat in de eerste negen maanden van 1990 achtduizend meldingen van kindermishandeling zijn binnengekomen bij de vertrouwensartsen; een stijging met tien procent vergeleken met diezelfde periode vorig jaar.

Kindermishandeling heeft pas sinds 1961 brede bekendheid gekregen, toen de Amerikaanse kinderarts Henry Kempe het 'battered-child-syndroom' introduceerde.

het in elkaar geslagen kind. Na verloop van tijd werd lichamelijke verwaarlozing als structureel verschijnsel erkend. Daarna volgde het inzicht dat ook geestelijke mishandeling en verwaarlozing hun tol eisen. Seksuele mishandeling is pas sinds een paar jaar bespreekbaar. „Nu zien we in dat het geweld tegen kinderen voortkomt uit emotionele mishandeling en verwaarlozing,” zegt Koers.

Seksueel misbruik

Uit het jaaroverzicht 1989 van de Landelijke Stichting Buro's Vertrouwensartsen blijkt dat het aantal meldingen van seksueel misbruik van kinderen in de periode 1985-1988 met 100 procent is toegenomen tot 29 procent van alle meldingen van kindermishandeling. In 88 procent van de gevallen zijn de plegers van seksuele mishandeling mannen.

„De onderzoeken geven wisselende getallen over het voorkomen van seksueel misbruik. We weten eigenlijk niet op welke schaal het voorkomt, wel dat het omvangrijk is en dat het in alle lagen van de bevolking voorkomt,” zegt Koers. Zelf denkt hij dat een op de vijftien kinderen, meisjes zowel als jongens, seksueel misbruikt is.

Over het algemeen komt lichamelijke mishandeling meer voor in de sociaal-economisch lagere milieus. „Sadisme, het krenken van kinderen, geestelijke mishandeling en emotionele verwaarlozing komen meer voor in de hogere milieus,” aldus Koers. „Maar er bestaat geen sociale laag die beschermt tegen kindermishandeling.”

„Het maakt mij niet uit of een verhaal van een kind over mishandeling of verwaarlozing waar is of niet. Waar het om gaat is dat een kind in woorden en gedrag aangeeft dat de relatie met de ouders is verstoord, dat die relatie haar onbevangenheid heeft verloren. Of het nu gebeurd is of niet, er ligt een probleem en daar moet een oplossing voor gevonden worden. Ouders krijgen van mij de levenslange verantwoordelijkheid voor de zorg van hun kind. Hij voegt daaraan toe: „Als een kind mishandeld is, vind je signalen. Zijn die er niet, dan ben ik zeer terughoudend,” zegt Koers.

Verwaarloosd

Jeroen is een drie-jarige peuter die naar Koers is doorverwezen omdat hij nog steeds niet praat. Het kind is overbeweeglijk, onrustig, pakt een houten trein om deze vervolgens meteen weer te laten vallen. Daarna klimt hij bij zijn vader op schoot, waar hij het niet langer dan een paar seconden uithoudt. Hoewel het buiten guur weer is, heeft Jeroen geen sokken aan. Koers besluit het kind voor observatie naar een medisch kleuterdagverblijf te sturen.

„Verwaarlozing”, constateert Koers achteraf. „Als zo'n kind niet wordt opgevangen, maakt-ie grote kans in het crimineel circuit terecht te komen,” zegt Koers.

„Het gedrag van het kind is bepalend bij het vaststellen van mishandeling of verwaarlozing”, zegt Koers. Daarnaast let hij op uiterlijke tekenen, het verhaal van het kind en de gezinssituatie. Hij is tegenstander van methodes als

de poppenmethode, omdat deze naar zijn mening een schijnzekerheid opleveren. „De poppenmethode is een uiting van de Amerikaanse zucht tot juridisch steekhoudende bewijzen,” aldus Koers. Als kinderarts richt Koers zich niet op de juridische bewijsbaarheid van kindermishandeling. Wanneer de rechter bepaalt dat niet bewezen kan worden dat er kindermishandeling heeft plaatsgevonden, hoeft dat niet te betekenen dat er niets aan de hand is, aldus Koers.

„Het maakt mij niet uit of een verhaal van een kind over mishandeling of verwaarlozing waar is of niet. Waar het om gaat is dat een kind in woorden en gedrag aangeeft dat de relatie met de ouders is verstoord, dat die relatie haar onbevangenheid heeft verloren. Of het nu gebeurd is of niet, er ligt een probleem en daar moet een oplossing voor gevonden worden. Ouders krijgen van mij de levenslange verantwoordelijkheid voor de zorg van hun kind. Hij voegt daaraan toe: „Als een kind mishandeld is, vind je signalen. Zijn die er niet, dan ben ik zeer terughoudend,” zegt Koers.

„Het komt voor dat je de situatie onderschat en geen maatregelen neemt, waardoor de afwijkingen toenemen. Helaas bestaat het risico dat het kind kan overlijden,” zegt Koers. Zojuist heeft hij een telefoontje gekregen over een baby van drie maanden die onder vreemde omstandigheden is overleden. De moeder was verslaafd en Koers vermoedt dat het kind zwaar verwaarloosd is. „We moeten uitzoeken wat er gebeurd is en de ouders hun geheim ontfutselen. Deze moeder was nog jong en moet begeleid worden, want ze krijgt zeker weer een kind. Als mensen met zo'n geheim moeten rondlopen, zijn hun gezinsrelaties op drijfzand gebouwd,” aldus Koers.

Opmerkelijk mild

Ondanks hun soms afschuwelijke vergripen, toont Koers zich opmerkelijk mild over mishandelende ouders. „In honderd procent van de gevallen zijn ouders zelf mishandeld of hebben ze een tehuis-jeugd achter de rug.”

Hij beschrijft het geval van een vrouw die tussen haar vijfde en vijftiende jaar seksueel mishandeld was. Haar leven was verwoest. Net als andere kinderen die zwaar mishandeld zijn had ze een 'bevroren waakzaamheid', ze registreerde wel wat er gebeurde, maar kon niet reageren en voelde zich een object.

Ze dacht dat een eigen kind de uitweg was voor haar opgekropte woede en spanningen. Toen de baby weigerde te eten en te slapen en dagenlang lag te krijsen, barstte ze los en reageerde met de enige methode die zij kende en begon haar kind te mishandelen.

In de afgelopen jaren is Koers vooral veel pessimistischer geworden over de kansen op herstel bij pubers die jarenlang mishandeld zijn. De vicieuze cirkel kan alleen worden doorbroken als mishandeling op een jonge leeftijd wordt ontdekt en het kind niet al te lang heeft geleden. Anders zijn deze kinderen niet meer op te vangen, en is de kans op herhaling groot.

Koers streeft er naar gezinnen waarin mishandeld wordt intact te laten en de hele familie onder behandeling te stellen. Alleen in acute noodsituaties worden kinderen - vaak tijdelijk - uit het gezin gehaald. Koers: „Kinderen zijn uiteindelijk minder gelukkig in een kindertehuis. Dan worden het kinderen 'zonder bodem'. Je moet toch ergens geworteld zijn.”

De namen van de in dit verhaal voorkomende cliënten van dokter Koers zijn veranderd.

ALS de verslaggever zijn nieuwbouwwoning in Bunnik verlaat, is het al pikdonker buiten. De jeugdarts heeft zich de achterliggende uren soms laten meeslepen door zijn eigen verhalen. Hij is zich daar nu zelf van bewust. Enigszins excuserend zegt hij: „Misschien zie ik het somber in. Maar ik zit er om te signaleren, niet alleen naar de ouders en de leraren toe, ook naar de politiek.”

door
Peter Contant

„Vandaag nog zat ik tussen een moeder en dochter, die met een gigantisch conflict zaten. Ik maak je verdomme hartstikke dood, kankerwif, gilde de één tegen de ander. Het was bijna weer eens slaande ruzie in m'n kamer.” Rensen is er niet echt meer van onder de indruk. Want in de loop der jaren heeft hij al zoveel turbulente situaties meegeemaakt. Keer op keer probeert hij op alle mogelijke manieren oplossingen aan te dragen voor zijn probleemkinderen.

Hij kruipt in zijn werkhoeft. Met een routineus gebaar zet hij uit gewoonte de computer aan. „Hier schrijf ik alles van me af wat ik overdag meemaak,” zegt hij uit eigen beweging. Het lijkt op een therapie voor de jeugdarts, die in Nederland als geen ander op de bres staat voor het lichamelijk en geestelijk welzijn van kinderen. „Zij zijn de wortels van onze toekomst; het fundament. Uit de beschaving van een land kan je afleiden hoe men met de zwakken omgaat”, stelt Rensen. Hij kijkt met een heldere, felle oogopslag. Formuleert spontaan en daardoor soms warrig.

Gewelddadig

Rensen, zelf afkomstig uit een probleemgezin, dat overheerst werd door alcoholisme, kan zich dromelsgoed inleven in de situaties waarin kinderen terecht kunnen komen. En daarom heeft hij veel kritiek op falende ouders en onderwijzers. Eerst was daar zijn spraakmakende boek 'Kindermishandeling, voor het leven beschadigd'. Een schokkend boek, waarin hij vele schrijnende voorbeelden aanhaalde van kinderen die de dupe zijn geworden van gewelddadig ouderlijk optreden. Een greep uit een lange reeks van gevallen, waarmee hij als kinderarts te maken kreeg.

Binnenkort komt hij met een tweede boekje, getiteld 'Kinderen en spanningen'. Terugkerend thema is dat er honderdduizenden Nederlandse kinderen als gevolg van overmatige spanningen thuis en op school dreigen op te groeien tot kneusjes, door Rensen aangeduid als 'dutseknutsen'. Zijn verwijt aan de maatschappij is dat signalen van kinderen die leven met spanningen en stress onvoldoende onderkend worden door ouders en onderwijzers. En over zoveel domheid maakt de jeugdarts zich niet alleen kwaad, maar ook bezorgd. De maatschappij wordt kindonvriendelijker, zo concludeert hij.

„Er is een proefschrift verschenen, waarin staat dat zeventwintig procent van de Nederlandse kinderen psychische problemen heeft, van wie zeven procent ernstig. Dat is heel veel. Als ik dan zie dat eenderde deel van de kinderen in

het voortgezet onderwijs afvalt, dan schrik ik enorm. Temeer daar dit bijna allemaal kinderen zijn die thuis of op de lagere school al problemen hadden. Nu denk ik vaak: als die problemen eerder waren signaleerd, dan had je die kinderen nog lol in hun leren en leven kunnen geven. Maar bij het merendeel is gewoon verzuimd hulp in te roepen of is dat te laat gebeurd. Artsen roepen ook vaak bij kinderen met problemen: het gaat wel over, terwijl scholen veel te lang wachten met het aanmelden van kinderen voor een onderzoek. Dat gebeurt uit pure angst dat het kind naar het speciaal onderwijs zal worden doorverwezen.”

Schering en inslag

Het te laat signaleren van gedragsproblemen, leerproblemen en emotionele problemen is schering en inslag, zo geeft Rensen aan. „Ik had gisteren nog een jongen, van wie ik drie jaar geleden al zei: die zou best eens een vorm van leesblindheid kunnen hebben; hij had moeite met schrijven, terwijl z'n motoriek niet deugde. „Nee, dat was allemaal niet erg,” vertelde de betreffende onderwijzer me toen. Vandaag moest ik hem naar de fysiotherapeut verwijzen om z'n handschrift te laten verbeteren, terwijl er nog een onderzoek volgt.” Dan fel: „Maar zo'n kind heeft wel al die tijd faalangst opgebouwd en een emotioneel probleem tegen de school opgelopen.”

„Veel gedragsproblemen bij kinderen verdwijnen nooit meer. Vijftig procent van de moeilijkheden blijft of wordt erger. Het vervelende is dat je allerlei vicieuze cirkels

krijgt binnen het gezin, de school en het kind zelf. Het kind denkt: Ik kan niet leren, dus ik ben dom. Ik ben dom, dus ik ben minderwaardig. Ik ben minderwaardig, dus ik hoef niet meer voor mezelf op te komen. Daardoor trekken kinderen agressie naar zich toe, worden het zwarte schaap en presteren helemaal niets meer.”

„In iedere klas wordt vijf procent van de kinderen gepest; die zijn het zwarte schaap. Dat betekent, twee kinderen per klas. Er zijn me heel wat gevallen van zelfdoding bekend van kinderen die er niet tegen konden om gepest te worden. Die vonden ze terug met een touw om hun nek in bed. Maar het meest trieste is dat leerkrachten vaak niet eens weten dat kinderen geplaagd worden. „Luister eens, zeg ik wel eens tegen zo'n onderwijzer: dat kind wordt gepest! Doe er wat aan. Daar weet ik niks van; ik zal extra opletten.” „Ja, maar wat doe je dan precies?”, vraag ik. „Ik pak degene die het kind pest of bescherm het kind”, luidt dan het antwoord.”

Zwarte schaap

„Mijn tenen krimpen dan samen van verontwaardiging. Mijn hemel, wat een ellende. Het domste wat je kan doen... Hoemeer je het kind bescherm, des te minder het voor zichzelf opkomt, hoe meer het 't lievertje van de meester wordt. Je moet je juist afvragen hoe het komt, dat zo'n kind geplaagd wordt. Dat is niet zomaar even te analyseren. Het heeft met factoren thuis te maken, de competitie op school en hoe er les gegeven wordt. Maar 't fenomeen van het zwarte schaap is al zo oud als Adam en

Eva. Je zou dus mogen veronderstellen dat daar bij het onderwijs iets meer over bekend is. Niet dus.”

Hij valt stil. Zegt dan, terwijl hij voor zich uit kijkt, langs het licht van de staande lamp: „Of het onwil is of onkunde, daar ben ik nog steeds niet achter. Maar van beroepsmensen verwacht ik een andere benadering. En als het niet in hun opleiding zit, dan moeten ze het er maar instoppen.”

— Merk je 't snel, dat kinderen als gevolg van overmatige spanning anders reageren?

Rensen schiet overeind, als door een wesp gestoken. Hij noemt symptomen: isolatie, driftbuien, vechten met vader en moeder en opgejaagdheid. Hij geeft een simpel voorbeeld van een ontsparing: Moeder roept tegen het kind: 'Ga je huiswerk maken.' Vader zegt: 'Nee, ga buiten spelen. Kinderen moeten ook spelen.' En de leerkracht roept tegen het kind: 'Je bent lui, want je leert niet goed.' Een reden voor de ouders om de druk te verhogen. Helemaal verkeerd. Klopt niks van. Er bestaan geen luie kinderen, dat is een fabeltje.”

„Ik had vanmorgen ook weer zo'n jongetje. Juf had gezegd: je bent lui. Het kind was niet lui, maar z'n vader was een half jaar geleden overleden; zomaar onder de trein gelopen. Mag je dan inzakken alsjeblieft? Moeder heeft ook verdriet,

dat mag wel. Maar haar oudste zoontje niet. Die wordt door haar ook nooit geknuffeld, want ze weet niet wat dat is. Na het wegvallen van haar man beschouwt ze dat mannetje van elf als een soort va-

derfiguurtje. Zie je het drama voor je? Komt moeder bij mij en zegt: Dokter, juf zegt dat hij lui is...

In de knoop

„Die jongen is in de rouw, net zo goed als jij in de rouw bent”, zei ik tegen haar. Dan fel, met armen gebarend en stemverheffing: „Het is toch godgeklaagd dat zo'n kind naar de dokter wordt gestuurd met de mededeling: hij is lui. Zo'n kind zou je over z'n bol moeten aaien en dood moeten knuffelen. die moet je in z'n verdriet erkennen. Tegen hem moet je zeggen: 'Je zit zeker nog veel aan je vader te denken?' Niks hoor. Zo'n mannetje zit nu dus verschrikkelijk in de knoop, terwijl het niet nodig was.”

„Mensen in het onderwijs staan vaak niet kritisch genoeg tegenover hun eigen functioneren. Dat komt omdat ze niet gewend zijn weerwoord te krijgen. Als ik tegen een leerkracht zeg: dat kind zou getest moeten worden, dan wordt zo'n man kwaad. Hij uit z'n woede op mij, omdat ik in twintig minuten iets opmerk over een kind, tegen wie hij de hele dag aankijkt.”

„Ik zie een heleboel problemen ontstaan door spanningen, simpelweg omdat signalen van kinderen niet worden herkend of verkeerd worden uitgeleed. Kleine oorzaken hebben soms grote gevolgen. Een kind met een oorontsteking bijvoorbeeld wordt er van beschuldigd niet te willen luisteren. Hij wil wel, maar hij kan het gewoon niet. Klets, daar heeft het kind weer een mep te pakken, omdat het niet wil luisteren. Aan de psychische schade die hiermee wordt aangericht, gaan

opvoeders voorbij. Vaak beseffen ze niet ineens wat ze doen, terwijl ze het wel zouden moeten weten.”

Wisselingen

„Onrust op scholen als gevolg van reorganisaties en interne spanningen hebben vaak een vernietigende uitwerking. Ik heb kinderen van zes jaar als patiënt, die niet eens weten hoe hun juf heet. Teveel wisselingen. Door negatieve maatschappelijke en gezinsontwikkelingen krijg je een toename van concentratiezwakke kinderen. Een aantal trends in de maatschappij maakt kinderen extra kwetsbaar. De wereld wordt kindonvriendelijker. Voor het oog is dat tegenstrijdig met ontwikkelingen als kinder-tv, kinderkrant, de kinderrecht... Er is van alles voor kinderen. Maar toch gaat het verkeerd. We zijn kindgericht, maar kindonvriendelijk tegelijk.”

„Ik mis een ombudsman voor kinderen. Daarom probeer ik nu de rechten van kinderen meer gestalte te geven via een comitè. Want we zijn het eigenlijke van het kind aan het verliezen. Je ziet het op de basisschool: er moet steeds eerder geleerd worden. Een geïndividualiseerde maatschappij is fijn voor mensen die dat aankunnen, maar kinderen hebben warmte en veiligheid nodig. Een kind moet een eigen tempo kunnen handhaven. Moet dus kunnen spelen. Maar waar kan je tegenwoordig nog spelen? Vroeger zat je rond de tafel en deed een spelletje. Tegenwoordig zit iedereen in z'n eigen kamer, met z'n eigen walk-man op. Communicatie is er niet meer. Betere prestaties, hogere eisen en minder opvoedingservaring zijn dingen die kinderen enorm belemmeren in hun ontwikkeling.”

Minder grip

„Ik signaleer meer dan ik kan behandelen. Een heleboel kinderen die naar kinderpsychologen gaan, daar kan men helemaal niets meer mee. Eindstation. Zeven procent van de kinderen heeft in Nederland hulp nodig, terwijl nog geen tweitiende procent daarvan daadwerkelijk wordt geholpen. Kinderen zijn

heel flexibel in hun leergedrag, anderzijds zijn kinderen ook heel conservatief. Ze zoeken veiligheid. Als die er niet is, dan blijven de scheuren in het fundament levenslang een rol spelen. Dat soort kinderen blijft altijd op een emotioneel wankel koord balanceren.”

„Om te leren heb je rust en aandacht nodig. Ontbreken die dingen, dan krijg je minder grip op de wereld, waardoor die plek angst-aanjagend wordt, zeker als volwassenen niet te vertrouwen zijn. En dus de meester op school ook niet. Waarom zou je geloven dat één en één twee is, dat kan wel drie zijn, of vier. Kinderen leren niet door wat je zegt, maar door wat je doet.”

Hij heeft zich even laten gaan. Beseft dat ook. Waarom raakt je het persoonlijk zo? vraag ik hem. „Ach, het is de ene keer erger dan de andere. Maar misschien komt het, omdat ik elke keer geconfronteerd wordt met de machteloosheid van het kind. Dat gevoel bij kinderen, dat ze ook nog de schuld zijn van

de ellende waarin ze zitten, dat steekt me. Dat trek ik me aan. Sommige kinderen zie ik dan ook de vernieling ingaan.”

„Van de week had ik een moeder op bezoek, van wie ik weet dat ze binnenkort doodgaat. Haar kind is zielsongelukkig, eenzaam, gaat nooit ergens naar toe, mede omdat z'n vader hem niets te bieden heeft. Ik vraag dus aan die moeder: heb je al iets geregeld voor je kind? „Nee,” zegt ze... Dan voel ik me heel onmachtig. Ik probeer al jaren om dat jochie ergens heen of bij te krijgen. Dat-ie vriendjes kan krijgen. Lukt dus niet. Daardoor voel ik me redelijk belazerd. We kunnen alles, zelfs mensen naar de maan schieten. Nou dit kind gaat vanzelf naar de maan, zonder raket. Dat vreet aan me, doet pijn, dat ik het voor dat mannetje niet even kan regelen, zoals voor mijn eigen kinderen.”

Te laat

„Vaak is zo dat het onderwijzend personeel te laat aan de bel trekt. Dat valt me telkens weer op als er een kind van school moet, door bijvoorbeeld een verhuizing. Dan zegt de juf: 'Dokter, weet u dat er met dat kind dit of dat loos is.' Dan komt het hoge woord er uit, omdat ze dan weten dat dit kind toch weggaat. Maar anders houden ze het gewoon vast ter wille van het leerlingenaantal. Een leerling minder betekent minder geld van de overheid, hetgeen ontslag kan betekenen. Maar wat voor leed er bij het kind wordt aangericht, vinden ze even niet belangrijk. Ik zal God morgen op m'n blote knieën danken als de minister zegt dat die leerlingenaantallen absoluut niet meer belangrijk zijn.”

„Van de week had ik weer zo'n dubieuze onderwijzer. Altijd had hij les gegeven aan een hogere groep, moest nu ineens groep twee doen. Hij had dus absoluut niet door wat er met die kinderen aan de hand was. Zo nam hij een kind aan met een taalachterstand van twee jaar, een enorme achterstand dus. Hij weet dus niet hoe een kind daarop reageert. Taalachterstand betekent slecht communiceren, hetgeen het kind weer angstig maakt. Angst maakt weer agressief en geeft weer gedragsproblemen, waardoor dat joch meteen de pest aan school krijgt, omdat hij zich onveilig voelt. En zo ontstaan bijvoorbeeld mensen die nooit meer iets in hun leven willen leren. Die krijgen een negatief gevoel voor eigen waarde.”

„Ik zie een heleboel intellect verloren gaan. Een heleboel hoogbegaafde kinderen zijn al buiten de boot gevallen. Simpelweg omdat ze niet begrepen werden. Hoogbegaafd is net zo erg als zwakbegaafd. 't Klinkt gek, maar het is wel waar.

„Ook zie ik een toename van racistische tendenzen. Er is sterke intolerantie. Onveilige gezinnen maken onveilige kinderen. Die voelen zich gauw angstig en vertalen dat in agressie. „Mijn kind kan niet leren, want dat komt door die zwarte dokter.”

Rensen schudt het hoofd. „En zo

Staatssecretaris Kosto van Justitie „zielsgelukkig” met extra geld voor jeugdbescherming „Kinderbescherming meer betrekken bij maatschappij”

De Raden voor Kinderbescherming leunen te eenzijdig op maatschappelijk werkers. Een „respectabele discipline”, meent staatssecretaris Kosto van Justitie, maar het kan geen kwaad er meer deskundigen bij te betrekken teneinde de werkers te behoeden voor „vervreemding en inkering in hun vak”.

Van onze verslaggevers

JET BRUINSMA VK 20
GERT RIPHAGEN

DEN HAAG — „De Raden voor Kinderbescherming moeten zeer zeker aan image-verbetering doen. Ze moeten zich verkopen, meer pr bedrijven. De raden moeten ook meer gebruik gaan maken van de voorzieningen voor hulpverlening die ter plaatse beschikbaar zijn, ze moeten netwerken vormen.” Staatssecretaris Kosto van Justitie wil niet veel kwaads zeggen van de Raden voor Kinderbescherming, die de laatste jaren zo zwaar onder vuur hebben gelegen. Maar de nota „Justitiële jeugdbescherming” die hij gisteren, mede naar aanleiding van die kritiek, uitbracht, heeft niet voor niets als ondertitel „een heroriëntatie”.

Kosto vindt dat de raden meer betrokken moeten zijn op de rest van de samenleving. Ook daarom moet hun deskundigheid worden verbreed. „De raden beschikken voornamelijk over maatschappelijk werkers. Een respectabele discipline, dat erken ik. Maar we willen nu heel nadrukkelijk deskundigen uit andere vakgebieden bij de raden betrekken. Hulpverleners die meer gespecialiseerd zijn in kennis van het jonge kind, en kinderpsychiaters.”

Een belangrijke maatregel om de raden meer te „vermaatschappijlijken” is Kosto's voornemen om de traditionele besturen — de Colleges voor de Kinderbescherming — te vervangen door adviescolleges, die de werkers in de raden vooral de spiegel van de werkelijkheid voorhouden.

„In die nieuwe adviescolleges moeten individuen of vertegenwoordigers van organisaties zitten die zich bekommeren om het lot van kinderen. Ze moeten de werkers behoeden voor mogelijke vervreemding en inkering in hun vak. Aangeven: weet wel dat dit in jullie omgeving gebeurt. Die en die voorzieningen zijn er. De adviescolleges moeten een ondersteunende rol spelen.”

En om de kinderbescherming nog meer uit de beslotenheid te halen, stelt de staatssecretaris voor een jaarlijkse dag in te stellen waarin alle belangengroeperingen elkaar kunnen ontmoeten: van leden van de Raden voor Kinderbescherming tot ouders, van beleidsmakers tot werkers in het veld. Hij heeft het al enthousiast over „Jeugdbeschermingsdag”.

Justitiële jeugdbescherming reikt verder dan alleen de Raden voor de

Kinderbescherming. Ook de kinderrechtshouders, de voogdij-instellingen en internaten vallen eronder. Toch gaan de raden het meest over de tong, op hen richt zich de vaak hevige kritiek van ouders die zich onheus bejegend voelen, omdat ze menen dat de raad hun kind heeft afgepakt.

Kosto concludeert echter in navolging van twee commissies die zich het laatste jaar met de Kinderbescherming hebben beziggehouden, dat de structuur deugt. Aanpassingen zijn nodig, maar geen aardverschuiving. De raden doen goed werk, maar zitten, zo geeft Kosto wel toe, te veel in zichzelf opgesloten. Betere voorlichting aan ouders en verbreding van de deskundigheid zijn twee wegen waarlangs hij dat wil veranderen.

Kosto is „zielsgelukkig” met het extra geld dat hij voor de jeugdbescherming heeft weten los te peuten. De totale bijdrage loopt (inclusief verschuivingen binnen zijn eigen begroting) op

tot bijna veertig miljoen in 1996. Maar hij relativeert de tevredenheid (het kabinet beslist binnenkort over flinke extra bezuinigingen) onmiddellijk. „Ik zou me zeer wel kunnen voorstellen dat de Kamer zegt: voor deze bedreigde sector willen we wat extra hebben”, aldus de staatssecretaris.

Maar de nota is beslist geen „bedelbrief”. „Het is een heel stellige nota waarin we zeggen: dit zijn onze ideeën in reactie op een jarenlang lopende discussie en twee rapporten. Daar heb ik dit geld voor gekregen. En als er ergens geroepen wordt: eigenlijk is dit te weinig, dan hoop ik dat die mensen hun macht mobiliseren om tot meer te komen.”

Knelpunten

Als een van de grote knelpunten beschouwt Kosto het tekort aan internaatsplaatsen voor allochtone, met name Marokkaanse jongeren. „Een heel moeilijke categorie. Het klassieke gezag van de vader is onder de invloed van de stadscultuur in het Westen weggespoeld. Met name die Marokkanen vormen een vrij losgeslagen groep. Daarom komen we voor hen met specifieke voorzieningen.”

In Amsterdam komt een klein internaat (zestien plaatsen) voor uitsluitend Marokkaanse jongeren. In totaal heeft Kosto geld beschikbaar voor 167 extra inrichtingsplaatsen. Maar dat zal niet genoeg zijn.

„Ik heb geen illusie dat ik het met deze voorzieningen voorlopig wel gehad heb. We zijn bezig een groot tekort in te lopen. Als we die 170 plaatsen hebben, moeten we denk ik alweer tot de conclusie komen dat we door moeten gaan.”

Kosto probeert om meer allochtone hulpverleners te werven voor het naar verhouding grote aantal allochtone jongeren dat met justitie in aanraking komt. „We hopen ze bij voorkeur in onze eigen samenleving te vinden. Telkens als ik in onze eigen voorzieningen kom vraag ik naar het aantal allochtone medewerkers. Meestal zijn er een of twee beschikbaar. Het lukt niet om er meer te krijgen. We gaan nu scholingsplaatsen aanbieden. Maar ook dan zullen we actief moeten werven. Ik sluit niet uit dat we gaan werven in de landen van herkomst. In Marokko bijvoorbeeld zijn voortreffelijke psychiaters,

Frans opgeleid. Amerika is al bezig die mensen aan te werven voor de hulpverlening in de Verenigde Staten. Maar in die richting werken we. Ik heb ook de emigratie in mijn portefeuille. En één van de mogelijkheden om buitenlanders toe te laten is als er een specifiek Nederlands belang in het geding is. En ik heb geen moeite om dat aan te tonen.”

Om de druk op intensieve en kostbare voorzieningen te verlichten, stelt Kosto in zijn nota een geheel nieuw instrument voor: een wettelijke maatregel „voor hulp en steun”. „Het is allemaal heel pril”, erkent hij, als om een nadere toelichting wordt gevraagd. Hij is met het ministerie van WVC in overleg over de opzet van „hulp en steun”.

Zeker is dat vooral wordt gemikt op jongeren van zestien, zeventien jaar die veel zwerven en eigenlijk geen ouderlijk gezag meer erkennen. In de Verenigde Staten is zo'n vroegtijdige aanpak, waar vrijblijvendheid niet de boventoon voert, succesvol gebleken. „Wanneer mensen die met die kinderen werken, zien dat ze op een gegeven moment gaan glijden, kun je ze iets van stevigheid geven. Zo'n maatregel 'van hulp en steun' kan iemand terughalen. De straathoekwerker of jeugdwerker moet met een opdracht van de kinderrechtshouder in de hand tegen zo'n jongere kunnen zeggen: luister eens vriend, je gaat met me mee, we moeten eens praten.”

Tegen-onderzoek

Kosto wil ouders niet het recht geven op een tegen-onderzoek (contra-expertise) als de Raad voor Kinderbescherming de kinderrechtshouder heeft geadviseerd om een justitiële maatregel te treffen (bijvoorbeeld een onder-toezichtstelling, of een uithuisplaatsing). „Als de raden door hun grotere deskundigheid een beter rapport leveren, zal de behoefte aan contra-expertise misschien afnemen. De Tweede Kamer zegt: je moet dat recht vastleggen. Maar ik redeneer vanuit de rechter. Die zal zelf wel een contra-expertise vragen als hij meent niet goed geïnformeerd te zijn. „Om nu in een situatie waar de rechter zich in redelijkheid overtuigd acht, ouders altijd het recht op contra-expertise te geven, dat gaat mij een slag te ver. Maar als de Kamer straks zegt dat ik mij vergis en met een motie komt, dan weegt dat natuurlijk zwaar.”

NRC

Kritiek op plan over kinderbescherming

DEN HAAG, 22 dec. — De ouderverenigingen verenigd in het Platform 'Laat ouders ouder blijven' wijzen de plannen die staatssecretaris Kosto (justitie) deze week presenteerde over de kinderbescherming af. De nota van Kosto is ten dele het gevolg van de vele klachten van ouders over de kinderbescherming. Het Platform maakt er bezwaar tegen dat de plannen van Kosto veelal „verdere versterking van de macht van de Raden voor de Kinderbescherming” betekenen. „Waar ouders vragen om beteugeling van de Raden antwoordt de staatssecretaris met het inzetten van nog meer deskundigen tegen de ouders, nog meer technocratie, terwijl de mogelijkheid van tegenonderzoek waar de ouders om hadden gevraagd niet wordt gehonoreerd”, aldus het Platform.

kan ik doorgaan.” geeft hij aan. Z'n boek moet ouders en onderwijzers waarschuwen. „Omdat het hard nodig is. Want zo kunnen we niet doorgaan.” Tot besluit zegt hij: „Als ik met m'n boek kan voorkomen dat er maar een paar kinderen een ongelukkige jeugd hebben, dan ben ik al tevreden. Zo laag stel ik m'n doel.”

PAS OP BIJ HET POPPENSPEL (2)

NAT WINTER 90

In **NATURISME 90/3** schreven we dat het vervolg op het gepubliceerde artikel van de hand van Jeanette Veenema en Peter Hünd opgeschreven zou worden naar **NATURISME 90/4**. De hoog opgelopen emoties van veel lezers veroorzaakten een stroom van brieven en waarschijnlijk is het laatste woord hierover nog niet gezegd. Het is echter onmogelijk alle brieven te plaatsen. We kozen de brief van Wil Wilbers uit voor integrale publicatie. Vervolgens hebben we aan schrijvers van het artikel gevraagd hun weerwoord van de verschillende briefschrijvers te geven. Op grond van haar werkervaring met incestproblematiek als pedagoge en haar betrokkenheid bij het naturisme, bood Lennie Staats aan slotbijdrage te leveren.

Waar het in het gewraakte artikel in eerste instantie om ging, de anatomische correcte poppen, daarvan is in de meeste brieven niet veel meer van terug te vinden. Uitspraken dat het allemaal zo erg is, komt wel veelvuldig voor. Dat incest heel erg is, staat immers bij het artikel buiten kijf en ieder weldenkend mens zal dit beamen. Sommige schrijvers werden moe, boos of verdrietig van het artikel en anderen vertelden tot in details over incestervaringen in hun werksituatie.

Hier en daar bespeurden we ook kritiek op het gekozen onderwerp en waarom? Rust er wellicht nog steeds een taboe op seksualiteit bij het naturisme?

R. van Ravesteyn vraagt zich af of **NATURISME** het artikel plaatste omdat seksueel misbruik iets met naakt te maken heeft of omdat de anatomische poppen iets met naakt te maken hebben. Lopen naturisten daarom extra risico verdacht te worden van seksueel misbruik? 'Ik geloof er niets van', zegt deze briefschrijver. Dit wordt bevestigd door H. Walma, die zegt dat het volkomen onzin is, dat naturisten meer risico zouden lopen om beschuldigd te worden van incest.

'De moeder op de foto in **NATURISME 90/1** zal nooit verdacht worden van incest', schrijft R. van Ravesteyn. Met deze woorden kan ik het helemaal eens zijn. Moeders zijn immers bij voorbaat al onverdacht. Vaders, die met hun dochter in deze houding liggen, zijn veel verdacht. Het was dus eigenlijk niet de juiste foto bij het artikel. Van vaders die op dezelfde manier met hun dochter omgaan, zijn er meestal geen foto's. Dat zegt wel iets. Over het algemeen fotograferen mannen meer dan vrouwen maar het zijn meestal mannen die incest plegen, dus zijn ze waarschijnlijk toch bang om verdacht te worden. En laat het nu maar eens gezegd zijn, mannen die op naturistenterreinen, dus bloot met blote kinderen stoeien, zijn in de ogen van anderen vaak wel verdacht. Er wordt op hen gelet, soms jaren lang

WIL WILBERS: 'BLOOTGAAN GEEN GARANTIE TEGEN SEKSUEEL MISBRUIK'

Het artikel 'Pas op bij het poppenspel' in het vorige nummer van **Naturisme** roept om een reactie. Enerzijds omdat daarin een valse voorstelling van zaken wordt gegeven met betrekking tot de Bolderkarkwestie en het zgn. poppenspel, anderzijds omdat er een verwerpelijke, namelijk een oneigenlijke en enge benadering van 'de' naturist tot uiting komt.

Er is over de Bolderkarkwestie en het gebruik van zgn. anatomische poppen veel gepubliceerd evenals — sinds enige jaren — over de incestproblematiek in het algemeen. Evenals bij de publiciteit over wetenschappelijke onderzoeken over seksueel geweld en over vrouwenmishandeling. (Draaijer, Römken e.a.) werd vaak de boodschapper onthald die de gegevens, feiten en cijfers naar buiten bracht. Dat gold ook de hulpverlening die het vóórkomen van seksueel misbruik bekend maakte. De vroeger meer gevolgde struisvogelpolitiek op genoemde terreinen

en meestal onterecht. In de privé-sfeer is het heel goed mogelijk dat iemand beschuldigd kan worden van incest omdat naturisten meestal gewend zijn aan o.a. het bloot slapen. Ook loegetjes en pleegkinderen kruipen immers graag bij volwassen mensen in bed. Als er problemen met de ouders van deze kinderen ontstaan, hebben deze met de wetenschap van die eerst zo leuke naturistische vakanties, wel een stok klaar staan om hard te kunnen slaan. Lopen naturisten daarom toch extra kans om verdacht te worden? Elke zaak heeft twee kanten, zoals u in de volledige afgedrukte brief van Wil Wilbers kunt lezen, is dit alles geen reden is om te doen alsof naturisten zulk een bijzonder specimen van het menselijk ras zijn, dat onder slechts zorgzame, liefhebbende mensen kunnen worden aangetroffen. Er is volgens hem geen enkele reden om te veronderstellen dat naturistenkinderen geen risico zouden lopen om incestslachtoffer te worden. Ook hem moet ik gelijk geven, hoewel je er slechts zelden iets over hoort. Een heel enkele keer 'gebeurt' er wel eens iets op een terrein, maar dat wordt door het bestuur, net als andere kleine vergrijpen snel in de doofpot gestopt. Het verenigingsnaturisme is niet gewend zijn vuile was buiten te hangen en buiten de rietmat moet het beeld van het zo geprezen naturisme onaangestast blijven.

Een oplossing hebben wij niet gevonden. Wel hebben we gedacht dat in het maatschappelijk belang van en de aandacht voor het onderwerp, door de discussie die op het artikel volgde, steeds meer ervaringen, ook onder naturisten aan het licht zouden komen.

Voor Jeanette Veenema en Peter Hünd lijkt de oplossing niet zo moeilijk. Zij zeggen 'praat erover'. 'Praat over bloot en sex en sex en kinderen, praat met elkaar en praat met je vrienden en je kinderen.' 'Moeilijk? Niet zo moeilijk als praten over je naturisme'. Dan zal het jammer genoeg voor veel naturisten nog veel te moeilijk zijn.

Kitty Schoonderwoerd

werd en wordt soms vervangen door ridiculisering van de onderzoeksuitkomsten, door emotionele ontkenningen van omvang, duur e.d. van het misbruik van kinderen, door felle aanvallen op hulpverleners, onderzoekers en anderen. Jeanette Veenema en Peter Hünd combineerden sommige van dit soort reacties in een uiterst tendentieuze artikel. Hun argumentatie bestaat vooral uit het herhaaldelijk gebruik van het woord 'onzin', uit één, onvolledige, aanhaling uit een onderzoeksverslag en uit suggesties. Geen kinderrecht heeft op grond van de in het artikel genoemde interviewdelen ooit een kind uit huis geplaatst; geen strafrechter heeft op zulke gronden een verdachte veroordeeld. En dat wist iedere betrokkene ook wel van te voren. Indien (en dat geldt ook voor de Bolderkark) na een psychologisch onderzoek de conclusie 'seksueel misbruik' wordt getrokken, is daarbij reeds de sociale context van het kind betrokken om een adequate interpretatie van de onderzoeksgegevens te bevorderen. De conclusies zelf kwamen en komen tot stand na overleg met collega's van de eigen en van diverse andere disciplines om zoveel mogelijk het risico van

'oogkleppen-benadering' uit te sluiten. De suggestie dat zo'n conclusie even in de theepauze wordt geformuleerd nadat een kind net met een paar poppen heeft gespeeld, is echt van de gekke, ja zelfs wat boosaardig.

De methode

Over het gebruik van poppen en de wetenschappelijke aspecten daarvan heeft Prof. Baartman in **De Volkskrant** voor objectieve lezers een heldere uiteenzetting gegeven. Er is hier sprake van spelmaterial, sinds jaren een beproefd instrument om kinderen hun 'verhaal' te laten 'vertellen' en ervaringen enigszins te laten uiten. Het gaat immers veelal om zeer jonge kinderen die de zaken en dingen waar het om gaat, niet of nauwelijks in taal kunnen benoemen. Daarbij gaat het ook nog om ervaringen die vaak als zo afschuwelijk worden beleefd, dat ook volwassen geworden slachtoffers er later heel moeilijk over kunnen spreken.

De poppenmethode — en daar zijn de deskundigen het intussen wel over eens — kan een doeltreffend hulpmiddel zijn bij het onderzoek naar seksueel geweld, dus 'n instrument — tussen andere — om seksueel misbruik te achterhalen. Het wetenschappelijk onderzoek terzake (White e.a. 1986, Jampole e.a. 1987, Sivan e.a. 1988, Glaser en Collins 1988) leidt niet alleen, uiteraard, tot genuanceerder en objectiever beeld dan geschetst door Veenema en Hünd. Het poppenspel is geen sluitend slot van een bewijsvoering, laat staan hét bewijs, en wordt ook niet als zodanig gebruikt.

Kenmerkend voor het artikel is dat er slechts één, overigens volledig uit verband gerukt, citaat uit een onderzoek in staat. Dat wordt verklaard uit privacybelangen; alsof volledige anonimiteit niet gehandhaafd kan worden bij 'woordelijk afdrücken' van de essentie. Er wordt door de schrijvers een beroep gedaan op lezers en lezeressen van **Naturisme** in die zin dat zij dan maar hopen dat 'men gelooft dat dergelijke onzin echt in dergelijke verslagen staat (zij het in iets andere woorden)'. Wat een onzorgvuldigheid!

Het is vooral te betreuren dat de wijze waarop het artikel insinueert, bagatelliseert en 'naturiseert', onrecht doet aan de inspanningen van velen die zich met preventie, onderzoek, hulpverlening e.d. op dit terrein bezig houden. Hoe zeer sommigen — uit verschillende overwegingen — het echte probleem ook willen ontkennen of onder de tafel vegen via zijpaden, het gaat heel simpel gezegd om verkrachting of aanranding van veelal onmondige kinderen; een belangrijk en helaas vaak voorkomend probleem dat door een onoordeelkundige afbraak van één enkel onderzoeksinstrument in een verkeerd daglicht wordt geplaatst.

Te veel eer

Het poppenspel verheven tot een hoofdprobleem op zich! Daarmee wordt de poppen te veel eer aangedaan en de eigenlijke problematiek weer verborgen!

Ik gebruikte zojuist het woord 'naturiseren' om mijn afkeer kenbaar te maken van een verschijnsel van geborneerdheid en eigendunk. Tien, twaalf keer wordt in het artikel een bijzondere plaats geciaimd voor naturisten bij de problematiek van (onderzoek naar) seksueel misbruik van kinderen. Ik citeer: 'Zeker voor naturisten is het belachelijke onzin', 'Zijn het niet juist de naturisten die...'. 'Dat moet toch vooral naturisten zorgen baren', 'Juist naturisten moeten...'. 'Naturisten en hun organisaties kunnen dat ook beter dan 'anderen'. Zij, anders dan die 'anderen' kunnen zeggen dat...'. 'Je moet wel naturist zijn — en dat ook openlijk durven zijn — om te kunnen laten zien wat een onzin het allemaal is! De naturist als een wel heel bijzon-

der, eigensoortig wezen dat, kerkelijk of onkerkelijk, dagelijks op zijn of haar blote knieën dankgebeden prevelt dat hij of zij niet is als al die anderen, die niet het naturistisch geloof aanhangen; een zelfvoldaan op de borst kloppen omdat de structurele blootomgeving — als ik 't zo mag noemen — en het open en blote klimaat van 'de' naturist garant staan voor een immer gezonde benadering van lichamelijke en seksualiteit. Natuurlijk ervaar ik, zoals velen met mij die zich naturist voelen en durven te noemen, de overwegend aangename sfeer van naturistencamping, -terreinen, -evenementen e.d. Een sfeer van oprechte tolerantie, milieubesef, spontaniteit, van ondogmatische en open visie op politiek, religie, seksuele gerichtheid e.d. Wat mij betreft positieve ervaringen die ik nog lang hoop op te doen.

Geen garantie

Maar dat alles is geen reden te doen alsof naturisten zulk een bijzonder specimen van het menselijk ras zijn, dat onder hen slechts zorgzame, liefhebbende, altruïstische mensen c.q. ouders, broers, ooms e.d. kunnen worden aangetroffen. Het simplificeren en suggereren dat onder meer in de Bolderkarkwestie een direct causaal verband tussen bloot en seks is opgeroepen om seksueel misbruik te bewijzen is volstrekt onjuist en ongerechtvaardigd. Net zo onjuist als te beweren dat het blootgaan als 'levenshouding' of als vrijetijdsgewoonte een garantie biedt tegen seksueel misbruik in de besloten omgeving van 'het' naturistische gezin. Er is geen enkele reden om, zoals de schrijvers suggereren, te veronderstellen dat onder 'ons', naturisten, volwassenen en kinderen niet evenzeer risico lopen om slachtoffer te worden van seksueel geweld als onder andere groepen mensen.

Tenslotte, het artikel in ons blad **Naturisme** was zo diffuus tendentieuze en ongedocumenteerd dat het mede daardoor moeite kost te doorgronden wat voor angsten, motieven, gevoelens er aan ten grondslag liggen. In het kader van naturisme leek het mij belangrijk aan te geven dat in naturistische kring ook op een andere, minder eenzijdige en vooringenomen manier tegen deze ernstige problematiek kan worden aangekeken. Wie over het onderwerp Bolderkark en seksueel misbruik van kinderen een uitstekende objectieve samenvatting wil lezen waarin de feiten terzake — ook wat de publiciteit betreft — helder worden weergegeven, die zou het artikel van Ursula den Tex moeten lezen in het kleurenbijvoegsel van **Vrij Nederland** d.d. 2 juni 1990. Ik hoop van harte dat lezing van dit uitvoerige artikel dat van Jeanette Veenema en Peter Hünd spoedig zal doen vergeten.

Wil Wilbers

JEANNETTE VEENEMA EN PETER HÜND: 'PRAAT OVER BLOOT EN SEX'

Ons stukje over het spel met de anatomische poppen leverde boze brieven en misverstanden op. Dat was de bedoeling niet. De bedoeling was naturisten te helpen misbruikte kinderen te helpen.

Naturisten lopen niet méér risico. Eerder minder, mits zij durven uitkomen voor hun eigen opvattingen over bloot en sex en sex en kinderen. Angst en schaamte zijn de enige wapens van de 'hulpverleners'. Daarover proberen wij een discussie uit te lokken; niet met hulpverleners, maar met naturisten! Niet over verkrachting van kleine meisjes, maar over bloot en sex en angst en schaamte - en kinderen!

Wij schreven: 'Zij (naturisten), anders dan die 'anderen', kunnen zeggen dat bloot en sex verschillende dingen zijn; beide niet slecht; ook niet, tot op zekere hoogte, voor kinderen.' In **NATURISME 90/2** staat: '... dat bloot en sex verschillende dingen zijn.' De redactie schrapte de essentie.

Sorry, boze briefschrijvers en andere naturisten. Zo konden jullie niet begrijpen hoe je, als naturist, het risico

verkleint je kinderen kwijt te raken, noch hoe je daarmee, juist als naturalist, ook 'anderen' helpt. Wij denken dat je kinderen helpt, als je als naturalist eerlijk zegt wat je denkt van bloot en sex en sex en kinderen. Angst en schaamte zijn het enige probleem. Wij hopen naturalisten te vinden die, omdat zij openlijk over bloot en sex en sex en kinderen durven praten, misschien ook nog iets voor echt misbruikte kinderen durven doen! Zich aanmelden als pleegouders, bijvoorbeeld.

Niet deskundig

Wat wij weten, van bloot en sex en kinderen, betreft slechts onze eigen jeugd. Nee, toen was niet alles anders. Ook niet beter. Wat wij weten, van 'misbruik' van kinderen, weten wij slechts van de negen pleegkinderen die wij in de afgelopen tien jaar in huis hadden. Ja, daarvan werd 'slechts' één thuis lichamelijk misbruikt. Nee, het is niet leuk, of leuker, op te groeien in een milieu van criminaliteit, alcoholisme, rivaliteit, drugs, agressie, prostitutie, religieus fanatisme, etnisch-culturele verstarung ... Om eens wat mogelijkheden op te noemen. Wij hebben dus alleen ervaring, daardoor wat kennis, en daardoor opvattingen - over oplossingen. Daarover willen wij praten. Want wij zijn niet 'deskundig'. Hulpverleners - uitzonderingen daargelaten - pretenderen wel altijd deskundig te zijn (al hebben zij vaak niet eens kinderen). In hun taalje: Daar plaatsen wij dan vraagtekens bij. Dat hulpverleners zich in discussies achter hun 'deskundigheid' verstoppen is nog tot daaraan toe. Veel erger is dat zij die 'deskundigheid' misbruiken om problemen te 'signaleren' zonder ooit oplossingen aan te dragen. Gewone mensen moeten al die problemen dan maar 'accepteren', zonder ooit een oplossing te mogen suggereren. 'Want het is zo erg!', roepen de hulpverleners dan, wanhopig van hun eigen deskundigheid (of deskundig in hun eigen wanhoop?). Zo ook de briefschrijvers en dan vragen wij ons altijd af: Wie help je dáár nou mee?!

Geen oplossing

Beste briefschrijvers, wat is jullie oplossing?! Meer subsidie voor meer hulpverleners? Nog meer 'gericht' onderzoek naar 'mogelijk' seksueel misbruik? Nog meer arrestaties van ouders op grond van het vermoeden dat zij hun kinderen seksueel 'ontoeleatbaar bejegenen' (alsof dat hetzelfde is). Nog minder veroordelingen (omdat dat niet hetzelfde is). En toch meer, veel meer plaatsingen van misschien (!) misbruikte kinderen in instellingen? Dáár help je geen kinderen mee! Dat weten wij uit eigen ervaring. Uit ervaringen van en met onze pleegkinderen. En uit recent onderzoek van de Coördinatiecommissie Wetenschappelijk Onderzoek Kinderbescherming: Gedwongen plaatsing in een instelling leidt bij 86 van elke 100 kinderen niet tot 'positief resultaat'. (Van de andere 14 kun je weinig meer zeggen dan dat ze het geestelijk en lichamelijk overleven - vaak vooral dankzij hun ouders.)

Eigen ogen

Probeer je ook eens voor te stellen wat het betekent voor kinderen die, in hun eigen ogen, niet seksueel werden misbruikt, maar wel uit huis gehaald omdat hun ouders daarvan worden verdacht! Ja, beste briefschrijvers (op één na), in hun eigen ogen! Uiteindelijk maken kinderen zelf uit of zij seksueel worden misbruikt (of niet) en wat dat dan voor hen betekent. Kinderen kunnen niet goed uitleggen wat zij denken van 'sex'. Veel volwassenen kunnen dat niet eens. Wij vinden het ook nog steeds moeilijk. Ouders kunnen niet voor kinderen uitleggen wat zij denken van 'sex', noch uitmaken wat zij daarvan moeten denken. Ouders kunnen kinderen slechts helpen dat zelf uit te maken en uit te leggen. Dat is al moeilijk genoeg. Dat wildvreemde 'hulpverleners' en aanverwante 'deskundigen' dan wel voor kinderen kunnen uitleggen - bijvoorbeeld met zo'n poppenspel - wat

die kinderen denken van de manier waarop zij seksueel worden bejegend, is onzin. Uit dergelijk 'onderzoek' komt nooit meer dan er bij voorbaat ingestopt werd: 'Wat de 'deskundige' zelf denkt van 'sex', wat de 'deskundige' denkt van wat een kind op dat gebied misschien heeft ervaren en wat 'deskundigen' een kind nog meer kunnen wijsmaken.

Mee bemoeien

Andere volwassenen mogen zich best bemoeien met wat ouders hun kinderen toestaan, met wat ouders hun kinderen verbieden en, met name, met waartoe ouders hun kinderen dwingen. Dat doen wij ook wel eens. Volwassenen mogen ook ingrijpen. In noodgevallen mogen zij ouders en hun kinderen uit elkaar halen. Als het echt niet anders kan - dat is helaas vaak zo - mogen zij kinderen dan in instellingen plaatsen. Maar wie ingrijpt, moet uitleggen. Wie kinderen van hun ouders scheidt, moet veel uitleggen. (Probeer het maar eens, als niet-hulpverlener!) Hulpverleners, kinderrechtshouders inclusief, die kinderen van hun ouders scheiden (dat gaat dan met geweld of bedreiging daarmee; vergeet dat nooit!) en in instellingen plaatsen, hebben heel veel te verantwoorden - aan de ouders, aan andere volwassenen, maar vooral ook aan die kinderen. Wij weten hoe moeilijk het is dat soort dingen aan pubers uit te leggen. Wij betwijfelen of je dat soort dingen aan veel jongere kinderen kunt uitleggen. Maar dat is geen excuus voor hulpverleners om zich te verschuilen achter hun deskundigheid in andermans ellende. Dat is slechts een reden om kinderen pas van hun ouders te scheiden als zij

aangeven dat zelf te willen. En dan nog alleen als je hen tenminste een redelijk alternatief kunt bieden.

Geen alternatief

Hulpverleners hebben dat alternatief niet. Veel hulpverleners zoeken er niet eens naar. Toch halen zij kinderen uit huis - op grond van hun eigen oordeel over hun eigen vermoedens. Hun enige argument: 'Het is toch zo erg.' 'Zó verschrikkelijk', beweren sommige hulpverleners (en suggereren enkele briefschrijvers), 'dat je beter tien kinderen teveel uit huis kunt halen dan één te weinig.' Soms gaan hulpverleners nog verder. Dan is elke ontkenning van seksueel misbruik van kinderen slechts een bewijs daarvan. Wie vraagt wat zij onder seksueel misbruik verstaan en wat daarvan dan de 'signalen' zijn, toont slechts aan kinderen 'eigenlijk' alleen maar te willen misbruiken. Gaan daar maar aan staan, naturalist of niet. Wat je ook doet en wat je ook zegt, zodra het iets te maken heeft met bloot en sex en kinderen ben je kinderen al bijna kwijt.

Kinderrechter

Het kostte ons bijna een van 'onze' kinderen. Nee, wij wisten ook niet van te voren dat een kinderrechtshouders tegenover dat kind! - over onze naaktloperij zou vallen, maar de oplossing is eenvoudig: Doe wat je doet, zeg wat je denkt en vraag wat je wilt weten. Praat over bloot en sex en sex en kinderen. Praat met elkaar, met je vrienden, met je kinderen, met hun vriendjes en vriendinnetjes. (En praat met hulpverleners, als je nog tijd over hebt.) Moelijk? Net zo moeilijk als praten over je naturalisme. Eng? Net zo eng als voor het eerst naar het naaktstrand. Sex hoort niet bij kinderen? Dan ben je zelf nooit jong geweest... Je bent toch geen naturalist omdat je dan kunt doen alsof bloot en sex en kinderen niks met elkaar te maken hebben? Als je je schaamt (al is het maar een beetje) voor bloot en sex en sex en kinderen, dan doe je iets fundamenteel fout. Wat je dan ook doet (of laat) met kinderen, als jij je schaamt worden zij bang...

Bange kinderen

Bange kinderen zijn willige slachtoffertjes voor lieden, waaronder helaas ook ouders, die dingen met hen

doen die kinderen helemaal niet fijn vinden. Bange kinderen zijn ook willige slachtoffertjes voor poppenspelende hulpverleners. In hun angst zenden zij de 'signalen' uit, waarvoor die hulpverleners zo'n speciale antenne hebben.

Ouders die zich schamen voor wat zij denken en doen (en laten) als het gaat om bloot en sex en kinderen, zijn als was in de handen van dergelijke hulpverleners. Het is maar al te makkelijk hen de 'bekentenis' te ontlokken dat zij hun kinderen misschien tóch ooit wel eens 'seksueel ontoelaatbaar hebben bejegend'. Als

je je niet schaamt voor wat je denkt en doet (en je kinderen denken en doen) heb je weinig te vrezen. Als je je niet schaamt, zijn je kinderen niet bang...

Voor je het weet, kloppen ze dan bij je aan met de problemen van andere kinderen. Roep dan niet alleen maar 'O, wat erg', maar help die kinderen. Hoe? Doe wat je doet, zeg wat je denkt en vraag wat je wilt weten. Wat er ook aan de hand is, maak duidelijk - laat zien! - dat ook die kinderen zich nergens voor hoeven schamen.

Anders en leuker

Laat je niet wijsmaken dat het opvangen, opvoeden en grootbrengen van 'misbruikte' kinderen 'moeilijk' is. Help 'misbruikte' kinderen nooit omdat 'het' zo erg is. Medelijden is het ergste dat ze kan overkomen. Help hen omdat helpen zo leuk is. Nog leuker dan het grootbrengen van 'eigen' kinderen, denken wij wel eens. Wij vonden het prachtig een kind te kunnen helpen zo groot te worden dat het zijn eigen ouders kon helpen van de drugs af te komen. Daarom wilden wij zeggen: Het zou zo mooi zijn als naturalisten (die toch eerlijk durven zijn?), kinderen die worden misbruikt, konden helpen zo 'groot' te worden dat zij hun ouders, later hun eigen kinderen, via hun kinderen andere kinderen, via die andere kinderen andere ouders en, wie weet, zelfs hulpverleners, kunnen leren genieten - van bloot en sex en sex en kinderen.

Jeannette Veenema en Peter Hünd

LENNIE STAATS: 'NATURISME IS GEEN GARANTIE VOOR EEN GELUKKIGE JEUGD'

Ik wil reageren op de artikelen van Peter Hünd en Jeannette Veenema in NATURISME 90/2 en in dit nummer over seksueel misbruik van kinderen binnen het gezin, het gebruik van 'de poppenmethode' en de angst van naturalisten om ten onrechte van seksueel misbruik beschuldigd te worden.

Wanneer je hun artikelen leest, kun je de indruk krijgen dat alleen al het feit dat je naturalist bent voldoende is om van seksueel misbruik van je kinderen beschuldigd te worden en dat die beschuldiging niet verder bewezen hoeft te worden dan met het spelen met poppen. Voor je het weet, zitten je kinderen in een tehuis en zie je hen niet meer terug. Naar mijn idee en ervaring, zit het allemaal niet zo eenvoudig en karikaturaal in elkaar.

Voor zover ik weet, worden er niet steeds meer kinderen seksueel misbruikt, maar horen we er steeds vaker over omdat volwassenen die misbruikt zijn en kinderen die misbruikt worden eerder met hun verhaal naar buiten komen en omdat hulpverleners, leerkrachten en andere mensen die veel met kinderen omgaan eerder signaleren dat er misschien seksueel misbruik speelt. Ongeveer 10 tot 15% van de Nederlandse vrouwen heeft in haar jeugd te maken gehad met meer of minder ernstig seksueel misbruik. We weten inmiddels dat tegenover elke 3 misbruikte meisjes ongeveer 1 misbruikte jongen staat en dat ongeveer eenderde van het seksueel misbruik begint voordat het kind 6 jaar oud is, een derde tussen het 6e en het 12e jaar en ongeveer eenderde daarboven. En dan hebben we het over echt

seksueel misbruikt zijn. Kinderen die misbruikt worden, zijn slachtoffer van alle soorten seksuele handelingen die je je kunt voorstellen en soms van zaken die je je maar beter niet kunt voorstellen.

Hulpverleners

De auteurs wekken de indruk dat hulpverleners als een tornado door het land gaan om overal kinderen bij hun ouders weg te halen op grond van vage vermoedens over al even vaag seksueel ontoelaatbaar gedrag. Daar zouden wij als naturalisten tegen in het geweer moeten komen.

Dit is een voorstelling van zaken die niet klopt. Hulpverleners, leerkrachten, schoolartsen en huisartsen zien over het algemeen eerder te weinig dan te veel seksueel misbruik bij de kinderen met wie ze te maken krijgen. Laten we schetsen hoe de gang van zaken kan zijn wanneer een kind seksueel misbruikt wordt, en waar de anatomische poppen er aan te pas komen.

De auteurs hebben het er in hun artikel over dat het voor kinderen belangrijk is om zelf uit te vinden wat zij prettig vinden en wat niet, om zelf te leren aangeven wanneer zij iets niet willen enzovoort. Dat zijn prachtige doelen om naar te streven in een opvoeding, maar het zijn punten die absoluut niet aan de orde zijn in een gezin waarin een kind misbruikt wordt. Mensen die hun kinderen seksueel misbruiken zijn over het algemeen heel slecht in staat om zich te verplaatsen in hun kind en zijn niet gericht op wat een kind wel of niet wil, maar op wat zijzelf willen. Misbruikte kinderen leren het al heel jong af om zelfs maar te voelen wat zij willen, de enige ervaring die zij opdoen is dat wat zij willen en voelen er niet toe doet en consequent genegeerd wordt. Ze ervaren dat een ander konstant doet wat hij of zij wil, ongeacht hun eventuele protesten. Jonge kinderen zijn zelf niet in staat dit proces te stoppen, daar hebben ze anderen, volwassen mensen, voor nodig. Ze weten dat ze niets aan de buitenwereld mogen vertellen. Soms doen ze dat toch en storten ze ineens een heel verhaal over je uit, maar veel vaker doen ze dat niet en kun je wat hen overkomt alleen raden aan de hand van wat ze laten zien.

De auteurs suggereren dat de meeste signalen op grond waarvan hulpverleners aan seksueel misbruik denken vaag zijn of niet onder woorden te brengen. Dat is niet het geval. De meeste hulpverleners kunnen prima verantwoorden op welke signalen ze hun vermoedens baseren, ik vind ook dat ze dat verplicht zijn.

Er zijn signalen die heel duidelijk verwijzen naar ervaringen met seksualiteit die niet gewoon zijn bij kinderen, zoals verwondingen aan of rond de genitaliën, geslachtsziekten, het herhaaldelijk voorkomen van niet bij de leeftijd passende seksuele spelletjes met leeftijdsgenoten, speelgoed of zichzelf, angst voor aanraken.

Er zijn ook signalen die niet specifiek duiden op ongewone ervaringen met seksualiteit, maar die wel zo vaak voorkomen bij seksueel misbruikte kinderen dat ze aanleiding kunnen geven tot een vermoeden, zoals eetproblemen, lichamelijke kwetsuren die kunnen wijzen op zelfverwonding of poging(en) tot zelfdoding, depressiviteit.

Tot slot zijn er signalen als slaapproblemen, teruggetrokkenheid en agressief gedrag, die veel voorkomen bij seksueel misbruikte kinderen en die in het algemeen wijzen op spanning, onveiligheid en angst bij kinderen. Je moet je dan afvragen wat er met een kind aan de hand is. En vervolgens seksueel misbruik als één van de mogelijke oorzaken in je hoofd houden.

Vermoedens en conclusies

Goed, stel dat je als hulpverlener dingen bij een kind ziet die erop zouden kunnen wijzen dat het kind seksueel misbruikt is, wat dan? Allereerst is het belangrijk om je vermoeden te bespreken met anderen, bijvoorbeeld collega's. Je moet kunnen uitleggen op grond waarvan je aan seksueel misbruik denkt en je kunt

VERVOLG NAT.

een plan opstellen hoe je je vermoedens kunt bevestigen of afzwakken. Je bespreekt met de ouders van het kind of zij een idee hebben hoe het komt dat hun kind zich zo zorgelijk ontwikkelt, je stelt voor om verder onderzoek te doen bij het kind. Afhankelijk van hoe sterk je vermoedens zijn en hoe ernstig de situatie is bespreek je ook al met hen waar je aan denkt. Op grond van de informatie die je van de ouders krijgt over het functioneren van het gezin en op grond van de informatie die je na verder onderzoek van het kind hebt verzameld, kan je vermoeden zwaker of sterker worden. Dan kun je er toe overgaan om gericht onderzoek te doen naar de mogelijkheid van seksueel misbruik en dat is het punt waarop de poppen eraan te pas kunnen komen. Het is dus zeker niet zo dat hulpverleners een willekeurige verzameling kinderen met de poppen laten spelen en daar allerlei conclusies uit trekken. Het is dus ook niet zo dat de medewerkers van de Bolderkar 40 kinderen zonder enige aanleiding met de poppen lieten spelen. De poppen worden gebruikt als laatste onderdeel van je onderzoek. Met oudere kinderen kun je praten over wat hen eventueel overkomen is, ze kunnen, wanneer ze durven tenminste of wanneer ze wanhopig genoeg zijn om het geheim te verraden, vertellen wat er gebeurd is, met wie, wanneer, hoe vaak. Kleine kinderen kunnen dat niet. Ze kunnen soms wel met behulp van de poppen laten zien welke seksuele handelingen er met hen gepleegd zijn, dingen waar ze vaak de namen niet voor kennen. En dan nog is laten zien niet voldoende. Het is ook noodzakelijk dat het kind kan zeggen dat wat ze laat zien, met haar gebeurd is.

Wanneer een kleuter de piemel van een pop steeds weer in de mond van een meisjespop duwt en wanneer ze overstuur raakt van het voordoen of zegt dat het vies smaakt, is het wel heel waarschijnlijk dat ze misbruikt wordt. Zeker weten doe je het nooit, je staat er tenslotte als hulpverlener niet bij wanneer het gebeurt.

Maatregelen

Hoe kan het verder gaan als het toch wel heel waarschijnlijk is geworden dat een kind seksueel misbruikt wordt?

Veel hangt af van de manier waarop de ouders reageren. Kinderen hoeven helemaal niet altijd onmiddellijk uit huis geplaatst te worden. Het kan zijn dat de andere ouder het kind direct gelooft en maatregelen neemt om het te beschermen tegen verder misbruik. Het kan zijn dat de pleger (gedeeltelijk) bekend en bereid is (tijdelijk) uit huis te gaan. Het kan zijn dat de ouders hulp aksepteren om eraan te werken herhaling te voorkomen.

Het kan echter ook zijn dat beide ouders zeggen dat het allemaal onzin en gelogen is, dat ze het kind ervan beschuldigen fantasieverhalen te vertellen, dat ze de hulpverlener willen aanklagen, dat ze zich onmiddellijk terugtrekken uit de hulpverlening. Wanneer je als hulpverlener in zo'n situatie terecht komt en je ervan overtuigd bent dat het kind ernstig lijdt onder de gezinssituatie, dan kun je bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming inschakelen. Dat is een stap die hulpverleners niet graag zetten, maar soms is dat beter dan niets doen of wachten tot het kind oud genoeg is om zelf weg te lopen.

Natuurlijk lopen niet alle zaken ideaal. Hulpverleners zijn nog niet zo lang bezig om op de problematiek van seksueel misbruikte kinderen en volwassenen een goed antwoord te vinden. Soms aarzelen ze te lang, willen ze, — net als andere mensen — liever niet zien wat voor onveilige plek het gezin voor een kind kan zijn en willen ze niet geloven dat kleine kinderen verkracht kunnen worden. Soms handelen ze te snel, grijpen ze naar machtsmiddelen zonder dat voldoende is geprobeerd samen met de

ouders veranderingen in een gezin voor elkaar te krijgen.

Wij naturalisten

Wat hebben wij als naturalisten nu met deze problematiek te maken? Alles, als we de auteurs mogen geloven. Op de eerste plaats lopen we het risico om ten onrechte van seksueel misbruik beschuldigd te worden. Daarnaast zouden we bij uitstek geschikt zijn om misbruikte kinderen te helpen.

Ik geloof het allebei niet. Natuurlijk is het soms zo dat niet-naturalisten rare ideeën hebben over hoe het er bij ons thuis aan toe gaat. Men zal soms fantasieën hebben over waar bloot in huis rondlopen en vrij met je kinderen omgaan, toe kan leiden. Hulpverleners die zelf geen naturalist zijn, vinden soms dat al dat bloot toch niet goed voor kinderen kan zijn, misschien zeggen ze er ook wat van. Maar dat zijn geen nog beschuldigingen van seksueel misbruik. Dat betekent niet dat zomaar je kinderen uit huis gehaald worden.

Wat het tweede punt betreft: ik ben er persoonlijk niet zo van overtuigd dat naturalisten per definitie betere mensen en ook goede ouders zijn. Naturalisme betekent niet automatisch seksuele veiligheid voor kinderen. Naturalisme is geen garantie voor een gelukkige jeugd.

Ook ouders die naturalist zijn, kunnen hun kinderen mishandelen of misbruiken. Ik denk dat we kinderen die dat meemaken niet helpen door hard te roepen dat het bij ons niet voorkomt, ze zullen dan nog meer het gevoel krijgen dat ze alleen staan met hun geheim. De meeste misbruikte kinderen willen niet weg uit hun gezin, ze willen dat het misbruik stopt. En dat gebeurt niet vanzelf. Het is maar zelden dat iemand die zijn of haar kind misbruikt daar uit zichzelf mee ophoudt, daar is over het algemeen een ingrijpen van buitenaf voor nodig.

Ik denk dat we kinderen die misbruikt worden kunnen helpen door te willen zien en horen wat er bij hen thuis gebeurt, ook al betekent dat, dat we het idee dat naturalisten hun seksualiteit niet opdringen aan hun kinderen moeten herzien. Hoe eerder seksueel misbruik gesignaleerd wordt, hoe groter de kans is dat de schade te herstellen is. Soms is een uithuisplaatsing nodig en soms kan een pleeggezinplaatsing dan een goede oplossing zijn. Maar vergis je niet. Om een goede pleegouder voor een misbruikt kind te zijn is meer nodig dan open en eerlijk met seksualiteit om kunnen gaan, is meer nodig dan naturalist zijn...

Lennie Staats

COMMENTAAR

TJJ 2-11

Ongewenst taalgebruik

Wanneer ik over mishandelingen verslag leg of de vakbladen en (symposium-)verslagen dienaangaande lees, bekruipt mij een gevoel van onbehagen; wanneer het onderwerp kindermishandeling is, is er in emancipatoir opzicht iets mis met de gebruikte termen en begrippen.

Het is altijd interessant een antwoord te zoeken op de vraag: "Zegt men wel precies wat men bedoelt? Of wordt eigenlijk iets anders beschreven dan bedoeld wordt en zijn daar dan ook andere begrippen bij te bedenken?" Met deze vragen als uitgangspunt probeer ik de termen 'ongewenste intimiteiten', 'seksueel misbruik' en '(incest-)slachtoffer' te analyseren. Ik doe een beroep op hen die werkzaam zijn op het terrein van de jeugdhulpverlening - en daarbuiten in de GGZ - om 'het jargon' kritisch onder de loep te nemen, en ik pleit voor afschaffing van sommige oude woorden. Zij geven niet geheel en al weer wat bedoeld wordt.

Ongewenste intimiteiten

Het begrip 'ongewenste intimiteiten' schiet tekort in haar beschrijving van seksistisch intimiderend gedrag, omdat het een in ver-

Bolderkar-verdachte in

Van een onzer verslaggeefsters

Juridische strijd om schadeclaim van 85.000 gulden

ROTTERDAM — De advocaat van een van de ex-verdachten in de Bolderkar-affaire, mr. D. Vermaat, gaat in hoger beroep tegen de beslissing van de rechtbank in Rotterdam om geen schadevergoeding toe te kennen aan zijn cliënt. Vermaat had een eis ingediend van 85.000 gulden, 1500 gulden voor elke dag dat zijn cliënt in het huis van bewaring heeft gezeten.

De man was een van de ouders van kinderen in het me-

disch kleuterdagverblijf de Bolderkar in Vlaardingen die werden verdacht van incest. De rechtbank heeft hem in het voorjaar van 1989 vrijgesproken. Justitie besloot na enige tijd niet in hoger beroep te gaan, omdat twijfels waren ge-

rezen aan de bewijsvoering met behulp van de omstrepen poppenmethode.

Richtlijn

Vermaat noemt het een vreemde zaak dat aan zijn cliënt geen enkele schadevergoeding is toegekend. Richtlijn bij de rechtbank is een vergoeding van 100 tot 150 gulden voor elke dag dat iemand gevangen heeft gezeten zonder dat daar een veroordeling op is gevolgd en een hoger bedrag als aantoonbaar schade is geleden. De rechtbank oordeelde echter dat de

beroep

man indertijd niet op onrechtmatige gronden gevangen heeft gezeten.

Experiment

Mr. Vermaat vindt in dit geval een flinke schadevergoeding op zijn plaats, omdat het om een bijzonder geval ging. „Mijn cliënt was de eerste van zes personen die justitie veroordeeld wilde krijgen op basis van de poppenmethode. Het ging om een experiment. Justitie moet zich realiseren dat als een experiment mislukt, daar een schade-eis tegenover staat.”

warring brengende contradictio in terminis is. Beide woorden zwakken elkaar onderling af. 'Intimiteit' wekt associaties op met iets gewenst en innigs. 'Ongewenst' geeft qua nuancing zwak weer wat sterker tot uitdrukking kan worden gebracht. Komrij had gelijk toen hij in een interview met Sonja Barend op nogal knorrige toon stelde dat ongewenste intimiteiten niet bestaan. Wanneer iemand zachtjes de buik van zijn partner streelt, is dat, wanneer de partner dit toelaat, een intimiteit. Een gebaar dat prettig is om te ondergaan en prettig is om te maken. Het past binnen de beslotenheid en intimiteit van hun relatie en is door beiden gewenst; soms zelfs sterker: gewild; en nog sterker: verlangd. Met andere woorden: een intimiteit is een gebaar dat uit hoofde van het woord zelf per definitie gewenst is. Het gebaar ongewenst te noemen schiet in deze verwarring - de ongewenste gewenstheid.

Wat de term tot uitdrukking wil brengen, is ongewild, abject, tegen de borst stuitend en niet te tolereren gedrag als het betasten van borsten, aaien van billen, een hand 'toevallig' ergens laten rusten etcetera te weren uit de samenleving. Dat kan anders door nadrukkelijker krachtadig taalgebruik na te streven. Dergelijke gebaren kunnen sterker 'seksistische brutaliteiten' genoemd worden. Wellicht zijn krachtiger termen dan 'brutaliteit' op hun plaats om het ongewilde en niet te accepteren karakter van dat gedrag te benadrukken. Te denken valt aan 'intimidatie' of 'obscentiteit'. Deze drie termen beschrijven per definitie gedrag dat ongewenst is. In Algemeen Beschaafd Nederlands wordt duidelijk gemaakt waar het om gaat, namelijk om een brutale, intimiderende zich obsceen gedragende deskundige, leidinggevende, ouder of gezagdragende. Zodoende worden allerlei zogenaamde misverstanden of 'thera-

peutisch' goed bedoelde handtastelijkheden vermeden.

Het moment een cliënte zo'n gebaar jegens haar hulpverlener tracht te maken, of deze bij haar zulks doet, treden beiden buiten de beslotenheid van hun individuele, relationele en tot het gezin of familiekring behorende intimiteit. Van de hulpverlener mag verwacht worden dat hij op methodisch en wetenschappelijk verantwoorde wijze het gedrag van zijn cliënte weet te begeleiden. Het hoeft niet van de cliënte verwacht te worden dat zij hem weet te corrigeren wanneer hij haar troostend te dicht tegen zich aandrukt. En waar gaat een dergelijke seksistische brutaliteit over in verdere praktijken?

Seksueel misbruik

Deze term draagt eveneens bij tot verwarring. Tussen twee mensen wordt seksualiteit bedreven, niet misbruikt. Wat misbruikt wordt, is het gezag dat iemand aan zijn rol, positie of beroep ontleent. Hij maakt zodanig gebruik van zijn invloed dat derden dit op grond van bepaalde criteria als misbruik zouden kunnen betitelen. Ik pleit ervoor het misbruik - zeker in terminologisch opzicht - noch bij de daad (het bedrijven van seks, handtastelijk brutaliseren of aandringen op 'intimiteiten') noch bij de betrokkene maar bij de dader te leggen. Want wat heeft degene die noemenswaardig aan dit misbruik is blootgesteld eraan haar leven opgezegd te zijn met etiketten als 'incestslachtoffer', 'seksueel misbruikte'? Wordt het wezijn van de cliënt(e) daarmee gediend? Of dient het om de communicatie tussen hulpverleners onderling te vergemakkelijken? Willen zij door de leus van deze terminologie duidelijk maken dat zij meer verstand hebben van slachtoffers en hun symptomen en wellicht minder van daders en hun delicten?

(Door Jos Berenschot)

Verslagen voelt ze zich. En woedend. En bok schuldig. Vorige week hoorde ze dat haar dochtertje van acht jaar het slachtoffer is geworden van ontucht. De dader heeft inmiddels bekend. En was, zo meldde de politie, ook bereid zijn excuses aan te komen bieden. 'Excuses', zegt ze, 'of wat die man mijn kind heeft aangedaan, ooit nog goed is te maken. En dan moet je weten dat je tegen de politie zei dat mijn dochtertje 'zijn favoriete' was. Moet je nagaan, wat een zieke figuur. Alsof ik daar trots op moet zijn.'

Het ergste is dat ik niet weet wat er in het hoofd van m'n kind omgaat. Mij heeft ze niets verteld. Ook niet over wat er gebeurd is. Haar eigen moeder kan ze dat niet vertellen. De Apeldoornse politie heeft haar ernstig afgeraden ook maar iets over de zaak naar buiten te brengen. In het belang van moeder en kind.

Klap

'En', zegt ze, 'omdat ze daar zeiden dat ik andere moeders in Apeldoorn niet ongerust moest maken. Toch zit ze tegenover een verslaggever. En praat. Een bewuste keuze. Omdat ik vind dat mensen moeten weten wat je als moeder meemaakt. Omdat ik graag eens met andere moeders in contact zou willen komen die hetzelfde hebben meegemaakt. Ze wil haar volledige naam niet in de krant. Voornamelijk om haar dochtertje te beschermen. Je weet nooit, misschien gaan de kinderen haar pesten op school. Ik heb wel de school ingelicht. Dan kunnen ze een beetje opletten'. De klap was

hard die avond. Politie aan de deur met de boodschap dat haar dochtertje (8) slachtoffer was geworden van ontucht. Na aangifte van de moeder van een ander kind (6 jaar), bekende de 60-jarige dader ook ontucht met een tweede kind. Ik wist tot dat moment van niets. Natuurlijk, je denkt wel eens wat. Aan de andere kant, hij deed allerlei leuke dingen met de kinderen. Ik zag hem als een soort adoptie-opa. Later, als je hoort wat er gebeurd is, ga je denken: Zo van, toen en toen zei je dat. Of, was je daarom altijd een beetje onzeker tegenover mij

Moeder van ontuchtslachtoffertje: Zc 1312

'Mijn dochtertje is van een stuk jeugd beroofd'

Of ja, ze kwamen soms wel laat naar huis. Maar ja, dan zei je dat ze nog even naar de kinderboerderij waren geweest. Op zo'n moment zoek je daar niks achter, achteraf stom.

Deuken

Ze gaat ervan uit dat ze zich over haar eigen verdriet heen kan vechten. Ik heb al meer deuken gehad, deze kan er ook wel bij. Maar ze maakt zich voornamelijk zorgen over de toekomst van haar dochter. Ik weet niet wat er in het kind omgaat. Tegen mij wil ze absoluut niets vertellen over de dingen die 'opa' niet haar deed. En ik weet dat er vrouwen genoeg zijn die hun hele leven lang last hebben van dit soort ervaringen. Hij heeft van mijn dochtertje van acht een vrouw van achttien gemaakt. Een stuk kind-heid is verdwenen. Ze maakt zich ineens druk over borstjes en de lijn. Een kind van acht! Voor hem was ze geen kind, ze moest zijn vriendin zijn. Die man heeft haar beroofd van een stuk jeugd. Ik weet niet hoe ver hij met haar is gegaan. De politie denkt dat de man alles heeft bekend, maar daar ben ik niet zeker van. Vorige week ben ik met haar naar mijn huisarts gegaan. Daar heeft ze als een gek geschreeuwd en om zich heen geschopt, ze wilde absoluut niet de kamer van de dokter in. Daar denk je toch, er is meer gebeurd dan die man bekend heeft. Toch wil ik graag dat ze wordt onderzocht, ook inwendig.

Cadeautjes

'Ja, die leuke 'opa', die m'n dochtertje en andere kindertjes zo vaak meenam naar het zwembad en de kinderboerderij. Altijd jonge meisjes, maar da's ook achteraf gepraat. Hij bracht

een kaptafel en een kleurentelevisie mee en bedolf het kind onder bergen snoepgoed. Later denk je, die cadeautjes waren dat soms beloningen. Hij wist heel goed hoe belangrijk hij voor m'n dochter was en toch deed hij het. Maar hij vond zijn eigen probleem blijkbaar belangrijker dan de toekomst van mijn kind. Het gekke is dat ze nu eigenlijk amper vraagt waarom die opa niet meer komt. 'Opa zal wel een ander meisje leuker vinden', zei ze toen ik rechtstreeks vroeg of ze hem niet miste.

Gevangenis

Die man is inmiddels weer vrij. Tot de rechtszaak. Maar ik sta onder bewaking. Ik word door kennissen en vrienden in de gaten gehouden. En ik heb gezegd, waar de politie bij was, dat ik hem overhoop zou schieten. Iedereen zegt dan, dat moet je niet doen, jij bent het enige vaste punt in het leven van je kind. Straks ga jij de bak in en staat je kind helemaal alleen. Daar hebben ze wel gelijk in. Maar ik betrap me erop dat ik allerlei dingen zit uit te denken. Bijvoorbeeld waar het kind ondergebracht moet worden als moeder de gevangenis in gaat. Aan de ene kant wil ik niet dat ze in dat kind gaan wroeten, dat ze lijdt onder onderzoeken of onder de rechtszitting. Aan de andere kant wil ik dat de dader zwaar gestraft wordt. Maar dat zal wel niet gebeuren, denk ik. Wat is de maximale straf die hij hiervoor kan krijgen, een plansoentje schoonmaken? Die man is al zestig en wordt al snel zelig gevonden. Ja, had je tegen de politie gezegd, hij had z'n hele leven al gevocht tegen zijn neigingen. Iedere nieuwe dag was weer een strijd geweest. Daar moet ik dan zeker van onderdruk zijn.

TIJDSCHRIFT VOOR IJELGHULPVERLENING EN IJELGWIRK

Voorwerpen worden gebruikt. In de GGZ mag verondersteld worden dat mensen niet gebruikt, noch misbruikt worden. Mensen gedragen of misdragen zich. Mensen handelen of mishandelen. Mensen zijn gedreven of plegen misdrijven. Ik wil voorstellen de term 'seksueel misbruik' uit het jargon te weren. Te denken valt aan 'professioneel c.q. ouderlijk wangedrag' of 'professionele of ouderlijke misdraging'. Deze termen beschrijven gedragingen van ouders of professionals tegen een sociale gedragscode zoals die onder gelijken bepaald is. Ze liggen weliswaar minder makkelijk in het gehoor en in de mond, maar het is wellicht juist daardoor een aansporing de terminologie zorgvuldig te gebruiken. Het verschil tussen: 'Zij is seksueel misbruikt door haar vader' en 'Haar vader heeft zich schuldig gemaakt aan ouderlijk wangedrag', mag hier zeker niet onvernoemd worden gelaten. De laatste zin biedt meer openingen om als hulpverlener ook aandacht te besteden aan eventuele geestelijke mishandelingen.

- (Incest-)slachtoffer

"Een slachtoffer is iemand die tot schade van zichzelf aan het belang of de hartstocht van een ander ten prooi is gevallen of daaraan heeft toegegeven", aldus het Koenen Nederlands Woordenboek. Ik associeer slachtoffers met deelnemers aan het verkeer, met ongeluksvogels, met mensen die de dupe zijn geworden van een misdrijf. Het getuigt kennelijk van zorgvuldig taalgebruik om inzake mishandeling eveneens gewag te maken van slachtoffers, omdat het, zo heeft statistisch onderzoek aangetoond, denkbaar is dat mensen heden ten dage ten prooi vallen aan professioneel of ouderlijk wangedrag. Echter de term 'tot schade aan zichzelf' interpreteer ik als: in het besef dat de deelnemer een zeker risico

loopt. Statistisch gezien loopt iemand die de buitendeur achter zich dichttrekt het risico overvallen of aangereden te worden of anderszins. Dit beseffend hecht men desondanks aan de illusie dat dit niet zal gebeuren. Dit overkomt immers de ander! En daar zit hem de kneep. Een kind dat door vader of oom verkracht is of stelselmatig lichamelijk gepijnigd wordt of geestelijk gekwetst, heeft nooit een illusie kunnen vormen. Niet de illusie dat het rekening dienende te houden met een zeker risico, één op de 25 ooms/vaders verkrachten, noch de illusie dat het hem niet zou overkomen. Ik veronderstel dat een kind op zijn omgeving reageert op basis van het intuïtieve vertrouwen dat vader of oom of wie dan ook uit de familie-, vrienden- of buurkring, geen misbruik zal maken van diens positie en invloed. Een kind rekent (vertrouwt) erop dat de betrekking die het met de volwassene heeft niet tot schade aan zichzelf leidt, maar tot welzijn en veiligheid. Het kind doet een appel op diens geschreven en ongeschreven recht op alle basisveiligheden die de volwassene dient te bieden.

Tijdens een consult doet de consultvragende (cliënt, patiënt of pupil genoemd) eveneens beroep op betrachtning van menselijke fatsoensnormen, zeer zeker door de professional. Wanneer de term 'slachtoffer' gebruikt blijft worden, betekent het dat geaccepteerd wordt dat wij decennia lang in de waan geleefd hebben dat familiebetrekkingen veiligheid boden en dat betrokkenen niet het risico liepen 'slachtoffer' te worden van deze betrekkingen. Dat professionele betrekkingen eenzijdige soort veiligheid boden, blijkt dus ook een waandenkbeeld te zijn. Een trieste ontwikkeling? Is het deksel van de beerput? Dit laatste pleit ervoor de term slachtoffer te blijven ge-

bruiken. Ik weet nog steeds niet goed wat te denken van vrouwen die zich dit taalgebruik eigen maken en zichzelf 'slachtoffer' noemen. Ook ik ken geen alternatieve term. Toch klopt de term niet, want de hulpverlener herstelt de mensen die misbruikt zijn niet in hun waardigheid en integriteit als mens door hen 'misbruiken' en 'slachtoffers' te noemen. Kinderen, patiënten en cliënten zijn namelijk geen passieve, monddode wezens die geslachtofferd zijn. Als rechthebbenden op veiligheid en een integere vakbekwame begeleiding door ouders of professionals kunnen zij wellicht middeis een voorlichtingscampagne van deze rechten op de hoogte worden gesteld. Evenzo kunnen ouders en professionals aangaande hun plichten en grenzen worden ingelicht.

Ik concludeer dat termen als 'ongewenste intimiteiten', 'seksueel misbruik', en 'slachtoffer' getuigen van een zekere schroom en maatschappelijk onvermogen, binnen de GGZ om hen die zich misdragen te benaderen en op hun verantwoordelijkheden te wijzen, alsmede degenen die in hun recht op veilige en vertrouwelijke distantie zijn aangetast, in hun menswaardigheid te herstellen. Ik baseer deze conclusie op het passieve en weinig daadkrachtige karakter van de gebruikte terminologieën.

De termen 'seksueel misbruik' en 'ongewenste intimiteiten' zou ik derhalve willen weren. Een incestslachtoffer dient, dunkt mij, beschouwd te worden als iemand die in zijn of haar recht op professionele of ouderlijke distantie en respect voor zijn/haar integriteit is aangetast. Zij is weliswaar slachtoffer van een misdrijf, maar dit gegeven mag haar niet identificeren.

Aan pacificeren en monddood maken van

getraumatiseerde personen dient middel-een campagne een eind gemaakt te worden. Het motto 'Betasten = Aantasten!' dient een leidraad te worden voor ouders en professionele hulpverleners.

Thomas Heyman
docent methodiek maatschappelijk werk
Hogeschool van Rotterdam & Omstreke-

UTRECHTS NIEUWSBL.

14/12
**Politie pakt
hoofdverdachte
ontuchtzaak**

(Van onze correspondent)
NIJMEGEN — Met de aanhouding van een 37-jarige Nijmegenaar heeft de politie van Nijmegen een einde gemaakt aan een grote ontuchtzaak. De man wordt ervan verdacht sinds begin 1988 tenminste negen jongens in de leeftijd van 9 tot en met 15 jaar seksueel te hebben misbruikt.

Hij ging zelfs zover dat hij vier van de knapen min of meer dwong om tegen betaling seks met andere mannen te bedrijven. Drie van deze mannen, een Nijmegenaar en een Arnhemmer (beiden 40 jaar) en een 47-jarige inwoner van Beek-Ubbergen zijn aangehouden en verhoord.

Het politie-onderzoek begon op 22 oktober, nadat een 13-jarige jongen aangifte deed omdat hij die middag in Nijmegen door een man was meegelokt en aangerand. De aanwezigheid van een tot nu toe onbekend gebleven voorbijganger voorkwam, dat het tot echte ontucht kwam. Het door de jongen opgegeven signalement leidde tot de aanhouding van de 37-jarige Nijmegenaar.

Na de aanhouding kwamen er meer namen van slachtoffers naar boven. De politie kreeg de beschikking over namen van 23 jongens in de leeftijd van 9 tot 15 jaar. Negen van de jongens verklaarden te zijn misbruikt.

**Inwoner Nijmegen
verdacht van VK 14
ontucht met jongens**

NIJMEGEN (ANP) — Een 37-jarige man uit Nijmegen blijkt eind oktober te zijn aangehouden op verdenking van het plegen van ontucht met ten minste negen jongens in de leeftijd van negen tot en met vijftien jaar. Hij dwong onder dreiging van een alarmpistool vier van die jongens ook tegen betaling sex te bedrijven met andere mannen.

Drie van deze mannen, uit Arnhem, Nijmegen en Beek-Ubbergen, zijn aangehouden, aldus maakte de politie van Nijmegen donderdag bekend. Volgens de Arnhemse officier van justitie mr L. van Zanten is het waarschijnlijk dat de Nijmegenaar veel meer jongens heeft benaderd met het doel ze seksueel te misbruiken. Bij de politie zijn 23 aangiften van jongens tussen de negen en zestien jaar binnengekomen.

De zaak kwam aan het licht toen een dertienjarige jongen op 22 oktober aangifte deed bij de politie van een poging tot aanranding door een man. De jongen herkende een foto van de verdachte. Dit leidde tot de aanhouding van de Nijmegenaar. Die bleek sinds begin 1988 zijn slachtoffers altijd op dezelfde manier te benaderen: eerst legde hij contact met de jongens via snoep, drank en geld en daarna verleide hij ze tot seks.

**Vier broers verdacht
van incest met nichtjes**

(Van onze correspondent)
ARNHEM — Voor de Arnhemse rechtbank stonden gisteren vier broers terecht die ervan worden verdacht hun nichtjes te hebben verkracht. De moeder van de meisjes zou haar broers daarbij behulpzaam zijn geweest. De rechtbank behandelde deze verkrachtingszaak 'pro forma'. De feitelijke beaandling is op 26 februari volgend jaar.

De uit Arnhem, Velp, Rheden en Veenendaal afkomstige verdachten zijn de vier broers K. (31, 33, 41 en 44 jaar) en hun zuster (49), alsmede een goede vriend van dit vijtal.

Vier van de vijf slachtoffers in de zaak zijn (al of niet minderjarige) zusters, allen kinderen van de 49-jarige verdachte vrouw. Eén van de slachtoffers was zelfs jonger dan 12 jaar toen zij met hulp van haar moeder door haar ooms werd misbruikt. Dat zou zijn gebeurd van haar achtste tot haar twaalfde jaar.

Vijf jaar lang - van 1984 tot en met vorig jaar - zouden de verdachten in wisselende samenstelling (in Rheden, Bemmelen en Veenendaal) met de slachtoffers incest hebben gepleegd. Variërend van verkrachtelingen tot seksspelletjes en het uitvoeren

of dulden van ontuchtige handelingen. Vaak ging het er zeer gewelddadig aan toe. De zussen werd de kleren van het lijf gerukt, ze werden de trap op gesleurd naar de slaapkamer, er werd gedreigd, geslagen en geschopt. Ook werd één van de meisjes vastgebonden en met een mes bedreigd, waarbij ze te horen kreeg „Als je hier maar één woord over zegt dan maak ik je met dit mes dood“.

De moeder van de meisjes zou haar broers zeer terwille zijn geweest: zij stelde haar woning in Veenendaal beschikbaar, trok de slachtoffertjes de kleding uit en bond ze vast aan het bed. Ook informeerde zij haar broers over de tijdstippen waarop hun nichtjes ongesteld waren.

Alle verdachten ondergaan een psychiatrisch onderzoek in het Pieter Baan Centrum in Utrecht. Omdat deze onderzoeken nog niet zijn afgerond en de psychiatrische rapportage nog moet worden uitgebracht, werd de zaak aangehouden.

Een pro forma-zitting was in dit geval noodzakelijk omdat de officier van justitie anders de wettelijke termijn overschrijft waarin hij de zaak voor de rechter moet brengen.

UN 12/12

**Arts moet patiënte
veertig mille betalen
na seksueel misbruik**

Van onze verslaggever VK8
UTRECHT — De rechtbank in Utrecht heeft een psychiater veroordeeld tot het betalen van veertigduizend gulden smartegeld aan een patiënte. De psychiater had de vrouw tijdens de therapie seksueel misbruikt.

Volgens het wetenschappelijk instituut voor vrouwen en recht, het Clara Wichmann Instituut, is het de hoogste schadevergoeding die ooit in Nederland is toegekend. De vrouw had een schadevergoeding van 160 duizend gulden geëist.

De patiënte kwam bij de psychiater in behandeling mede als gevolg van incest-ervaringen. Die duurden vanaf haar prille jeugd tot haar elfde jaar, het moment waarop haar vader overleed. Tijdens de behandeling raakte de vrouw emotioneel geheel afhankelijk van de psychiater. Hij reageerde hierop door seksueel contact te zoeken met de vrouw, die daardoor opnieuw psychische schade opliep.

Zij beëindigde de therapie in 1986 en zocht afleiding als invalkracht in een verpleeghuis. Toen bleek dat de psychiater aan dezelfde instelling was verbonden, gaf zij haar werkkring op.

De rechtbank achtte bewezen dat de vrouw schade heeft opgelopen door het seksueel misbruik door de psychiater. Zijn verweer dat hij niet op de hoogte was van de speciale psychiatrische behandeling die incestslachtoffers nodig hebben, werd door de rechtbank verworpen. De rechtbank acht elk seksueel contact in een hulpverleningssituatie onrechtmatig.

Kinder erpreßten Pädos

Minne
Karben (gwp). Mindestens zwölf deutsche und türkische Jungs zwischen 11 und 15 Jahren haben Pädophile aus dem Landkreis Augsburg angemacht und anschließend ausgenommen. Bei der Polizei meldete sich ein 41-jähriger Mann als ein 12-jähriger, dem er schon 3000 Mark gegeben hatte, mehr wollte. Der Mann wurde vor Gericht gestellt; die Kripoteilte mit: die Männer „nutzen das Bedürfnis der jungen Menschen nach einem väterlichen Freund aus.“ Bei einem Jungen fand die Polizei 260.000 DM. Nach Abschaffung des §175 dürfte diese Einnahmequelle versiegen. ●

Zulfh. Dagh. 5-12-90.

APELDOORN - De Apeldoornse H. L. is door het bestuur van de afdeling Gelderland afgevoerd van de scheidsrechterslijst. Aanleiding voor dit besluit was een klacht over het verrichten van als ontuchtig omschreven handelingen met een tienjarig jongetje. Het voorval deed zich voor op 17 april van dit jaar tijdens een jeugdvoetbaltoernooi op het terrein van WSV in Apeldoorn. Volgens een politiewoordvoerder had de man het jongetje op

**Vermeende
ontucht kost
arbiter baan**

school genomen en gekust. Nadat de ouders aangifte hadden gedaan is de politie niet overgegaan tot het opmaken van proces-verbaal. Het kussen van een minderjarig jongetje valt wettelijk niet onder de noemer 'ontuchtige

**Onderwijzer
vrijgesproken**

N 1/11 7-12-90
Van onze justitievorslaggever GRONINGEN — De rechtbank in Groningen heeft gisteren de 36-jarige onderwijzer G. Z. uit Sebaldeburen vrijgesproken van het plegen van ontucht met een aantal leerlingen van de christelijke basisschool Rehoboth in Oldekerk. De rechtbank acht de ontucht niet overtuigend bewezen. Tegen de man was een gevangenisstraf van negen maanden, waarvan zes voorwaardelijk, geëist.

De onderwijzer heeft altijd ontkend dat hij een aantal meisjes heeft betast, zoals hem was verweten. Twee weken geleden zei hij: "Hopelijk zullen de kinderen als zij eenmaal volwassen zijn alsnog verklaren dat zij deze verhalen hebben verzonnen."

handelingen'.

Voorzitter Koert Weerts van de tuchtcommissie van de KNVB-afdeling Gelderland meldt dat de sanctie van de afdeling is genomen buiten de tuchtcommissie om. „Het bestuur heeft gemeend deze zaak zelf te moeten afhandelen“, aldus Weerts. „Na een gesprek met de scheidsrechter is de maatregel genomen hem van de lijst af te voeren.“ De beslissing werd genomen in de bestuursvergadering van 20 november.

Verdachte niet strafbaar bij weigering naam te noemen

Hirsch Ballin ziet af van algemene legitimatieplicht

VK 28 Van onze verslaggever

DEN HAAG — Een verdachte die weigert zijn of haar naam te noemen, wordt toch niet strafbaar. Minister Hirsch Ballin van Justitie heeft dat donderdag aan de Tweede Kamer laten weten. Hij wijst ook de invoering af van een legitimatieplicht voor verdachten.

Commissie wil DNA-test verplicht na zwaar misdrijf

VK 11 Van onze verslaggever
AMSTERDAM — De DNA-test moet verplicht worden voor verdachten van ernstige misdrijven als moord en verkrachting. Dit staat in een advies van een commissie die de minister van Justitie adviseert over herijking van het Wetboek van Strafvordering (de commissie-Moons).

Volgens het door de NCRV-televisie onthulde advies moet de rechter-commissaris indien dat voor het onderzoek strikt noodzakelijk is, bevel tot het ondergaan van een DNA-test kunnen geven. Van een verdachte die weigert mee te werken, zou onder lichamelijke dwang DNA-materiaal moeten worden afgenomen.

Nu kan een verdachte zich tegen een DNA-proef verzetten omdat die een inbreuk is op het grondwettelijke recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam. Inbreuken daarop zijn alleen toegestaan als een wet dat legitimeert.

Een subcommissie van de commissie-Moons ontwerpt een procedure over uitvoering van de DNA-test en de daaraan te stellen voorwaarden. Het onderzoek moet worden uitgevoerd door onafhankelijke laboratoria; voor het afnemen van het biologische materiaal moet een speciale groep artsen worden aangewezen. De verdachte moet het recht op contra-expertise krijgen.

De CDA-minister wijkt daarmee af van het wetsontwerp dat zijn voorganger Korthals Altes (VVD) heeft ingediend. Korthals Altes besloot, ondanks hevige kritiek, verdachten die hun namen weigeren te geven, strafbaar te stellen. Volgens Korthals Altes was zo'n maatregel een noodzakelijke stap om de criminaliteit een halt toe te roepen.

Met zijn wijzigingsvoorstel komt Hirsch Ballin wellicht in conflict met de Tweede Kamer. CDA en VVD steunden destijds het voorstel van Korthals Altes. De beide woordvoerders Van der Burg en Korthals waren donderdagavond niet bereikbaar voor commentaar. De PvdA is altijd tegen geweest.

Hirsch Ballin heeft echter twijfels over de effectiviteit, maar is vooral beducht dat de gevoelige discussie over een algemene legitimatieplicht weer opstaat. CDA en PvdA hebben juist een compromis gesloten over invoering van een beperkte legitimatieplicht. De regeringspartijen vinden dat op die wijze zwartwerken en fraude kan worden tegengegaan.

Verdachten strafbaar stellen die weigeren hun naam te noemen zou via een achterdeur toch neerkomen op invoering van een algemene legitimatieplicht, omdat het gaat om een algemene

strafbepaling. Een ander argument dat pleit tegen de strafbaarstelling is dat het aantal verdachten dat weigert zijn of haar naam te noemen, gering is. Bovendien wil Hirsch Ballin de mogelijkheden voor de politie om anderszins de identiteit vast te stellen, verruimen. Zo stelt hij voor om iedere opsporingsambtenaar de bevoegdheid te geven een verdachte aan de kleding te onderzoeken.

Daarnaast neemt Hirsch Ballin een aantal maatregelen over die Korthals Altes al heeft voorgesteld. Zo mag een verdachte die zijn naam weigert te geven, zes uur langer worden vastgehouden dan normaal is. Ook mag de politie vingerafdrukken en foto's nemen, alsmede lichaamsmaten vaststellen om de identiteit te achterhalen.

De PvdA in de Tweede Kamer is tevreden met de koerswijziging van het ministerie. Het kamerlid Kalsbeek-Jasperse: „We hebben ons van meet af aan tegen een algemene legitimatieplicht verzet. Zo'n middel is niet effectief en dan moet je er niet aan beginnen.”

„Het komt sowieso al weinig voor dat verdachten weigeren hun naam te noemen. En dan zou je een nieuw strafbaar feit creëren, terwijl je nog steeds niet weet om wie het gaat. Tel uit je winst”, aldus Kalsbeek. Ze kan zich vinden in de voorgestelde uitbreiding van de mogelijkheden van de politie om de identiteit van een verdachte vast te stellen. „Het Openbaar Ministerie moet desnoods maar dagvaarden op foto.”

In juridische kringen stuitte het aanvankelijke voorstel van Korthals Altes op veel verzet. Het voornaamste argument was dat het rechtsprincipe zou worden geschonden dat een verdachte niet hoeft mee te werken aan de eigen veroordeling. Ook werd aangevoerd dat de macht van de politie onevenredig zou worden vergroot en de privacy van de burger in het geding zou komen.

Dat laatste heeft Hirsch Ballin nu meteen ondervangen door nadrukkelijk te vermelden dat van een legitimatieplicht voor verdachten geen sprake is. CDA en VVD legden in 1986 in het regeerakkoord vast dat een algemene legitimatieplicht zou worden ingevoerd, maar daarvan kwam niets terecht. In het huidige regeerakkoord van CDA en PvdA staat nadrukkelijk dat er geen algemene legitimatieplicht komt, maar wel een beperkte, op basis van bestaande documenten. Voor dat beperkt aantal gevallen heeft minister Hirsch Ballin een wetsontwerp in voorbereiding.

CDA en VVD houden vast aan legitimatieplicht

VK 29 Van onze verslaggever

DEN HAAG — Een meerderheid van CDA en VVD in de Tweede Kamer ziet vooralsnog niets in het plan van minister Hirsch Ballin van Justitie om af te zien van een legitimatieplicht voor verdachten van strafbare feiten. Beide partijen vinden zo'n verplichting juist een goed middel in de bestrijding van de criminaliteit.

„De legitimatieplicht heeft voor ons een nadrukkelijke plek in de strijd tegen de criminaliteit”, zegt het CDA-kamerlid Krajenbrink. „We zijn er nog niet van overtuigd dat de andere maatregelen die de minister nu aandragt, effectiever zijn. Het CDA zet de legitimatieplicht op dit punt dus niet zomaar aan de kant.” Het VVD-kamerlid Wiebenga vindt dat voor minstens drie categorieën een legitimatieplicht moet gelden: de verdachten van strafbare feiten, zwartrijders en vreemdelingen.

Minister Hirsch Ballin (CDA) liet de Tweede Kamer donderdag weten verdachten die weigeren hun naam te zeggen, daarvoor niet strafbaar te willen stellen. Zijn voorganger Korthals Altes (VVD) vond dat wel nodig. Met het laten vallen van de strafbaarstelling van anonieme verdachten komt in de praktijk de legitimatieplicht te vervallen zoals Korthals Altes die beoogde.

De legitimatieplicht is al jaren een gevoelig politiek onderwerp, emotioneel beladen door ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog. CDA en PvdA hebben in het regeerakkoord vastgelegd dat er geen algemene legitimatieplicht wordt ingevoerd. Slechts voor een beperkt aantal situaties komt er zo'n verplichting. Daarbij werd in het regeerakkoord verwezen naar fraude en voetbalvandalisme.

Hirsch Ballin komt volgend voorjaar met een wetsontwerp waarin wordt afgebakend om welke gevallen het zal gaan. Ondertussen probeert het CDA de interpretatie van het regeerakkoord zoveel mogelijk op te rekken. Het CDA-kamerlid Gualthérie van Weezel verklaarde begin december in de Tweede Kamer zelfs nog dat het CDA desnoods het regeerakkoord wil aanpassen om een algemene identificatieplicht in te voeren.

De CDA-fractie riskeert daarmee een forse aanvaring met de coalitiepartner PvdA, die fervent tegenstander is van een algemene legitimatieplicht. De PvdA weet zich gesteund door afspraken die medio november zijn gemaakt in een overleg, onder leiding van premier Lubbers, tussen een aantal CDA- en PvdA-ministers en fractiespecialisten. Daarin is bevestigd dat er geen algemene legitimatieplicht komt.

DE BVD VAN BINNENUIT

J. BOS (EX-BVD) NR
FRAGMENT: 6

De praktijk leert dat zowel BVD'ers als PID'ers op grote schaal hun eigen gang gaan met het verzamelen van informatie over allerlei groeperingen. Dit kan zelfs zo ver gaan dat men volkomen willekeurig, soms uit privé-overwegingen, uit persoonlijke nieuwsgierigheid een onderzoek naar iemand instelt. Nu we toch bij dit onderwerp zijn aangeland, is het wellicht nuttig - want er zijn nogal wat tegenstrijdige verhalen over dit onderwerp in omloop - iets meer te vertellen over zo'n onderzoek. De PID onderscheidt globaal drie soorten onderzoeken. De eerste is het antecedentenonderzoek, dat bij sollicitaties plaatsvindt (daarover later meer). De tweede betreft een persoon die ervan wordt verdacht met staatsgevaarlijke activiteiten bezig te zijn. En we hebben het over de derde soort als een zogenaamd benaderingsonderzoek wordt ingesteld. De inlichtingendienst wil zich, in dit laatste geval, een informatiepositie verwerven binnen een bepaalde groepering. Men begint dan een aantal leden te screenen om de meest geschikte persoon te benaderen. De gevolgde methodiek bij de twee laatstgenoemde soorten van onderzoek is vrijwel identiek. We geven een voorbeeld van hoe zo'n onderzoek kan verlopen.

Van de meneer of mevrouw in kwestie, laten we hem of haar A noemen, wordt de gehele doopceel gelicht. Via een informant op het gemeentehuis komen kopieën van A's persoonsgegevens bij de PID terecht. Het begin is er. Leeftijd, adres, huwelijkse staat, opleiding, strafregister. Die eerste informatie wordt aanvullend met gegevens over vrienden, burens, kennissen, familieleden. A wordt geschaduwd

om er bijvoorbeeld achter te komen van welke sportvereniging hij lid is, met wie hij in de kroeg om de hoek een praatje maakt. Dan gaat de PID'er zelf naar het café of de kantine van de sportvereniging. Hij maakt een praatje met de café-kennis van A, stelt zich voor als vertegenwoordiger of zakenman, hij geeft een paar rondjes en brengt het gesprek terloops op A. De volgende stap is de oud-leraar van A. Hier gaat de PID'er op de netten toe. Hij is nu de politieman. Het betreft zogenaamd een sollicitatie van A bij de overheid. Uiteraard is discretie verzekerd. Weet de leraar iets van A's politieke overtuigingen, is hem vroeger iets van A opgevallen? Was hij politiek actief. Hoe stelde hij zich in het openbaar op? Dit is van belang om te weten want het betreft hier een vertrouwensfunctie, een kwetsbare plek waar toegang tot staatsgeheimen tot de mogelijkheden behoort. Aan het eind van het gesprek wordt de leraar nog een keer op het hart gedrukt met geen woord over het onderhoud te reppen.

Zodat, reikt de PID'er de leraar als motief aan, A niet bij de leraar verhaal komt halen, als hij wordt afgewezen. Dan volgen de burens. Burens, zo weet de PID-man uit de praktijk, vinden het bijna altijd interessant als ze benaderd worden door iemand van de politie die iets over de burens wil weten. Ze stellen zich coöperatief op. Zeker als hen eerst wordt verteld dat juist zij zijn uitgezocht omdat ze als gezin zo goed bekend staan. „Het betreft hier een hele belangrijke zaak,” is een veelgebruikte openingszin van de PID-man. De nieuwsgierigheid is meteen gewekt. „Het gaat om uw buurman. We weten niet zeker of hij erbij betrokken is, maar er bestaan aanwijzingen.” Dan wordt gesuggereerd dat buurman hoogstwaarschijnlijk iets te maken heeft met een serie inbraken of een dergelijk misdrijf. De geschokte burens wordt gevraagd of ze hem weleens met video-dozen hebben zien sjouwen. Wanneer het gesprek geleidelijk gestuurd wordt in de richting van de gegevens waar het de inlichtingendienst om te doen is, nemen ze veelal geen blad voor de mond. Vragen als: komt A weleens bij u over de vloer, welke politieke standpunten neemt hij in, met wie gaat hij om, wie komen er bij hem thuis, worden één voor één

uitgebreid beantwoord.

Vervolgens komt de familie aan bod, bij voorkeur een lid van de familie waarmee A ruzie heeft, want dat is over het algemeen de aangegeven bron.

Is A kerkganger dan wordt de dominee of pastoor van A ook bezocht. Uit ervaring is gebleken dat bij zielherders het verhaal over mogelijke (door A gepleegde) ontucht de bereidwilligheid om te praten aanzienlijk vergroot.

Het zijn altijd dezelfde eigenschappen van de mens waarop de PID'er tijdens het benaderingsonderzoek inspeelt. Nieuwsgierigheid en angst. De burens zijn vreselijk benieuwd naar wat buurman heeft uitgevreten en tegelijk zijn ze als de dood als de PID'er zegt: „Mondje dicht, want de vriendjes van meneer A deinken niet terug voor geweld.”

Alle gesprekken worden op papier uitgewerkt. Een dossier ontstaat, inclusief foto, meestal afgestaan door het Bureau Afgifte Rijbewijzen. En dan is het moment gekomen (soms neemt een benaderingsonderzoek wel zes tot tien maanden in beslag) waarop besloten wordt of A, in het geval van een benaderingsonderzoek, gepolst gaat worden om als informant te werken. Zo ja, dan wordt A gebeld voor een afspraak. Waarover wordt nog niet medegedeeld. Als door het onderzoek boven water is gekomen dat A geldzorgen heeft dan is dat een middel om hem te overreden. Een andere manier is A een leugen vertellen over een partijlid van hem. In de dagen dat de CPN nog groot

VERVOLG NR 6

was en de partij een sterke interne controle uitvoerende waardoor er nogal wat paranoïa in de gelederen bestond, kwam het heel hard aan als door de PID-man verteld werd dat een bepaald partijlid van A op een vergadering van de PvdA was gesignaleerd. Zeker als daar aan toe werd gevoegd dat ook over A zelf werd gefluisterd dat hij iets met de PvdA te maken zou hebben. Dat hij informatie over de CPN aan de PvdA door zou sluisen. "We zijn te weten gekomen," aldus de PID-man, "dat men niet mals is met represailles tegen verraders. Ik heb zelfs vernomen dat men een en ander tegen u aan het voorbereiden is. Maar er is een oplossing om uw positie veilig te stellen, een uitweg." Vervolgens werd meneer A verteld dat er reeds meerdere leden en ex-leden aanklachten bij de politie hadden ingediend omdat ze met fysiek geweld bedreigd waren door anonieme partijgenoten. En dat de politie daar uiteraard niets van wilde hebben. Zou A bereid zijn om zijn ogen en oren open te houden in het geval dergelijke informatie hem bereikte? Het betrof hier toch strafbare feiten. Als A niet kordaat weigerde, dan was de helft van de buit binnen. Hij zou net zo lang worden benaderd tot hij met kleine beetjes informatie over zijn partij, in dit geval de CPN, op de proppen kwam. Om te voorkomen dat hij dubbelspel zou spelen, werd hem te verstaan gegeven dat hij niet de enige informant was binnen zijn partij. Die mededeling bleek meestal afdoende om er voor te zorgen dat A zijn contact met de PID-man niet openbaar zou maken. Tijdens het tweede of derde gesprek liet de PID'er zich ontvallen dat hij de dreiging van de partij tegen A had kunnen afwentelen. Waarvoor A uiteraard dankbaar zou zijn. Hij kwam met wat informatie over een laatste vergadering, hij accepteerde het geld dat de PID-man hem bood. Operatie geslaagd. In het geval A zou weigeren, had de PID-man nog iets achter de hand. Als hij dacht dat meneer A het type man was dat je daarmee over de streep kon krijgen, deelde hij hem mee dat als A niet mee wilde doen, wel eens uit kon lekken dat hij toch al geruime tijd contacten met de inlichtingendienst onderhield. Op soortgelijke wijze zijn talloze benaderingsonderzoeken afgehandeld. Waarmee niet gezegd is dat iedere PID'er op bovenbeschreven manier te werk gaat. De aanpak hangt (doordat iedere PID'er naar eigen goedgevoelen en vrijwel ongecontroleerd -noch door zijn superieuren van de BVD, noch door de leiding van het politiekorps wordt hem een strobreed in de weg gelegd- te werk gaat) voor een groot deel van het persoonlijk inzicht van

de inlichtingenman af. Maar in kringen van de dienst is de hierboven beschreven methode, waarbij via allerlei leugens informatie wordt verzameld geaccepteerd als een onderdeel van het werk; als een slagvaardige, handige, geoorloofde methode om resultaat te boeken.

EEN BIJZONDERE BEVOEGDHEID, zo zegt de wer, is de BVD toegekend inzake het af luisteren van telefoongesprekken. Vereist is een bijzondere last (opdracht) van vier ministers gezamenlijk. Dit zijn de minister-president, de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Verkeer en Waterstaat. Voorwaarde daarbij is dat de BVD alleen gesprekken af luistert in strikt noodzakelijke gevallen; als de veiligheid van de Staat in het geding is en de gegevens niet op een andere wijze zijn te verkrijgen.

De handtekeningen van vier(!) ministers, en alleen indien 'strikt noodzakelijk'. Dat klinkt solide, met de nodige waarborgen omgeven. Dat klinkt alsof het met het af luisteren van telefoons niet fout kan gaan. Maar dat gaat het wel. Er worden heel wat telefoonlijnen getapt zonder dat de betrokkenen, wat de bedoeling is, en ook de vier ministers, wat gezinszins de bedoeling is, daarvan op de hoogte zijn. Met slechts een enkel telefoontje naar de Chef Operaties op het hoofdkantoor van de BVD in Den Haag, is de toestemming voor een 'tap' te regelen. En ook het volgende deel van het traject is simpel. Allereerst beschikt men op de juiste niveaus over contacten binnen de PTT die het af luisteren van telefoongesprekken binnen een paar uur mogelijk maken. Daarnaast kan men gebruik maken van de know how van een eigen technische staf, die met behulp van de meest geavanceerde technologie op het gebied van telecommunicatie in staat is zelfstandig personen af te luisteren. Trouwens, PID'ers weten door hun politieachtergrond, waardoor ze blijven opereren op het grensgebied van inlichtingenwerk en 'gewoon' politiewerk, op eigen initiatief de weg te bewandelen die het af luisteren van telefoons mogelijk maakt.

Van onze verslaggever **VK?**
JEROEN TROMMELEN

DEN HAAG — Bij de vernietiging van enkele honderdduizenden persoonsdossiers van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), zullen belangrijke uitzonderingen worden gemaakt voor publieke „affaires” waarmee de BVD sinds zijn oprichting in 1945 te maken heeft gehad. Ook dossiers over veiligheidsonderzoeken als gevolg waarvan personen een baan bij de overheid of een andere vertrouwensfunctie niet hebben gekregen, zullen worden bewaard.

Een en ander is het resultaat van het overleg dat de BVD voert met het Rijksarchief over de aangekondigde opschoning van de archieven van de geheime dienst. Net als de diensten in veel andere landen zit de BVD met een grote berg dossiers die is aangelegd tijdens en na de Koude Oorlog. Minister Dales van Binnenlandse Zaken steunt de opruiming van de archieven. Ze heeft de Tweede Kamer laten weten dat het Rijksarchief daarop zal toezien.

Volgens drs M. Beekhuis, die als hoofd van de Rijksarchief Inspectie in Den Haag de vernietiging begeleidt, wilde de BVD aanvankelijk alle persoonsdossiers weggooien die laatste vijf jaar niet meer zijn bijgewerkt. Een voorbehoud is gemaakt voor personen

die volgens de BVD nog steeds van belang zijn. Hoeveel mensen dat zijn, of waarom het dossier niet zou mogen worden vernietigd, maakt de dienst niet bekend.

Dossiers die jonger zijn dan vijf jaar, zullen overigens altijd worden bewaard. Volgens Beekhuis is verder afgesproken dat gegevens van personen die ooit van de BVD te horen hebben gekregen dat van hen een dossier wordt bijgehouden, voorlopig ook niet zullen worden vernietigd. „De BVD is niet van plan om materiaal weg te gooien over personen waarover we discussie zouden kunnen krijgen. Ook moet worden voorkomen dat dossiers verdwijnen van mensen die door toedoen van de BVD in persoonlijke moeilijkheden zijn geraakt. Die moeten de mogelijkheid behouden om verhaal te halen.”

Wat betreft de publieke „affaires” blijkt de BVD zelf ruimere marges aan te houden dan het Rijksarchief. Beekhuis: „Onze taak is het bewaren van gegevens die noodzakelijk zijn voor reconstructie en evaluatie van het overheidsbeleid. Daarom ben ik niet zo geïnteresseerd in bijvoorbeeld het dossier van de *Ziedende Bintjes* (de actiegroep die genetisch gemanipuleerde aardappelen vernielde, red.) maar wel in het beleidsstuk waarin staat dat dit soort groeperingen behoort tot het taakveld

van de BVD.” Volgens Beekhuis komt waarschijnlijk ongeveer 75 procent van de „honderdduizenden” persoonsdossiers in de versnipperaars terecht. Het hoofd van de BVD, mr A. Docters van Leeuwen, schatte vorige maand nog dat het om ongeveer „tweederde” van de dossiers gaat.

In elk geval zullen alle „onbelangrijke” persoonsdossiers uit de Koude Oorlog verdwijnen waarover nooit publieke discussie is geweest. Materiaal dat is verzameld bij de Plaatselijke Inlichtingendiensten (PID's), de Inlichtingendienst Buitenland (IDB) en bij de militaire inlichtingendiensten valt buiten de besprekingen.

De kans dat bij de vernietiging van BVD-materiaal persoonsdossiers verloren gaan die zelf onbelangrijk zijn, maar in zijn algemeenheid een beeld geven van bijvoorbeeld de overdreven belangstelling voor links Nederland, blijft in theorie bestaan. Maar het Rijksarchief deelt die zorg niet. Wel zal op 17 januari een besloten symposium worden gehouden met historici en documentenbeheerders over de vraag wat er moet worden gedaan met persoonsdossiers bij de overheid.

„Sommige politici zouden het liefst een openbare dossierversbranding zien op het Malieveld, om de Koude Oorlog af te sluiten”, zegt Beekhuis. Zo'n

vreugdevuur steunt hij niet. Maar aan de andere kant vreest het Rijksarchief een „monsterverbond” tussen privacybeschermers en degenen die eisen dat de BVD-dossiers volledig openbaar worden.

Beekhuis is daartegen. „Je krijgt dan toestanden als rond het Stasi-archief in Oost-Duitsland.” Ook de BVD heeft volgens hem redenen volledige openbaarheid van de archieven af te wijzen. „De grote angst van Docters van Leeuwen is een situatie als in Zwitserland, waar door openbaarmaking van archieven de hele veiligheidsdienst is opgeheven.”

Onbekend aantal „belangrijke” persoonsdossiers ontkomt aan versnipperaars BVD-archief blijft gedeeltelijk gespaard

Van onze verslaggever
JEROEN TROMMELEN

AMSTERDAM — Er komt juridische actie tegen het voornemen van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) om nog dit jaar te beginnen met het vernietigen van persoonsdossiers van de geheime dienst. Het machtingsbesluit waarmee de ministers van Binnenlandse Zaken en WVC de opruiming op korte termijn willen goedkeuren, zal daartoe ter schorsing worden voorgedragen bij de Kroon.

Wanneer de ministers niet bereid zijn de vernietiging van de dossiers uit te stellen tot na 27 januari, zullen zij daartoe via een kort geding worden gedwongen. Dat is besloten door een initiatiefgroep rond de Stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie in Amsterdam.

De BVD zou al vóór de kerst willen beginnen met het versnipperen van een eerste hoeveelheid persoonsdossiers, zegt R. Ketelaar van de Stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie. Dit wordt bevestigd door de Amsterdamse advocaat mr J. Pen, die ook zitting heeft in de initiatiefgroep.

De eerste „kleine” vernietigingslijst zou categorieën persoonsdossiers bevatten die volgens de BVD van geen enkel historisch belang zijn. „Dat kan het geval zijn, maar dat willen we op zijn minst even zien voordat ze worden vernietigd”, zeg de advocaat. Volgens hem zitten er in de initiatiefgroep ook personen uit de voormalige CPN. „Van hen is bekend dat ze allemaal door de BVD zijn geregistreerd. Zij hebben er dus belang bij te weten wat er wordt vernietigd.”

In januari van het komend jaar zullen twee belangrijke bijeenkomsten worden gehouden over de criteria waaraan de „opschoning” van belangrijke overheidsbestanden moet voldoen. De conclusies van die bijeenkomsten moeten volgens beide woordvoerders worden afgewacht voordat met de aangekondigde vernietiging van BVD-dossiers kan worden begonnen.

Onderzoek

Op 17 januari wordt door de BVD zelf een besloten en vertrouwelijke bijeenkomst gehouden met historici over de wetenschappelijke randvoorwaarden waaraan een vernietigingsactie moet voldoen. Dat is mede van belang voor het historisch onderzoek dat een medewerker van de dienst, D. Engelsens, in opdracht van minister Dales van Binnenlandse Zaken gaat doen. Voor het project is vier jaar uitgetrokken.

Het accent van de geschiedschrijving van Engelsens zal liggen op het functioneren van de dienst ten tijde van de Koude Oorlog. De studie wordt begeleid door een commissie onder voorzitterschap van dr J. Blom, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam.

Los hiervan houdt op 28 januari de Rijksarchiefinspectie — die de versnippering van BVD-bestanden begeleidt — een bijeenkomst over hetzelfde onderwerp met nog meer historici, bestandsbeheerders en privacy-beschermers. Niettemin wordt al deze maand een machtingsbesluit verwacht van minister Dales, waarmee de BVD gerechtigd zal zijn om alvast met de opschoning van persoonsbestanden te beginnen.

De Rijksarchiefinspectie moet nog ad-

viseren over de categorieën bestanden, die volgens het machtingsbesluit zullen mogen worden vernietigd. Direct na publicatie van dat besluit in de Staatscourant kan de BVD beginnen met de uitvoering ervan. „Er is sprake om er een leuke kerstboomverbranding van te maken”, zegt Ketelaar.

Woordvoerder drs M. Beekhuis van de Rijksarchiefinspectie zegt dat mogelijk via inschakeling van de Nationale Ombudsman aan de bezwaren van de initiatiefgroep kan worden tegemoetgekomen. De Tweede Kamer zou de Ombudsman bevoegdheden moeten geven om te mogen kijken in persoonsbestanden van de BVD, die ter vernietiging zijn voorgedragen. Wie wil weten of zijn of haar dossier in de categorie „te vernietigen” valt, zou dat via de Ombudsman te weten kunnen komen.

Ketelaar van de stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie verwerpt deze suggestie. Volgens hem moeten de gegevens uit het dossier zelf voor de geregistreerde ter inzage komen, eventueel geschoond van operationele informatie die niet openbaar mag worden. „Bovendien denk ik niet dat de Ombudsman vijftien- of dertigduizend aanvragen kan verwerken.”

Inzagerrecht verlangd voor geregistreerde personen
Initiatiefgroep eist uitsstel
vernietiging BVD-dossiers

De Volkskrant van WOENSDAG 19 DECEMBER 1990

De geile markies op de barricaden

Gert Hekma

Het is dit jaar 250 jaar geleden dat de markies (later graaf) Donatien Alphonse François de Sade (1740-1814) in Parijs werd geboren. Ondanks de enorme reputatie van zijn werk en de verspreiding van zijn naam met neologismen als sadisme en sadomasochisme hebben leven en werk van de 'goddelijke markies' een sterk mythisch karakter behouden. De tirade van Ed. Kummer in De Groene van 7 maart 1990 bevestigde nogmaals de slechte naam van Sade als een foute schrijver. Maar hoe fout zijn het leven en het werk van Sade eigenlijk? En welk verband bestaat er tussen beide?

Hij kwam meermalen in het gevang terecht – vanwege zijn seksuele uitspattingen, zijn politieke opvattingen en de obsceniteit van zijn werk. Was markies de Sade een homoseksueel zonder wroeging en een wrede verkrachter of waren zijn leven en werk een vrijmoedige kritiek op de Verlichting?

Sade's wieg staat in een van de voornaamste huizen van Parijs, dat van de prins van Condé. Zijn eigen familie behoort tot de aanzienlijkste geslachten van de Provence. Maar het gaat onder Lodewijk XIV bergafwaarts met de adel en de illustere komaf van de jonge markies garandeert niet een even illustere toekomst. De opvoeding van de Sade-telg verloopt langs traditionele lijnen, eerst wordt hij samen met de jonge prins van Condé thuis opgeleid, daarna in een kostschool van de Jezuïeten en ten slotte als pril officiertje in het Franse leger dat op oorlogspad is in Duitsland. Op de kostschool leert de markies waarschijnlijk de genoegens van de homoseksuele liefde smaken, in het leger die van het dobbelspel. Terug in Parijs werpt hij zich met hartstocht in het mondaine uitgaansleven en wordt hij een notoire libertijn. Om de losbandigheid van hun zoon te beteugelen, besluiten de graaf en gravin de Sade hem uit te huwelijken. Het is een echt verstandshuwelijk: oude maar verarmde adel die zich verbindt met nieuwe maar rijke adel. Als echtgenote voor Donatien kiezen zijn ouders Pelagie de Montreuil, dochter van een Parijse rechter.

Het huwelijk, voltrokken in 1763, toomt Sade niet in. Vier maanden na de huwelijksvoltrekking zit de jonge Sade in de gevangenis. Hij dwong een prostituee hem er met de zweep van langs te geven en een crucifix te bespuwen. Ze weigerde, waarop de markies masturbeerde op het beeldje en haar onder bedreiging met een pistool dwong de crucifix te vertrapen. Het verblijf in de cel is van korte duur, want de machtige schoonfamilie slaagt er spoedig in de lastige schoonzoon weer vrij te krijgen. Het is de prelude van een ontuchtig leven dat Sade bij voortdurende achter de tralies brengt en schoonmama de Montreuil heel wat hoofdbrekens bezorgt. In dit eerste schandaal is de opmerkelijke sadesaanse combinatie van blasfemie en masochisme die zijn werk zal tekenen, al volledig ontwikkeld.

In 1768 is het weer raak. Met de paasdagen troont Sade een bedelares mee naar huis. Zij ontsnapt, gewond, aan zijn martelingen en hij wordt opnieuw gearresteerd. Dit keer duurt het langer voordat de machinaties van de schoonfamilie succes hebben. Na een half jaar gevangenis wordt hij zonder proces verbannen naar zijn Provençaalse kasteel LaCoste. Deze ban duurt slechts een half jaar. In 1769 gaat Sade op reis naar België en Nederland. We hebben er een reisverslag van, maar wat hij in de sloppen en stegen van Den Haag en Amsterdam heeft uitgesproken, blijft onvermeld.

In 1772 organiseren Sade en zijn knecht een orgie met vier hoeren in een borddeel in Marseille, waarbij de knecht zowel de meisjes als Sade slaat en sodomiseert. De prostituees krijgen bonbons met seksueel opwekkende middelen waarvan één van hen heel beroerd wordt. Een dokter en ook de politie zijn snel ter plaatse. Van de verdachten is echter geen spoor meer te bekennen. Beiden worden bij verstek ter dood veroordeeld wegens vergiftiging en sodomie en op 3 september in effigie verbrand: hun portretten gaan in vlammen op. Intussen zit Sade, met zijn knecht, ergens in Italië. Op verzoek van zijn schoonmoeder wordt de markies daar gearresteerd en opgesloten. Zij neemt kennelijk aan dat het gemakkelijker is om de rechtbank het doodvonnis te laten herroepen wanneer de schuldige, in het buitenland, achter slot en grendel zit dan wanneer hij voortvluchtig is. Maar de markies slaagt erin uit de gevangenis te ontsnappen en verdwijnt voor een jaar uit het zicht van zijn achtervolgers.

De biografen Gilbert Lely en Jean-Jacques Pauvert hebben Sade beschreven als een 'homoseksueel zonder wroeging' en als een sodomiet. De anale seks waarvoor Sade ter dood is veroordeeld, heeft inderdaad zijn voorkeur, zo blijkt uit leven en werken van de markies.

Maar daar komt nog iets bij, namelijk Sade's passiviteit en masochisme. In de drie schandalen wil hij in ieder geval worden geslagen en in Marseille bovendien geneukt. De markies begint zijn gewelddadigheden tegen de vrouwen beide keren wanneer ze weigeren hem te slaan. Zoals Sade in zijn werk een voorkeur toont voor de onvrouwelijke en amorele Juliette, zo geeft hij zich in het dagelijks leven kennelijk graag over aan dergelijke vrouwen – en ontsteekt hij in woede wanneer ze er niet in slagen aan de beperkingen van hun sekse te ontsnappen.

De markies is niet in staat zich aan de sociale conventies van zijn tijd te houden. Hij overtreedt ze voortdurend, naar eigen zeggen uit een innerlijke noodzaak. Hij bespot het geloof en de rituelen van de godsdienst, doorbreekt seksuele verwachtingspatronen en seksestereotiepen, maar blijft ondanks alles de beschermeling van schoonmoeder en echtgenote. In zijn wilde jaren is Sade, jong edelman en geld verspillend libertijn, nog een rebel zonder zaak.

In de jaren 1774-1775 woont Sade met zijn vrouw op LaCoste, waar zich alweer seksuele schandalen van onbekende kwaliteit en kwantiteit afspelen. Opnieuw moet de markies vluchten. In 1777 duikt hij op, in de muil van de leeuw, Parijs, voor een bezoek aan zijn doodzieke moeder. Zij sterft voor zijn komst; hij is verraden en verdwijnt voor de zoveelste keer in de gevangenis. In 1778 herroept de rechtbank het doodvonnis maar Sade wordt nu de gevangene van zijn familie die hem met een *lettre de cachet* laat opsluiten om verdere narigheid te voorkomen. Tot na de Franse Revolutie van 1789 blijft hij vastzitten, eerst in Vincennes en later in de Bastille. Kort voor de bestorming van de Bastille wordt hij overgeplaatst naar het gesticht van Charenton vanwege opruling. Hij riep het opstandige Parijse volk vanaf de transen van het slot toe dat de soldaten de gevangenen mishandelen en vermoorden. Was Sade's klaagzang de aanleiding voor de bestorming van de Bastille, het beginpunt van de Franse Revolutie, zoals hijzelf claimt?

In het gevang ontplooit Sade zich als schrijver. Hij is nu een radicaal met een duidelijke zaak, opgesloten voor onbepaalde tijd wegens zijn gedragingen en zijn meningen. Sade weigert berouw te tonen, zodat hij vrij zou kunnen komen, integendeel, hij vormt zijn verlangens om tot een filosofie. Het eerste grote boek ontstaat in de Bastille en is in een adem, tussen 22 oktober en 28 november 1785, geschreven: *De 120 dagen van Sodom*, direct een absoluut hoogtepunt in zijn werk. Het is een ongelooflijk obscene en gewelddadig boek, dat vast en zeker zijn inspiratie heeft gevonden in Sade's gemasturbeer. Hij schrijft in november 1783 over het verband tussen verlangen en denken aan zijn vrouw dat zijn denkwijze 'is verbonden met mijn bestaan, met mijn gestel. Ik ben niet in staat het te veranderen; zou ik het kunnen, dan zou ik het niet doen. Deze denkwijze die u afkeurt, is de enige troost in mijn leven; zij verlicht al mijn lasten in de gevangenis en omvat al mijn genoegens in de wereld en ik hecht er meer aan dan aan het leven. Het is niet mijn denkwijze die mij in het ongeluk heeft gestort, het is die van de anderen.' Sade is seksueel geradicaliseerd en geobsedeerd geraakt in de gevangenis. Juist door hem op te sluiten hebben de autoriteiten het meest subversieve werk van het Ancien Régime in het leven geroepen.

Begin 1790 komt Sade vrij en een tumultueuze periode van zijn leven begint. Zijn vrouw, die hem gedurende de vele jaren in de gevangenis trouw is gebleven, laat zich van hem scheiden. Zijn bezittingen zijn niets meer waard en in 1792 roven de dorpingen van LaCoste het voorvaderlijke kasteel leeg. De markies, nu door de revolutie gewoon 'burger', woont te Parijs in armelijke omstandigheden samen met de actrice Marie Constance Quesnet-Renelle. Een enkele keer haalt hij een klein succesje met een toneelstuk. Zijn eerste boek, *Justine*, verschijnt in 1791. Sade neemt deel aan de besognes van de revolutie, niet als een radicale jacobijn, maar als een gematigde gedeputeerde van zijn wijk. Eind 1793 belandt hij vanwege moderantisme in de gevangenis en opnieuw wordt hij ter dood veroordeeld. Deze keer ontsnapt hij door een administratieve vergissing aan de voltrekking van de straf. Kort daarna verliezen de radicale jacobijnen de macht en komen ze zelf onder de guillotine. Sade is weer vrij en wijdt enkele prachtige zinnen aan de situatie in het gevang: 'Een aardig paradijs; mooi gebouw, prachtige tuin, uitgelezen gezelschap, beminnelijke vrouwen, tot opeens het schavot precies onder onze ramen kwam en de begraafplaats der gequillotineerden midden in onze tuin. Beste vriend, we hebben er 1800 begraven in 35 dagen, van wie een derde uit onze ongelukkige gevangenis kwam. Juist toen mijn naam op de lijst verscheen (...) keerde het zwaard der gerechtigheid zich tegen Robespierre, de nieuwe Sulla van Frankrijk.'

De laatste jaren in vrijheid, en in armoede, zijn aangebroken voor Sade. Er verschijnen weer boeken van hem, zoals *Aline et Valcour*, *La philosophie dans le boudoir* (beide in 1795), *La nouvelle Justine ou les malheurs de la vertu, suivie de l'histoire de Juliette, sa soeur, ou les prospérités du vice* (1797) en *Les crimes d'amour* (1800). Van *Justine* en *Juliette* ontkent hij hardnekkig dat ze van hem zijn. Hij heeft daar alle redenen toe, want in 1801 wordt hij op bezoek bij zijn uitgever gearresteerd. Nu niet om hetgeen hij misdreef, of om zijn politieke opvattingen, maar

om de obsceniteit van zijn werk. Napoleon laat Sade opsluiten de krankzinnigengestichten Bicêtre en Charenton. Daar verblijft hij tot zijn dood op 2 december 1814, ondanks het feit dat de Bourbons de troon weer van Napoleon hebben overgenomen. Zo eindigt Sade's leven: pregnant voorbeeld dat ondanks alle omwentelingen sommige mensen toch altijd 'verkeerd' zitten. grote eendracht vernietigen politie en erfenamen Sade's manuscripten. De plaats waar hij begraven ligt, is onbekend. Maar juist door alle pogingen zijn sporen uit te wisselen, blijft de mythe-Sade alleen maar groeien.

In de negentiende eeuw krijgt de markies een enorme ondergrondse reputatie in kringen van dichters en schrijvers, van romantiek tot decadentie. Baudelaire, Flaubert, Swinburne ondergaan allen zijn invloed. Men leze er het hoofdstuk over 'de goddelijke markies' in Mario Praz' *The Romantic Agony* op na. Pornografen als Pisanus Fraxi houden zijn reputatie in hoge ere. In de twintigste eeuw zijn het eerst de surrealist en vervolgens vooral filosofen die zijn naam nu bovengronds vestigen: Apollinaire, Breton, Artaud, Klossowski, Bataille, Blanchot, De Beauvoir, Barthes. Maurice Nadeau en Gilbert Lely restaureren Sade's biografie, want door de mythomanie van 'serieuze' auteurs als Jules Janin en Richard von Krafft-Ebing is Sade van een wilde libertijn een moorddadig monster geworden. De laatste jaren is er een karrevracht biografische, literatuurwetenschappelijke, feministische en filosofische literatuur bijgekomen. Jean-Jacques Pauvert werkt nu aan een driedelige nieuwe biografie van Sade waarvan twee delen zijn verschenen. Hij gaf opnieuw de verzamelde werken uit met een mooie filosofische inleiding door Annie LeBrun 'Soudain un bloc d'abîme, Sade' (1986). En ook de hemel van de klassieke literatuur, de Pléiade-reeks, brengt binnenkort een driedelige editie van zijn werk. Sade is van een ondergronds een gevestigd schrijver geworden. Maar omstreken blijft hij.

Sade is een literair schrijver wiens romans een sterk filosofisch karakter hebben. Maar in tegenstelling tot de filosofen van de Verlichting op wie hij zich baseert en tegen wie hij zich ook afzet, schrijft hij geen filosofische werken of traktaten. Hij blijft een romancier. Daardoor creëert hij speelruimte voor filosofische inzichten en experimenten. Het is moeilijk te beweren dat zijn werk zijn mening weergeeft, omdat het om literaire

teksten gaat. En het liegt er niet om wat Sade schrijft. Zo nemen zijn romanfiguren het in *La philosophie dans le boudoir* (1798) op voor moord, diefstal, prostitutie en pederastie. Sade presenteert een machiavellistische machtstheorie tegenover Rousseau's maatschappelijk contract en hij drijft de ideeën van de Verlichting over rede en natuur op de spits. Waarom zou de mens zijn seksuele en moorddadige lusten bedwingen, als zijn natuur (en niet een goddelijke) de maat van alle dingen is? Waa

om zou hij zich aan wetten en regels onderwerpen die alleen de lafheid bevorderen? Sade is de waarachtige anarchist van seks en macht. Naties zonder wetten kennen groter vrijheid en welvaard dan staten met wetten. De beste manier om diefstal tegen te gaan, is de eigendom niet te erkennen. Moord dient te worden gelegaliseerd en de doodstraf afgeschaft. Vrouwen en mannen moeten in bordelen ter beschikking staan voor seksuele genoegens. Erg logisch is het niet wat Sade voorstelt, maar hij houdt in ieder geval rekening met de slechtheid van de mens, terwijl zijn verlichte tegenstrevers als uitgangspunt nemen dat de mens van nature goed is en dat de slechtheid in de wereld komt door de gecorrumpeerdheid van de cultuur. Van de natuur verwacht Sade in ieder geval niets goeds.

Marcel Hénaff heeft in *Sade, l'invention du corps libertin* over diens romans opgemerkt dat ze de eerste in de geschiedenis zijn zonder goed of gelukkig einde. Met Sade wordt de literatuur volwassen. Hij breekt met het gangbare literaire schema van het kwaad dat uiteindelijk wordt overwonnen. Hij stelt de zusjes Justine en Juliette tegenover elkaar. Justine is de eerlijkheid en rechtvaardigheid zelve. Ze wil het goede, maar is steeds het slachtoffer van het kwaad. Juliette is amoreel en onverschillig ten opzichte van goed en kwaad. In voorspoed en tegenspoed vindt ze genoegens. En terwijl het met de goede Justine slecht afloopt, gaat het met Juliette steeds beter. Sade's ironische visie lijkt te zijn dat het goede alleen is weggelegd voor hen die het kwaad accepteren. Het geweld en het kwaad zijn inherent aan natuur en leven. Sade deelt het vooruitgangsoptimisme dat zo typisch is voor de Verlichting niet. Het lijkt zijn opvatting te zijn dat dit optimisme uiteindelijk in zijn tegendeel verkeert. Zijn erkenning van de verschrikkingen van het leven maakt Sade's visie reëler dan die van zijn tegenvoeters. Hij heeft de afgrond getoond, maar wat hij niet doet, is de weg eruit wijzen.

Het op de spits gedreven sadisme van Sade heeft hem tot een onmogelijk auteur gemaakt. Pauvert is nog in 1957 het object van een grote rechtszaak die uitloopt op een verbod van Sade's werk. Ook in andere landen heeft men zijn boeken verboden. De feministische auteurs Deborah Cameron en Elizabeth Frazer zien in *The Lust to Kill* (1987) Sade als inspirator van lustmoord en van de verheerlijking van moordenaars als romantische helden. Zij waken de indruk dat zijn werk maar beter weer kan worden verboden. Maar zij klagen ook Baudelaire, Nietzsche,

VERVOLG GA 28-11

Gide, Bataille, Sartre, Genet en 'pro-plezier' feministen aan. Ook in Andrea Dworkins *Pornography: Men Possessing Women* (1981) is Sade de kwade genius: 'His life and writing were a piece, a whole cloth soaked in the blood of women imagined and

real. In his life he tortured and raped women. He was a batterer, rapist, kidnapper, and child abuser.' Allemaal volgens het bekende recept: 'pornografie is de theorie en verkrachting de praktijk', alleen kwamen in Sade's geval de schandalen eerder dan zijn boeken en is er bovendien niet het minste bewijs dat Sade verkrachtte en kinderen mishandelde. Andere feministes als Annie LeBrun en Angela Carter in *The Sadeian Woman* (1979) hebben een genuanceerder mening over Sade en zien in Juliette voor zo ver ze buiten de perken van haar sekse treedt een van de belangrijkste profeministische romanfiguren van de achttiende eeuw, ook al blijft Sade op vele punten gebonden aan het seksisme van zijn tijd. Juliette laat zich niets gelegen liggen aan obligate seksepatronen en bindt de strijd aan met mannen op hun terrein, dat van macht en seks.

De vraag of pornografie tot verkrachting leidt is onbeantwoordbaar, evenals de vraag of geweld op de buis tot meer geweld op straat leidt. Het is ondoenlijk de verschillende variabelen scherp te onderscheiden. Want ook al voor Sade werd er verkracht en vermoord, dus de markies zelf, vaak beschouwd als de smerige inspirator, is misschien eerder gevolg dan oorzaak van (seksueel) geweld. Zijn 'pornografie' een bijzondere plaats toekennen als begin en einde van de wreedheid is op z'n best een symptoom aanzien voor het virus. Sade heeft de massamoorden van de Romeinse arena's, de mensenoffers van de Azteken of de brandstapels van de inquisitie niet uitgevonden. En de nazi's in Duitsland, de Rode Khmer in Cambodja en de Ku Klux Klan in Amerika konden het bij hun moord- en lynchpartijen ook zonder Sade's inspiratie stellen. Sterker nog: zijn compromisloze voorstelling van moord en verkrachting van ook de meest naaste personen (speciaal moeders) staat dwars op de hypocriete respectabiliteit van moordorganisaties die zondebokken en buitenstaanders als joden, zwarten, homo's en (anti)communisten creëren om hun bloeddorst te bevredigen.

Taal en werkelijkheid zijn doordrenkt van seks en geweld. De massamedia danken hun bestaan aan de fascinatie die van wreedheid uitgaat. Het nieuws over het geweld van natuurrampen, ongelukken, oorlogen, liefde, seks en dood is alomtegenwoordig. Het schrikt af en verleidt en daarom is het nieuws. Het effect ervan is paradoxaal. Sommige mensen drijft het tot actie, andere kruipen in hun schulp. En er zijn mensen - meestal mannen - die daardoor zin in geweld krijgen. In tegenstelling tot de utopische dromerij van het gros van de feministen geloof ik dat de emancipatie van de vrouw alleen maar zal leiden tot meer vrouwelijk geweld en niet dat daarmee het geweld uit de wereld zal verdwijnen. Het gaat erom menselijke wreedheid en ongeluk onder ogen te zien in plaats van ze te willen uitroeien. Het is de hypocrisie over geweld en over seks die het leven zo onleefbaar maakt. Het ongemak erkennen, zoals Sade deed, is de beste manier om er omgangsvormen voor te vinden. Het werk van de markies brengt ons in dit opzicht een stapje verder. Door het te verbieden verdwijnt het hooguit, zoals in de negentiende eeuw, in een mythische onderwereld, terwijl intussen de valsheid van de censuur hoogtij viert.

Wat Sade heeft misdreven, staat in geen verhouding tot de straffen waartoe hij is veroordeeld. Zijn werk komt zeker voort uit seksuele verlangens, maar is pas ontstaan door de vervolging waaraan hij is blootgesteld. Het is niet een aanzet tot verkrachting van vrouwen, maar een resultaat van de verkrachting van het recht. Filosofen en schrijvers hebben lange tijd, juist in de Verlichting, gepoogd de afgronden van leven en denken toe te dekken of te overbruggen. Sade heeft ze blootgelegd door erover te schrijven. De cultivering van gewelddadigheid is niet de gratuite act van een geile markies maar een stap vooruit voorbij de banalisering van wreedheid. Sade's werk is niet een pathologische afwijking van het Verlichtingsdenken, maar de ruïnering van het vooruitgangsoptimisme. Hoe tijdsgebonden zijn opvattingen vaak ook mogen zijn, in vele opzichten verdienen ze nog steeds de volle aandacht, zeker nu de grenzen van de vooruitgang steeds beter zichtbaar worden. Sade verguizen is het denken verguizen.

GA 5

'het volgende stukje is zeer incestueus, want ik ga een lovende bespreking schrijven over een boekje van een vriend van mij. Ik heb daar een aantal redenen voor. Ten eerste gaat het boek over een vorm van incest, in de tweede plaats: ik vind het een van de leukste boeken die ik het afgelopen jaar heb gelezen, en ten derde: er wordt zoveel onzin over dit boek in het bijzonder en de literatuur in het algemeen beweerd, dat ik me behoorlijk kwaad heb gemaakt.

Het boek waarom het gaat heet *Engel*. De schrijver is mijn goede vriend Theo van Gogh, inderdaad familie van de bekende schrijver Louis Ferdinand Céline en zelf een begaafd filmer en auteur. Theo is een van de weinige Nederlandse schrijvers die geen relatie met Renate Rubinstein heeft gehad en die niet de stijl van Simon Carmiggelt imiteert. Integendeel. *Engel* is een zwarte komedie.

Het is de naam van een meisje van acht. Ze knoopt een merkwaardige verhouding aan met haar oppasser - meer zeg ik niet. U moet het boek kopen.

Je lacht je, tenminste als je houdt van harde kwaadaardigheid, letterlijk een ongeluk.

Waarom ik me erger zijn de reacties op dit boek.

Twee uur nadat ik het boek van Theo had gekregen, had ik ruzie thuis, want Dit kon toch niet, Dit ging toch veel te ver! Even later hoorde ik mijn verloofde lachen - nogal hard, en

De Vereniging Studiegroep Sado-Masochisme vierde deze maand het twintigjarige jubileum en het lijfblad *Kerfstok*, 'het enige vakblad voor pluriform perverten', jubileerde met twaalfeneenhalf jaar al even feestelijk mee. Een en ander leidde tot de uitgave van het boek *Twintig jaar YSSM: Tijdsbeeld van een vereniging*, geschreven door Frank van Ravensberg. De belevenissen van de YSSM, inmiddels 480 leden sterk, staan er grondig in beschreven, van de bestuurlijke twisten van afdeling Noord-Oost in Meppel tot de succesvolle introducties van nieuwe activiteiten als de Werkgroep Fist Fucking. Het boek ademt een typische clubsfeer en had eigenlijk net zo goed een jubileumuitgave van een tennisvereniging kunnen zijn. Een constatering die getuige de citaten uit de jaargangen van *Kerfstok* overigens terecht moet zijn. 'Voor de meeste mensen is de YSSM waarschijnlijk een radicale groepering. Maar van binnen lijkt het af en toe wel een naaikransje', wordt geklaagd. Een andere lezer stelt dat de YSSM 'op de een of andere manier iets kneuterigs heeft, iets padvinderachtigs'. Hoewel SM de laatste jaren met rasse schreden aan het inburgeren is (samen met joggingbroek en badmintonracket schijnen zweep en rubberen corsetten tot de standaarduitrusting voor een geslaagd weekendje Center Parcs te behoren) wordt er hier en daar nog gesproken over de verruwing van de Nederlandse zeden. Naar aanleiding van een in YSSM-kringen alom gewraakte anti-SM-roman van de populaire cabaretier *Henk Elsink*, begon schrijver-antropoloog *Gerrit-Jan Zwier* onlangs aan een campagne tegen het oprukkende SM-geweld. Dat deed hij via zijn column in diverse regionale dagbladen, zoals de *Alkmaarsche Courant*. 'Ik denk dat het niet zo'n slechte zaak is dat Elsink en de meeste andere mensen afkerig staan tegenover de martelkamers van SM', aldus Zwier. 'In het souterrain van de menselijke geest spoken allerlei gevaarlijke wezens rond, die daar veel beter opgesloten kunnen blijven.'

* * * GA 28

De Nederlandse Céline

weer: Dit kan toch niet.

Tot zover de reacties thuis. Nu de reacties daarbuiten.

Ik sprak een recensent die het boek had gekregen. Hij zei me: 'Ja, dat boek van Theo... goed geschreven, want schrijven kan hij wel... maar het gaat toch veel te ver... Ik zal het daarom niet bespreken... Het is mijn wereld niet.'

'Vreemd', zei ik. 'Jij bent toch ook een bewonderaar van Céline, van Jan Arends, van A. Moonen, van Robert Loesberg... En over Theo zeg je: hij kan goed schrijven, maar het is een slecht boek. Je bedoelt moreel slecht?'

'Nee, dat bedoel ik niet, maar Theo gaat te ver. Wat hij zegt over Sonja Barend en gaskamers... 'Dat vind je antisemitisch?' vroeg ik. 'Nee, maar overdone, weet je wel... Ik weet dat Theo geen antisemiet is, maar door zulke teksten speel je wel de rechtse hap in de kaart.'

'Dus je hebt wel een moreel oordeel.'

Ik legde vervolgens uit dat de passage over Sonja Barend niet antisemitisch is. Ze zijn wel, vermoed ik, kwetsend voor Sonja. Ik ga die passage hier niet citeren. U zoekt hem maar op, hij staat op bladzijde 8 van *Engel*. Waarom Theo Sonja kweetst, moge duidelijk zijn; al jaren sleept het proces van Barend tegen Theo. Sonja beschuldigt Theo namelijk van antisemitisme. Het is onbegrijpelijk van Sonja. Als er iemand nou werkelijk gelijkwaardig tegenover alle mensen staat, dan is dat Theo. Ik ga al jaren met hem om en heb hem nooit, maar dan ook nooit kunnen betrappen op iets dat ook maar in de verste verte lijkt op wat je mogelijk zou kunnen interpreteren als zijnde racistisch. Integendeel! Theo is hard - zeker! Hij is meedogenloos - ook juist! Hij houdt van het zwarte in de mens, maar is absoluut geen zwarthemd! Wel merk ik bij Theo een groeiende haat tegen Sonja

en Leon de Winter omdat ze hem blijven achtervolgen en hem arm procederen. En met succes. Op de voorankten van alle kranten werd Theo afgeschilderd als een antisemiet! Bestaat er een ergere beschuldiging?

Kindermoordenaar misschien, seriëleverkrachter en seriëlekindermoordenaar misschien, maar de beschuldiging van antisemitisme komt daar vlakbij. Jeroen Pauw schreef: 'Van Gogh is zo fout dat als Anne Frank bij hem ondergedoken zou hebben gezeten, ze niet eens aan dat dagboek zou zijn toegekomen.' Theo heeft die uitspraak achterop zijn boek geciteerd, want is zo'n uitspraak niet verschrikkelijk? Is het geen misdaad om iemand zo te beschuldigen? Als Pauw dat over mij had gezegd had ik z'n kloten over z'n oren geschopt. Theo begint uiteraard geen proces tegen Pauw.

Van Gogh is onbetamelijk. Van Gogh gaat over de schreef. Van Gogh is keihard en niet lief voor de mensen in zijn boeken. Hij is een groot schrijver. De Nederlandse Céline. Over zijn boek velst men een moreel oordeel. Een moreel oordeel vellen over literatuur - de nieuwe fatsoensrakerij in de Nederlandse literatuur. Walgelijk. Boeken zijn goed geschreven of slecht geschreven. Klaar.

OPHEFFER

UN
8

Viezerik

Waar bleven de gillettejes van weleer? Laatst hoorde ik een vriendin er eentje slaken, zo'n echt ouderwets ongeëmancipeerd damesgilletteje. Het leek een geluid uit lang vervlogen tijden, waarin het kleine verschil tussen de seksen het daglicht nog kon velen.

Even stond ik mezelf toe, weg te drijven naar die wereld van vóór de grote gelijkschakeling, waarin zekere handelingen die tot dit soort gillettejes aanleiding gaven nog als ondeugendheden te boek stonden, en niet als ongewenste intimiteiten.

Natuurlijk ben ik als oppassend burger van mening dat men niet zonder toestemming in dames hoort te knippen. Terecht zijn ook op dit gebied tussen droom en daad wetten en praktische bezwaren verschenen. Opmerkelijk is echter dat hiermee de droom nog niet is weggenomen.

Over dit soort 'mannenfantasieën' zijn wetenschappelijke studies geschreven, waarin fysieke en dieptepsychologische verklaringen worden geboden. In mijn geval speelt echter ook een andere reden mee: een vorm van nostalgie naar die voorbije wereld en een zeker obstinaat verzet tegen het loodzware verbod dat is komen te rusten op iedere vorm van fysieke ondeugendheid. Heimwee naar het kneepje, het kleine kneepje maar.

Zou een dergelijk heimwee ook bestaan aan de andere kant van de geslachtsbarrière? Heel wat keren stond ik op het punt om dat eens metterdaad uit te proberen, maar steeds schrok ik op het laatste moment terug, vooral vanwege die praktische bezwaren.

Het ideaaltypische kneepje waarover ik het hier heb, is het kneepje in de derriere van een onbekende voorbijgangster. Het is geen vette kneep met de volle hand: eerder een symbolisch kneepje met duim en wijsvinger.

Eénmaal ben ik in de buurt gekomen van dit kneepje van mijn dromen, maar anders dan ik dacht. Als student verdiende ik wat bij als enquêteur. Zo kwam ik op een novemberochtend terecht op een bovenkamer in de Pijp, waar ik de heer X moest interviewen. Hij was een ongeschoren oude man die sterk naar alcohol rook en in bed lag. De lakens waren even grauw als het licht in het verwaarloosde vertrek.

Een kwartier lang trachtte ik mijn zegsman te verleiden tot het formuleren van meningen over wasmiddelen en stofzuigers, maar ik oogstte slechts grauwen en ongearticuleerd gebrom. Ten slotte gaf ik het op, vouwde mijn paperassen dicht en stond op om het vertrek te verlaten.

Op dat moment schoot de heer X met een verbazende lenigheid uit zijn bed overeind en gaf me met de vlakke hand een stevige tik tegen mijn achterste. Het was een tik annex kneep, en mijn bekken maakte de vertrouwde schokbeweging voorwaarts die bij dames in vergelijkbare omstandigheden zo'n kittig effect geeft. Of ik er een gilletteje bij slaakte weet ik niet meer. Was ik geschrokken? Ja, maar tegelijk keek ik met een bepaalde voldoening op het tafereel terug. Het was een mooi afgerond vignet van onbevreesd handelen, waarbij X in één klap een hele serie kleine normen aan zijn laars lapte. En zo erg was het nu ook weer niet. Vrolijk liep ik de Tweede Jan van der Heijdenstraat uit.

herman vuijsje

PRIMEUR - 20 DECEMBER 1990 - 3 JANUARI 1991

14

INTERVIEW



Interview met Joost Veerkamp die het wapen-met-de-hondjes van Primeur tekende "Soms is het zonde als een tekening af is"

Hij veranderde Koningin Beatrix in Marilyn Monroe, ontwierp een serie postzegels van enge geslachtsziekten, schonk Primeur het mooiste wapen van Nederland en begon kort geleden aan z'n eerste eigen strip. Joost Veerkamp. "Ik heb ontzettend de pest aan padvinders. Daar ben ik vreselijk recalcitrant van geworden en dat kun je in mijn werk terugzien, dacht ik."

DOOR AUKJE HOLTROP

"De essentie van een tekening is: gewoon een lijn. Als die lijn op de goeie plek staat, dan hoeft er verder niets meer. Geen kleur, niks." Dat zegt grafisch kunstenaar Joost Veerkamp. Toen de redactie van Primeur hem vroeg een schets voor een wapen met hondjes uit te werken (volwassenenkranten hebben ook wapens, maar dan serieuze, met leeuwen of zo) maakte Joost het prachtige wapen-met-de-hondjes dat deel uitmaakt van de kop van de krant.



(Foto: De Boer)

"Die Hondjes-met-Krant is een heel essentiële tekening voor me. Ik heb ontzettende last gehad om die krant goed te tekenen. Dat was moeilijker dan die hondjes, want hoe teken je regels? Eerst heb ik rondgekeken hoe andere tekenaars het doen, maar meestal kriebelen die de regeltjes. Dat wilde ik niet, ik begon met een lege krant, maar dat is geen krant. Toen puntjes. Waar-deloos. Toen hele dunne lijntjes, dat was ook niks en na dagen geploeter is het me gelukt. En nu is het goed, het kan niet beter, vind ik."

Grimeren voor Walt Disney

Joost Veerkamp deed een grafische opleiding en begon als 'etsertje', zoals hij zelf zegt. In 1986 maakte hij een opvallende poster voor de Utrechtse Filmdagen. Daarin veranderde koningin Beatrix in negen plaatjes in Marilyn Monroe. De cursus 'Grimeren voor beginners' daarna in Vrij Nederland, waar hij 23 keer die eigenaardige verandertruc toepaste, van Elvis Presley naar Brigitte Bardot, van David Bowie naar Sonja Barend, van Ischa Meyer naar de paus maakte hem beroemd.

Grimeren voor beginners, zegt hij, was eigenlijk vooral een leuk ideeje en verder niets. Ontzettend simpel om uit te werken. "Het waren collages, ik begon met een foto van iemand waar ik dan steeds nieuwe elementen van iemand anders op ging plakken. Er ontstaat dan een foto met een bergje erop. Daar maakte ik een nieuwe foto van en dan was het af. Maar om er toch iets eigens van te maken, niet alleen maar een collage, kleurde ik ze zelf met de hand in. Zo heb ik er 23 gemaakt. Ik ben nu bezig om een

Amerikaanse versie ervan te maken, voor Walt Disney. Ik gebruik een paar van de oude serie, maar alle Nederlanders, of ze nou Sonja Barend zijn of Ischa Meyer gooi ik eruit. En ook de paus en Beatrix, want die kennen ze daar ook niet. Ik hou er tien over en daar maak ik een aantal nieuwe bij: met oude filmsterren. Humphrey Bogart met die hoed op en sigaret in de mond wordt Ingrid Bergman en die verandert weer in Lauren Bacall. Die dode filmsterren zijn een stuk leuker dan de levende, het spijt me dat ik het zeg."

Ook voor viezerikken

Eerst was hij 'de man van grimeren voor beginners', daarna werd hij 'de man van de postzegels'. In 1988 verscheen 'Het postzegelalbum van Joost Veerkamp' met een eerste serie postzegels. Hij vertelt hoe prettig hij zijn zegels zelf zit in te plakken. "Als ik zo'n pagina zie met al die kleurtjes, dan vind ik ze gewoon mooi. Net kleine schilderijtjes. Die postzegels maak ik echt voor mezelf."

Nu net verscheen de derde serie. De postzegels zijn net echt, alleen de plaatjes erop zijn nogal eigenaardig. Een serie saaiere nieuwbouwhuizen, een serie Willem-Alexander met bekende Nederlandse vrouwen zoals Yvonne van Gennip, Patricia Paay, Linda de Mol, Corrie Konings (ze zouden verloofdes van de prins kunnen zijn), een serie Mickey Mousen, maar dan anders, en een serie enge geslachtsziekten. "Niks verzonnen, je kunt gewoon een doktersboek nemen en die platen zo overnemen."

Wie kopen die felrealistische postzegels? "Verzamelaars, filate-

listen, maar ook echte viezerikken die van een grap houden", zegt Joost Veerkamp opgewekt.

Diezelfde viezerikken kochten een paar jaar geleden waarschijnlijk ook *Het verkennen van jongens*, het boekje met tips over hoe padvinders zichzelf moeten ontdekken. "Je begrijpt wel wat ik daarmee bedoel. Ja, wat heb ik met padvinders? Ik heb ontzettend de pest aan padvinders. Ik heb er vroeger op gezeten en dan moest je met een kerststukje, zo'n stukje schors met een kaars erop en een lullige paddestoel, de deuren langs. Daar moesten de mensen toentertijd nog f2.50 voor neertellen. Je moest als padvinder ook verplicht een stapeltje kranten van huis meenemen voor de padvinderij, ook om het geld. En wij hadden niet genoeg kranten thuis. Toen heb ik gezegd: ik doe het niet meer, wat is dit voor een dwangarbeid? Het antwoord was, dat ik het spel van de padvinderij moest meespelen, zo hoorde het. Dat vond ik heel onterecht. Ik ben er ontzettend recalcitrant van geworden, ik heb er een hele rare kijk op autoriteiten aan overgehouden. Dat kun je in mijn werk goed zien."

Een tien van de hoofdzuster

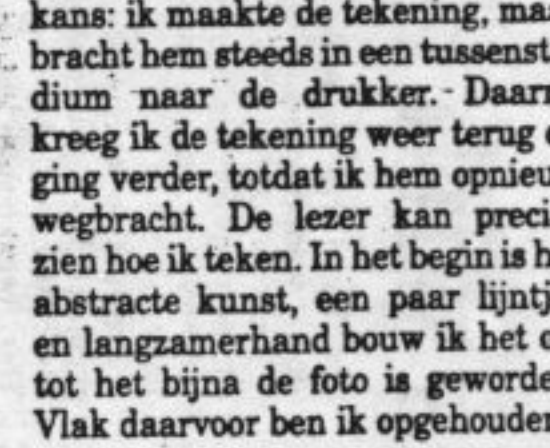
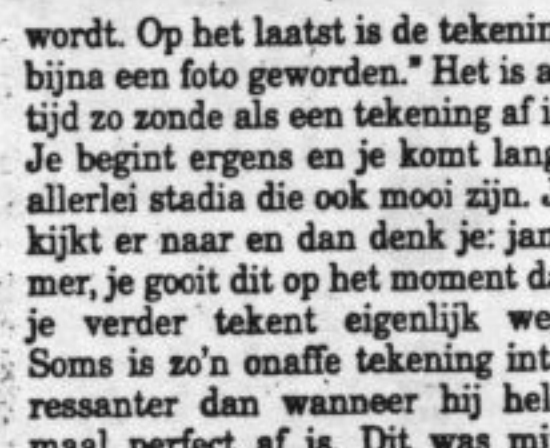
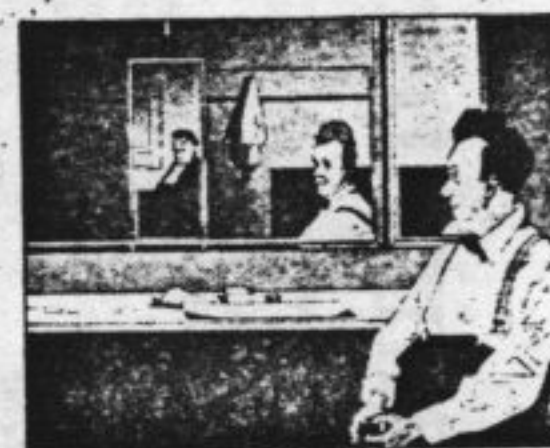
Het verleden is heel belangrijk, vertelt hij. "Ik vraag me vaak af in hoeverre ik me laat leiden door gebeurtenissen van vroeger. Ik zat op een streng katholieke kleuterschool. Ik kon heel aardig tekenen en op een keer tekende ik een matroos op een boot, die afscheid nam. Maar ik zat heel erg te klieren en de zuster van wie ik les had zei: ga jij maar naar de hoofdzuster toe, laat

die tekening maar eens zien. Ik liep door die lange gang naar de hoofdzuster, ze vroeg wat ik kwam doen en ik zei: ik ben eruitgestuurd, ik moet mijn tekening laten zien, en u moet er een cijfer voor geven. Ze keek en zei: 'Ik wist niet dat jij zo goed kon tekenen, ik geef je een tien.' Ik was zo ondersteboven, ik durfde er niet mee terug. Het kwam niet in mijn hoofd op om tegen de zuster van mijn klas te zeggen dat ik een 10 had. Dan zou ik een oudere afgetroefd hebben en de zuster die mij les gaf zou voor gek staan. Dat kun je als kleuter nooit maken. Ik heb gezegd: ze vond het waardevol en ik heb een stukje van die tekening afgescheurd, of mijn duim op die 1 of de 0 gehouden, ik weet het niet meer. Later heb ik me afgevraagd of dit voorval er mee te maken heeft gehad dat ik nu teken. Je weet dan dat je mensen kunt manipuleren met een tekening, de één vindt het niks, de ander vindt het mooi, en jij staat daarboven."

Een tekening in stappen

Op het ogenblik is hij met kleuren bezig. "Kleuren, dat is licht. Een lijn is een lijn. Je tekent een hond en je weet dan: zo is hij goed, die poot moet dáár komen, dat gewricht staat zó, dat kan niemand me meer verbeteren. Die hond is objectief. Maar kleur is heel subjectief. Met kleur kun je miljoenen kanten op."

Nog iets bijzonders dat hij ooit maakte: de tekening die gaandeweg ontstaat. In 'After the performance' bouwt Joost Veerkamp langzaam een tekening op van Stan Laurel voor zijn spiegel in de kleedkamer. Bladzij na bladzij kun je volgen hoe de tekening steeds voller



Steeds weer nieuwe dingen

Joost Veerkamp had nooit veel zin om een strip te maken. "Je werkt aan plaatje 1 en dat is nieuw en moeilijk. Maar dan moeten er nog 64 bladzijden, en eigenlijk is er dan geen sprake meer van ontwikkeling. Zo was het ook met die 'grimeren voor beginners'-serie. Leuk idee, maar dat is het dan. Aan een kunstwerk mag je zien, dat er heel hard aan geploeterd is, maar je moet er ook aan afzien dat het kwaliteit heeft."

Toch is hij, tot groot plezier van zijn twee kinderen, begonnen aan een stripverhaal. "Ik wilde toch zelf voelen hoe dat is. Ik ben pas in het begin, ik heb één blad af. Het is toch heel moeilijk, merk ik, van verveling is nog geen sprake."

Steeds nieuwe dingen, dat is leuk. "Weet ik niets van foto's, dan ga ik iets over foto's leren, enzovoorts. Het onmogelijke blijkt dan mogelijk te zijn. Je moet steeds een stap verder gaan. Het is een vak waar geen einde aan is als je het goed doet."

Hij is 37 nu en kan nog veel nieuws ontdekken. "Als ik tenminste niet te veel kwasten met cadmiumrood aflik", zegt hij lacherig. "Je krijgt er zo'n mooi puntje mee aan je penseel. Maar ik ben er mee gestopt, het schijnt heel ongezond te zijn."



Netherlands slows spread of Aids with non-discriminatory policies

ANN DANAIYA USHER
The Nation 10-12

having continuing," he said. Tielman said as a result of an Aids strategy based on "freedom and responsibility," the incidence of Aids in Holland is low compared to other Western industrialized countries.

Less than five per cent of tested needle-using addicts, about 10 per cent of the tested homosexual community and less than 0.5 per cent of prostitutes are currently infected with the fatal disease, with very low incidence among heterosexual men and pregnant women, he said.

Of the country's total population of 15 million, 15,000 are HIV infected (85 per cent of these gay), while some 2,000 people have developed symp-

ptoms of full-blown Aids. Dutch attitudes to heroin addiction, the sex industry, sex in prisons, homosexuality and Aids blood screening differ radically from other Western countries.

In the United States, for example, being gay is still illegal in half of the states, condoms are not distributed to prisoners, prostitution remains illegal and clean needles cannot be distributed to drug addicts on the grounds that this would increase addiction.

In contrast, clean needle exchange programmes were established in the Netherlands in the early 80s to combat hepatitis spread among drug addicts. Methadone, an oral narcotic, is also

distributed free for addicts who either do not want or cannot afford heroin. Tielman said this measure lessens the need for people to turn to the sex industry for income to sustain their habit.

Prostitution, meanwhile, is legal and regulated by a powerful sex workers' association, called "The Red Line". This organization is in favour of prostitution by professional adult women, but opposes the brothel system because it is exploitative of women, he said.

"It is in the interest of independent, assertive business women to protect themselves against Aids or other diseases. But for the brothel owner, it is

in his interest to send away someone infected with HIV," said Tielman. Condoms are distributed free to prostitutes and studies indicate that 95 per cent of female sex workers persuade their customers to use them.

Finally, prisoners in Dutch jails are kept in separate rooms, which rules out the possibility of rape. And since the 60s, special rooms have been provided inside jails for prisoners to have sexual intercourse with outside partners during visits, for which condoms are given free, Tielman said.

Methadone is also distributed free to all addicted prisoners, except for those medically diagnosed as unable to take

the oral drug, who are given heroin. "The logic is, if you prohibit things you make them more attractive, stimulate people to try and force them underground."

"An effective Aids strategy must be community-based, informative and non-judgemental," he said.

Tielman criticized the American "war on drugs," which he called "hammer-and-saw" in the prevention of Aids.

He also said Sweden's policy of mandatory testing of the whole population is a waste of resources, and causes people at risk of having Aids to hide or escape to other countries for fear of punishment.

VK
TK
PAK
D

Wie moeten zich nu eigenlijk schamen? Pedofielen die voor hun gevoelens uitkomen? Of ouders die ook hun nageslacht weer opzadelen met angsten en frustraties? Robert Rehm, Alkmaar
Teko v. Meurs, Duivendrecht.

Alarm bells sounded over teen sex findings

MARTHA ROSS
The Nation 10-12

WITH almost half of Thai teenagers experiencing sex between 15 and 17 years, experts yesterday called for earlier and more detailed sex and Aids education in schools.

A new study by Werasit Sittitrai of the Institute of Population Study at Chulalongkorn University indicated that 46 per cent of teenagers first have sexual intercourse between 15 and 17, while 40 per cent first caught syphilis, gonorrhoea and other sexually transmitted diseases at that time.

Werasit said he believed most of the teenagers having sex at these ages

were boys going to prostitutes.

The study also showed that 13 per cent first had sexual intercourse in their last three years of primary school (ages 12 to 14), while 1 per cent caught a sexually transmitted disease when they were 14 years or younger.

Based on these figures and others on sexual activity and venereal disease among Thai youth, Werasit said adolescents are highly susceptible to catching the HIV virus, which causes Aids.

Speaking at the International Congress on Aids, Werasit said he surveyed 400 adolescents, 15 to 24, this year.

Scientists say people who contract syphilis, gonorrhoea and other sexually transmitted diseases are more susceptible to catching the Aids virus.

But the amount of education they receive in school about sex and Aids transmission is negligible, according to Werasit and Chanuantong Thanasukan of the Department of Health Education at Mahidol University.

"We are facing an epidemic," Werasit said.

Chanuantong said sex education does not start until secondary school. She added it only involves teaching biology, not discussions of values or social issues.

Chanuantong said discussion was necessary to help students develop decision-making skills: for instance, giving a girl ideas on how to make her boyfriend use a condom or a boy ways to resist peer pressure to have sex.

As for Aids education, Werasit said there was no national curriculum currently in the schools.

The lack of Aids and sex education in primary schools, grades 3-6, especially hurts poor rural girls, he said.

Many of these girls never go on to secondary school and instead leave home to become prostitutes.

"These are the ones who will not get education about Aids until they get the disease," Werasit said.

Je bent jong en er gebeurt wat

SEKSTANT
DEC.

Het is niet eenvoudig om voorlichting over seks te geven aan oudere kinderen, zeg maar vanaf groep 8 van de basisschool. Vaak weten ze meer dan je als ouder en voorlichter denkt, alleen niet zo precies. Ze zijn stukken schaamtelozer dan je zelf ooit hebt durven zijn, maar soms ook onverwacht terughoudend. En dankzij het tegenwoordige onderwijs zijn ze vooral gemakzuchtig. Geef maar niet dat ze - zoals velen van hun ouders ooit - bereid zouden zijn in encyclopedieën of populair-wetenschappelijke werken te speuren naar informatie over seks. Verder zijn ze door tv, strips en film verwend met humor. Ze vinden lang niet alles leuk, zelfs niet als het over seks gaat. Alles bij mekaar stelt het nogal wat eisen aan voorlichtingsmateriaal.

Een paar jaar geleden bracht de Rutgers Stichting het Spiekboekje voor het vrijen uit, gevolgd door het stripboekje Wat ik je wil zeggen. Het formaat was slim gekozen, piepklein met uitscheurbare blaadjes. Met grappen. Een speelse poging om een beetje losser te doen over seks, juist in barre Aids-tijden. Alleen die grappen... op een paar ijzersterke na ("als je me wilt helpen met mijn huiswerk laat je boeken dan alsjeblieft thuis") deden ze nogal geforceerd aan ("als je toch hoofdpijnpoeders haalt koop dan meteen condooms").

Voor dezelfde leeftijdsgroep - 11, 12 en 13 jaar - is nu verschenen het pakket "Je bent jong en er gebeurt wat" van de PSVG. Drie folders en een handleiding voor bespreking in de groep over *Zaadlozing*, *Ongesteld* en *Verliefd*.

Mooi verzorgd materiaal. Informatief - tamelijk overzichtelijk wordt uitgelegd hoe de processen van zaadvorming en menstruatie verlopen. Invoelend - er is bijvoorbeeld aandacht voor de gene die een puberlichaam in verandering voor de bezitter of bezitster

kan opleveren. En praktisch - zo doe je een tampon in, zo was je je pik, zo en zo kan je zoenen.

De toon varieert van een beetje tuttig - "het spelen met je piemel met de bedoeling dat je seksueel opgewonden raakt en een orgasme krijgt" zal in groep 8 niet echt aanslaan - tot leuk laconiek "als je verliefd bent op de verkoper van de Hema kun je eigenlijk niet veel meer doen dan extra vaak gaan winkelen".

Het woordgebruik kon beter. Vagina, spleetje, met je piemel spelen, en zelfs neuken doen was gedateerd aan voor kinderen die zelf zonder blikken of blozen aankomen met moppen over kutten, pikken, aftrekken, wippen, beffen en pijpen. Recent werd mijn woordenschat via een 11-jarige nog

verrijkt met krikken (neuken) en een pikborstel (schaambeharing bij jongens). Niet alle 8ste groepertjes hebben het er op die manier over, maar in iedere 8e groep zijn er altijd wel een paar die op deze wijze de toon zetten.

De serie is handzaam uitgevoerd, op stevig papier met aardige illustraties. Voor 11- en 12-jarigen toch nog te weinig plaatjes. Wie ooit een aardrijkskunde- of biologieboek van de 8e groep heeft bekeken weet dat de basisschool het vooral met plaatjes doet, met her en der een brokje tekst.

Dat verandert allemaal op slag als kinderen in het voortgezet onderwijs komen. Dan leren ze teksten te verwerken, en zijn ze waarschijnlijk ook meer geïnteresseerd in uitleg over lichamelijke processen dan het

Extra maatregelen op komst in tbs-kliniek na verkrachting

VK 6

Van onze verslaggever
UTRECHT - Het ministerie van Justitie heeft extra veiligheidsmaatregelen aangekondigd in het Dr F.S. Meijers Instituut, een advieskliniek voor verpleging van ter beschikking gestelden in Utrecht. Die maatregelen volgen op de verkrachting van een medewerkster van die kliniek door een verpleegde.

Het ministerie heeft een onderzoek ingesteld naar de toedracht van die gebeurtenis. De medewerkster van het instituut zat alleen en zonder toezicht met de man in een afgesloten therapieruimte. Uit het onderzoek is gebleken dat alle alarmvoorzieningen er waren, maar dat die niet voldoende waren om een dergelijk delict te voorkomen.

Volgens het ministerie moet achteraf worden geconcludeerd dat de risico's verkeerd zijn beoordeeld. Om herhaling te voorkomen, moet de kliniek de activiteiten voortaan zo organiseren dat medewerkers of medewerksters alleen nog onder toezicht van buiten met een verpleegde in een ruimte verblijven.

Gaat het om bijzondere vormen van therapie, waarbij beslotenheid en vertrouwelijkheid zijn vereist, dan moet er toezicht „op afstand” zijn. Dat kan onder meer door de deur open te laten, zodat passerende collega's bij moeilijkheden te hulp kunnen komen.

jaar daarvoor, wanneer de meesten nog de Donald Duck lezen. Wat mij betreft vormen die dertienjarigen de ware doelgroep van het materiaal. Voor hen beslist een aanrader!

De folders kunnen apart worden besteld of alle drie in een mapje, eventueel met de handleiding voor bespreking in een groep erbij. Losse folders kosten f 0,75 plus f 1,20 porto. Het mapje met drie kost f 3,00 plus f 1,75 porto. De handleiding kost f 3,00 plus f 1,75 porto. Alle bestellingen via giro 659712 van de PSVG in Den Haag, en op de girokaart vermelden wat je wilt (titel folder, of hele pakket, of pakket plus handleiding).

Wiky van Rijssel

SNIPPERS

nr. 05730 - 1.12.97

2w/h
Dghl

Oma Jojo

Het is een inmiddels bekend tafereel: voor een school in de Zuidwijken in Zutphen staat een bejaarde dame met een klein hondje druk te zwaaien. Vanuit de klassen zwaaien de leerlingen vol enthousiasme terug. Naar de vrouw die bekend staat als Oma Jojo. De kinderen hebben haar zo genoemd omdat ze haar hondje altijd aan de lijn op en

neer laat springen. De band tussen Oma Jojo en de kinderen is al van jaren her. Iedere ochtend wordt er tot groot plezier van Oma en de kinderen uitbundig naar elkaar gezwaaid. En ieder jaar met de kerst sturen alle kinderen van de bovenbouw een kerstkaart naar de bejaarde dame, en zij stuurt aan iedere klas een kaart terug. En als ze jarig is worden de kinderen door haar getraceerd. Een heel plezierig contact dus, waar alle partijen nog jaren van hopen te genieten.

Center to Treat Youths Caught Up in Satanism

Associated Press

Chicago

Psychiatrists and psychologists at Hartgrove Hospital are creating one of the nation's first treatment programs to wean teenagers from satanism.

"I don't think there is any doubt satanism is a growing problem," said social worker Dale Trahan, who has been researching satanic beliefs for three years and was contracted to organize the program for Hartgrove's new Center for the Treatment of Ritualistic Deviance.

"We don't know the percentages because so much is secretive, but we do know ... it is beginning to show up throughout the country," Trahan said.

More such programs will be needed as police, teachers and parents learn to recognize involvement, said Jerry Simandl, a Chicago police youth officer and expert on satanic cults, who has helped train the Hartgrove staff.

"That's been the problem. There aren't places to take the kids," Simandl said.

In the program, teenagers will spend four to eight weeks as inpatients and undergo individual and group counseling. Most of the youths will be admitted voluntarily.

"In no way are we comparable to the old exorcists," said Michael Weiss, an psychologist at the North Side hospital, which plans to begin offering the program this month.

"The kids who will be admitted will be here primarily because of their behavioral and emotional problems. No one will be hospitalized for strange beliefs or unusual values that we would disagree with," Weiss said.

Hartgrove's facility — to be staffed by specially trained psychiatrists, psychologists, social workers and nurses — should receive its first patients in two to four weeks. It will initially take as many as six patients at a time, Weiss said. A similar program exists at Denver's Bethesda PsychHealth.

The new program will seek to undermine satanism's belief system, which hampers conventional treatment.

Satanism "gives them the promise of power and privilege beyond anything they ever imagined. Not only can they have everything they want ... but can do so while totally indulging themselves in drugs, sex or any momentary pleasure," Weiss said.

"We try to help them see how unrealistic the promises are. Our ultimate goal is to make them able to function in the world so they can have a reasonable and successful life for themselves and not harm anyone else."

Youngsters involved in satanism often exhibit unusual behavior, which can include suicide attempts, violent rages, rejection of family, drug use, sexual promiscuity, a drastic drop in grades, intensified rebellion, a strong interest in heavy-metal music, role-playing games or horror films, and the use of occult symbols such as "666" or upside-down crosses, Trahan said.

"They usually are intelligent, creative and bored with traditional pursuits. They generally have a feeling of being different and not belonging, are often underachievers and generally have a feeling of being powerless," he said.

Van onze verslaggever WEERT SCHENK Vx 24

LELYSTAD — De moord op de tienjarige Salim Thattil zal waarschijnlijk altijd een raadsel blijven. Het politieonderzoek is volledig vastgelopen zonder dat ook maar een indruk is ontstaan van motief of identiteit van de dader(s). De uit Duitsland afkomstige Salim werd op 16 augustus gevonden op een parkeerplaats langs de A6 bij Lelystad. Hij bleek door wurging om het leven te zijn gebracht.

Een kindermoord van een dergelijk kaliber is in Nederland eenmaal eerder voorgekomen. Toen kon in elk geval nog worden vastgesteld dat er sprake was geweest van seksueel misbruik. Bij Salim is geen enkel spoor in die richting gevonden.

Salim, een vriendelijk en spontaan joch, ging op 15 augustus om half zeven 's avonds van huis om bij een vriendje een schoolboek op te halen. Bij zijn kameraad, die een kilometer verder woont, is hij nooit aangekomen. Nog geen twaalf uur later werd Salim dood

aangetroffen in de buurt van Lelystad, maar liefst zevenhonderd kilometer verwijderd van zijn woonplaats Neustadt an der Weinstrasse in het Duitse Beieren.

Het duurde drie dagen voordat de politie in Lelystad achter de identiteit van het jongetje kwam. Niemand deed aangifte van zijn vermissing en op de oproepen in de media kwam geen enkele reactie. Op 19 augustus zag een Nederlandse vrouw in Neustadt een plakkaat hangen, waarop melding werd gemaakt van de verdwijning van Salim. Zij herinnerde zich de berichtgeving over het vermoorde jongetje in Lelystad en bracht de zaak aan het rollen.

Sindsdien hebben de Nederlandse en Duitse politie nauw samengewerkt om de dader(s) te vinden. Het grootste probleem voor de rechercheurs bleek de korte tijdsperiode tussen de verdwijning van Salim in Neustadt en de vondst van hem bij Lelystad. "Als je hard rijdt, ben je toch nog zes uur bezig om de afstand te overbruggen", zegt Marcel Siliakus, leider van het Nederlandse recherche-

team, "als je alleen op benzine rijdt, hoef je maar één stop te maken. De kans op getuigen is dan zeer minimaal."

Maar Siliakus heeft echter nog steeds een beetje hoop. "We sluiten niet uit dat Salim rond middernacht is gesignaleerd bij een tankstation langs de snelweg bij Holten. Een echtpaar in een beige Ford Sierra heeft hem daar mogelijk gezien. We zoeken deze mensen die rond middernacht bij het tanken een foutje maakten, waardoor de benzine uit de tank kolkte en over hun kleren ging." De rechercheur zegt dat de overstromende benzine nog heel goed herinnert. Op dat moment kwam een op Salim gelijkend jongetje in het Duits vragen om bier. Omdat geen alcohol verkrijgbaar was, kocht hij met wisselgeld frisdrank uit een automaat. Het kind zou hebben gereisd in een donkerblauwe of zwarte Mercedes met Duits kenteken. Siliakus hoopt dat het echtpaar in de Ford Sierra daarover meer weet. In elk geval is het zeker dat Salim op dat tijdstip nog in leven was. Sectie heeft

uitgewezen dat hij 's nachts tussen twaalf en vier uur is vermoord.

De tip dat Salim mogelijk over een ongecontroleerde „groene" grens ons land is binnengebracht, was te danken aan noest spoorwerk. Twee rechercheurs hebben wekenlang niets anders gedaan dan het verkennen van alle mogelijke routes tussen Neustadt en Lelystad. Langs deze wegen bezochten ze elk restaurant, café en pompstation met een foto van Salim. Overal werd „nee" geschud, alleen in Holten kwam er een „kan zijn".

Het onderzoek was in alle opzichten omvangrijk. In de nacht van 22 op 23 augustus werden 1500 personen en vrachtauto's op de A6 bij Lelystad aangehouden. De hoop was dat er bestuurders waren die daar zeven dagen eerder op hetzelfde tijdstip hadden gereden en iets bijzonders hadden opgemerkt.

Verder deed de politie uitvoerig onderzoek naar Nederlanders die in het kleine Neustadt an der Weinstrasse min of meer bekend zijn, zoals toeristen, zakenmensen en leveranciers van bloe-

men, levensmiddelen of andere handelswaar. Er werd gezocht in homocircuits. De politie keek of de moord te maken had met kinderporno. Ook reisden rechercheurs naar Engeland, waar het afgelopen jaar opwinding is geweest over sniff-movies, levenssechte films waarvoor jongeren daadwerkelijk seksueel werden misbruikt en vervolgens vermoord.

De inspanningen leidden tot drie aanhoudingen. De eerste was een lifter, die op 16 augustus 's morgens vlakbij de parkeerplaats eerst de duim had opgestoken in de richting Amsterdam, en even later richting Emmeloord. De man kon aantonen dat hij in Urk had gelogd. De volgende arrestatie betrof een in Neustadt geboren Amsterdammer. De man, een 25-jarige homo-prostitutie met een strafblad vanwege ontucht met kinderen, bleek een sluitend alibi te hebben. De derde verdachte uit „de regio Flevoland" blijft een twijfelgeval. Van hem kan niet worden vastgesteld waar hij op 15 augustus was, maar een relatie met Salim kan evenmin worden

bewezen. Het Nederlandse rechercheerteam is dezer dagen ontbonden. De kater is groot. "We hebben waanzinnig hard gewerkt. Iedereen was supergemotiveerd." Siliakus kan de zaak moeilijk loslaten. "Het is ook emotioneel een zwaar onderzoek geweest. We hebben hier bijvoorbeeld de ouders van Salim gehad en je kunt je wel voorstellen wat daarbij loskwam."

Ook in Neustadt, een plaatsje met dertigduizend inwoners heeft de dood van Salim veel beroering veroorzaakt. "Kinderen gaan niet meer zonder begeleiding naar school en spelen niet meer buiten", zegt Siliakus, "ook voor de gemoedsrust van die mensen moet de zaak worden opgelost."

Daarom klampt hij zich nog vast aan de enige strohalm: een echtpaar in een beige Ford Sierra. "Ik hoop zo erg dat we die mensen nog te spreken krijgen. Eventueel kunnen ze anoniem hun informatie doorspelen. Voor de gouden tip ligt er nog steeds een beloning klaar van veertigduizend gulden."

Volwassenen kunnen nog veel leren van jongeren

VK 1J

De 21-jarige Wouter werd als baby geadopteerd door Connie. Toen hij 15 was, zocht zijn biologische moeder opeens contact met hem. Aan de huiskamertafel vraagt hij moeder Connie nu hoe ze dat vond. "Ik vind dat ieder kind recht heeft te weten wie zijn ouders zijn", zegt ze neutraal. Maar Wouter zaagt door, of ze het er niet moeilijk mee heeft gehad.

Grimassend van ingehouden tranen reageert Connie: "Jawel, vooral toen je moeder op de bank je hand oppakte om te kijken of je net zo'n pink had als je hele familie. Daar stond ik buiten." Als een professioneel interviewer geeft Wouter zijn moeder de tijd om op adem te komen, maar vraagt haar genadeloos verder uit over al die gevoelige dingen waaraan normaal gesproken een gezin niet niet toekomt.

"Tussen eten en afwas", heet het nieuwe IKON-programma

daarom heel toepasselijk. Vanaf zondag 23 december (20.37-21.05 uur) tot 20 januari kunnen de huisgezinnen vier keer op de bank gaan zitten kijken hoe het bij andere kinderen en opvoeders toegaat. In een leuke videoclip voorafgaand aan elk gesprek, worden de thema's eerst aansprekend verbeeld. Het gaat over zaken als Geheimen, Blind zijn, De eerste keer, Verdriet, Alleen op vakantie en Homoseksualiteit.

Daarbij ligt het zwaartepunt niet bij de visie van de ouders, maar bij die van de jongeren: zij zijn de ondervragers. "Ouders en opvoeders hebben bij hun kinderen eigenlijk vreselijk veel krediet. Ze accepteren alles, ook hun twijfels en problemen. Als ze er maar mee voor de draad komen", zegt Anneke Hopmans. Zij deed de research voor de bij SOLFILM-producties in Breda geproduceerde interview-serie voor IKON-televisie.

SOLFILM stamt uit een links-solidair verleden — behalve de solidariteit met jongeren, waren bedrijfsbezettingen en kernenergie geliefde onderwerpen — en werkte zich vanuit het buurthuis en scholen-circuit op naar de landelijke televisie. De opvattingen zijn iets gematigder geworden, maar regisseur Bob Entrop is er nog steeds van overtuigd dat je als volwassene „ontzettend veel" van jongeren kunt leren.

Iris (19) en vader Koert laten voor de camera zien dat een mens geheimen mag hebben, dat je ze soms graag met een ander deelt, en dat het soms een reuze opluchting kan zijn om ze uit te spreken. Vader en dochter delen samen het „geheim" van het eerste pakje condooms dat Iris van Koert kreeg. En waar haar moeder niets van wist.

Maar als het over „moeilijke" geheimen gaat, gebeurt er iets opmerkelijks. Iris verneemt van

haar vader dat er nog een tweede verlies in zijn leven heeft gespeeld. Van de eerste wist ze af, maar bij deze onverwachte onthulling betreft haar gezicht enkele seconden. Maar toch, het vertrouwen tussen die twee is groot genoeg om ook deze klap snel te boven te komen. Iris vindt haar vader gewoon „tof".

Hopmans acht de gesprekken, die in een knusse studio-huiskamer zijn opgenomen, eigenlijk een opstekertje voor opvoeders. „Blijf toch gewoon jezelf. Er is zoveel onzekerheid bij ouders of ze het wel goed doen. Nou, dat is helemaal niet nodig. Als ze zich maar een beetje openstellen voor hun kinderen. Kinderen zijn zo mateloos solidair met hun ouders, zelfs als er verschrikkelijke dingen zijn gebeurd."

In de kunstmatige omgeving van een studio met twee camera's, kan er dus ook een goed gesprek

ontstaan tussen de 17-jarige homoseksueel Rob en zijn zakenman-in-pak-vader. Over die keer dat Rob thuis kwam met zijn 41-jarige vriend, bijvoorbeeld. Als kinderen maar vragen mogen stellen, dan blijkt alras dat er meer herkenningpunten tussen volwassene en kind zijn dan het ungoing generatieconflict zou vermoeden.

Al ogen de tv-gesprekken mooi en harmonieus, Entrop meent dat er nog steeds een generatieconflict bestaat in gezinnen. In het openbaar is wel alles bespreekbaar geworden, maar daarom nog niet direct in het individuele huisgezin. „Nee, als je soms ziet met welke ellende jongeren hier over de vloer komen, dan geloof ik niet dat het harmonie-model overal is doorgedrongen. Nog steeds leren ouderen niet van jongeren, terwijl er zoveel van ze op te steken valt."

MIRJAM SCHÖTTELNDREIER

Moord op Salim laat rechercheur Siliakus niet meer los

Dood Duits jongetje blijft raadsel ondanks omvangrijk onderzoek

Praten over 'penis' en 'vagina' om de lust niet op te wekken

PRIMEUR 20

DOOR FRITS WAFELBAKKER



Allereerst de kleuertaal. Die gaat nog wel niet over seks, maar over de 'onderdelen', die aangeduid worden met woorden zoals plessertje, piemeltje, pikkie, spleetje, plasgaatje, voorste bibs, vagijntje, enzovoort. In ieder gezin bedenken 'paps' en 'mams' daar de aardigste of vriendelijkste woorden voor. Het grappige is dat later die woordjes soms weer gebruikt worden bij heel intieme vrijpartijen, waarbij die kindertaal heel vertrouwelijks aandoet, terwijl andere woorden dan gauw te grof klinken.

Bij het ouder worden zijn die aandoenlijke woordjes te kinderlijk en dan wordt het moeilijker. In sommige gezinnen kiezen ze dan maar meteen de dokterstaal, met dure woorden als penis en vagina. Eigenlijk is het idee om over seks te praten in dokterslatijn afkomstig van een Duitse dokter, Heusinger, die in 1800 voorstelde om Latijnse woorden te gebruiken omdat die "minder de lust opwekken of de schaamte verstoren". Tot die tijd waren woorden als lul, pik, kut, neuken en naaien heel gewoon, maar er waren ook honderden andere woorden voor. Je kunt ze vinden in speciale boeken en ten dele ook in woordenboeken en encyclopedieën. Meestal staat er achter zo'n woord "plat". Daarmee zijn we dus bij de derde taal aangekomen, de "schuttingtaal", of de zogenaamde "vieze woorden". En dat brengt ons ook bij het feit dat bepaalde woorden in de oren van veel mensen een onnette klank hebben. Dat geldt niet alleen voor seks, maar ook voor alledaagse dingen zoals poepen en pissen, naar de WC gaan (waar is hier de toilet?) en voor grie-

Heb je er wel eens aan gedacht dat er eigenlijk vier talen zijn om over seks te praten? Op dat gebied zijn we hele talenwonders. Hoewel, die vierde taal, daar worstelt iedereen nogal mee. Want in gewone woorden zeggen waar het om gaat, is voor de meeste mensen een hele toer.

zelige ziekten zoals kanker en voor doodgaan. Voor al die dingen kiezen we zachtere woorden, maar in de loop der jaren gaan die woorden toch weer te hard klinken en dan zoeken we nieuwe uitdrukkingen. Op die manier zijn we nu uitgekomen bij woorden als "vrijen" en "naar bed gaan", terwijl

we eigenlijk bedoelen "neuken", maar dat woord te grof vinden. Daarmee is er een hoop onduidelijkheid ontstaan, want vrijen kan ook gewoon stevig knuffelen betekenen zonder dat er seks plaatsvindt. En naar bed gaan kan ook zonder enige seksuele bedoeling gebeuren. Wat we op het ogenblik niet hebben is een gewone taal om over seks te praten. De vierde taal dus, die ontbreekt grotendeels. Er zijn wel afstandelijke woorden zoals 'geslachtsgemeenschap hebben', maar dat is nauwelijks bruikbaar in een meer intieme situatie. Zou je toch niet moeten proberen om met zijn allen te komen tot gewone woorden voor seks? Iemand heeft wel eens voorgesteld om hele nieuwe woorden te bedenken, maar zolang veel mensen vinden dat je eigenlijk niet over seks mag praten zal ieder nieuw woord weer heel spoedig niet netjes gevonden worden.

Beter is het om met zijn allen te komen tot wat meer openheid over seks en tot een wat gemakkelijker gebruik van bestaande woorden zoals neuken, pik of piemel en kut. Het is mogelijk om een 'moeilijk woord' weer terug te brengen in het normale taalgebruik.

Dat hebben we gezien bij een woord als kanker. Vroeger werd dat alleen fluisterend uitgesproken of afgekort tot 'K'. Onder andere door het openlijk gebruik van het woord kanker in TV-uitzendingen is het woord weer gangbaar geworden. Zelfs het vroegere Koningin Wilhelmina-Fonds noemt zich nu overduidelijk Kankerfonds. Diezelfde duidelijkheid moet toch ook bij seks bereikt kunnen worden!

The Great Mirror of Male Love
door Ihara Saikaku
371 blz., geïll., Stanford University Press 1990, vertaald door en met introductie van Paul Gordon Schalow, f 83,25
ISBN 0 8047 1661 7

The Love of the Samurai. A Thousand Years of Japanese Homosexuality
door Tsuneo Watanabe & Jun'ichi Iwata
158 blz., geïll., GMP Publishers 1989, f 50,65
ISBN 0 85449 115 5 **NRC 22**

Sjon Hauser

In 1644 werd Joost Schouten gewurgd en verbrand op Java. Daarmee kwam een eind aan een schitterende loopbaan — hij was opgeklommen tot de Raad van Indië waarin hij zich als kundig diplomaat in Ayutthaya (Siam) en Japan voor de VOC zeer verdienstelijk had gemaakt. De compagnie kende echter geen pardon wanneer het ging om het misdrijf waaraan Schouten zich had schuldig gemaakt. Een misdrijf "t welk van de gehele natuur verfoeit word en daar af de naam alleen schrik veroorzaakt" — zoals de Franse diamantenkoopman Tavernier later over de "oneerlijke en verfoeilijke minnarijen van enige Hollanders" in Indië in zijn reisverslag opmerkt. De Hollandse dames op Java hadden hun afskeer jegens Schouten, die geen oog voor vrouwelijk schoon had, al vaak geuit. Het was een jonge Franse korporaal waarmee Schouten uiteindelijk in de val gelokt werd. Toen de korporaal op het punt stond in Schoutens vertrek "zijn gehele zaak naaktelijk te vertonen" doken twee bewakers van de goede zeden achter de bedstee te voorschijn en werd Schouten gearresteerd. Zonder dat men hem daarvoor behoefde te martelen bekende Schouten al veertig jongelingen misbruikt te hebben. Er volgde daarop een ware klopjacht op deze "medeplichtigen". Omdat er lieden van goeden huize onder waren werden ze niet in het openbaar gedood, maar met een schip naar volle zee gebracht. Vastgebonden in een zak werden ze in de golven geworpen, waarmee een kapittel uit de geschiedenis van de VOC was beëindigd.

Men heeft eens geopperd dat Schouten zijn voorliefde voor jongens en jongemannen in Siam had ontwikkeld. Knapenliefde zou men daar tot de goede zeden hebben gerekend. De reisverslagen van Europeanen sinds het begin van de zestiende eeuw suggereren in elk geval dat sodomie in delen van Zuidoost-Azië zeer populair was. De Hollander

KNAPENLIEFDE IN KLASSIEK JAPAN

Linschoten stelde bijvoorbeeld dat de vrouwen van Pegu (nu in Birma) met blote borsten over straat liepen om zich zo aantrekkelijk mogelijk voor de man te maken — in de hoop dat die zijn verslaving aan sodomie zou opgeven. Nogal wat interpretaties van oosterse gewoonten lijken evenwel gekleurd te zijn door de preoccupatie van de westerse avonturier met zijn angst voor homoseksualiteit. In Pegu en Noord-Thailand hadden mannen de gewoonte metalen belletjes of balletjes onder hun voorhuid te implanteren. In reisverslagen wordt er flink over uitgeweid en stevast opgemerkt dat het gebruik diende om sodomie te beteugelen. En de Engelse koopman Ralph Fitch schreef de geringe bevolkingsdichtheid van Chiang Mai (Noord-Thailand) aan het eind van de zestiende eeuw zelfs toe aan de populariteit van sodomie.

Missiewerk

Maar waarschijnlijk hadden de homofobe westerlingen nergens een grotere schok te verwerken dan in Japan. In 1549 zette de jezuïet Francis Xavier er voor missiewerk voet aan wal en constateerde met ontsteltenis dat de 'abominabele zonde' er onder de monniken zo algemeen was dat niemand zich er voor schaamde. "Niemand, man noch vrouw, jong noch oud, beschouwt deze zonde als abnormaal of verschrikkelijk... In hun klooster geven de monniken onderdak aan vele zonen van samoerai. Ze begaan deze misdaad met de jongens, aan wie ze leren lezen en schrijven," schreef Xavier. Hij voegde eraan toe dat dit gebruik in Japan al zeer lang bestond.

De jezuiteten slaagden erin een tamelijk groot aantal Japanners tot het Christendom te bekeren, maar met het bestrijden van de knapenliefde hadden ze geen succes. Integendeel, nadat Japan zich na 1636 in haar schulp opsloot, bloeide de shudo (de liefde van een volwassen man voor een adolescente jongeling) zelfs op tot een nieuw hoogtepunt. Het werd vaak beschouwd als een nobelere en gracieuzere passie dan de liefde voor de vrouw. De lofzang op de fysieke schoonheid van de efebé ging hand in hand met het verheerlijken van deugden als trouw aan de meester en opofferingsgezindheid. Pas met de Meiji restauratie in 1868 kwam aan deze homoseksuele traditie een eind. In *The Love of the Samurai* geeft psycholoog Tsuneo Watanabe een overzicht van de geschiedenis van de shudo in Japan sinds de in mythen gehulde oorsprong ervan in de achtste eeuw — de legendarische mon-

nik Kobo Daishi, stichter van het Shingon Boeddhisme in Japan, zou de homoseksualiteit toen hebben uitgevonden of hebben meegebracht uit China. Behalve lange citaten uit de klassieke (homo)erotische literatuur zijn in *The Love of the Samurai* de vertalingen van een aantal fragmenten uit de studies van Jun'ichi Iwata opgenomen, de expert van de geschiedenis van homoseksualiteit in Japan.

Iwata stierf als een onbekende in 1945, een indicatie dat homoseksualiteit in het twintigste-eeuwse Japan een seksuele anomalie en een taboe was geworden waarvoor geen belangstelling bestond. Het feit dat Watanabe zijn boek aanvankelijk in het Frans moest vertalen om het gepubliceerd te krijgen is een andere aanwijzing.

De shudo bereikte zijn meest perfectioneerde vorm in de wereld van de samoerai. Jonge knapen zwoeren hun liefde voor eeuwig aan oudere krijgers, maar niet zelden eindigde het geluk met een voortijdige dood: ofwel in een heldhaftig gevecht met een vijand, of wel door *harakiri*, waarbij de naam van de geliefde soms met het zwaard in de buik werd gesneden. Zo'n vroege dood tijdens de bloei van de jeugd was bestlist te prefereren boven het verwelken van de schoonheid bij het ouder worden. De schoonheid van de jongeling was immers zo vergankelijk als de kersenbloesem.

Stripverhalen

De verering van knapen die in de bloei van hun jeugd sterven, doet denken aan de Adonis-cultus, en in een vorm zonder duidelijke homoseksuele associaties is het nog steeds een belangrijk thema in populaire Japanse cultuur, zoals stripverhalen en kasteelromans. Het is ook geen toeval dat Visconti's verfilming van *Dood in Venetië* — waarin de aanbidding van een puber met de dood verweven is — in Japan bijzonder populair was. Trouw en dienstbaarheid waren essentiële elementen bij de shudo van de samoerai. Er bestonden zelfs boeken die de knapen in hun toekomstige rol instrueerden. De verering van knappe jongens die geworteld is in deze traditie van homofiele ridderlijkheid van de samoerai is een vast onderdeel van de Japanse esthetiek geworden en voor begrip van de klassieke Japanse kunst even noodzakelijk als inzicht in de pederastie voor de waardering van de klassieke Griekse kunsten. Als kunstwerk en als kunstenaar bereikte de Japanse knaap zijn hoogtepunt in het kabuki-theater, een po-

pulair volkstoneel in de theaterwijken van Kyoto, Osaka en Edo (Tokio), waarin de vrouwenrollen door knapen gespeeld werden. De knapen waren niet slechts acteurs, maar ook entertainers die als jongensprostituté aan het theater waren verbonden. De knapsten en begaafdsten waren beroemd over heel Japan en wisten menig koopman het hoofd op hol te brengen en financieel te gronde te richten. Aan zowel de shudo verbonden met het kabuki-theater als de shudo bij de samoerai besteedt Watanabe in aparte hoofdstukken ruim aandacht.

Connoisseurs

Voor een nog kleurrijker en romantischer beeld van deze werelden is evenwel geen werk zo geschikt als de *Nanshoku Okagami*, een bundel van veertig korte verhalen van Ihara Saikaku uit 1687. Onlangs kwam deze classic in de homo-erotische wereldliteratuur als *The Great Mirror of Male Love* uit in een nieuwe vertaling van Paul Gordon Schalow en voorzien van verhelderende inleiding en noten. Saikaku creëert in deze verhalen een zeer geïdealiseerde en geromantiseerd beeld van de Japanse pederastie en mikte ermee op de groeiende klasse van rijke — en lezende — stedelingen aan het eind van de zeventiende eeuw. De verhalen boeien niet alleen vanwege de speelse stijl, satire en prachtige beeldspraken (die verraden dat Saikaku zijn loopbaan als dichter is begonnen), maar geven ook een schat aan informatie over 'homoseksualiteit' in klassiek Japan. Met name de laatste twintig verhalen over acteurs uit het kabuki-theater en de jongensprostitutie berusten vaak op historische figuren. Bovendien blijkt Saikaku zelf een groot kenner en liefhebber van dit theater te zijn.

De liefhebbers van mooie jongens in *The Great Mirror of Male Love* kunnen worden verdeeld in connoisseurs, die zich niet exclusief tot jongens aangetrokken voelden en vaak getrouwd waren, en de *onnagirai* of 'vrouwenhaters' die geen seksueel contact met vrouwen hadden. In modern westers jargon komt de connoisseur aardig overeen met de biseksuele, en de *onnagirai* met de homoseksuele man. In *De Spiegel van de Zonnegodin* stelt Japan-kenner Ian Buruma dat vrouwen tijdens het hoogtepunt van de macht van de samoerai in de dertiende eeuw werden geminacht als inferieure wezens en slechts 'gaten om te lenen' waren voor het fokken van kinderen. In de wereld van Saikaku is de term 'vrouwenhater' echter vooral het product

van de algemene acceptatie van de shudo. Vertaler Schalow zegt daarover: "Daar beide groepen (connoisseurs en onnagirai) zonder stigma een seksuele relatie met een jongen konden hebben, fungeerde de appreciatie van jongens niet als een onderscheidend kenmerk. Dientengevolge werd de seksuele identiteit van mannen met een exclusieve voorkeur voor jongens bepaald op basis van hun seksuele antipathie jegens vrouwen en zo kregen ze de naam vrouwenhaters."

In de *Great Mirror* haten de onnagirai niet zo zeer de vrouw, als wel dat ze een grondige afskeer hebben van de mannen, die achter de vrouwen aanlopen. Maar natuurlijk is er ook wel de onnagirai te vinden die vrouwen oprecht verafschuwt, zoals de man die de ramen van zijn woning zwart verft om verstoken te blijven van de aanblik van de dames die de keizerin op weg naar het paleis vergezellen. Wanneer Saikaku denigreert doet over, de liefde tussen man en vrouw, dan is dat vooral om het contrast met de verheerlijkte shudo en om de lezers te behagen. In de shudo bereikte de liefde alle uitersten, door Saikaku beeldend onder woorden gebracht. Zo intens is de liefde van een man voor een kabuki-acteur, dat zijn borst smeult als de rookpluim om de krater van de berg Fuji, zijn tranen in golven in de Fukagawa rivier stromen of hij uit hartstocht een vinger afhaakt en naar de aanbeden acteur op het toneel werpt.

Na eeuwen van bloei raakte de shudo vanaf de Meiji restauratie in verval. Vaak is dit verval toegeschreven aan de nieuwe invloed van het Christendom in Japan. Watanabe gaat in het laatste hoofdstuk van zijn studie uitvoerig op het verschijnsel in, maar meent dat die invloed nogal beperkt was. Bovendien was er al een kentering te constateren vóór het hernieuwde contact met het Westen en begon homoseksualiteit geleidelijk taboe te worden zonder dat er wettelijke of religieuze verboden tegen werden ingesteld. Watanabe ziet die ontwikkeling als inherent aan de opkomst van kapitalisme en industrie in Japan zelf, en leunt daarbij duidelijk op het werk van Michel Foucault. Dat zou, net als in Europa enkele eeuwen eerder, tot een nieuwe definitie van het individu geleid hebben, gepaard gaande met een de-erotisering van het mannelijk lichaam en anti-homoseksuele gevoelens.

Sjon Hauser is auteur van 'Thailand, zacht als zijde, buigzaam als bamboe' (1990).